

Menetelmäl- lisen kirjalli- suuden antologia

Toimittanut
Teemu Ikonen

2018

Toimittaja:

Teemu Ikonen

Julkaisija:

Mahdollisen

Kirjallisuuden

Seura (MKS)

Kustantaja:

Post-Oulipo ry, Helsinki

ISBN (painettu):

978-952-94-0712-5

ISBN (pdf):

978-952-94-7601-5

Paino:

Aldus Oy, Lahti 2018

Painos:

300 kpl

Kirjaintyypit:

wwwaaa / Mikko Varakas

Tribute / Frank Heine

Paperit:

AmberGraphic Offset

300 g

Munken Lynx Rough

100 g

Scandia 2000 Smooth

Natural 130 g

Cyclus offset 90 g

Tekijät:

Markku Eskelinen on kirjailija ja tutkija.

Teemu Ikonen on yleisen kirjallisuustieteen dosentti.

Juri Joensuu on Jyväskylässä asuva FT ja kirjallisuudentutkija.

Ville Keynäs on suomentaja.

Sami Liuhto on
helsinkiläinen työtön
työnhakija ja Helsingin
Kirjailijat – Helsingfors
Författare ry:n jäsen.

Mikko Mankinen,
kirjallisuudentutkija
(FM), Ylöjärvi.

Maria Matinmikko,
helsinkiläinen runoilija
ja prosaisti, on
julkaissut teokset
Valkoinen, Musta

ja *Värit*, jotka
muodostavat lajityyppien
rajoja koettelevan
kaunokirjallisen
asetelman.

(mariamatinmikko.com)

Marko Niemi on
helsinkiläinen runoilija
ja kääntäjä.

Harry Salmenniemi
on jyväskylälainen
kirjailija.

Antti Salminen, tutkija-
kirjailija (dos.),
Ylöjärvi.

Kaarina Tammisto on
graafinen suunnittelija.

Jarkko Tontti on
kirjailija ja juristi,
OTT, joka on julkaissut
romaaneja sekä runo- ja
esseekokoelmia.

Taneli Viljanen on
helsinkiläinen kirjailija.

Sinikka Vuola on
helsinkiläinen kirjailija
ja luovan kirjoittamisen
opettaja.

Jaakko Yli-Juonikas on
turkulainen kirjailija.

- 16** Johdanto
Teemu Ikonen
- 29** Ouliposta post-Oulipoon
(ja takaisin)
Markku Eskelinen
- 53** Potentiaalisuudesta
*Mikko Mankinen ja
Antti Salminen*
- 85** Tulevaisuus tekeillä:
Oulipon perinnöstä.
Jan Baetensin ja Camille
Bloomfieldin haastattelu
- 101** Menetelmällisen
kirjoittajan perussanasto
Marko Niemi

- 129 Metodin esitys
*Juri Joensuu &
Harry Salmenniemi*
- 163 Georges Perecin
teosten kääntämisestä
Ville Keynäs
- 183 Seven wrongs make
a right?
Jaakko Yli-Juonikas
- 195 Tuskien tiellä (katkelma)
Sami Liuhto

229 Mathewsin algoritmi 1918:
No. XX Jatkoa

_____ :n

kunnan LUETTELOON

Juri Joensuu

237 Suomukärsäkkään
peruukintekijä

Jarkko Tontti

245 Leijonan pääkallo,
vuohen selkäranka ja
käärmeen häntänikamat

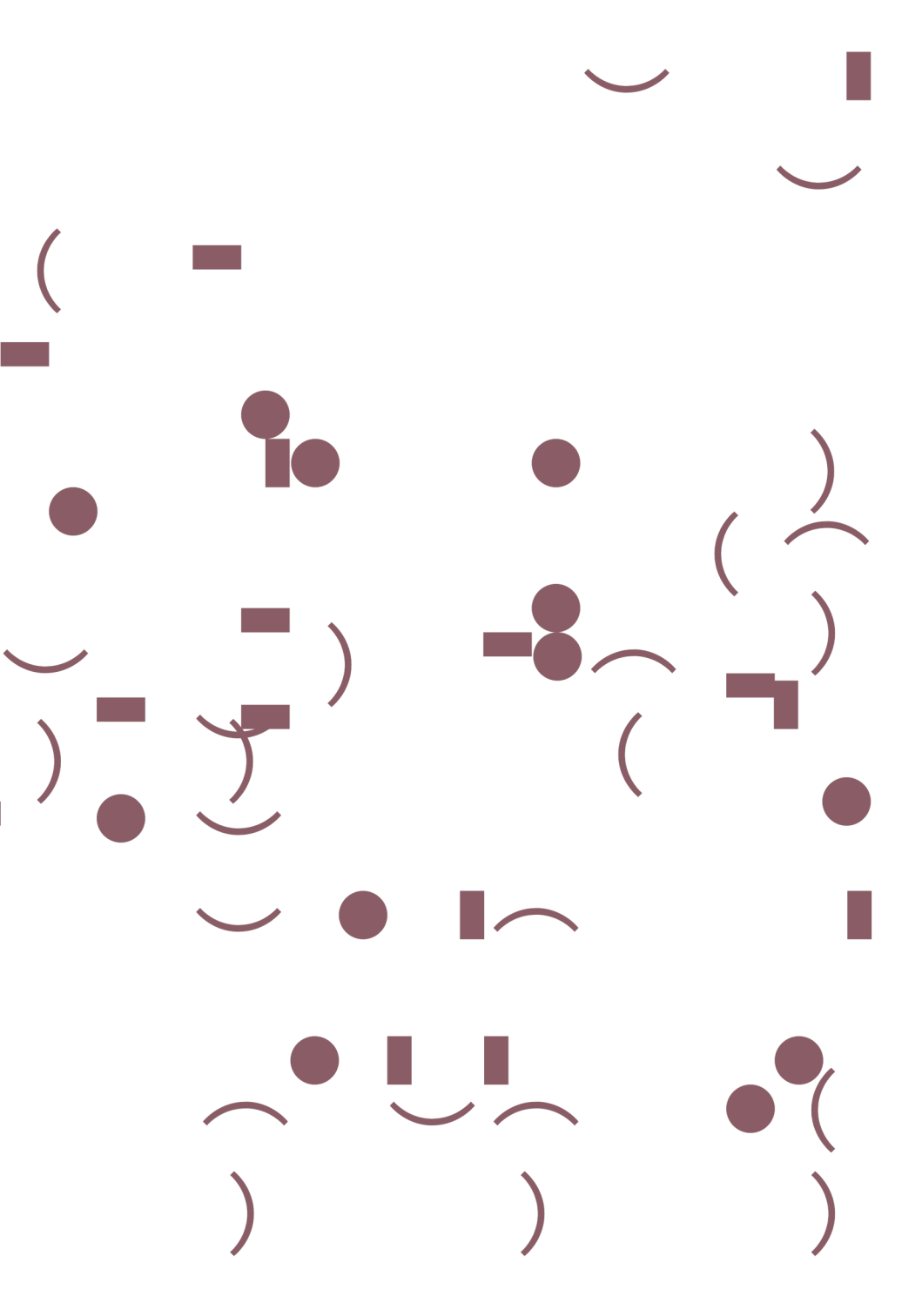
Sinikka Vuola

259 Kaksi muunnelmaa

Taneli Viljanen

- 271 Ihmiskokeita-
kollektiiviromaanin
proseduurit
- 277 Lähes tunnistamaton
mahdollisuus menettää
Markku Eskelinen ja
Maria Matinmikko
- 291 200 578 509 309 952
Talvimatkaa
Markku Eskelinen ja
Jaakko Yli-Juonikas

Johdanto

Teemu Ikonen

Mitä yhteistä on 700-luvun sanskritinkielisellä runolla, joka kertoo kaksi tarinaa yhtäikaa, Georges Perecin teoksella *Elämä Käyttöohje* (1978) ja suomalaisen tekijäryhmän 15-osaisella teoksella *Ihmiskokeita* (2016)? Ne ovat kaikki tulosta menetelmällisestä kirjoittamisesta.

Menetelmällisellä eli proseduraalisella kirjoittamisella (engl. *procedural writing; constrained writing*) tarkoitetaan sitä, että tekijä valitsee ennalta jonkin muodollisen ja toistettavan periaatteen, esimerkiksi rajoitteen tai muun säännön, ohjaamaan kirjoittamistaan.¹ Menetelmän soveltamisesta voi syntyä teos, tapahtuma tai koje näiden tuottamiseen, tai muuten kosketus johonkin, millä ei ole nimeä.

Menetelmällisen kirjallisuuden antologia esittelee kansainvälisessä ja kotimaisessa kirjallisuudessa kehitettyjä kirjoittamisen menetelmiä, keksii uusia ja soveltaa niitä käytäntöön. Se näyttää runsain esimerkein, millaisia tuloksia menetelmistä on saatu ja saadaan kirjallisuudessa ja sen leveillä reuna-alueilla. Erityisesti teoksen sivuilta käy ilmi, mihin kaikkeen menetelmällinen kirjallisuus taipuu suomen kielellä: syvällisistä sanaleikeistä mutkikkaisiin kauno-kirjallisiin ja eri ilmaisuvälineitä yhdisteleviin rakennelmiin, hätkähdyttävistä klassikkomuunnelmista traumaattisten aiheiden tuoreeseen käsittelyyn.

Miksi kirjoittaa menetelmällisesti? Lähtökohdan pohdintaan antaa Viktor Šklovskin vastaus vuosisadan takaa: ”jotta elämäntunne palaisi ja jotta asiat jälleen koettaisiin, jotta kivi tehtäisiin kiviseksi”.²

¹
Joensuu 2012, 1.

²
Šklovski 2001, 34.

MENETELMÄLLISYYS

ENNEN JA JÄLKEEN OULIPON

Menetelmällisyyttä on ollut kirjallisuudessa ja taiteessa pitkään, mutta sen maailmanlaajuinen historia on selvittämättä perinpohjaisesti. Länsimaisen kirjallisuuden tutkimuksessa proseduraalisuus on tunnustettu omaksi suuntaukseksi 1900-luvun jälkipuolella. Tähän on vahvasti vaikuttanut vuonna 1960 perustetun OuLiPo-ryhmän (*Ouvroir de la littérature potentielle*, ”Potentiaalisen kirjallisuuden työ-paja”; tästä lähtien Oulipo) määrätietoinen toiminta ja sen saama suosio.

Raymond Queneau, yksi ryhmän perustajista, oli kehitellyt menetelmällistä lähestymistapaa kirjallisuuteen jo jonkin aikaa ennen Oulipon syntyä. Hänen teoksensa *Tyyliharjoituksia* (*Exercices de style*, 1947–1963) ja *Cent mille milliards de poèmes* (”Satatuhatta miljardia runoa”, 1961) käyvät esimerkeiksi (esi)oulipolaisen menetelmällisyyden luonteesta. *Tyyliharjoituksissa* kahden tilanteen yhdistelmä kerrotaan eri tyyleillä, kuten onomatopoeettisin sanoin, anagrammeilla ja lipogrammina eli kavennetulla aakkostolla. Teos demonstroi Queneauin erottelemia tyylejä 99 ”harjoituksessa”. Teoksen myöhemmät painokset ja käännökset näyttävät puolestaan, että tyylejä voi kehittää lisää. Englanninnoksissa Queneauin tyyli ”Anglisismeja” oli muunneltu ”Gallisismeiksi”, ja Pentti Salmenranta korvasi ranskalaisille tutun javanais-slangin ”hoonolla soomella”. Matt Maddenin teoksessa *99 Ways To Tell a Story* (2005) Queneauin varioimat tilanteet korvataan toisilla ja kirjallisuuden lajit sarjakuvan lajeilla.

”Satatuhatta miljardia runoa” demonstroi puolestaan yhdistelmien ulottuvuuden kirjallisuudessa: kymmenestä Queneauin kirjoittamasta sonetista saa säkeiden yhdistelyn annettua

periaatetta noudattamalla otsikon mainitseman määrän sonetteja. Lukijan kuten teoksen tekijänkin kannalta sonettien rakentelua reunustaa kuitenkin mahdollisuus, sillä mahdollisuuksia on liikaa kuolevaisen lukijan läpikäytäväksi.

Proseduraalisen ajattelun tuotteet ovat näiden esimerkkien mukaisesti ”luomuksia jotka luovat”, niissä painottuu se, miten voidaan kirjoittaa ja miten lukemista voidaan manipuloida. Filosofi Walter Benjaminin sanoin *Tyyliharjoitusten* ja ”Sadantuhannen miljardin runon” demonstraatioiden avulla voidaan ”saada muut tuottajat tuottamaan ja toiseksi tuoda heidän saatavilleen aiempaa parempi väline”.³ Tästä poliittisesta näkökulmasta voidaan lukea erityisesti Oulipon työtä koonneita teoksia *Atlas de littérature potentielle* (1981) ja *Oulipo Compendium* (1995).⁴

Pian 60 vuotta täyttävän Oulipon työ on osoittautunut surrealismin tavoin kestäväksi anniksi kirjallisuudelle, ja proseduraalisuus laajemmin yhdeksi ”kokeellisen” kirjallisuuden päämoodeista käsitteellisyyden (konseptualismin) rinnalla. Oulipon proseduraalisuus on usein erotettu surrealismista sen perusteella, että André Bretonin surrealismissa kantava idea oli spontaani luovuus, tekeminen, jossa kaikki ennalta asetetut mallit piti hylätä, kun taas Oulipossa luovuus nähtiin konkreettisesti mahdolliseksi vain ennalta asetettujen rajoitteiden ja muiden sääntöjen pohjalta. Vastakkainasettelu ei tee täyttä oikeutta surrealististen käytäntöjen kirjolle: sen piirissä kehiteltiin myös toistettavia menetelmiä, joilla kriittisyyden kenties tukahduttama luovuus saataisiin eloon. Yksinkertaisin

³
Benjamin 1999, 777.

⁴
Ks. myös Bénabou & Fournel 2009 ja Audin & Fournel 2014.

esimerkki näistä on kollektiivisen kirjoittamisen leikki ”ihana raato” (*cadavre exquis*), jossa kullekin kirjoittajalle annetaan tehtäväksi kirjoittaa ensimmäinen mieleen juolahtava sana tietyillä kieliopillisilla asetuksilla ja salassa toisilta. Lopputuloksena tästä säännelystä spontaanuudesta on lause, jota kukaan ei ole tarkoittanut ja jonka suhteen kukin ”tekijä” on ennen muuta lukija. Tämä on vain yksi esimerkki monista, joiden perusteella menetelmällisen kirjoittamisen historiaa ei ole syytä keskittää Oulipon ympärille.⁵

Konseptualistisessa kirjallisuudessa on korostettu tekoa teoksen sijaan ja teossa ”luovuudettomuutta” (*uncreativity*), esimerkkinä Kenneth Goldsmithin pyrkimys muuttua mekaaniseksi olemassa olevan tekstin kopioijaksi tai lähdetekstin uudelleenjärjestäminen aakkostamalla Leevi Lehdon *Päivässä* (2005). Käytännössä käsitteellisyys ja proseduraalisuus ovat kuitenkin yhdistyneet monin tavoin Marcel Duchampin sanaleikeistä Fluxus-liikkeen piirissä kehiteltyihin tapahtumapartituureihin (”sido yleiso”) ja eteenpäin. Lehdon päätös suomentaa Joycen *Ulyssesin* (1922; suom. 2012) luku 14 konseptuaalisesti, eli rakentamalla tekstiin Joycen tapaan tyylihistoria, johti korvaamisen menetelmään, jossa Joycen pastissien kohteille oli valittava vastineet suomenkielisen proosakirjallisuuden historiasta. Henriikka Tavin *Kahdentoista* (2012) lähtökohta oli konseptualistinen koe, voiko runoilija elättää itse itsensä pelkästään julkaisemalla ja mitä siitä seuraa, jos hän pyrkii tähän. Kokeen myötä syntyneen teos-sarjan kokonaisuutta ohjasi aika- ja laaturajoite, yhden

5

Surrealististen leikkien menetelmällisyydestä ks. Brothie & Gooding 1995, 24–35. Paul Nougén korttipakkarunokone *Le jeu des mots et du hasard* (1925) osoittaa kombinatorisen ajattelun läsnäolosta surrealismissa. Ks. myös Bernstein & Vähänen 2005.

julkaisukynnyksen ylittävän kirjan kirjoittaminen kuu-
kaudessa vuoden ajan. Sarjan osaa *Lokakuu* kirjoittaessaan
Tavi noudatti Sinikka Vuolan asettamia rajoitteita rak-
kausrunojen virkkeiden määrälle ja sanastolle.

Menetelmällisyys on myös arkinen ilmiö, monin tavoin mukana
tekemisessä, jota taiteelliset tavoitteet eivät hallitse: lei-
keissä ja loruissa, sanaristikon vihjeissä ja arvoituksissa,
psykykkisissä ja sosiaalisissa ilmiöissä kuten pakko-oireissa ja
ärränkiertämisessä sekä ihmisen ja koneen vuorovaikutuk-
sessa, jossa edellisen on usein kehitettävä luovia ratkaisuja
jälkimmäisen toimimattomuuksiin. Taiteelliseen käyttöön
valjastettuna tällä pakotetulla luovuudella voidaan järjes-
telmällisesti muotoilla sitä maailmaa, joka alkaa syntyä
säännön yhdistämien sanojen ja asioiden välille, ja toisaalta
sitä varjomaailmaa, joka rakentuu väistettyjen sanojen ja
asioiden vaivihkaa muodostamille yhteyksille. Kun Ville
Keynäs suomensi otteen Perecin romaanista *Les Revenentes*
(1972), jossa vokaaleista käytössä on vain *e*, hän tulkitsi
rajoitteen niin, että vokaaleista käytettävissä on vain kielen
yleisin. Mercedes Benzistä tuli tätä tulkintaa noudattaen
suomeksi Lada Samara, ja kesän (*l'été*) sijaan tarinassa
”alkaa marras”.

Tarinamaailman muotoutumiseen vaikuttavat tekijät jäivät Ouli-
possa ajattelematta siksi, että se keskittyi kielellisten ”objek-
tien” käsittelyn muuttujiin. Kuitenkin, kuten mahdol-
listen maailmojen teoriaa soveltanut Lubomír Doležel on
esittänyt, tarinamaailman rakentumista ei voi palauttaa
teoksen kielellisiin piirteisiin. Periaatteessa sama maailma
(ekstensiona) voidaan rakentaa kahdessa teoksessa, joilla
ei ole merkkijonojen ja niiden semanttisen sisällön (inten-
sion) tasolla mitään yhteistä. Siksi kaunokirjallisen teoksen
adaptaatio voidaan erottaa intertekstuaalisuudesta, tekstin

paikallistettavissa olevista lainoista toisessa tekstissä. Teoksen maailma voidaan rakentaa toisen teoksen maailman pohjalle menetelmällisesti muokkaamalla sen kielellisiin ilmauksiin palautumattomia asetuksia alkaen siitä, mikä on kullekin tarinan toimijalle mahdollista, mahdotonta ja välttämätöntä.

Hyväksyttäköön, että menetelmällinen kirjoittaminen eroaa lähtökohdiltaan improvisatorisesta, inspiraatiota, prosessia ja satunnaisuutta suosivasta kirjoittamisesta. Silti käsillä olevan kirjan annin hahmottamiseksi on paikallaan vielä tarkentaa prosessin ja menetelmän suhdetta.

Tieteessä metodisuus tarkoittaa tutkimusprosessin eri vaiheissa tehtyjä ratkaisuja koskevia periaatteita eli sitä, miten tutkimuksen eteneminen tietyllä tavalla perustellaan. Taiteellisenä käytäntönä menetelmällinen kirjoittaminen poikkeaa tieteellisestä siinä, että järkiperusteisiin ei ole vastaavaa tarvetta. Silti kirjoittamisen menetelmällisyyden eri alueita voidaan havainnollistaa jakamalla kirjoitusprosessi osiin seuraavalla tavalla: 1) Kirjoittamisen lähtökoh- tana voi olla yksi lähdeteksti tai useampia. 2) Niitä voidaan koota eri tavoin ja 3) niiden käyttöä voidaan säännellä. 4) Uuden tekstin tuottamiseen voi osallistua yksi tai useam- pia toimijoita, ja 5) tätä tuottamista voidaan säännellä eri tavoin. Proseduurit voivat kohdistua vaihtelevasti teoksen eri osiin ja tasoihin; ne voivat vaikuttaa 6) tekstuaalisten piirteiden lisäksi 7) teoksen tarinamaailmaan, 8) teoksen toimintaan ja käytettävyyteen, 9) teoksen mediaalisuuteen ilmaisukanavien yhdistelmän merkityksessä, 10) sen välit- tymiseen luettavaksi ja käytettäväksi ja lopulta 11) lukijan tai lukijoiden toimintaan. Kussakin vaiheessa menetelmät voivat olla enemmän tai vähemmän tietoisien ratkaisun tulosta, vaihtelevasti määrääviä, sitovia, läpinäkyviä ja niin

edelleen.⁶ Oulipon työssä ovat painottuneet näin eritellyistä prosessin vaiheista kohdat 3, 5 ja 6. Paljon on jäänyt tekemättäkin 60 vuodessa.

ANTOLOGIA KÄYTTÖOHJE

Käsillä olevaan teokseen johtanut hanke sai alkunsa proosan keinojen laajentamiseksi perustetun Mahdollisen Kirjallisuuden Seuran (MKS) piirissä. MKS:n jäsenistä koostuneen kirjoittajaryhmän teos *Ihmiskokeita. Proseduraalinen kollektiiviroomaani* (2016) rakentui kollektiivisen kirjoittamisen prosessissa, jota ennalta asetetut menetelmät ohjasivat (ks. sivut 271–275). *Ihmiskokeiden* rinnalle ja ohi syntyi tilaa selvittää menetelmällisen kirjallisuuden kenttää laajasti. Yleinen eetos tässä selvitystyössä oli käyttää teoriaa uusien tekemisen tapojen hahmottamiseen pikemminkin kuin toteutuneiden ilmiöiden luokitteluun. Tässä teoriaan sisältyvässä luovuudessa ja toisaalta menetelmällisyydestä kiinnostuneiden kirjoittajien käytäntöihin sisältyvissä teoreettisissa implikaatioissa on kirjallisuuden ja sen tutkimuksen rajavyöhyke, jota ei voi pitää koluttuna. Oulipon panos menetelmien muotoilussa on ollut edellä paikannetulla tavalla vahva, mutta toisaalta ryhmää ei ole syytä kiittää teoreettisesta johdonmukaisuudesta. Tästä syystä hankkeen työnimi ”post-Oulipo” oli ambivalentti.

Kirjan avaa Markku Eskelisen analyysi Oulipon työn sokeista pisteistä ja menetelmällisen kirjoittamisen laajennetusta kentästä, jonka ohessa hän kehittää oman mallinsa menetelmällisen kirjoittamisen objekteista ja operaatioista. Mikko Mankinen ja Antti Salminen pohtivat potentiaalisuuden merkitystä ja arvoa kirjallisuudessa käsitteen filosofisia

6

Näistä asteikoista ks. McHale 2002.

taustoja vasten, ja erityisesti he pohtivat oulipolaisen potentiaalisuuden sidoksia tekniseen luontosuhteeseen ja produktivismiin. Näiden perinpohjaisten analyysien antia voi sitten vertailla Juri Joensuun haastattelemien Oulipo-tutkijoiden käsityksiin menetelmällisen kirjoittamisen tulevaisuudennäkymistä. Haastatelluista Jan Baetens puolustaa Oulipon perintöä vastavoimana epämääräisen luovuuden ideologian ja ”transmediaalisiin adaptaatioihin taipuvan kirjailijan itseilmaisun” nykykulttuurille. Camille Bloomfield puolestaan näkee ryhmän merkittävyyden olevan parhaillaan vaakalaudalla, ja riippuvan sen kyvystä vastata esimerkiksi tasa-arvoa koskeviin kysymyksiin ja digitalisaatioon, jotka ovat toisella tavalla merkittäviä kuin ryhmän toimintatapojen muotoutuessa 1960-luvun alussa.

Kirjan toisen osan aloittava Marko Niemen kokoama sanasto määrittelee menetelmällisen kirjoittamisen peruskäsitteet ja tuo esille alan saavutuksia runoudessa ja proosassa runsain esimerkein meiltä ja muualta. Suomenkielisen kirjallisuuden menetelmällisyyttä laajasti tutkinut Joensuu ja Harry Salmenniemi käyvät Metodin esitys -sarjassaan tarkasti läpi erilaisia lähdetekstien käytön menetelmiä, ja näyttävät menetelmien sovelluksen seurauksia lyhytproosan kirjoittamisessa suomenkielisen modernismin klassikoiden pohjalta.

Bloomfieldin mukaan työ kääntämisen rajoitteiden parissa on yksi lupaavista suunnista Oulipon jalanjäljissä. Perecin teoksia suomentanut Ville Keynäs tuo tekstissään esille havainnollisesti ja monipuolisesti, millaisia ongelmia menetelmällisesti kirjoitetun tekstin kääntämiseen liittyy ja miten hän on niitä ratkaissut lähtö- ja kohdekielen ollessa niin erilaiset kuin ranska ja suomi ovat. Kääntämisen kysymyksiä käsittelee myös Yli-Juonikas, jonka teksti näyttää, miten

proverbiaalinen intiaanipäällikön viisaus muuntuu Youtube-sivuston tarjoamien automaattisten puheentunnistus- ja käännöstyökalujen avulla. Tulokset ”ajatuksena on outoa meille”, mutta samalla ne tuovat iskevästi esiin koneellistuvan ympäristön annin menetelmälliselle kirjoittamiselle.

Kirjan kolmannen osan avaa Sami Liuhdon romaanikatkelma ”Tuskien tiellä”, jossa kirjainrajoite muovaa ”ihmeellinen polte” päässään tunnustavan pakkomielteisen ker-tojan maailmaa ja siitä lankeavaa varjomaailmaa. Joen-suu, Jarkko Tontti ja Sinikka Vuola soveltavat oulipolaisia lähdetekstiteknikoita Suomen kirjallisuuden ydinteksteihin, vuoden 1918 dokumentteihin, perustuslakiin ja Aleksis Kiven proosaan. Taneli Viljasen tekstimuunnelmat rakentuvat Vuolan soveltaman *khimaira*-menetelmän tapaan, mutta Viljanen antaa lähdetekstien käytölle uudella tavalla visuaalisen lähtökohdan.

Kirjan päättää kaksi tekstiä, joista saadaan käsitystä siitä, mitä Eskelisen määrittämä postoulipolainen menetelmällisyys tarkoittaa käytännössä. Eskelisen ja Maria Matinmikon yhteisteksti ”Lähes tunnistamaton mahdollisuus menettää” tuo mukaan kirjan ulkopuolella, Internetissä ilmestyvän teoksen, jossa käytetään ohjelmoinnin suomia keinoja tekstin ja lukemisen ajan menetelmälliseen käsittelyyn. Eskelisen ja Jaakko Yli-Juonikkaan ”200 578 509 309 952 Talvimatkassa” Oulipo-klassikko, Perecin *Le Voyage d’hiver* (1979), saa ympärilleen enemmän muunnelmia kuin mikään muu teos maailmanhistoriassa toistaiseksi.

Graafinen suunnittelu on kirjallisuudessa kaikkialla läsnäoleva asia, mutta kirjallisuudenteorioissa ja Oulipon työssäkin se on jäänyt miltei tyystin huomiotta. Kirjoitetut kielelliset piirteet eivät tule esille ilman visuaalisten keinojen tietoista tai tiedostamatonta valintaa, ja tämä avaa kysymyksen tekstin

ja taiton suhteesta menetelmälliseltä kannalta.⁷ Kaarina Tammiston toteuttamana käsillä olevan teoksen graafinen suunnittelu rakentaa tietoa tasavertaisena tekstin sisäl-
lön kanssa. Visuaalisessa toteutuksessa on hyödynnetty GlyphDrawing.club -editoria.⁸ Tekstitaiteen ja ASCII-gra-
fiikkaperinteen rajoitteista ja mahdollisuuksista ammen-
tava merkkieditori soveltuu unicode-taiteen, modulaarisen
typografian ja konkreettisen runouden luomiseen. Sen on
suunnittelut graafinen suunnittelija Heikki Lotvonen.

Poiminnat menetelmällisen kirjoittamisen varannosta ovat tavalli-
sia kirjoittajakursseilla, kuten Bloomfield toteaa ja Baetens
valittelee, näin myös Suomessa. *Menetelmällisen kirjalli-
suuden antologia* on suunniteltu vastaamaan niin poimivaa
selailua kuin perusteellista paneutumista suosivan lukijan
tarpeisiin. En pane lainkaan pahakseni, jos teosta alkavat
käyttää omiin tarkoituksiinsa niin harrastaja- ja ammat-
tilaiskirjoittajat, kirjoittamisen opettajat, kirjallisuuden-
opiskelijat kuin nekin, jotka ovat luomassa sanan ja muiden
välineiden ennennäkemättömiä yhdistelmiä.

Haluan lopuksi kiittää Jenny ja Antti Wihurin säätiötä ja Koneen
säätiötä hankkeen rahallisesta tukemisesta, Osmo Pekosta
Oulipon periaatteita valaisseesta keskustelusta, kirjoittajia
riemastuttavien tekstien lisäksi pitkäjänteisyydestä ja kär-
sivällisyydestä sekä Arja Karhumaata ja erityisesti Kaarina
Tammistoa halusta ja kyvystä toteuttaa kirja menetelmälli-
sesti oivaltavalla tavalla.

Helsingissä kesäkuussa 2018

Teemu Ikonen

7

Eskelisen, Helteen et al. (2016) lisäksi ks. Karhumaa 2016.

8

<http://www.glyphdrawing.club/>

KIRJALLISUUS

- Audin, Michèle & Fournel, Paul (toim.) 2014. *Oulipo*. *L'abécédaire provisoirement définitif*. Paris: Larousse.
- Bénabou, Marcel & Fournel, Paul (toim.) 2009. *Anthologie de l'OuLiPo*. Paris: Gallimard.
- Benjamin, Walter 1999. *Selected Writings* Vol. 2:2. Käänt. Rodney Livingstone. Cambridge (Mass.) & London: Belknap Press of Harvard UP.
- Bernstein, Charles & Vähänen, Juhana 2005. Ohjeita reseptejä kokeita. *Tuli&Savu* 3/2005, 61-64.
- Brotchie, Alastair & Gooding, Mel 1995. *Book of Surrealist Games*. Shambhala.
- Doležel, Lubomír 1999. *Heterocosmica: Fiction and Possible Worlds*. Baltimore: Johns Hopkins UP.
- Eskelinen, Markku; Anna Helle, Juri Joensuu, Martti-Tapio Kuuskoski, Tiina Käkelä-Puumala, Laura Lindstedt, Maria Matinmikko, Marjo Niemi, Harry Salmenniemi, Jari Tammi, Jarkko Tontti, Taneli Viljanen, Sinikka Vuola, Jaakko Yli-Juonikas, Arja Karhumaa sekä työryhmä 2016. *Ihmiskokeita. Proseduraalinen kollektiiviromaani*. Helsinki: MKS.
- Goldsmith, Kenneth 2011. *Uncreative Writing. Managing Language in the Digital Age*. New York: Columbia UP.
- Joensuu, Juri 2012. *Menetelmät, kokeet, koneet. Proseduraalisuus poetiikassa, kirjallisuushistoriassa ja suomalaisessa kokeellisessa kirjallisuudessa*. Väitöskirja. Poesia.
- Karhumaa, Arja 2016. *Epägenesis: Katalogi*. Helsinki: Aalto.
- Perec, Georges 1996. Les revenentes - Palaaajat [ote]. Suom. Ville Keynäs. *Nuori Voima* 6/96, 6-7.
- Mathews, Harry & Alastair Brotchie (toim.) 1998. *Oulipo Compendium*. Atlas Press.
- McHale, Brian 2002. Runous proteesina. Suom. Teemu Ikonen ja Jussi Backman. *Nuori Voima* 3/02, 18-29.
- Šklovski, Viktor 2001. Taiteesta - keinona. Teoksessa Pekka Pesonen ja Timo Suni (toim.), *Venäläinen formalismi. Antologia*. Helsinki: SKS, 29-49.

Ouliposta post-Oulipoon
(ja takaisin)

Markku Eskelinen

Jacques Roubaud'n (1998, 40) mukaan Oulipo edustaa traditionalismia eikä siksi ole helposti sijoitettavissa 1900-luvun tunnetuimman kirjallisen kolmiomittausjärjestelmän (modernismin, avantgarden ja postmodernismin) avulla, vaikka oulipolaiset teokset voivat hyvinkin yhdistellä rajoitteista proseduraalisuutta myös 1900-luvun kirjallisuuden keskeisiin virtauksiin. Tästä vakuuttuakseen ei tarvitse kovin monta sivua Georges Perecin ja Italo Calvinon oulipolaisista romaaneista lukea eikä tehdä perusteellisia vertailuja näiden kirjailijoiden oulipolaisten ja ei-oulipolaisten teosten välillä. Perciltä (2011) voikin lukea myös hänen omaa kirjailijantyötään koskevan ajatuksen, ettei proseduraalinen kirjoittaminen ole koskaan pelkkää proseduraalisuutta.

Suomalaisen kirjallisuuden osalta tätä voi havainnollistaa 14 Mahdollisen Kirjallisuuden Seuran jäsenen kirjoittamalla proseduraalisella kollektiiviromaanilla *Ihmiskokeita* (15 nidettä, 4200 sivua, 2016), joka yhtäältä jatkaa (globaalissa katsannossa) vuosisataisia tai -tuhantisia yhteiskirjoittamisen ja proseduraalisen kirjallisuuden perinteitä ja toisaalta sijoittaa tämän menetelmällisen ja työnjaollisen kehityksen sisään lukuisia muita poetiikkoja kuten muun muassa postmodernismin, modernismin, proosarunon, ergodisuuden, kombinatorisuuden, visuaalisen romaanin ja kollaa-sin. On avoin kysymys, kumpi puoli merkitsee enemmän.

Tämän lyhyen artikkelin vaatimaton tarkoitus on vähintään neli-tahoinen: ensinnäkin luoda kriittinen katsaus Oulipon kehittelemään ja löytämään perintöön; toisaalta tarkentaa katse Oulipon sokeisiin pisteisiin, joita voisi leikkisästi tai sarkastisesti kutsua ryhmän osin tahattomasti omaksu-miksi metarajoitteiksi; kolmanneksi sijoittaa Oulipon ja sen

hahmottama edeltävien plagioijien traditio (tai traditiot) osaksi laajempaa menetelmällisen kirjallisuuden kenttää; ja neljänneksi laatia näiden tukipisteiden perusteella hahmotelma post-oulipolaisesta traditionaalisuudesta, joka samanaikaisesti näyttää mahdollisimman paljon käyttämättömiä mahdollisuuksia proseduraalisuuden saralla.

2

SYSTEMATISOINTI: OBJEKTIT JA OPERAATIOT

Edellisessä kappaleessa esitelty suunnitelma edellyttää, että emme juutu yksittäisten oulipolaisten menetelmien käsittelyyn ja kuvailuun vaan keskitymme laajempaan kokonaisuuteen eli siihen miten Oulipo on systematisoinut löytämiään ja luomiaan kirjallisia käytäntöjä. Systematisointeja on vähintään kolme:

- Raymond Queneau'n ns. Queneau'n taulukko (1981/1974), jossa erilaisia lingvistisiä ja semanttisia objekteja arvioidaan suhteessa neljään kategoriaan: järjestykseen (*ordre*), keston (*durée*), määrään (*nombre*) ja "ominaislaatuun" (*nature*).
- Marcel Bénaboun taulukko (1986), joka yhdistää lingvistiset objektit (kirjaimesta tavun ja foneemin kautta sanaan, syntagmaan, lauseeseen ja kappaleeseen) kahdeksaan eri operaatioon: lisääminen (*addition*), poistaminen (*subtraction*), monistaminen (*multiplication*), jakaminen (*division*), korvaaminen (*substitution*), siirtäminen (*displacement*), supistaminen (*contraction*) ja johtaminen (*deduction* – sanan matemaattisessa merkityksessä).
- Bénaboun toinen kombinatorinen kaavio, jossa edellisen taulukon valikoimaan on lisätty yhdeksäs operaatio nimeltään *intrication* (lomittaminen)

sekä yhdeksän semanttisen objektin lista, jonka väitetään olevan vapaasti yhdistettävissä niin operaatioihin kuin lingvistisiin objekteihin. *Intrication*-operaatiosta Bénabou ei kuitenkaan esitä määritelmää.

Aloittakaamme kahdeksan operaation ja seitsemän lingvistisen objektin ristiintaulukoinnista eli Bénaboun kaaviosta (Motte 1998, 44–45). Sen 56 ruutuun on sijoitettu runsaat 90 menetelmää, käytäntöä tai proseduuria, joista vain osa on Oulipon kehittelemiä tai nimeämiä. Neljä seikkaa kiinnittää välittömästi huomiota. Kaavio ei sisällä likimainkaan kaikkia oulipolaisia menetelmiä tai edes niitä, jotka mainitaan hieman myöhemmässä ja huomattavasti laajemmassa kokoomateoksessa eli Alastair Brotchien ja Harry Mathewsin toimittamassa *Oulipo Compendiumissa*. Toiseksi operaatioiden kokonaisuudesta puuttuu symmetriaa: supistuminen on oma operaationsa, mutta laventamista taulukko ei tunne eikä tunnista. Kolmanneksi osa menetelmistä luokitellaan useamman kuin yhden operaation piiriin (tämä on eri asia kuin se, että monet menetelmät voivat ottaa kohteekseen niin sanoja ja lauseita kuin kappaleitakin, kuten Mathewsin algoritmi). Tällainen on ainakin laardaukselle sukua oleva menetelmä nimeltä *tireur à la ligne*, joka sisällytetään sekä lisäämis- että johtamisoperaatioon. Samoin änkytys ja pleonasma on luokiteltu sekä lisäämiseen että kertaautumiseen.

Neljänneksi jotkin hyvin tunnetut käytännöt, joita ei välttämättä ole mieltä käsittää menetelmiksi, kuten esimerkiksi lainaus (*citation*), kollaasi ja plagiarismi on sijoitettu johtamisen eli deduktion alaisuuteen (ja vielä niin, että lainaus ja kollaasi esitetään lausetason ja plagiarismi kappaleason

ilmiönä) vaikka niiden voisi ajatella toimivan myös korvaamisen, supistamisen ja lisäämisen kategorioissa. Ihmetellä voi myös sitä, että kryptografia eli salakirjoitus tai salaaminen on sijoitettu vain korvaamisen yhteyteen (niin itsestään selvä kuin se onkin), mutta ei myös johtamisen (deduktio) ja siirtämisen (*displacement*) kategorioihin. Tai kysyä eivätkö akronyymit ja akrostikonit perustu myös supistamiseen tai poistamiseen.

Lähes kaikki Oulipon löytämät ja kehittelemät menetelmät tuntuivat edellyttävän jonkinlaista deduktiota, jonka alaisuuteen Bénaboun kaaviossa sijoittuvat kuitenkin vain akrostikonit, akronyymit, kronogrammit, signetit, haiku-saatio, runon reunat (mutta miksi vain runon?), sitaatti, kollaasi, *tireur à la ligne*, plagiarismi, antologia ja ”proverbs on rhymes”. Deduktion erottelukykyinen oulipolainen määritelmä olisi siis tarpeen, mutta en tiedä, onko sellaista olemassa.

Vieläkin isompia kysymyksiä virittyy vähintään kaksi. Kaavion lähtökohtana ja sovellutusalueena tuntuu olevan painettu kirjallisuus siitä huolimatta, että Oulipo kiinnostui historiallisesti katsottuna sangen varhain tietokoneiden mahdollisuuksista. Tämän vuoksi saattaisi juolahtaa mieleen kysyä, miten ohjelmointiin liittyvät algoritmit sijoittuisivat kahdeksan tai yhdeksän operaation joukkoon ja tarvittaisiinko ehkä lisää operaatioita. Ainoa Bénaboun kaavioon sijoitettu algoritmi on Mathewsin algoritmi, joka toimii siirtämisoperaationa (*displacement*). ALAMO:n (*Atelier de Littérature Assistée par la Mathématique et les Ordinateurs*) kehittelemät ohjelmat ja operaatiot loistavat poissaolollaan. Tästä voisi varovasti päätellä, että ne vain toisintavat Bénaboun kaavion käytäntöjä ja menetelmiä, mikä sopisi siihen ajatukseen, että Oulipon hahmotelmissa

tietokoneet eivät toimi julkaisualustana vaan kirjailijaa avustavassa roolissa esimerkiksi tavalla, joka on luettavissa Italo Calvinon esseestä ”Kirjallisuus ja antikombinatoriikka” ja tietysti jo lähtökohtaisesti ALAMO:n nimestä.

Bénaboun artikkeli myöntääkin, että operaatioita voi olla useampia kuin systematisointikaavioon sisällytetyt kahdeksan tai yhdeksän: ”[i]t is certain that other means of identifying and naming these sorts of operations are possible [- -] in his general theory of rhythm, J. Roubaud postulated the following categories: concatenation, imbrication, encasement, enroachment, permutation, effacement, parenthesisage.” (Bénabou 1998, 46.)

Mathewsin algoritmin yhteydessä paljastuu yksi Bénaboun systematisointiin liittyvä käytännön ongelma. Mathewsin algoritmi perustuu permutaatioon, ja koska permutaatio mainitaan omana keinonaan tai proseduurinaan samassa kaaviossa kuin Mathewsin algoritmi, on selvää, että Bénaboun mallissa yhdistyvät sulassa sekamelskassa sekä perustavaa laatua olevat kategoriat (kuten permutaatio, metonymia, sitaatti tai kollaasi) että niihin perustuvat spesifisemmät proseduurit (kuten Mathewsin algoritmi). Siksi saattaisi tuntua luontevalta sijoittaa operaation ja yksittäisen proseduurin välille kolmas taso ja tälle mesotasolle edellä mainittuja kategorioita.

Toinen oulipolaista lähtökohtaa määräävä raja (ja rajoittuneisuus) liittyy painetun tekstin visuaalisiin ulottuvuuksiin, sillä varsin moni operaatio voitaisiin toteuttaa myös graafisen suunnittelun ja tilankäytön keinoin. Tämä on sitäkin oudompaa, koska monet operaatiot ovat myös visuaalisesti näkyviä kuten esimerkiksi lumipallo (jossa käytettyjen merkkien määrä per rivi kasvaa tasaisesti) – ja varsinkin siksi, että monet Oulipon sisarryhmät (ns. ou-x-pot kuten

kuvataiteisiin syventynyt Oupeinpo) ovat systematisoineet kuvataiteen keinoja tavalla, joista osa sopisi myös tekstin tilaan asettumisen käsittelyyn. Oupeinpon valikoimasta voisi alkajaisiksi poimia vaikkapa rotaation ja lamellisaa-tion (katso myös Niemi 2018).

Tekstien visuaaliset ulottuvuudet ovat tulleet esille myös emo-ou-lipolaisten omissa kirjoituksissa kuten Le Lionnais'n "grab-bagin" (1973) kolmiulotteisuuteen ja holorunou-teen liittyvissä ideoissa¹. Tästä huolimatta Oulipon ja Ou-x-pojen systematisoinnit eivät tunnu keskusteleavan keskenään saati muodostavan jatkumoa, joka kattaisi tai edes pyrkiisi kattamaan sekä painetun tekstiin verbaali-siin että visuaalisiin ominaisuuksiin kohdistuvat operaatiot ja ottaisi sen vuoksi huomioon myös sellaiset mahdolliset objektit, jotka eivät ole kielellisiä eivätkä semanttisia.

Le Lionnais'n käsi-alaa on myös oulipolaisen objektit ja operaatiot -ajattelun viimeisin mutaatio. Postuumisti julkaistussa kolmannessa manifestissaan (Le Lionnais 2009) kielelliset ja semanttiset objektit ovat korvautuneet kaunokirjallisilla objekteilla ja operaatiot matemaattisilla rakenteilla. Lyhyt artikkeli ei kuitenkaan sisällä esimerkkejä mahdollisesti uudenlaisesta tavasta systematisoida Oulipon löytämiä ja kehittämiä rajoitteita.

1

Le Lionnaisin ns. *grab-bag* kannattaa muistaa myös käyttämättömien mahdollisuuksien varastona, joka esittelee monia ideoita, joihin Oulipon työtä piti hänen mukaansa suunnata ja jonka jäljiltä Oulipo ei ehkä olisi ollut entisensä. Näihin kuuluivat mm. boolelainen teatteri, kolmiulotteiset tekstit (joita tarvittaessa tarkastellaan 3D-laseilla), holografiset runot, antiriimit, geometrisesti käsitetyt ja käsitellyt runot ("runon reunat"), tiukasti rajatut kielet (mukaan lukien eläinten "kielet"), matemaattisiin peruskäsitteisiin ja rakenteisiin perustuvat kirjalliset mahdollisuudet (tarjolla on 13 kategoriaa) ja semanttisten peruskäsitteiden sanasto. Le Lionnais arvioi tähän työhön kuluvan noin vuosikymmen eli noin seuraavat 100 kokousta, mutta mikäli Oulipon nuorimpaan jäsenen David Levin Beckeriin (2012, 213) on uskominen, tälle tielle ei lähdetty, koska ei jaksettu lähteä. Niinpä mekin palaamme Bénaboun esittämän systeemisoinnin äärelle.

LINGVISTISET, SEMANTTISET JA MUUT MAHDOLLISET OBJEKTIT

Lingvistiset objektit ovat niin ongelmattomia, että niiden käsitte-
lyyn on turha tuhlata enempää tilaa, ainakaan ellei halua
syöksyä kielioppien syövereihin etsimään mielenkiintoi-
sempia operaatioiden kohteita kuin pelkästään laajuu-
deltaan toisistaan erottuvia kohteita. Tai kulkea kohti
graafista suunnittelua, tilaan asettumisen käytäntöjä ja
aseemisen kirjoittamisen vyöhykettä, jossa visuaalisten ja
verbaalisten merkkien geometria loisi kirjainta edeltävän
esilingvistisen objektin. Tähän suuntaan viittaa jo se, että
Bénaboulle lingvististen objektien kirjaintasoa voisi kutsua
myös graafisen merkin tasoksi.

Semanttisten objektien listoja on vähintään kaksi, mutta koska
Queneaun objektit sisältyvät Bénaboun kolmikehäiseen
malliin, käsittelem vain jälkimmäistä systematisoin-
tia ja siihen sisältyviä ongelmia. Bénaboulla (1998, 228)
semanttisia objekteja on kaikkiaan yhdeksän: henkilö
(*character*); lavastus, näkymä tai dekoraatio (*decor*);
tapahtuma (*event*); tapahtumapaikka (*place*); kesto
(*duration*); tuntemus tai aistimus (*sensation*); tunne
(*emotion*); ajatus (*thought*); ja muisto (*memory*).
Nämä olisivat Oulipon tai ainakin Bénaboun ja *Oulipo*
Compendiumin toimittajien käsityksen mukaan vapaasti
yhdistettävissä sekä yhdeksään lingvistiseen objektiin
(aiemman ristiintaulukoinnin seitsemään lingvistiseen
objektiin on tässä lisätty sivu ja luku) että yhdeksään
operaatioon, joita käsittelemme edellä.

On kaikkea muuta kuin selvää, miten ja millä periaatteella
semanttisten objektien lista on koostettu. Siksi ei
ole ihme, että *Oulipo Compendiumin* hakusanassa

semantic/syntactic todetaan ryhmän erimielisyydet semanttisten aspektien käsittämisen ja käyttökelpoisuuden suhteen. Joidenkin mielestä ne muodostavat oman erillisen kategoriansa kun taas toisten mielestä semanttiset rajoitteet voidaan aina muotoilla syntaktisesti. Näistä asioista keskusteltiin kuulemma kiivaasti 1970-luvulla, mutta yksimielisyyteen pääsemättä. Ajatus semanttisesta puolesta näyttää silti olleen rakas molemmille perustajajäsenille eli Queneaulle ja Le Lionnais’lle. Tämänkin vuoksi semanttisten objektien valikoiman sisäinen ristiriitaisuus ja sen selitysvoin ja erottelukyvyn puutteet hämmästyttävät.

Yhdeksästä semanttisesta objektista kaksi (lavastus ja tapahtumapaikka) liittyy tilaan, toiset kaksi (tapahtuma ja kesto) aikaan ja loput viisi henkilöön (henkilö, aistimus, ajatus, muisto ja tunne). Helpoin lähtökohta on kysyä, eikö muita ajallisia, tilallisia ja toimijoihin liittyviä semanttisia ulottuvuuksia löytynyt tai tullut mieleen. Missä ovat esimerkiksi kertoja, identiteetti (ja sen myötä sukupuoli, seksuaalisuus ja etnisyys etc.), fiktiivinen maailma (joka on useimmiten muutakin ja enemmän kuin vain tapahtumapaikka), tiedostamaton tai havainto? Sattumoisin nämä viisi ovat juuri niitä kategorioita, jotka Jaakko Yli-Juonikkaan kanssa asiaa pohdittuamme lisäsimme semanttisten objektien joukkoon ennen kuin aloimme kirjoittaa *200578509309952 Talvima tkaa* – perimmältään vain siksi, että tarvitsimme niitä proseduraalisista syistä kaikkiaan 14 kappaletta Oulipon tarjoaman yhdeksän sijaan.

Jos Oulipon yhdeksää operaatiota tarkastelee oletettujen semanttisten objektien kannalta, niin on kaikkea muuta

kuin itsestään selvää, että jokainen objekti olisi luontevasti yhdistettävissä jokaiseen operaatioon (tai yhtä lailla lingvistisiin objekteihin). Tämän todentaa epäsuorasti sekin, että Queneau (1981, 76–77) semanttisten objektien ja niiden neljän ominaisuuden (edellä mainittu määrä, kesto, järjestys ja ominaislaatu) taulukossa (*Contraintes d'ordre sémantique*) on 24 ruutua, joista 19 on jätetty tyhjäksi. Lisäksi viidestä täydestä ruudusta kolme täyttyy klassisella ajan, paikan ja toiminnan ykseydellä. Tällainen ei juuri vakuuta mallin selitysvoimasta eikä erottelukyvystä (vaikutelma saat- taisi olla toinen, jos tyhjät ruudut esittäisivät jollekin uudelle teknologialle tai medialle luontevia, mutta vielä toistaiseksi toteutumattomia mahdollisuuksia).

Olisi kai mahdollista ajatella, että jokaisella semanttisella objektilla olisi sille sopiva ja sen ”ominaislaatuun” reagoiva kirjo operaatioita, joita voisi tapauksesta riip- puen olla joko enemmän tai vähemmän kuin oulipolai- set yhdeksän, ja sallia se, että joihinkin semanttisiin objekteihin kytkeytyy niille ominaisia operaatioita, jotka eivät välttämättä ole sovellettavissa muihin semanttisiin objekteihin. Edelleen voisi kysyä, ovatko kaikki semanttiset objektit yhtä lailla yhteisiä proo- salle ja lyriikalle (ja Queneau mainitsemissä draamakon- ventioille) – ja läpäiseekö semanttisten objektien kirjo yhtenäisenä myös lajityyppien kirjon.

Lisäksi eroja on tietysti jo siinäkin millaiset menetel- mät ovat milläkin kielellä toteutettavissa ja siinä millaisia operaatioita ja semanttisia objekteja olisi luotavissa ja löydettävissä, jos ensisijaisina läh- tökohtina eivät olisi ranska, latina ja kreikka. Edellyttäisikö esimerkiksi noin tuhatvuotinen,

useammalla kuin yhdellä kielellä toteutuksensa saanut kaakkoisaasialainen *s/les*a-perinne (Bronner 2010) simultaanisuuden painottamista sekä semanttisissa objekteissa että operaatioissa tai peräti simultaanisuuden käsittämistä omaksi operaatiokseen.

Lingvististen ja semanttisten objektien lisäksi voisi helposti kuvitella olevan olemassa ja käytettävissä ainakin narratologisia ja retorisia objekteja. Esimerkiksi kertojien ja kerronnan tasojen poistaminen, lisääminen, jakaminen, kertautuminen (tai moninkertaistuminen), korvautuminen (toisillaan), siirtyminen (paikaltaan), supistuminen ja deduktiivisuus olisivat helposti toteuttavissa olevia toimenpiteitä – ainakin verkottuneessa ja ohjelmoidussa kirjallisuusmediassa, kaukana ALAMO:n ja Oulipon harrastaman tietokoneavusteisen kirjallisuuden tuolla puolen.

4

SYSTEMATISOINTI JA MEDIA

Kybertekstuaalisesta näkökulmasta operaatioiden ja objektien luokat tulisi jakaa tekstonisiin (eli merkkeihin tai merkkijonoihin sellaisena kuin ne ovat tekstissä) ja skriptonisiin (eli merkkeihin tai merkkijonoihin sellaisena kuin ne esitetään lukijalle tai käyttäjälle). Näin muodostuu kolmenlaisia operaatioita: vain tekstonisella tasolla vaikuttavia, vain skriptonisella tasolla vaikuttavia, ja sekä tekstonisella että skriptonisella tasolla vaikuttavia, ja kahdenlaisia objekteja: skriptonisia ja tekstonisia. Latteen mahdollinen seuraus tästä olisi oulipolaisen operaatio- ja objektivalikoiman moninkertaistuminen.

Vielä spesifisimmin operaatiot ja objektit voisi määritellä suhteessa tekstin mediaposition, joita kybertekstiteoria (Aarseth 1997) tarjoaa peräti 576 kappaletta. Mediapositionia voi käyttää sekä operaatioiden ja objektien toimintakentän että niiden ominaisuuksien ja keskinäisten suhteiden kuvaamiseen ja tarkentamiseen, mutta tämän laajentuman vaatimatonkin esittely vaatisi kokonaan oman artikkelinsa. Muuntuvien ja kokonaan uusien rajoitteiden määrää ja laatua on hyvä alustavasti arvuutella sen tiedon varassa, että painetun kirjallisuuden historia on voinut sisällyttää itseensä vain kymmenkunta mediapositionia eli noin kaksi prosenttia mediapositionien kokonaismäärästä.

Kybertekstiteorian valossa on nähtävissä ja perusteltavissa myös se, että rajoitteet ja menetelmät voivat kohdistua paitsi merkkijonoihin (eli kieleen) myös tekstin materiaalisen median ja sen lukijan tai käyttäjän toimintaan – ja tietysti näihin kolmeen tekstikoneen osaan yhdessä.

5

LUKEMISEEN JA TEKSTIN TOIMINTAAN LIITTYVÄT OPERAATIOT JA PROSEDUURIT

Myös valtavirtaisen kirjallisuusteorian näkökulmasta on helppo kiirehtiä kysymään miksi oulipolaiset käytännöt sijoittuvat vain kirjailijan ja tekstin väliseen suhteeseen eivätkä myös tekstin ja lukijan suhteeseen ja itseään muuttavien tekstin toimintaperiaatteisiin. Tietysti osa menetelmistä edellyttää lukijalta paitsi päättelykykyä tekstin kirjoittamisessa käytetyn menetelmän ja sen yksityiskohtien havaitsemisessa myös satunnaista ja yleensä helpointa mahdollista

ergodista toimeliaisuutta kuten akrostikonien löytämistä. Tätä puolta ei kuitenkaan ole systematisoitu eikä siihen tunnu löytyneen suurta mielenkiintoa oulipolaisessa praktiikassa eikä ilmeisesti tietokoneiden kanssa melko varhain työskentelyn aloittaneessa ALAMO:ssakaan, sillä siinäkin digitaalisen teknologialle oli ja on lähtökohtaisesti varattu vain kirjailijaa avustava rooli. Toki silläkin saralla voidaan saada tehdyksi tarpeellista työtä kuten vaikkapa mahdollistamien tai keuhkojen vaihtoehtojen karsintaa Italo Calvinon tarpeisiin (Calvino 1999).

Lukemiseen liittyvät mahdolliset rajoitteet voisi skemaattisesti jakaa kolmeen ryhmään: sisällöllisiin, muodollisiin ja toiminnallisiin. Lienee suhteellisen helppo kuvitella millaisia peruslaskutoimituksiin (yhteen-, vähennys-, kerto- ja jakolasku) perustuvat lukemista rajoittavat tai sitä muuten proseduraalisesti säätelevät operaatiot voisivat olla. Lukemista koskevien rajoitteiden lähtökohdaksi ja tavoitteeksi voi ottaa poikkeamat siitä perinteisestä lukemistilanteesta, jossa lukija voi toistuvasti lukea koko tekstin tai ainakin kaikki sen osat (jälkimmäinen ehto kattaa myös Raymond Queneau'n *100 000 miljardia runoa*, sillä teos koostuu vain 140 rivistä).

Selkeimmät määrälliset rajoitteet voisivat koskea koko tekstin tai joidenkin sen osien mahdollisten lukemiskertojen määrää tai niiden lukemiseen käytettävää aikaa. Nämä lukemista koskevat rajoitteet ovat lukijan toiminnasta joko kokonaan tai vain osittain riippumattomia. Tässä lähestytään rajapintaa tekstin toimintaa säätelevien "rajoitteiden" tai proseduurien ja lukijan toimintaa tai osuutta koskevien rajoitteiden

ja proseduurien välillä – ja tietysti näiden kahden yhteispeliä eli sitä mahdollisuutta, että tapa, jolla lukija lukee tai käyttää tekstiä, aiheuttaa muutoksia tekstin toimintaperiaatteisiin ja lukijan ulottuvilla olevaan sisältöön (kuten tähän antologian sisältyvässä Markku Eskelisen ja Maria Matinmikon ohjelmoidussa teoksessa *Lähes tunnistamaton mahdollisuus menettää*).

Yhtenä ääritapauksena voinee kuvitella lukijan toimintaan oppimalla sopeutuvaa tekstiä, jossa hallitsevaksi rajoitteeksi vähitellen muotoutuu lukijasta lukemistapahtuman perusteella muodostunut profiili, jota käytetään tekstin muokkaamiseen ja suodattamiseen lukijan oletettuja mieltymyksiä vastaavaksi. Tai niitä vastaan, jolloin lukija joutuisi kamppailemaan omaa profilointiaan vastaan, kuten joskus tapahtuu kirjallisuuden ulkopuolisessakin maailmassa.

Toinen ilmeinen rajoitus liittyy lukijan visuaalisten havaintojen vaikeutumiseen tilanteessa, jossa teksti kätkeytyy, muuttuu, katoaa tai liikkuu. Tällöin kyse ei enää ole (vain) deduktiosta tai kryptografiasta, jossa salattava teksti korvautuu salaavalla tekstillä. Lisäksi myös salaamiseen tulee uusia keinoja, koska yksittäisten merkkien visuaalinen muoto ja ryhmitys ovat alttiina muutokselle. Hyvän esimerkin mahdollisuuksista rakentaa, rajoittaa ja vaikeuttaa lukijan havaintoja tarjoaa valikoima holorunouteen liittyviä käsitteitä ja käytäntöjä Eduardo Kacin (1999) repertuaarista: animaatio, käyttäytyminen, binokulaarinen lukeminen, väri, epäjatkuva tila, epäjatkuva syntaksi, tyhjä tila, liukuva merkki, immateriaalisuus, parallaksi, havaintosyntaksi,

pseudoskopia, semanttinen interpolaatio ja tekstuaalinen epästabiilius.² Hieman helpommin hahmotettavissa olisivat operaatiot, joissa lukija tietoisesti tai tahattomasti lisäisi, poistaisi, jakaisi, moninkertaistaisi, korvaisi, siirtäisi ja supistaisi teoksen (tekstonisia ja skriptonisia) merkkijonoja ja se, millaisia lukijan toiminnalle asetettavia rajoituksia olisi seurauksena näiden operaatioiden tai operaatio-opatioiden onnistuneesta tai epäonnistuneesta käytöstä.

2

Animaatio: "Holorunoudessa animaatio viittaa siihen, että teoksessa olevia sanoja voi saattaa liikkeeseen".

Käyttäytyminen: "Holorunoudessa kirjaimilla ja sanoilla ei voi sanoa olevan erityistä paikkaa tai kompositiota. Sen sijaan ne käyttäytyvät erityisellä tavalla [-] kun katsoja lukee niitä."

Binokulaarinen lukeminen on prosessi, jonka avulla "holorunot esittävät eri kirjaimia ja sanoja kummallekin silmälle samaan aikaan."

Väri: "Holorunoudessa väri ei ole kiinteä vaan suhteellinen."

Epäjatkuva tila: syntyy kun "hologrammin kolmiulotteisen volyymin homogeenisuus särjetään erillisiksi tilapätkiksi, jotka voivat limittyä toisiinsa tilassa ja ajassa."

Epäjatkuva syntaksi: "Epäjatkuvaan tilaan järjestetty holoruno käyttää hyväkseen uuden runotilan logiikkaa ja topologiaa. Se esittää verbaalista materiaalia todellisten, havaittavien hyppäysten ja siirtyminen keinoin."

Tyhjä tila: "viittaa aivan kirjaimellisesti siihen, että runo luetaan immateriaalisessa ja tyhjässä tilassa."

Liukuva merkki: "ensisijaisesti verbaalinen merkki, jonka visuaalinen hahmo muuttuu ajan kuluessa."

Immateriaalisuus: "verbaalinen materiaali on järjestetty tilaan, joka rakentuu valovirrasta, eikä mihinkään kosketeltavaan tai konkreettiseen muotoon, kuten painettu paperi."

Parallaksi: "Objektin suunnassa tapahtuva näennäinen muutos, joka aiheuttaa havaintopisteen muuttumisen."

Havainnollinen syntaksi: "Holorunous etsii epälineaarista, havainnollista vastinetta sanoille, jotka koetaan ajassa, ei hahmojen simultaanisuutta."

Pseudoskopia: "hologrammi voidaan toteuttaa siten, että tila-aika-ulottuvuudessa näkyy sen kääntöpuoli."

Semanttinen interpolaatio: "katsoja havaitsee, liikkeessaan suhteessa holorunoon, että jokainen kirjaimia visuaalisesti havainnollistava graafinen rivi alkaa [-] liikkua kolmiulotteisessa tilassa. Samalla kun rivit ja pisteet alkavat muuttua topologisesti, ne alkavat myös esittää toisia kirjaimia."

Tekstuaalinen epästabiilius: "teksti ei säilytä yhtä ja samaa visuaalista rakennetta sinä aikana kun katsoja lukee sen, vaan se tuottaa erilaisia ja muuttuvia hahmoja suhteessa katsojan havaintokykyyn."

KIELI-, KULTTUURI- JA KONVENTIOSIDONNAISET OBJEKTIT JA OPERAATIOT

Pikainenkin silmäys Oulipon pakote- ja menetelmävalikoimaan osoittaa sen olevan kallellaan ranskan kielen mahdollisuuksiin yhtä hyvin helppoutensa kuin vaikeutensa kannalta arvioituna. Tyypillinen esimerkki ranska-suomi-vertailussa on yhtäältä Anne Garrétan rakkausromaani *Sphinx* (1992), jossa henkilöiden sukupuoli onnistutaan salaamaan, mikä on suomeksi triviaalin helppoa, ja toisaalta kaikki äänteellisen samankaltaisuuteen ja homofoniaan perustuvat proseduurit, jotka ovat vaikeasti toteuttavissa suomeksi. Erot puhutun ja kirjoitetun kielen etäisyyksissä tekevät Harry Mathewsin *The Poet's Eye* -teoksen "silmäriimien" suomentamisen sekä tarpeettomaksi että mahdottomaksi. Kielten ja kirjoitusjärjestelmien moninaisuus johtaakin kysymään muutamia jatkokysymyksiä siitä huolimatta, että on selvää, etteivät kaikki mahdolliset objekti- ja operaatioyhdistelmät ole universaaleja eli yhtä lailla toteutettavissa kaikilla kielillä – tai koettavissa niissä yhtä lailla kiinnostavina ja mielekkäinä.

Tämän lyhyen artikkelin tarpeisiin kysymys kannattaa pelkistää kohdistumaan ei-länsimaisiin kieliin ja kuten niin usein, kannattaa turvautua lainaukseen, joka käsittelee kaakkoisaasialaisen bi- ja multitekstuaalisen *slesan* traditiota. Näin Bronner (2010, 1-2 ja 7) havainnollistaa mistä siinä on kysymys: "Ajattele laajaa tai eepistä runoteosta kuten vaikkapa *Iliasta*. Kuvittele lisäksi, että teoksen kieli

on työstetty sellaiseksi, että se kertoo paitsi *Iliaan* tarinan myös jonkin toisen tarinan. Käytännössä vaikkapa niin, että *Iliaan* jokainen säkeen voi lukea kertovan samanaikaisesti myös *Odysseian* tarinaa [- -] Lukijan tulisi tuntea ja hallita samat sanakirjat ja hakuteokset kuin kirjailijan ja käydä läpi samanlainen kieleen ja kirjallisuuden liittyvä oppimisprosessi [- -]. Kuvaamani kaltaisen ilmiö on ollut olemassa Etelä-Aasiassa. *Slesaksi* kutsutun kirjallisen keinon ympärille kehkeytyi Intian niemimaalla laaja kirjallinen liikehdintä, jossa bitekstuaalisia tekstejä kirjoitettiin, luettiin ja tutkittiin yli 1000 vuoden ajan. *Slesa* yhdistetään pääasiassa sanskritiin, mutta keino löysi tiensä muihinkin kieliin. *Slesaa* käytettiin moniin eri tarkoituksiin, mutta yleisintä oli *Ramayanan* ja *Mahabharatan* simultaaninen kerronta sen avulla. [- -] Myös kielirajat saattoivat ylittyä siten, että jokin yksittäinen kappale toimi sekä sanskritiksi että jollakin sen 'sisarkielistä', tai niin, että kaksi eri kertomusta kahdella eri kielellä kerrottuna kietoutuivat yhteen samassa ilmaisussa. [- -] *Slesa* ei rajoittunut vain kirjallisuuden vaan se levittäytyi muihinkin taiteisiin kuten kuvanveistoon ja arkkitehtuuriin. [- -] Myös runoutta lähellä olevasta näytelmäkirjallisuudesta löytyy monia esimerkkejä *slesan* käytöstä: kirjoitettiin bitekstuaalisia draamoja, joissa näyttelijät esittivät samanaikaisesti kahta eri roolia. [- -] Tässä yhteydessä on syytä kiinnittää huomiota *slesaa* käsittelevän kommentaarikirjallisuuden runsauteen: lukuisia *slesan* kirjoittamiseen tarkoitettuja

sana- ja käsikirjoja julkaistiin ja *slesaa* käsiteltiin laajasti sanskritinkielisen poetiikan perinteessä. Tämän vuoksi *slesa* on paljon enemmän kuin vain suppeasti määritelty tekninen termi tai erityinen retorinen ornamentti (*alamkara*). Kyseessä on ennemminkin mittava kulttuuri-ilmiö ja itsetietoinen kirjallinen suuntaus.” Missä viipyvätkään homofonisuuteen ja simultaanisiin operaatioihin syventyvät Ouslesapot saati Ou-x-slesat?

Oulipon ranskakeskeinen eurokeskeisyys ilmenee selvästi edeltävien plagioijien luettelosta vuodelta 2014 ja sitä lukiessa kannattaa muistaa, että historian kartoittaminen oli toinen ryhmän itselleen asettamista kahdesta painopistealueesta. Luettelossa (Oulipo 2014, 195–205) on kaikkiaan 107 kirjailijaa tai kirjailijaryhmää, joista vain neljä on aasialaisia: yksi kiinalainen runoilija 300-luvulta (Su Hui), yksi intialainen runoilija 600-luvulta (Magha) ja yksi japanilainen runoilija (Kyogoku Tamekane, 1254–1332) sekä erittelemätön ryhmä japanilaisia 1000-luvun runoilijoita. Ei Dandinin 600-luvun romaania *Dasakumacarita*, jossa yksi päähenkilöistä salaa puhevikansa lipogrammien avulla eli ei käytä tiettyä äännettä puhuessaan, eikä puhettakaan *slesasta*.

Vuoden 1800 jälkeen syntyneitä edeltäviä plagioijia on listattu 31 Victor Hugosta chansonlaulaja Bobby Lapointeen. Ranskalaisia heistä on 21, amerikkalaisia kaksi (Edgar Allan Poe ja Ernest Vincent Wright), brittejä yksi (Lewis Carroll) tai kaksi jos puolalais-englantilainen Stefan Themerson brittiläistetään, saksalaisia niin ikään kaksi (Franz

Rittler ja Unica Zürn), italialaisia yksi (Leonardo Sinisgalli), argentiinalaisia yksi (Jorge Luis Borges heppoisen tuntuksilla kriteereillä: "univers imaginaires, érudition fantastique") ja venäläisiä kaksi, futuristirunoilija Velimir Khlebnikov ja koulukuntana venäläiset formalistit. Jos tässä listassa, johon ei sisälly edes alun perin Ranskassa julkaistu ja lausetason permutaatioistaan tunnettu Gertude Steinin *The Making of Americans* (1925) eikä muun muassa monikielisistä homofonisista sanaleikeistään ja uudissanayhdistelmistään tunnettu James Joycen *Finnegans Wake* (1939), tiivistyy peräti 54 vuoden uteliaisuus ja tutkimustyö, niin ehkä yhtä Oulipon itselleen huomaamatta asettamista metarajoitteista on syytä kutsua monikielisyysdeksi.

7

OULIPOSTA POST-OULIPOON

Tämän lyhyen esityksen päätteeksi voi pysähtyä hetkeksi miettimään Oulipon agenda laajempaa proseduraalisuutta, jonka tutkiminen ja kehittäminen eivät pysähtyisi Oulipon sokeisiin pisteisiin. Siirtymisen post-oulipolaiseen tilaan näyttäisi edellyttävän vähintään neljää osin toisiinsa liittyvää muutosta. Ensinnäkin, rajoitteita koskeva ajattelu tulisi ulottaa kattamaan kirjoittamisen lisäksi myös lukeminen ja tekstin materiaalisien mediumien toiminta (sekä näiden kolmen yhteenkietoutuminen); toiseksi kirjallisuutta ja graafista suunnittelua koskevia rajoitteita kannattaisi yrittää systematisoida osina samaa verbovoco-visuaalista jatkumoa (jotta painetun kirjallisuuden visuaalisuus ja tilaan asettuminen tulisivat otetuksi huomioon); kolmanneksi pitäisi

hyväksyä kirjallisen median toiminnallinen moninaisuus (esimerkiksi kybertekstuaalisen heuristiikan avulla) ja sen vaikutus uusien rajoitteiden laatuun, luonteeseen, määrään ja mahdollisuuksiin (ja tämän seurauksena viimeinkin nousta tietokoneavustetun kirjallisuuden poterosta); ja neljänneksi tulisi mahdollisimman ripeästi liikkua ranska- ja eurokeisyydestä kohti globaalimpaa käsitystä proseduraalisista perinteistä ja niiden vuorovaikutuksesta.

Myös Oulipon harjoittamasta omahyväisestä vastahangasta kirjallisuusteoriaa kohtaan kannattaisi luopua samoin kuin runouden korostamisesta³ romaanikirjallisuuden kustannuksella, jotta oulipolaisen ja muunlaisen formalismin välille avautuisi kunnollinen keskusteluyhteys. Tuskin olisi haitaksi havaita

3

Jacques Roubaud'n artikkeli *The Oulipo and Combinatorial Art* täydentää ihailtavalla tavalla Oulipon ristiriitaisuuksien ja sokeiden pisteiden skaalaa. Roubaud määrittelee Oulipon pyrkimykset ytimekkäästi: "the aim of the Oulipo is to invent (or reinvent) restrictions of a formal nature." Hieman myöhemmin selviää kuinka paljon rajoitteita koskeva ajattelu on suotta sidoksissa runouteen ja perinteisiin runomittoihin: "Oulipian literature is neither modern nor post-modern but what I would call traditional literature true to tradition, whence its remarkable links - especially as regards poetic texts and those close to tale and fable - with traditional or contemporary oral poetry."

Sama vinouma näkyy myös suhteessa kirjallisiin arvoihin: "Queneau's and Le Lionnais's declared aim was to replace traditional literary values (such as those of the alexandrine, of classical tragedy, or of the realistic novel) with new traditions, through the discovery of constraints as 'productive' as those that for centuries had ruled over the world of letters. The model they invoked most frequently was the sonnet." Keinona oli tunnetusti matematiikka, jonka kohdalla näkymiä vinouttaa myös Oulipon ja surrealistien suhde: "[i]n Queneau's and Le Lionnais's view, after the exhaustion of the generative power of traditional constraints, only mathematics could offer a way out between a nostalgic obstinacy with worn-out modes of expression and intellectually pathetic belief in 'total freedom'. It was a matter, at least at the start, of asserting a theoretical anti-Surrealism. But beyond that historically dated disagreement, it was also a matter of taking a stand in the eternal and universal quarrel between advocates and opponents of 'formalism'". Sarkasmia tavoittelematta voisi sanoa, että jos olisi valittava surrealistisen ja oulipolaisen vapauskäsityksen välillä, niin valitsisin Thomas Pynchonin ja David Foster Wallacen tavan uudistaa fiktiokirjallisuutta olematta velkaa kummallekaan koulukunnalle tai työpajalle.

sitäkään, että luovan rajoitteen ja kirjailijan vapauden suhde on Oulipon ja surrealistien välistä traumaattista ryhmädynamiikkaa monisyisempi.

LÄHTEITÄ

- Aarseth, Espen 1997. *Cybertext. Perspectives on Ergodic Literature*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.
- Becker, Daniel Levin 2012. *Many Subtle Channels. In Praise of Potential Literature*. Cambridge (Mass.): Harvard University Press.
- Bénabou, Marcel 1998 [1986]. Rule and Constraint. Teoksessa Motte 1998, 40–47.
- Bronner, Yigal 2010. *Extreme Poetry. The South East Asian Tradition of Simultaneous Narration*. New York: Columbia University Press.
- Brothie, Alastair ja Harry Mathews (toim.) 1998. *Oulipo Compendium*. London: Atlas Press.
- Calvino, Italo 1999 [1981]. Kirjallisuus ja antikombinatoriikka. Suomentanut Anna-Kaarina Kippola. *Parnasso* 3/1999. *Kybertekstin teemanumero*. Toim. Markku Eskelinen ja Raine Koskimaa, 345–350.
- Dandin 1995 [n. 700]. *Tales of The Ten Princes (Dasa Kumara Charitam)*. Delhi: Penguin India.
- Eskelinen, Markku 2012. *Cybertext Poetics. The Critical Landscape of New Media Literature*. London and New York: Continuum.
- Eskelinen, Markku ja Jaakko Yli-Juonikas 2016. "Ihmiskokeiden proseduurit." Teoksessa Markku Eskelinen, Anna Helle, Juri Joensuu, Martti-Tapio Kuuskoski, Tiina Käkelä-Puumala, Laura Lindstedt, Maria Matinmikko, Marjo Niemi, Harry Salmenniemi, Jari Tammi, Jarkko Tontti, Taneli Viljanen, Sinikka Vuola ja Jaakko Yli-Juonikas: *Ihmiskokeita*. Helsinki: MKS.
- Eskelinen, Markku ja Maria Matinmikko 2018. *Mahdollisuus menettää*. Marko Niemen ohjelmoima aikasidonnainen proseduraalinen teos. Julkaistaan osana tätä antologiaa osoitteessa <http://mahdollisenkirjallisuudenseura.net/>
- Eskelinen, Markku ja Jaakko Yli-Juonikas 2018. *200578509309952 Talvimatkaa*. Tässä antologiassa ss. 291–384.
- Garréta, Anne 1992. *Sphinx*. Paris: Gallimard.

- Joensuu, Juri 2012. *Menetelmät, kokeet, koneet. Proseduraalisuus poetiikassa, kirjallisuushistoriassa ja suomalaisessa kokeellisessa kirjallisuudessa*. Helsinki: Osuuskunta Poesia.
- Joyce, James 1939. *Finnegans Wake*. London: Faber & Faber.
- Kac, Eduardo 1999 [1996]. Holonoudon avainkäsitteet. Suom. Anna-Kaarina Kippola. *Parnasso 3/1999. Kybertekstin teemanumero*. Toim. Markku Eskelinen ja Raine Koskimaa, 283–289.
- Le Lionnais, François 1973. Boite à idées. Teoksessa *Oulipo* 1973, 283–295.
- Le Lionnais, François 2009. Le troisième manifeste. Teoksessa *Oulipo* 2009, 798–801.
- Mathews, Harry 1995. The Poet's Eye. Teoksessa *Oulipo Laboratory*.
- Motte, Warren (toim.) 1998 [1986]. *Oulipo. A Primer of Potential Literature*. Normal (Ill.): Dalkey Archive Press.
- Niemi, Marko 2018. Menetelmällisen kirjoittajan perussanasto. Tässä antologiassa, ss. 101–127.
- Oulipo 1973. *La Littérature potentielle*. Paris: Gallimard.
- Oulipo 1988 [1981]. *Atlas de littérature potentielle*. Paris: Gallimard.
- Oulipo 2009. *Anthologie de l'OuLiPo*. Toimittaneet Marcel Bénabou ja Paul Fournel. Paris: Gallimard.
- Oulipo 2014. *Oulipo. L'abécédaire provisoirement définitif*. Toimittaneet Michèle Audin ja Paul Fournel. Paris: Larousse.
- Oulipo Laboratory. Texts from the Bibliothèque Oulipienne by Raymond Queneau, Italo Calvino, Paul Fournel, Claude Berge, Jacques Jouet & Harry Mathews*. London: Atlas Press, 1995.
- Perec, Georges 2013 [1979]. The Winter Journey. Teoksessa Georges Perec and the Oulipo: *The Winter Journeys*. London: Atlas Press, 11–18.
- Perec, Georges 2011 [1978]. Statement of Intent. Teoksessa Georges Perec: *Thoughts of Sorts*. London: Nothing Hill Editions, 1–4.
- Queneau, Raymond 1962. *Cent Mille Milliard de Poèmes*. Paris: Gallimard.
- Queneau, Raymond 1988 [1974]. Classification des travaux de l'OuLiPo. Teoksessa *Oulipo* 1988, 74–77.
- Roubaud, Jacques 1998 [1991]. The Oulipo and Combinatorial Art. Teoksessa Brothie & Mathews (toim.) 1998, 37–44.
- Stein, Gertrude 1995 [1925]. *The Making of Americans*. Normal (Ill.): Dalkey Archive Press.

—

)

⤿

⊕

⌈

⌋

⌋

⊕

⊕

⌈

⌈

⤿

—

⌋

—

⌋

⊕

⊕

⊕

⌋

⌋

⌋

Potentiaalisuudesta

Mikko Mankinen ja

Antti Salminen

eli miten olla tulematta siksi mitä ei vielä ole
eli millaisia ontologis-tekstuaalisia sitoumuksia etenkin Ranskassa
on tehty meiltä kysymättä
eli toteutumattomista mahdollisuuksistaan innostuneen kirjalli-
suuskäsityksen karikoista
eli perenniaalisesta rekrytoinnista, jolla on visaisia metafyyisiä
seurauksia
eli kylläkin jotain aivan muuta kiitos mutta mielellään olemassa-
olevaa, koska välillä jopa tyhjyyshän meitä kyllästyttää
eli työtä se on siementenkin lajittelu
eli mitä sitten kun toisinaan sielun pimeä yö täyttyy mustista
tähdistä
eli villihiivain suvereniteetista (*la notion de souveraineté*)

Otetaan yksi siemen. Pelkkä siemen – ei koskaan ei-vielä-puu. Niin valmis tai kaunis maailma ei ole, että olit olisivat olemassa vain tullakseen itsekseen, toteuttaakseen niille ennalta määrätyn merkityksen. Siemen ei epäonnistu siemenenä, jos se palaa auringossa, homehtuu, mutatoituu, maatuu tai päättyy vuosisadoiksi siemenpankkiin tai fossiloituu vuosimiljooniksi. Ei ole liioin sanottua, että siemen, siinä missä ei-inhimillinen ylimalkaankaan, pyrkisi kasvamaan ja monistumaan. Siemenen edesottamuksia voi tulkita täsmälleen samasta empirisestä aineistosta ja tulkita, että onneton siemen yrittää oikeastaan vain tuhoutua ja kuolla, mitä monituisimmin tavoin, ja lisääntyy vain siirtääkseen kuolemannälkensä eteenpäin. Niin tai näin, siemenellä ei ole mahdollisuuksia.

★

Oulipo yhdistää kokeellisuuden ja kirjallisuuden potentiaalisuuteen jo nimessään. Ainakin nimellisesti alun perin kokeellisen kirjallisuuden seminaariksi (*Séminaire de la littérature expérimentale*, Sélitex, s. 1960) itsensä nimennyt ryhmä kääntyi kohti abstraktimpaa seminaalisuutta muuttamalla nimensä potentiaalisen kirjallisuuden työpajaksi (tai nypläyspiiriksi; *Ouvroir de la littérature potentielle*, s. 1961).¹ Potentiaalisuus toki kuvaa kylvöalustaan (*seminarium*) viittaavaa seminaaria neutraalimmin mahdollisuuksien työstämistä, mutta vastaako se terminä siihen, miten

1

Albert-Marie Schmidtin kerrotaan olevan nimen keksijä. Ranskan *séminaire* juontuu latinan siementä tarkoittavasta sanasta *semen* ja viittaa näin ollen kylvötoihin. Jos potentiaalisuus päivittää tämän seminaalisuuden, *ouvroir* puolestaan merkitessään käsityöläishenkistä tointa ottaa nimetäkseen kokeelliset (*expérimentale*) käytänteet. *Ouvroirista* tarkemmin ks. esim. Motte 1986, 9–10. Vaikka ryhmän toiminta muistuttaa myös kirjoittajapiiriä, suomeksi näyttävät olevan vakiintumassa käännökset ‘seura’ ja ‘työpaja’.

ryhmässä kirjallisuutta, mahdollisuuksia tai kirjallisuuden mahdollisuuksia käsitellään? Mitä oikeastaan edes on Oulipolle ominainen potentiaalisuus, kun sille ladataan ehkä mahdotonkin tehtävä toisaalta erottaa Oulipo muista ryhmistä että koota yhden käsitteen alle niinkin erilaisia teoksia kuin vaikkapa Le Lionnais'n yhden kirjaimen runot, Perecin heterogrammit ja Roubaud'n romaani *Le grand incendie de Londres* (1989).

Ryhmä tunnistaa teoreettisissa kirjoituksissaan vain hyvin yleisiä potentiaalisuuden käsitteellistyskäsitteitä, jotka perustuvat erilaisten kirjoittamista ohjaavien tai tekstiä manipulovien operaatioiden, niin kutsuttujen rajoitteiden, ensisijaisuuteen suhteessa niiden avulla luotuu tekstiin.² Yksinkertaisuudessaan (ja yksinkertaistettuna) ryhmän agenda on keksiä ja kehittää rajoitteita (*synthoulipisme*) ja etsiä yhdessä näitä jo olemassa olevasta kirjallisuudesta (*anoulipisme*). Ehkä juuri tämän pragmaattisen päämäärän ensisijaisuuden tähden potentiaalisuus ei juurikaan ole saanut analyttistä huomiota, verrattuna esimerkiksi valitsemaan rajoitteiden kirjoon.² Erilaiset potentiaalisuudet Oulipossa ovat yhden yläkäsitteen aspekteja, ja tämä yläkäsite on säästynyt siltä kekseliäisyydeltä, jolla oulipolaiset ovat rajoitteitaan tehneet. Jo Le Lionnais'n epämanifestit

2

Paljon riippuu oulipolaisten rajoitteiden (*contraintes*) määrittelystä, mutta tämä paljon on oikeastaan melko vähän, sillä rajoitteet voi määritellä hyvin moneen tapaan, muun muassa: löyhästi norminkaltaisiksi, systemaattisiksi tuotannon ja vastaanoton säännöiksi tai menetelmiksi "règles et des procédés systématiques de production et de réception semblables aux normes [...] mais semblables aussi aux autres prescriptions systématiques différentes des normes" (Baetens & Schiavetta 2000, 24); laveasti miksi tahansa selkeästi määriteltäväksi säännöksi, metodiksi, proseduuriksi tai rakenteeksi (ks. Mathews & Brotchie 2005, sv. *constraint*); tai redusoiden formalisoinnin tavaksi "a way of formalizing one aspect of a text's construction, at a range of possible levels from the letter to the chapter, from sememe to global theme" (Andrews 2003, 230). Tyydymme kohtuullisen kyseenalaistamattomasti pitämään rajoitteita bënaboulaisittan potentiaalisia tekstejä tuottavina operaatioina, kojeina.

lakonisuudesta ja ironisuudesta huolimatta kielivät varsin seminaalisesta potentiaalisuudesta.³

Ensimmäisessä manifestissa tuore ryhmä näyttäytyy näennäisen vaatimattomasti vain yhtenä mahlannousuna (”poussée de sève”) muinaisten ja modernien kiistassa siitä, millaista kirjallisuuden pitäisi olla (Oulipo 1973, 16). Samoin kirjallisuuden sääntöjen matematisointi tuottaa lukuisia uusia mahdollisuuksia, mutta silti tekstit vertautuvat elähtäneesti uusiin hedelmiin (”le saveur d’un fruit nouveau”) ja rajoitteet siemeniin (”examen de la graine”) (sama, 18), jotka toisessa manifestissa jatkavat puutumistaan juurine, lehtine, kukkine, hedelmine kaikkineen (”[a]-t-elle [structure artificielle] la moindre chance d’enraciner [- -] et produire des feuilles, fleurs et fruits?” (sama, 21)). Kiusallista kyllä, emme osaa päättää, mistä puusta Le Lionnais puhuu (ehkä omenapuu, ehkä pähkinäpuu, ehkä jopa oliivipuu), mutta jos rajoitteet ovat siis siemeniä, ja ryhmä itse suuren historiapuun nestekiertoa, potentiaalisuudelle jää tässä perin konventionaalisessa kuvassa kovin tavanomainen osa siemenissä väijyvänä mahdollisuuksien varantona.³

3

Puukuvasto kiusaa yhtä lailla molempia manifesteja, vaikka tekstien kirjoittamisen välillä on yli kymmenen vuotta (I, 1961, II, 1973). Kuvaston muuttumattomuus on kertovaa, sillä manifestien välillä ryhmän rajoitekäsitys laajenee matemaattisesti avattaviin kombinatorisiin mahdollisuuksiin, kun taas toisessa manifestissa puhutaan jo (Percin töiden vaikuttamana) rajoitteista tekstin generoinnin keinoina. Tästä muutoksesta ks. Kurt 2015; Roubaud & Poucel 2004. Siirtymä on tärkeä, mutta potentiaalisuuskäsityksen kuvantavaan käsitteellistykseen se ei näyttäisi vaikuttavan: oli kyse matematisoinnin avaamista kirjallisuuden mahdollisuuksista (esiperciläinen Oulipo) tai generoivien rajoittein avatuista mahdollisuuksista (perciläinen Oulipo), potentiaalisuus yläkäsitteisenä siemenvarantona kaappaa molemmat ilmiöt, ja on siten osaltaan edesauttanut kyseisen erottelun peittymistä.

~

Yleistä potentiaa myriadien mahdollisuuksien varantona tai puutusta odottavana siemenenä voi heuristisesti spesifioida kolmeen suuntaan: oulipossa rajoitteellisuuteen kiinnitetty potentia näyttäisi olevan käsitettävissä produktiivisena, virtuaalisena ja affektiivisena.

Produktivistisessa mielessä potentiaalisuus ilmaisee rajoitteiden tai kombinaatioiden avulla piirtyvää tekstuaalisten toteutusmahdollisuuksien määrällistä joukkoa, josta teksti on jalostettavissa.⁴ Näinpä esimerkiksi potentiaalista Perecin *Les Revenentes* -teoksen (1972) kerronnalliselle monovokalismille ovat kaikki kertomukseen mielekkäästi peräkkäin aseteltavat ranskankieliset sanat, jotka eivät sisällä muita vokaaleja kuin e:n. Vaikka tekstien tuottaminen ei ole ryhmän päällimmäinen tavoite, se peittää ryhmässä varhaisemman virtuaalisen tendenssin, joka pyrkii potentiaalisuudelle uskollisemmin pelkkiin rajoitteisiin tiukassa mielessä tekstuaalisista toteutumisista viis. Ryhmän perusteksekseksi tituleerattu (esim. Oulipo 1981, 23) proto-oulipolainen *Cent mille milliards de poèmes* (1961) toimii ensisijaisesti tällä tavoin: sonettimuodon kombinaatiopotentia saa teoksessa pääosan, ja yksittäiset sonetit ovat vain instansseja, itsessään epäolennaisia kombinaatiokyvyn johdoksia. Rajoitteet luovina luomuksina (*créations créantes*) lienee ankarin – mutta yhäti seminaalisuudessa pitäytyvä – potentiaalisuuden muotoilu: potentiaalista kirjallisuutta ovat juurikin kirjoittamista ohjaavat muodot ja säännöt, joita seuraamalla on mahdollista luoda tietynlaisia tekstejä kriterisoimatta tätä tiettyyttä esimerkiksi

4

Näin esim. Mathews & Brothie (2005, sv. *potential*): "The productive capacity of an Oulipian method [...] is an obvious criterion for evaluating its potential".

toteutumien taiteellisten ansioiden mukaan.⁵ Vaikka yhteys tuotteiden mahdollisuuteen on hyllytetty tekemällä tuotoksista virtuaalisia, mahdollisuuksien aktualisaatio on lykättynä tässäkin tapauksessa läsnä kuin puu siemenessä ja siemen puussa.

Idealisoituna mahdollisten kirjallisten toteumien joukko on jotta-kuinkin tietty, jopa laskettavissa, mutta potentiaalisuudesta näyttäisi ryhmässä jo varhain tulevan myös affektiivista, riippuvaista lukijan huomiosta, mikä tarkoittaa lopulta potentiaalisuuden huokoistumista määrittämättömiksi lukutapahtuman ja tulkinnan mahdollisuuksiksi. Jo Queneau'n sonettikokoelma retostelemalla lukutapahtuman mahdottomuudella laittaa umpimäärällisen ja -kombinatorisen potentiansa riippumaan lukijasta. Yksikään kuolevainen ei tokko pysty tyhjentämään kirjan mahdollisuuksia, edes kahlaamaan läpi kaikkia teoksen sonetteja, jolloin Queneau'n sonettikokoelma kyllä johdattaa runomuodon kombinaatiopotentiaan, mutta ei voi olla ottamatta kantakseen myös oletusta, että ikään kuin sen johdoksina toimivat sonetit roikkuisivat potentiaalisena niin kauan, kunnes ne lunastetaan lukemalla (vrt. Ruiz 2014, 164–165, 273–274). Korostamalla muun muassa kirjoittajan tietoisuutta käyttämiensä rajoitteiden potentiasta tätä vuotoa kielen ja tulkintojen yleiseen potentiaan on yritetty rajata pois (ks. esim. Oulipo 1973, 31), mutta niinkin kurittomasti, että Oulipon muotoillessa periaatteitaan uudelleen vuoden 1981 Atlaksessa Jacques Bens voi ehdottaa: ”Potentiaalinen kirjallisuus olisi siis sellaista, joka tullakseen täysin toteutetuksi odottaa, toivoo ja tarvitsee lukijaa” (Oulipo 1981, 24). Moinen luonnehdinta sameuttaa

5

”[I]l s’agit peut-être moins de littérature proprement dite que de fournir des formes au bon usage qu’on peut faire de la littérature” (Oulipo 1973, 33).

potentiaalisuuden käsitettä melkoisesti: kelpaako yksi lukija, pitääkö ymmärtää lukiessaan, ehtyykö potentia jos pitää toista silmää kiinni kun lukee, pitää sukkaa suussa kun lukee...

Pablo Ruiz laventaa levottomassa kirjassaan *Four Cold Chapters* (2014) kyseisen affektiivisuuden koskettamaan oulipo-laista potentiaalisuutta yleisesti: rajoitteellinen kirjallisuus edellyttää tekijältäänkin lukemista, lukemiseen liittyvän potentiaalisten merkitysten ja tulkintojen ennakointia yhtä lailla kuin rajoitteen seuraamista. Ruiz (sama, 276) kaa-haa pysähtymättä argumentoimaan kunnolla, mutta on totta, että oulipolainen potentiaalisuus rakentuu ajatukselle jonkinasteisesta lunastuksesta, lukemisen lupauksesta, paljastettavasta salaisuudesta. Käsitettiin oulipolainen teksti kombinaatioiden konfiguraatioksi tai rajoitteiden johdokseksi, näiden operaatioiden kielellisyyden tähden mahdollisuudet sekoittuvat helposti toisaalta kielen kombinaatio-potentiaan, toisaalta kielen potentiaan merkitä. Niinpä Bensin ensikäden määritelmä potentiaaliselle teokselle näyttäytyy myös viime käden määritelmänä oulipolaiselle potentiaalisuudelle: ”potentiaalinen teos ei rajoitu ilmeisyyksiinsä, se sisältää salattuja rikkauksia, tarjoutuu auliisti tutkittavaksi” (Oulipo 1981, 23).

Puhe lömyilevistä rikkauksista ja auliudesta tutkailulle liittää siemenvertaukseen toiveen rajattomasta runsaudesta. Yhtäältä rajoite on toteutettavissa olevan tekstin siemen, mutta toisaalta samalla tekstin mahdollisuuksien avaamiseen tarvittava työkalu, koje, jolla työstäminen tähtää mahdollisuuksien varannon paljastamiseen kielen poi-muista ja laskoksista. Oli mahdollisuuksia piilotteleva tasku sitten kielessä ennalta tai luotavissa pakottamalla kieltä potentiaaliseksi (ks. Oulipo 1981, 107), sen paljastuminen

viittaa energian vapautumiseen, mahdollistumiseen, synty-
mään. Muka vähätellen oulipolaista projektia Le Lionnais
rinnastaa toisiinsa keinotekoisen elämän luomisen labora-
toriossa ja rajoitteen mahdollisuuden juurtua kieliyhteisön
kirjalliseen kulttuuriin (Oulipo 1973, 22).⁶ Oulipolainen
potentiaalisuus vaikuttaisi siis olevan erottamattomissa
”siittoloista ja keinosiemennyksestä” (*haras et l’insémina-
tion artificielle*), jollaisilta konnotaatioilta Sélitex⁷ vaihtaes-
saan nimensä Oulipoksi varta vasten halusi välttyä (Oulipo
1973, 26). Ehkä olisi syytä ottaa Oulipon teekkarihuumori
paljon vakavammin: Potentiaalisuus, toisin sanoen – pro-
teettinen siemenkoti, tekomunasarja, keinokivespussi.

★

Mistä lopulta moinen siveellisyys, sitä emme tiedä, mutta semi-
naarin abstrahoiminen potentiaalisuuden käsitteen alle ei
auta karistamaan yhteyttä avustettuun siittämiseen. Sen
sijaan ottamalla potentiaalisuuden johtotähdex Oulipo
tulee osoittaneeksi itseään länsimaisen filosofian kenties
raskaimman abstraktiosarjan kanuunalla: potentiaalisen ja
aktuaalisen metafysiikalla.

★

Tätä nykyä potentiaalisuuden lisäämisen pyyde näyttäytyy irvok-
kaan reippaana toimintana, jokapäiväisenä avuliana

6

Toistaiseksi biologiatiheet eivät ole kenneet elämän keinotekoiseen luomiseen
elottomasta yhtä lailla kuin Oulipokaan ei ole onnistunut luomaan esimerkiksi
sonettimuotoa vastaavaa keinotekoista, kulttuurissa itsenäisesti ”elävää”
rakennetta.

7

Miten hieno nimi keinosiemennysvoiteelle!

tarmokkuutena, ellei suorastaan edistyksellisenä uhrautumisena. Kukapa ei tahtoisi lisää mahdollisuuksia tutkimiseen, tanssimiseen, pärjäämiseen; mihin kukakin ja milloinkin. Lisää potentiaa tarkoittaa lisää resursseja, lisää resursseja tarkoittaa lisää voimaa, lisää voimaa tarkoittaa lisää potentiaa. Michael Marder (2017) on oikeassa yhdistäessään yleisen potentiahimokkuuden monitahoiseen energian kriisiin: vaikka ongelma tuskin on ytimeltään käsitteellinen, energian kurittaminen resurssiksi ajaa lakkaamattomaan potentian etsintään ympäristön (niin habitaatin kuin biotoopin merkityksessä) kustannuksella, mahdollisuuksien avaamiseen tehokkaimmalla käytössä olevalla teknologialla ja lopulta energian mieltymiseen potentiana, sellaisena voiman mahdollisuuksien lähteenä, joka on redusoitavissa kyvyksi tehdä työtä (sama, 2–5). Tällainen käsitteellis-pragmaattisen kuristava ja hyötyhakuinen ote maailmasta tapaa toki tehdä siitä verettömän, runottoman ja ruman, siis jokapäiväisen ja perustelematta normaalin nykyisyyden.

Marderille Aristoteles on se sankari, jonka alkuperäinen erottelu työstymiseen tiettyä päämäärää kohti (*energeia*; ἐνέργεια, *entelekheia*; ἐντελέχεια) ja työstymisen kykyyn, voimaan tai mahdollisuuteen (*dynamis*; δυνάμις) on läpeensä peittynyt nykyisissä aktuaalisuuden ja potentiaalisuuden käsitteissä (sama, 8–9). Marder pyrkii aktuaalisuuden ensisijaisuutta korostamalla kääntämään energian käsitteen takaisin jaloilleen, jopa niinkin rivakasti, että potentiaalisuus mahdollisuuksina näyttäytyy läsnäolon metafysiikan perikuvana ja oikeastaan universaalina pahana.⁸ Vaikuttaa

⁸

“The greatest enemy of contemporary humanity, of our planet, and of material existence as such is thus unbridled possibility that more and more renders the world impossible” (sama, 10).

~

siltä, että pyrkimyksellään mahdollisuuksien lisäämiseen Oulipo voisi hyvin olla ehdolla kirjalliseksi esikuvaksi kaikesta siitä pahasta, mitä Marder näkee energian potentialisoimispyrkimyksissä.

Jos Oulipossa voidaanakin sivuuttaa ontologiset kysymykset keskittymällä kirjallisiin käsitöihin, ohjelmallinen siemenvaraston paisuttaminen käy käsi kädessä potentiaalisuuden ontologisen resurssoinnin kanssa. Eritoten pidettäessä oulipolaisia teoksia ankarassa mielessä virtuaalisina mahdollisuuksien joukon johdoksina, koko projekti on Marderin erottelulla aktuaalisen hivuttamista potentiaaliseksi kieltä manipuloi-
vin välinein, tai ehkä potentiaalisen aktualisoimista potentiaalisena. Puolustuspuheenvuoro toki on vanha tuttu: Mitenpä moista omiin puuhiinsa vetäytyvää kirjallista nypläyspiiriä muka voisi torua Marderin manaamasta massiivisen kertaluokan metafyyssisestä rikoksesta, energian väärinymmärryksestä ja resurssejaan palvovasta potentialisoimisesta? Kirjallisuuden potentiahan on leikkiä varten, eikä se siten voi olla millään ratkaisevalla tapaa vikapää anamorfiseen yhteiskunnalliseen kehitykseen. Vastaavaan apologiaan tekee mieli vastata reippaan kulttuurinihilistisesti, että totta tosiaan, kirjallisuus saa tehdä mitä lystää, ja mitä ikinä se tekeekin, sillä ei lopulta ole mitään väliä. Ei silti käy kiistäminen, että myös kirjallisuudessa modernismin projekti (sen kaikissa merkityksissä) on myötävaikuttanut, vahingossa tai tarkoituksella, ympäristöjensä tuhoamiseen, eikä ole kuin satunnaisesti ja hetkellisesti onnistunut luomaan taiteen ja elämän yhdistäviä käytäntöjä, jotka olisivat eritoten ei-inhimillisesti katsoen millään muotoa kestäviä.

On kuitenkin eri asia haastaa oulipolaisten käsityksiä potentiaalisuudesta kuin tarkastella, kuinka potentiaalisuus toteutuu käytännössä (kysymys seuran tai työpajan, *ouvroirin* käytänteistä). Yleisesti ottaen Oulipo yhdistää praksiksessaan usein kokeellisuutta, taidetta ja elämää luonnontieteiden⁹ kättilöimänä, imitoimalla kovien tieteiden metodioppia, jossa aksioomankaltaisten ohjeiden avulla rajataan johdettaviksi soveltuvien mahdollisuuksien joukko.¹⁰ Koska eksaktien tieteiden suhde ympäristöön on lähes yksikantaisen laskennallista, rationalisoivaa ja resurssoivaa, ja näin ollen haluten tai haluamattaan produktivis-konsumeristisen hegemonian palveluksessa, myös potentiaalisuuden voi arvata juuri tieteenkaltaisuuttaan näyttäytyvän tympeänä sovellusmahdollisuuksien resurssina.

Ehkä olisi osuvampaa nimittää oulipolaista kokeellisuutta kojeellisuudeksi, sillä kokeen, koettelun ja kokemuksen sijaan rajoitteet korostavat kieltä ohjaavan kielen mekanistisia piirteitä. Kojetta on hurrattu kahdesta syystä. Lähes automaatin tavoin se kykenee mekanistisesti toistamaan samaa toimintoa eri yhteyksissä väsymättömästi, mikä osaltaan

9

Oulipon voi nähdä vastaavan C. P. Snow'n aikanaan vaikutusvaltaiseen luennon "The Two Cultures" (1959) kritiikkiin kovan tieteen kulttuurin ja kirjallisen maailman paradigmaattisista eroista ja kommunikoimattomuudesta käytänteillään ja potentiaalisuuksillaan. Vähintäänkin näennäisesti asetelma rajoitteen ja kielen välillä on (tältä osin) samankaltainen kuin suhde (yhtäältä) luonto-objektien ja tieteellisten kokeiden välillä, ja (toisaalta) kielen ja metakielen välillä.

10

Jos hyväksytään, että abstraktilla tasolla esim. klassinen fysiikka pyrkii luonnon koherenttiin ja ristiriidattomaan kuvaukseen (esim. matemaattinen analyysi) objektien suhteilla operoivan metakielen (matemaattinen notaatio) avulla, rajoitteet eivät sinänsä juurikaan eroa eksaktien tieteiden menetelmistä, vaikka niiden objektina on luonnon sijaan kieli ja kriteerinä mielekkyys. Tarkemmin ottaen Oulipon tapauksessa metakielen asemaa ajavia rajoitteiden operaatioita ei käytetä objektien (kielen) kuvaamiseen, vaan niiden tehtävä on saattaa kieli tuottamaan kontrolloidusti.

antaa vaikutelman siitä, että vaikka aivan kaikki ei nyt olekaan mahdollista, niin kaikki on kojein mahdollistettavissa. Kuten tiedetään, kojeella on myös taianomainen kyky rikkoutua, jolloin se monistaa sattumanvaraista erhettään suhteessa deterministiseen toimintaansa ja sen lisänä, tai jopa toimii täysin ennustamattomasti.¹¹ Kojeilla saa tietysti aikaan kaikkea jännittävää, ennustamattomiakin mahdollisuuksia, mutta niiden suhde potentiaalisuuteen on tavattoman produktivistinen: koska koje ei määritelmällisestikään voi olla autonominen, vaan ottaa toimintansa päämäärän ulkopuoleltaan, sen virheetön tai virheellinen toiminta määrittyy aina tuotoksesta käsin (kun myös kojeen toiminta sinänsä voi olla tuote), suhteessa sen toiminnalle asetettuihin toivomuksiin. Koje kyllä jaksaa tuottaa erilaisia potentiaalisuuksia, mutta synnystä, mahdollisuuksien mahdollisuuksista, kokeellisuuteen liittyvästä kokemuksesta se ei perusta eikä sillä luonteensa puolesta voisi siitä mitään sanottavaa ollakaan.

Eksakteilta tieteiltä lainattu laskennallisen (eksergisen energian eli työpotentian) ajattelun tapa, joka kysyy määriä ja aktualisoitumisen tapoja, naitetaan siis taiteen ei-laskennalliselle (koetun energian, tulkinnallisen merkityspotentian) ajattelulle, jossa taas kysytään esimerkiksi merkityksellisyyttä tai kauneutta. Tieteen ja taiteen suhde hämmentyy edelleen, koska oulipolaiset korostavat taiteen artesaaniutta, taidetta käsityönä, mikä puolestaan saumaa laskennallista hyötyä (toimivuus, käytännöllisyys) ei-laskennalliseen koreuteen (työkalujen embleemit, koristeellinen krumeilu jne.). Tämä on karkea ja idealisoiva hahmotelma,

11

Esim. Craig Dworking (2014, 140–143) yhdistää nämä kaksi koneen aspektia Oulipoon, mutta ikävästi ei puhu halaistua sanaakaan siitä, miten nämä aspektit liittyvät artikkelinsa sinänsä kiinnostavaan otsikkoon ”Potential Energy of Texts [$\Delta U = -P\Delta V$]”.

myönnämme, mutta näinkin yleisen tason analyysistä käy selväksi, että potentiaalisuuksien varanto on liian epämuotoinen neutraaliksi sovellusmahdollisuuksien joukoksi. Vaikka rajoitteiden potentia on eittämättä varanto, sen var-
ten-rakenne on monin tavoin villimpi kuin luonnontieteel-
lisen potentian luonnehdinta selittämistä-varten ja tulevan
ennakoimista-varten.¹² Esimerkiksi Lescuren tunnettu
s + 7 -rajoite (jokainen pohjatekstissä esiintyvä substantiivi
korvataan sanakirjassa seitsemän asianan päässä olevalla
substantiivilla) avaa mahdollisuuksia lähinnä huvikseen,
potentiaa potentiaalisuutta varten.

★

Tiedeimitaatiolla päästään kätevästi eroon ilmeisimmistä taiteen
jokapäiväisiä valtarakennelmia palvelevista konventioista
– vieläpä sitoutumatta usein samojen rakenteiden tieteelle
antamiin tehtäviin, mikä johtaa mahdollisuuteen mieltää
potentia rajoitekohtaisena ja siten sisällöltään monikolli-
sena. Potentiaalisuuden ontologiseen kyseenalaistamiseen
tai perustavaan monikollistamiseen eksakteista tieteistä
punnertava ponsi ei silti riitä.

Aivan kuten jokainen hyödyllä perusteltava argumentti on horju-
tettavissa kysymällä, mitä iloa on viimein itse hyödyistä,

12

Ennustamisen sijaan ulopolainen potentiaalisuus nimeää piileviä kielen
poikimisvarantoja, jotka ovat paljastettavissa, erotettavissa rajoitteilla,
metakielen matemaattis-leksikaalis-jne... -menetelmillä, eli toisin sanoen kielen
rakenteita manipuloivalla kielellä, komennoilla. Kielellä on tietysti entuudestaan
rajattomasti yhdistelmäpotentiaa, joka voidaan ottaa luonnontieteenkaltaisen kokeen
kohteeksi, mutta Oulipossa sen sijaan näitä yhdistelmien joukkoja valikoivien
rajoitteiden avulla on tavoitteena nostaa esiin tolkulliset, mahdollisesti toimivat
yhdistelmät. Kombinaatiot toki ovat itsessään kielen yhdisteltävyyspotentian
toteutumista ja siten rajoitteet myös kuvaavat tätä kombinoitumista, mutta
niiden yhdistymisen toimivuus, mielekkyys, merkitys, eli niiden aktualisaation
kriteeri ei ole luonnontieteellinen. Paljon riippuu siitä, kuinka tämä kriteeri
lopulta tulkitaan.

yhtä lailla jokainen mahdollisuuksien lisäämiseen pyrkivä ryhtymys kangertelee kysyttäessä mitä mahdollisuuksia mahdollisuudet muka sitten avaavat. Jo yltiörationaalisen laskelmoinnin maailmassakin on perusteltua epäillä potentialisaatiota, jos mahdollisuudet ovat perustavalta laadultaan saman mahdollisuuksia. Niin ikään: Vasta jos mahdollisuuksien tapa olla (tai olla olematta) mahdollisuuksia, siis ”mahdollisuuteus” sinänsä, on kyseenalaistettavissa, potentiaalisuuden ajattelu ja sen käytännöt voivat päästä metafysisistä pauloistaan ja uudelleenmerkityksellistyä.

★

Potentiaalisuudeksi käännetyn vanhakreikkalaisen *dynamiksen* (δύναμις) monipolvinen käsitehistoria osoittaa voimaan, kykyihin ja mahdollisuuksiin kutoutuvan ilmiöstön teknistymisen ja abstrahoitumisen vuosisatojen saatossa. Kaunokirjallisissa lähteissä, kuten Hesiodoksella ja Homerosella, *dynamis* esiintyy vielä eriytymättömässä merkityksessä voimana ja kykynä (ks. Souilhé 1919, 1–23), mutta jo Parmenideella (501–407 eaa.) sanan voi tulkita tarkoittavan maailmassa vaikuttavia, personifioituvia muutoksen voimia, kuten yö ja valo (Barnes 2001, 24–25). Esisokraattisista *dynamis*-sanankäytöistä on seulottavissa esiin käsitys voimista substantiaalisina ja laadullisina (engl. *quality-thing*); *dynamis* kuului esimerkiksi lämmittävälle kuumuudelle, kastelevalle kosteudelle ja makeuttavalle makeudelle. Koska *dynamis* ymmärrettiin identtiseksi oman vaikutuksensa kanssa niin, että vaikkapa suolaisuus oli aina itsessään suolaista, ei voimaa käynyt erottaminen sen laadusta. Näin ollen laadullisessa muutoksessa *dynamis* konkreettisesti ja täysin immanentisti jakoi omaa olemustaan

olioille. Esimerkiksi parantamistaidollisesti tämä tarkoitti laadullisten muutosten (voimien) moneutta ja läsnä- tai poissaoloa (sairaassa) kehossa. Itse asiassa on harhaanjohtavaa puhua *dynamiksesta* ikään kuin se nimeäsi näiden voimien ominaispiirteen, sillä laadullisten muutoksien voimat käsitettiin monikollisiksi ja alati sekoittuneiksi (ks. Barnes 2001, 34–37, 46).

Tässä esisokraatikoilta ammennettavassa potentiaalisuuskäsityksessä luonto (kr. φύσις; *fyis*) ei ole sen voimia perustavampi, vaan voimat perustavat luonnon. Silti luonnolle kuuluu voimien yhteenkutominen, *unio* (ks. Miller 1952, 183; Barnes 2001, 38–39). Kääntäen tämä tarkoittaa, että luonto tulee tunnetuksi kysymällä *dynamiksen* modulaatioita, joista se perustaltaan koostuu. Nämä voimat eivät vaihtelevista intensiteeteistään huolimatta ole potentiaalisia tai aktuaalisia aristoteelisessa mielessä, vaan ne tulevat luo ja läsnä, jakaen ominaisuuttaan (ominta laatuaan) oleville. Tätä vasten on luonnosteltavissa väite, että moderniteetti produktivistis-teknologisine mahdollisuusvarantoineen nimenomaisesti peittää voimien perustavan moneuden ja kytköksen keskenään vaihtamattomiin laatuihin.

Dynamis-sanan teknistyminen (kausaation tekijäksi ja kaltaiseksi-tulemiseksi) oli toki jo hyvissä kantimissa hippokraateilla ja Platonilla, mutta vasta Aristoteleen käsitteellistys kaikkea olevaista perustavasta jaosta potentiaaliseen ja aktuaaliseen (*dynamis-energeia*) sementöi *dynamiksen* metafyyksiseksi käsitteeksi. *Dynamis* ei monista eri puolistaan huolimatta Aristoteleen jäsennyksessä todella säilytä monikkouttaan: sen monista merkityksistä tulee yhtäältä yksiköitynyt ja abstrahoitunut muutoksen lähde¹³

13
καὶ πρὸς πρῶτην μίαν λέγονται, ἡ ἐστὶν ἀρχὴ μεταβολῆς ἐν ἄλλῳ ἢ ἡ ἄλλο (Met. 9. 1046a12)

ja toisaalta luonnontakainen vastinpari *energeialle*: näin *dynamis* ei enää ilmaise jonkin voimallisen laadun läsnäolon intensiteettiä ja astetta, vaan silkkaa mahdollisuutta ja kykyä aktualisoitua. Luonnon syntyvoimien laadullisten vaikutusten tarkastelu vaihtuu aristoteelisessa tek-nistymässä verrattain laaduttomaksi olemassaolon ja ajan kysymykseksi: mitä milloin mistäkin on mahdollista tulla ja toteutua.¹⁴

[Kuten filosofianhistoriallinen topos edellyttäisi, tässä kohtaa olisi välttämätöntä nostaa jalustalle seppelöitävä esisokraatikko tai kaksi, joille voisimme sysätä retroaktiivisen tehtävän vastustaa aristoteelista ajattelua ja jonka viitoittamaa kaitapolkua ajatella potentiaalisuutta potentiaalisuuden jälkeen. Emme tee niin.]

Potentiaalisen voipaisuus, sen mahti ja lumo, perustuu ajallis-paikalliseen lykkäytymiseen, projektioon; potentiaalinen on aina tulossa, ei koskaan kokonaan tässä, ajan myötä käymässä toteen tai jäämässä jälkeen, tai vielä, alati vetäytymässä mahdottomuuteensa. Negaatioluonteisena potentiaalisuus on katalyyttistä, se vastustaa valmista, kokonaisuutta ja eheyttä, mennyttä, menetettyä, tekee kaikesta tulevaa. Se on avoin, muutosaltis, määrittämätön, häilyvä, jopa invalidi, mutta toisaalta myös: ennalta määritetty, fantastinen, kohtaloton, uni ehtymättömästä, kenties

¹⁴

Tässä toki syytämme Aristotelesta osittain hänen tulkitsijoidensa paheista ja muuta epäkohteliasta. Suotakoon: Aristoteleen käsitteellistys on paljon soimattua hienojakoisempi, ja Aristoteleella on vaikeuksia juurikin *dynamiksen* "eri aspektien" palauttamisessa yhteen (ks. esim. Bechler 1995, 36–38). Aristoteleen lähtökohta on silti alkutekstiin tukien riittävän selkeä ja sellaisenaan epäiltävissä: mieluummin yksi vallitseva mahdollisuuksien mahdollisuus kuin monta vallitsematonta.

jopa tyydytyksestä, yritys käsittein ottaa haltuun tuleva ja valjastaa maailma ihmiskäyttöön: tehdä mahdollisesta käytettävä resurssi. Lienee selvää, että tällainen laajentumisenälkäinen käsitekummitus on lohduttoman metafyyksinen, ja sellaisena sillä on liiallinen valta.

Niin ikään potentiaalisuus abstraktina yläkäsitteenä ei tule toimeen ilman jakoa subjektiin ja objektiin, ihmisen kykyihin ja esine-asioihin. Näennäisestä avoimuudesta huolimatta se ei voi olla vetämättä perässään teleologista laahusta, joka sanelee kulloisenkin potentiaalisuuden mitan, laadun ja määrän aktualisoituneesta oliosta käsin. Oli kysymys sitten kirjoittamattomasta sivusta, kansansairauksista, piilevistä kyvyistä tai evoluutiosta, kaikki nämä potentiaaliset prosessit voidaan ottaa haltuun (tai on jo otettu) johdattamalla ne yksituumaiseen aristoteeliseen marssiin potentiaalisesta aktuaaliseen. Teleologialla raudoitettu produktivismi liikuttaa näin potentiaalisuuden tuotantokoneistossa kokeuksellista niveltä, jonka suomalla liikkumavaralla rationaalinen subjekti laskeskelee varantojaan, ennustaa tulevaa satoa, ”seuraa kehitystä” – tähän kaikkeen oudon osattomana. Sinänsä on samantekevää, mikä tämän liikesuunnan alkukohdaksi tai päämääräksi asetetaan: tuli jyivistä (σῆτος, *sitos*) sitten kasveja, puuroa, leipää tai kompostia (vrt. Met. 9.1049b), niin eikö niiden olennaisin mahdollisuus olekin ilo ihmistä palvella.

★

Ylisummaan: tuleminen ei ole ensi- eikä viimesijaisesti käsitteelliseksi tulemistä.

Oulipolaisen rajoitteellisuuden voi katsoa valjastavan tieteellistä metodologia yhteiseen, (hyödyttömään) työhön, yhteiseen leikkiin, eikä sitä huolimatta leikkiin liittyvästä filosofisesta ähkystä ole suinkaan vähätteleminen, sillä tietävästi kuninkuus kuuluu lapsille.¹⁵ Silti on oireellista, että samalla oulipolainen *praksis* mahdollistaa potentian säilymisen suhteellisen eristyksissä. Oli kirjallisuus kuinka räiskyvää, omakohtaista, eloisaa tai osallistumaan kutsuvaa tahansa, se kuitenkin vähintään osittain, juuri sopivasti, vetäytyy jokapäiväisestä elämästä omaan välineisyyteensä ja tallenteisuuteensa. Vaikka jotkut oulipolaiset ovat tätä kapsulointia myös pyrkineet purkamaan,¹⁶ on vaikea olla ajattelematta, että leikittäminen koskee nimenomaan kirjallisuutta (tai taideteoksia), koska muilla alueilla kyseisellä toiminnalla olisi levottomia seurauksia.

Tämän vuoksi potentiaalisuuden uudelleenajattelamisen kannalta lupaavin Oulipon kokeista on lupaavasti ouxpoksi (*ouvrage d'X potentiel*) ristitty projekti, joka ehdottaa rajoitteellisuuden laajentamista, spesifioimista, vaikkapa salapoliiromaaniin (*oupopo, policière*) tai laventamista kirjallisuuden ulkopuolelle kuten maalaustaiteeseen (*oupeinpo*). Ei tulisi lukea kovinkaan humoristisena

15

αἰών παῖς ἐστὶ παῖζων, πεσσεύων· παιδὸς ἢ βασιλῆι. (B 52 DK.)

16

Tästä hyvänä esimerkkinä ovat Perecin *quotidien*-projektit, eritoten *Lieux* (1969–1975), jossa kirjailijan tavoitteena oli kuvata 12 itselleen merkityksellistä paikkaa Pariisissa 12 vuoden ajan. *Lieux* valjasti rajoitteet (tässä yhteydessä sanelemassa kuvaamisen paikkaa, aikaa ja tapaa) antropologis-sosiologiseen kokeeseen, joka pyrki jäljittämään paikkojen, muistojen ja kirjoitustyylin ikääntymistä, mutta tuli todistaneeksi (koti)paikkojen katoamista uudistusten tieltä. Rajoitteet avasivat mahdollisuuden puuttumattomaan, ulkopuoliseen tallentajan näkökulmaan, ja kokeen voikin näin perustellusti nähdä osallistuneen konkreettisten paikkojen liudentumiseen ”muistipaikoiksi” (*lieux de mémoire*) (tarkemmin ks. Huglo 2006).

Roubaud'n kuivaa sutkautusta, että ”vielä joskus joku shamaani ottaa ouxpon laajentamisen tehtäväkseen” (Roubaud 1991, 43). Tuoreesti varioivia ouxpoja on syntynyt kiihtyvään tahtiin. Jo mielikuvituksettomilla dislokaatorajoitteillakin ouxpon kokeellisuutta, taidetta ja elämää saumaava mielekkyys (ts. vaarallisuus) käy selväksi: Ei siinä vielä mitään, että tässä kuussa piirroksissa ei saa käyttää kaaria (*ouarchpo*) eikä työmaalla s-alkuisia työvälineitä (*oucopo*), mutta tällä viikolla ruuaksi on vain ’valk-’-alkuisia aineksia (*oucuipo*), ja matkailla saa vain maissa, joiden nimet tarkoittavat jotain asiaa, eli lähinnä Norsunluurannikolla (*outoupo*). Elämä on ehkä toisinaan kiusallisempaa, jos eduskunnan täysistuntojen puheenvuorot esitetään laulettulla trokeella seuraavat 200 vuotta (*oupolpot*), tai kun hengellis-lihallisissa harjoitteissa on vältettävä hiljaisuutta kaikin voimin (*ouspipo*, *ousexpo*). Kokeellisessa asuttamisessa (*ouhapo*) kerrostalon asukkaat voidaan kekseliäämpien ratkaisujen puuttuessa jakaa muutamaksi kuukaudeksi asuntoihin sormien yhteenlasketun pituuden sanelemassa järjestyksessä, ja ehkä Jarryn kuvitteellisten ratkaisujen tiede pääsee oikeuksiinsa vasta, kun CERN:in *Large Hadron Collider* ohjelmoidaan selvittämään, mitä massa patafyysisesti katsoen todellisuudessa on (*ouscipo*).

Leikillistä, mutta *ouxpo* on oikeastaan hyvinkin vakavasti otettava ratkaisu yhteen jos toiseen poliittiseen ongelmaan: teoreettisesti sen edellyttämä mekanokratia aleokraattisin vivahtein olisi kenties vain muodollisesti pahempi kuin fossiilipolttoinen ja subjektivetoinen teknovalta, ja käytännössä parhaimmillaan puuhastelu rajoitteiden kanssa saattaisi antaa edistykselle ja valistukselle siinä määrin

puuhaa, että nyt ympäristötuhoa aiheuttava energiapotentia saataisiin aktualisoitua kohtuullisen tuhottomasti.¹⁷

Toisaalta *ouxpö* myös paljastaa oulipoa vikkellämmiin potentiaalisuuskeskeisen ajattelun maailmattomuuden. Vaikka miielivaltaisten rajoitteiden noudattamisella saattaa hankkia mielekkäitä esteitä tuotteliaalle elämälle, kokeelliset elämäntavat olisivat tässä tapauksessa vain ja ainoastaan potentiaalisia, elämää luotaavia mahdollisuuksia. Äärimillään kaikista tavoista elää tulisi tällaisessa totaalisessa potentialisaatiossa kontingentteja, mahdollisia, mutta edelleen ja aina ”vain” mahdollisia: elämä erinäisinä elämyskokeiluina, jotka kiinnittäisivät kaiken tulemissen potentiaalisuuteen aktuaalisuuden kieltona; ainoa elämä, jonka ne kykenisivät aktualisoimaan, olisi elämää elämäntapojen potentiana.¹⁸

★

”Tällainen on siis [Oulipon] kokeellinen menetelmä. [--] Siihen Queneau vastasi: *menetelmäämme voi soveltaa myös ei-oleviin seikkoihin*. Lescure Jean oli jopa sitä mieltä, että merkittävinn potentiaalisuus on juuri sellaisella, jota ei ole olemassa. Bens huusi aggressiivisella äänellä: *kyse on siis poeettisesta menetelmästä, ei tieteellisestä*. Queneau: *Historiallisesti*

17

Näin siis sillä oletuksella, että rationaaliseksi oletettu ja itse itsensä olettama subjekti pystyisi edes tahtonsa huipulla tiedostamaan toimintaansa siinä määrin, että säännön seuraaminen olisi käytännössä mahdollista.

18

Tässä on itse asiassa jonkinmoinen suo. Sinänsä mekaanisin rajoittein leikkiä tai ei-mitään varten paljastetut elintapojen mahdollisuudet ja näiden mahdollisuuksien eläminen kokeillen vaikuttaa hyvinkin kannatettavalta. Silti on aiheellista epäillä, että varten-rakenteen negaatio saisi aikaan putityhjän alustan, jolle mahdolliset elintavat voi asettaa neutraalisti tarjolle. Ennemmin se, että elintavat olisivat vain koeteltuja mahdollisuuksia tekisi elämästä mahdollista-varten tai toteutumattomasta, tulevaa-varten elämistä.

katsoen voidaan ajatella, että kun karolingit ryhtyivät lakemaan sormillaan kuuteen, kahdeksaan ja kahteentoista laatiakseen säkeitä, he tulivat tehneeksi oulipolaisen työn. Potentiaalinen on sitä mitä ei ole vielä olemassa. Bens vahvisti siekailemattoman epärehellisesti, että niinhän hän oli juuri sanonut: Jotta päädyttäisiin potentiaaliseen (tulevaan), on lähdettävä siitä mitä on olemassa (nykyhetki).” (Oulipo 1973, 32, kurssiivi alkup.)

*

”Post-Oulipoon”¹⁹ yllättäneen, jos *ouxpoo*n tehdään silmukka: myös potentiaalisuutta sinänsä, toisin kuin Oulipossa, on koeteltava rajoittein (vaikkapa nimellä *oupotpo*, *ouvroir de la potentialisation potentielle*). Tämä lienee ainut oulipolaiseen rajoitteellisuuteen ohjelmoitava uloskäynti oulipolaisesta potentiaalisuudesta, ja siten ainut tapa ajatella vaihtoehtoisia potentiaalisuuden käsitteitä Oulipon sisällä. Potentiaalisuuden ”sisältöjä” ei näin työstetä rajoittamalla mahdollisuuksien joukkoja, kuten ryhmässä on ollut tapana, vaan potentiaalisuuden käsitettä ja ilmiötä sinänsä vammautetaan, mutatoidaan ja kontaminoidaan sitä potentialisovilla rajoitteilla.²⁰ Toisin sanoen potentiaalisuuden käsitteen metafyyssisyyttä ja yksituumaisuutta voidaan kammeta

19

Mitä tällä saksikäsitteellä nyt halutaankin tarkoittaa... *aporia* nimittäin lienee ilmeinen: yhtäältä post- liittää ennen tulevaan ja seuraa sitä, toisaalta se kohostaa perustavan ja kääntymättömän eron merkitsemäänsä traditioon, josta väitetään pystyvän (vähintäänkin) käsitteellisesti eroamaan. Sitoudumme tässä Kafkan Zürau-aforimeissa (1931) sanallistamaan erontekoon: ”Tietyn pisteen jälkeen ei enää ole paluuta. Tuo piste tulee saavuttaa.”

20

Tietysti ensin täytyisi löytää potentiaalisuutta yläkäsitteenä konstituivat elementit, joihin kirjoittaa rajoitteen antamat komennot, mutta potentiaalisuuden potentialisointia voidaan imitoida ulkoisestikin kuvittelemalla, minkä näköinen joukkio koostuisi mahdollisen mahdollisuuksista.

soveltamalla siihen samaa metodia kuin oulipolaiset soveltavat teksteihin, jolloin vähintäänkin potentiaalisuuksien monikollisuus saadaan ulotettua myös potentiaalisuuteen itseensä: millaisia potentiaalisuuden mahdollisuuksia syntyykään muuttamalla varten-rakenteet sijaan-rakenteiksi, Pekka Himasen, Nick Landin ja Jacob Böhlen ristiinnaitetulla sanastolla, ilman työn käsitettä, ilman varanpitäjiä, ilman naiivin naturalisoivaa ihmisnäkökulmaa...

*

Yksi Aristoteleen emälauseista – μεταβάλλει πᾶν ἐκ τοῦ δυνάμει ὄντος εἰς τὸ ἐνεργεῖα ὄν (Met. 12.1069b15–16) – olisi kenties syytä ymmärtää kansankielisesti niin, että kaikki ketkä kykenevät, tekevät työtä, ”kaikki voimalliset ovat muuttuvat työssä olevaksi”. Luonnon liike on siis aristoteelisesti yksinkertaisesti voimallisuuden valjastamista. On jotenkin liian osuvaa, liian ilmeistä, että länsimaisen metafysiikan juuritekstii yrittää vakuuttaa luonnonkin yrittävän vain pitää itsensä kasassa, työllistyä ja pärjätä. Tämä perverssiyteen saakka reipas potentiaalisuusmetafysiikka ei jätä rauhaan mitään aktuaalisesta tai potentiaalisesta ajateltua: jos potentiaalisuuden ilmiöillä ja käsitteillä halutaan tehdä muutakin kuin raivorationaalista ylityötä, johdonmukaista olisi luopua koko Aristoteleen kulminoimasta ajattelulinjasta.

Luopumisen ensimmäinen askel lienee siis myöntää, että potentiaalisuus on lähtökohtaisesti monikollista ja ei-universaalia. Monikollista ei vain sisällöllisesti niin, että asioilla on omat toteutumisen tapansa, vaan myös ”muodollisesti” niin, että toteutuminen ei redusoidu työllistymiseen. Ei-universaalia siten, että pölyn, oliivin, näädan ja lämmaskloonin potentiaalisuudet eivät ole perustaltaan vaihdettavissa tai

käännettävissä toisikseen. Näin ollen potentiaalisuus ei voi enää olla aktuaaliseen rajautuva ja samankaltaisten samalaisuuteen perustuva metafyyminen herrakäsite. Tosiasiassa se ei sitä koskaan ole ollutkaan: jopa aristoteelinen luontokäsitys sinänsä, sen tulkinnoista puhumattakaan, käsittää erilahtöisiä ja ristiriitaisia potentioita (*dynamiksen* laatuja), joista ihmismäiseksi leimattu reflektiivinen ja negatiivinen potentia on vain yksi. Jos potentiaalisuudessa on vielä potentiaalia, se on sen monituaisuudessa ja erisyytyisyydessä, ratkeamattomissa ristiriidoissa ja sisäisessä sovittamattomuudessa. Tämä tarkoittaa, että potentiaalisuuden käsite täytyy ensin rikkoa, jos sitä halutaan merkityksellisesti käyttää.

*

Giorgio Agambenin heideggerilainen Aristoteleen uudelleentulkinta on epäortodoksinen yritys herättää Aristoteleen potentiaalisuuskäsitys silpomalla sitä.²¹ Osittain Agamben onnistuu varsin raikkaastikin pääsemään eroon teleologiasta ja produktivismista korostaessaan potentialisuuden ristiriitaista ja vaiettua puolta, sen suoma negatiivista mahdollisuutta jättää olemaan olematta. Agambenille potentiaalisuus on siten ei-olevan olemista, ensisijaisesti negaation (στέρεσις, *steresis*) olemistapa. (1999, 179.) Potentiaalisuus merkitsee itseristiriitaisen käsitteellisen alueen; potentiaalisuus on määritelmällisesti oma vastakohtansa, koska mahdollisuuden toteutua on sisällytettävä aina myös mahdollisuus

21

Agambenin mittava ja yhä käynnissä oleva filosofinen projekti pohjaa Aristoteleen tulkitsemiselle ja potentiaalisuuden käsitteelle, eikä sitä ole mahdollista käsitellä tässä kokonaisuudessaan. Tässä referoitu uudelleentulkinta pohjaa Lissabonissa 1986 Collège international de philosophien järjestämässä konferenssissa pidettyyn, Agambenin ajattelulle varsin perustavaan, luentoon.

olla toteutumatta (sama, 182). Agambenin potentiaalisuus ei enää ole aktuaalista varten, vaan itsessään merkityksellinen, jopa perustava juuri siksi, ettei se palvele mitään tiettyä varten-rakennetta tai tyhjene aktualisaation yleiseen prosessiin.

Vetoavan hämärästi Agamben tulkitsee, että Aristoteleella potentiaalisuus säilyy aktualisoitumisesta huolimatta, eikä potentiaalisuuden negatiivisuus tyhjene mahdollisen toteutuessa. Näin toteutuma kantaa mahdollisuuttaan ”olla olematta aina mukanaan” (sama, 184). Ymmärsi tämän kuinka tahansa (universalisoituna kontingenssina vs. jokapäiväisenä kyvyttömyytensä), ajatus viittilöi ontologiseen liikuntoon, jonka Agamben vähäsanaisesti ja ilmeisen mahtipontisesti nimeää luomisen peruuttamiseksi, ”epäluomiseksi” (*decreazione*).²² Potentiaalisuuden sydän ja kruunu: tällaisessa potentiaalisuuden ideaalisessa täydellistymässä syntyy maailma, jossa ”il mondo attuale che quelli possibili sono ricondotti l’uno al suo diritto a non essere e i secondi al loro diritto ad esistere” (Agamben 1993, 85), potentiaalisen mahdollinen ei-oleva ja mahdollinen oleva yhtyvät, eikä niitä enää erotella tai suosita toisensa kustannuksella. Agambeninkin käsitteellistyksessä potentiaalisuudelle annetaan siis (jälleen) melkoinen mahti, tällä kertaa kaiken palauttamiseen alkutekijöihinsä (ἀποκατάστασις): Jos kaikelle aktualisoituneelle annetaan mahdollisuus

22

Epäluominen on toinen luominen, jossa ”Jumala ottaa takaisin mahdollisuutensa ei-olemiseen (Dio richiama a sé la sua potenza di non essere) ja ”aloittaa luomisen pisteestä, jossa potentiaalisen ja impotentiaalisen välillä ei ole eroa” (*”crea a partire dal punto di indifferenza di potenza e impotenza”*). Epäluomisessa kaikki ”se mitä oli ja mitä ei ollut palautetaan alkupekkäiseen yhteyteensä Jumalan mielessä” (*”ciò che è avvenuto e ciò che non è stato sono restituiti alla loro unità originaria nella mente di Dio”*) ja yhä nyrjemmin: ”se mikä kykeni ei-olemiseen mutta kuitenkin tuli olemaan haihtuu siihen mikä kykeni olemaan, mutta ei koskaan tullut olemaan (*”ciò che poteva non essere ed è stato sfuma in ciò che poteva essere e non è stato”*). (Agamben 1993, 84.) ~

ei-olemiseen ja ei-olevalle mahdolliselle avataan portti olemiseen, niitä ei voi enää erottaa. Tässä totaalisessa terminaatioissa potentiaalisen esikuvaksi myönnetään suhde ei-mihinkään, tarkemmin ottaen ei-mihinkään indifferenssinä ja erottomuutena.

★

Voidaan oikeutetusti kysyä, eikö potentiaalisuudesta sinänsä tule näin potentiaalisuuden päämäärä, eli aktualisoitunut potentiaalisuus (*energeia*)? Ensinnäkin Agamben tarkoittaa potentiaalisuudella ihmisen kykyä (1999, 182) peruuttaa omaa olemustaan, tarkemmin aivan tietynlaisten ihmisten (länsimaisten, itsensä tiedostavien, toimeettomien) kykyä peruuttaa itseään.²³ Toisekseen, vaikka Agambenin voi suopeasti nähdä näin vain kuvaavan erään antropologisen koneen toimintaa (ihminen–eläin–dikotomian tuottamista Aristoteleella), hänen tulkinnassaan potentiaalisuus ottaa paikan ihmisen reflektiivisenä ja negatiivisena olemuksena. Toisin sanoen juuri potentiaalisuus saa käsitteistä epäkiittollisen ja painokkaan tehtävän piirtää raja inhimillisen

23

"Every human power is *adynamia*, impotentiality; every human potentiality is in relation to its own privation. This is the origin (and the abyss) of human power, which is so violent and limitless with respect to other living beings. Other living beings are capable only of their specific potentiality; they can only do this or that. But human beings are the animals who are capable of their own impotentiality. The greatness of human potentiality is measured by the abyss of human impotentiality." (Agamben 1999, 182.) ~

eläimen ja eläimellisen eläimen välille.²⁴ Jos Agambenin tapaan oletetaan, että nimenomaan ihmisen negatiivinen potentia pitää yllä ihmisen eroa ei-inhimillisistä voimista, ihmisestä itsestään tulee tämä ero, pelkkä tyhjä, ja lopulta kaiken potentian tyyssija. Ja edelleen: millä muullakaan tällainen ihminen leikkisi, jos ei rajoitteiden tavoin potentiaa toiminnallaan tuottavilla leluilla. Hyvä kun leikkii.

Näistä varauksista huolimatta Agamben lienee lähellä kysyä olennaista: miten länsimaisen järjen tulisi mieltää oma potentiansa, miten potentiaalisuus (ei-metafyyssisenä) yläkäsitteenä voidaan kääntää kokemukseen ja sen kielille.²⁵ Siis: miten kyetä iloitsemaan siitä – tai tehdä siitä käypä ase? Jotta potentiaalisuuteen kytketyn produktivismin voisi ylittää (tai alittaa tai läpäistä...), sitä olisi paras kyetä ajattelemaan ei-inhimillisen toimettomuuden kannalta. Näin olisi kenties kysyttävä tulemista, joka ei ole tulemista tai työystymistä *joksikin*.

★

Tai ehkä kysymys oikeastaan on vapaudesta; ei vapaudesta johonkin, jostakin tai joksikin, vaan perustavasta ja kohtalokkaasta vapaudesta hylätä elämällä ja kirjoittamalla inhimillinen,

24

Toisin sanoin: Itselleen vieras ihminen (vakaan tyyppillisesti länsimainen mies) huomaa, ettei oikeastaan mikään lopulta riitä ekottamaan häntä eläimestä (tai jos jokin, tietysti varauksin, kirjoitus) – olkoon hän siis tuo ei-mikään, joka pysyy voimissaan vain siksi, koska sisimmässään hän ei ole mitään varten, tai paremmin: hän on ihmisyyttä varten, ei-mikyyttä varten. Tälle huomiolle rakentuvalla ajatuslinjalle potentia olisi siis ihmisen olemukseen kuuluvaa ei-inhimillistä erottomuutta. Eikä siis ihme, että tämä ei-mikään on potentiaalinen – mikäpä muukaan mahdollista, sallisi ja hyväksyisi melkein mitä tahansa.

25

Huomattakoon lisäksi, että Agambenin tarkoittama potentiaalisuus (ihmisen negatiivisen potentian, siis eron ei-inhimillisestä merkityksessä) ei tule annettuna: ihmisen ja ympäristönsä eron ylläpitämiseen on vaadittu ja vaaditaan jatkuvasti tuntuvat määrät hiekaa, verta, kyyneleitä ja energiarekursseja.

~

edelleen aivan liian inhimillinen metafyyminen valtakojesto. Sillä mahdollisuudet ja valinnat kuuluvat aina ensisijassa yksilöihmiselle, eettis-rationaaliselle, tyypillisesti länsimaalaiselle, vähintään jokseenkin terveelle ja hyvä-tuloiselle toimijalle, joka spekuloi, optimoi, vertailee, kilpailee ja selviytyy. Koska tällainen ihminen näemmä pystyy hyvin aikein tuhoamaan pienen planeetan elämänedellytykset muutamassa sukupolvessa, tarvitaan jostain muuta. Kenties elämänvoiman ja kuolemannälän ammentamista mahdottomasta, muodottomasta ja käsitteettömästä, sieltä mihin ihmisellä yksilönä ja omavaloisena subjektina harvoin on asiaa. Halu tehdä näin, jopa sitoutua tuohon ei-inhimilliseen vierauteen ja vaurauteen on valinnoilla itsensä rakentavan, panssaroiman ja resurssioiman inhimillisyyden kannalta toki lähinnä vitsi tai inhotus. Näin epäonnisuuden, luopumisen, köyhtymisen ja vähenemisen kortit jäävät itsensä valitsevalta ja mahdollistavalta subjektilta katso-matta, ja subjektille mukavampi toki niin.

Jätämme avoimeksi kysymyksen tyhjyyden mustan tähden sijainnista.

Jos Oulipon projektin potentiaalisuuskäsitys saattaa edellä perus-tellusti ajaa maailmattomien munkkien siemenlajitteluun luostarin puutarhassa, tätä harrastetta eivät ohjaa hyötyä kysyvä tarkoituksenmukaisuus tai tehokkuus, mikä hyveeksi luettakoon. Hiljaa hiihtäviä vuosisatoja voidaan viettää ihmettelemällä kielikykyjen väkyyttä, mahdollisen yksi-tyiskohdan erityisyyttä, ihmettyä siitä että kaikessa hyödyttömyydessäänkin kielen kombinatoriset ytimet sittenkin ”toimivat” ja yhä uudelleen rehennellä uskossa vahvoille: ”onpahan tämäkin mahdollista!”

Moinen toimi olisi harmittomuudessaan kannatettavaa, jos projektin *apokatastasis panton* -eetos, ”maailman palauttaminen luomattomaan”, ei todellistuneen toissijaistamalla viettäisi erottomuuteen, unelmaan puhtaasta potentiasta, jossa ei enää koeta eroa olevan ja ei-olevan välillä. Rajattoman potentiaalisuuden haave on messiaaninen uni abso-luuttisesta tekstuaalisuudesta ja ehtymättömistä resurs-seista. Näin ollen Oulipo nielaisee jokseenkin mukisematta historialliselle avantgardelle tyypillisen antroposentrisen keinotekoisuuden ja ihmismahdollisuuksien rajattomaan kasvattamiseen uskovan ideologisen dominantin.²⁶ Mahdollisuuksistaan humaltunut kirjailija voi hyvillä mielin jättää taakseen kirjoittamisen konkreettiset vaivat ja kiusal-liset sitoumukset.

Luostarin puutarhassa kaikki on mahdollista. Mitään ei tapahdu. Työtä se on siementenkin lajittelu.

★

Annamme siementen homehtua hiljaa kauneuteensa. Villihiivan keskeisyyttä ei sen sijaan käy aliarvioiminen. Ensimmäis-ten ihmisten kesyttämien eliöiden joukossa sen sivilisaatio-historiallinen merkitys on tavaton. Toisin kuin metafyy-sis-produktivistinen siemen, hiiva on kesyyntynyt auliisti, koska se on kiltti, loputtoman salliva ja perusluonteeltaan kohottava. Se on kaikkialla, näkymättömissä, ja hallitsee vahingossa ilmatilaa suvereenisti. Jos leipä onkin leivottu siemenistä, leivän synty, leivän potentia hiivana, tekee siitä tarvitsemamme mutantin; se lihallistuu salaa kuin uskon-noton jumala suljetussa astiassa.

26
Vrt. Salminen 2015.

Kuivien siementen sijaan kääntykäämme siis ei-inhimillisen himmeimmistä tiehyeistä purkautuneen vellin ääreen. Odotta-
 kaahan: lähes taidottomasti ja ihmiskäden koskematta on
 jälleen kerran nouseva sienenkaltainen jokseenkin nihkeä
 paise sinne mihin kukaan ei arvannut (sekä vähintään
 sataan tuhanteen miljardiin [10^{14}] muuhun paikkaan).
 Tämä seuraavan kirjallisuuden kuva on aina ollut läsnä,
 ilmassa ja maassa, täysin välinpitämättömänä inhimillisistä
 haluista valita yksilöllinen elämä turvallisen sähköyvistä
 mahdollisuuksien avaruuksista. Hiivaa ei kiinnosta.

KIRJALLISUUS

- Agamben, Giorgio 1999. On Potentiality. Teoksessa
Potentialities. Toim. ja käänt. Heller-Roazen, Daniel.
 Stanford: Stanford University Press.
- Agamben, Giorgio 1993. Bartleby o della contingenza. Teoksessa
Bartleby La formula della creazione. Deleuze, Gilles &
 Agamben, Giorgio. Macerata: Quodlibet.
- Andrews, Chris 2003. Constraint and Convention: The Formalism
 of the Oulipo. *Neophilologos*. Vol. 87, No 2., 223-232.
- Aristoteles 1990. *Metafysiikka* (Μεταφυσικά) Suom. Tuija
 Jatakari, Kati Näätsaari, Petri Pohjanlehto. *Teokset VI*.
 Helsinki: Gaudeamus.
- Baetens, Jan & Schiavetta, Bernardo 2000. Définir la
 contrainte? *Formules*. No. 4., 20-56. ~
- Barnes, Michel R. 2001. *The Power of God: Dunamis in Gregory
 of Nyssa's Trinitarian Theology*. Washington, DC: The
 Catholic University of America Press.
- Bechler, Zev 1995. *Aristotle's Theory of Actuality*. New York:
 State University of New York Press.
- Die Fragmente der Vorsokratiker* (=DK) 1952. Toim. Hermann
 Diels ja Walther Kranz. Berlin: Weidmann.
- Dworkin, Craig 2014. The Potential Energy of Texts [ΔU=-PΔV].
The Iowa Review. Vol. 44, no. 3, 133-148.
- Huglo, Marie-Pascale 2006. Georges Perec's 'Time Bombs': About
Lieux. Teoksessa Harris, Paul, Crawford, Michael & Parker,
 Jo Alyson (toim.) *Time and Memory*. Leiden: Brill.
- Kurt, James 2015. The beginning of Oulipo? An attempt to
 rediscover a movement. *Textual Practice*. Vol. 29, No. 5.,
 885-903. ~

- Mathews, Harry & Brothie, Alastair (toim.) 2005. *Oulipo Compendium. Revised and Updated*. London: Atlas Press.
- Marder, Michael 2017. *Energy Dreams: Of Actuality*. New York: Columbia University Press.
- Miller, Harold 1952. Dynamis and Physis in On Ancient Medicine. *Transactions and Proceedings of the American Philological Association*. Vol. 83, 184-197.~
- Motte, Warren (toim.) 1986. *Oulipo: A Primer of Potential Literature*. Lincoln: University of Nebraska Press.
- Oulipo 1973. *La littérature potentielle: (créations, re-créations, récréations)*. Paris: Gallimard.
- Oulipo 1981. *Atlas de Littérature Potentielle*. Paris: Gallimard.
- Roubaud, Jacques 2005. Introduction, The Oulipo and Combinatorial Art. Teoksessa *Oulipo Compendium. Revised and Updated* (toim. Mathews, Harry & Brothie, Alastair). London: Atlas Press.
- Roubaud, Jacques & Poucel, Jean-Jacques 2004. Perequian OULIPO. *Yale French Studies*. No. 105, 99-109.
- Ruiz, Pablo 2014. *Four Cold Chapters on the Possibility of Literature: Leading Mostly to Borges and Oulipo*. Champaign, London, Dublin: Dalkey Archive Press.
- Salminen, Antti 2015. *Kokeellisuudesta: historiallisesta avantgardesta jälkifossiiliseen elämään*. Jyväskylä: Poesia. ~
- Snow, C.P. 1998. *Kaksi kulttuuria (The Two Cultures, 1963)*. Suom. Kimmo Pietiläinen. Helsinki: Terra Cognita.
- Souilhé, Joseph 1919. Étude sur le terme dynamis dans les dialogues de Platon. Paris:~Félix Alcan. ~

)

()

●

⌒

⌒

■

●

)

⌒

)

■

●

●

■

●

⌒

(

●

⌒

■

Tulevaisuus tekeillä:
Oulipon perinnöstä.
Jan Baetensin ja Camille
Bloomfieldin haastattelu

Seuraavassa kaksi asiantuntijaa, joilla on ollut pitkäaikainen ja läheinen suhde Oulipoon, kommentoi ja kontekstoi ryhmän asemaa ja vaikutusta nykyajassa. Jan Baetens on kulttuurintutkimuksen professori Leuvenin yliopistossa (KU Leuven, Belgia) sekä runoilija, joka tekee usein yhteistyötä kuvataiteilijoiden kanssa. Hän on julkaissut laajasti Oulipoon ja rajoitteenalaiseen kirjoittamiseen liittyvää tutkimusta, esimerkiksi monografian *Romans à contraintes* (2005), toimittanut yhdessä Jean-Jacques Poucelin kanssa *Poetics Todayn* kaksoisnumeron aiheesta (talvi 2009 & kevät 2010) sekä ollut perustamassa lehteä *Formules, revue des littératures à contraintes et des créations formelles*. Camille Bloomfield on filosofian tohtori ja lehtori Pariisin yliopistossa (Université Paris 13) ja yksi Outranspo-ryhmän (*Ouvroir de translation potencial*) perustajista. Vuonna 2011 hän väitteli Ouliposta 1200-sivuisella arkistolähtöisellä ja kirjallisuussosiologisella tutkimuksella.¹ Haastattelu on tehty joulukuussa 2017.

Kysymykset: Juri Joensuu

Vastausten suomennokset: Juri Joensuu (Baetens)
ja Teemu Ikonen (Bloomfield)

¹
Ks. <http://octaviana.fr/document/181526107#?c=0&m=0&s=0&cv=0>

Kuinka näkisit ja määrittelisit Oulipon kansainvälisen vaikutuksen vuoden 2018 perspektiivistä katsottuna, 58 vuotta ryhmän synnyn jälkeen?

JAN BAETENS: Hauskaa että käytät sanaa *vaikutus* joka ei ole kovin muodikas, koska se olettaa yksisuuntaisen riippuvuussuhteen, ja jota kaiken lisäksi kehystävät tietyt oletukset (vaikutuksen ”lähde” on aina hyvä, vaikutuksen ”vastaanottaja” huono). Vaikutus on yksi niistä termeistä, joita on helppo vihata, mutta sitä ilmankaan ei oikein tule toimeen.

Oulipon tapauksessa – joka ei siis ole ryhmä tai ryhmittymä perinteisessä mielessä ja jonka 58 vuotta ei todellakaan voi pitää yhtenäisenä kokonaisuutena, ei tuotannon eikä vastaanoton kannalta – kansainvälinen vaikutus on voimakas. Tätä vaikutusta ei kuitenkaan kannata mitata ensisijaisesti ei-ranskalaisten oulipolaisten tekijöiden tai teosten määrällä. Koska Oulipo, humoristisesti, julisti pitävänsä kaikkia epävirallisia oulipolaisia muotoja ”ennakoivana plagiarismina”, voi sanoa, että monet maailmankirjallisuuden tärkeät alueet ovat tätä kautta tulleet potentiaalisesti oulipolaisiksi. Oulipon todellinen kansainvälinen vaikutus löytyy muualta – ja saattaa olla oleellista painottaa, että tämä vaikutus ei ole välttämättä samanlainen kuin Oulipon vaikutukset Ranskassa.

Ehkä kaikkein hämmästyttävin vaikutus on se tosiasia, että tänä päivänä (Ranskan ulkopuolella) Oulipoa pidetään lähes tulkoon ranskalaisen kirjallisuuden synonyymina (ehkä Houellebecqin ohella, mutta kuka oikeasti uskoo tämän kirjailijan pysyvään asemaan). Kansainvälisissä Ranskan kirjallisuutta käsittelevissä yleiskatsauksissa ei ainoastaan anneta Oulipolle enemmän huomiota kuin sen

kotimaassa. Niissä Oulipo usein myös esitetään modernin ranskalaisen kirjallisuuden edustajana *par excellence*. Tämä korostaminen johtuu epäilemättä sekä *uuden romaanin* katoamisesta – sitä ei (valitettavasti) enää laajasti lueta – että ranskalaisen teorian voittokulusta. Jälkimmäinen teki tilaa teoreettisesti orientoituneelle kirjallisuuden lukemiselle. Lyhyesti sanottuna: Oulipon jälkeen ranskalainen kirjallisuus ei ole ollut entisensä ulkomailla.

Toinen ja aivan hiljattainen vaikutus on se panos, joka ryhmällä on ollut kirjallisuuden käsitteen laajentamiseen siinä mielessä kuin se ylittää klassisen idean kirjallisuudesta sanoina ja kirjoituksena. Tässä mielessä yksi avaintekijä sekä käytännöllisesti että teoreettisesti on OuBaPo, Oulipon sarjakuvaosasto, joka, kiitos sellaisten teosten kuin Matt Maddenin *99 Ways to Tell a Story*, on onnistunut istuttamaan Oulipon idean kirjallisuuden ulkopuolelle. Tuntuisi siltä, että ei-ranskankielisessä maailmassa kirjallinen ja ei-kirjallinen Oulipo ovat lähempänä toisiaan kuin Ranskassa.

Kaikkein merkittävin vaikutus liittyy kuitenkin rajoitteisiin perustuvan kirjoittamisen rehabilitointiin. Oulipo ei keksinyt rajoitetta (vrt. Poe, Roussel, Valéry ja monet muut), mutta onnistui kaivertamaan paikan käsitteelle, tarkemmin sanottuna rajoitteen idealle inspiraation idean korvaajana. Rajoitteen menestys, joka lähes automaattisesti nykytutkimuksessa yhdistetään Oulipoon, ei ole kuitenkaan mitenkään totaalista. Tämän voi päätellä sen arkkivihollisen, inspiraation, asemasta. Inspiroituneen kirjailijan ideologia on edelleen voimissaan (puhe luovuusbisneksestä ja ”luovasta luokasta” ovat esimerkkejä uusliberalistisesta torjunnasta, joka kohdistuu

”vapauden” ajatuksen kritisointiin), joten Oulipon menestys on vähintäänkin vaillinaista. Kyllä vain, lisää Oulipoa tarvitaan, mutta siihen sisältyy risksinsä. Oulipolainen kirjoittaminen on liian helppo ymmärtää leikinä tai hupaisana numerona (jonkinlaisena kirjallisena *Scrabblen* pelaamisena). Tätä negatiivista vaikutusta havainnollistaa surullisesti oulipolaisten ”temppujen” käyttö kirjoittajakursseilla.

CAMILLE BLOOMFIELD: Oulipon tilanne vuonna 2018 on paradoksaalinen vastaanoton kannalta. Yhtäältä sitä tutkitaan akateemisesti tuotteliaammin kuin koskaan, katsottiin sitten rahoitettuja projekteja,² joihin osallistuu tutkijoita eri maista, tai julkaisuja etenkin Yhdysvalloissa, jossa on ilmestynyt useita lehtien erikoisnumeroita ja tärkeitä teoksia vuoden 2017 aikana.³ Vastaavasti tietyt ryhmän ”tähtikirjailijat” kuten Georges Perec ovat aina vain tunnetumpia, mistä osoittaa se, että hänen teoksiaan käännetään lisää jatkuvasti.⁴ Nämä kaksi suuntausta lupaavat ryhmälle hyvää jatkuvuutta ja varmaa paikkaa kirjallisuudenhistoriassa.

2

Ranskalaisessa tutkimusohjelmassa ANR Difdepo (2013–2015) oli 23 ulkomaista tutkijaa 57 jäsenen joukossa. Projekti ”Euroopan rajoitekirjallisuuden tietokanta” on näkemässä päivänvalon Hermes Salcedan johdolla Vigon yliopistossa (Espanjassa).

3

Ks. etenkin *The Oulipo*, Festschrift vol. 6, Verbivorous Press, 2017, jossa on kirjoittajien ja tutkijoiden Oulipoa käsitteleviä töitä, sekä *Translating constrained literature / Traduire la littérature à contrainte*, C. Bloomfield et D. Schilling (toim.), *Modern Language Notes* (French Issue), The Johns Hopkins University Press, vol. 131 n°4, syyskuu 2016, joka käsittelee oulipolaisten tekstien käännöksiä ja kääntämistä rajoitekirjoittamisen käytäntönä.

4

Vastikään on esimerkiksi ilmestynyt katalaaninnois romaanista *La Disparition* (*L'Eclipsi*, käänt. Adria Pujol Cruells, L'Avenç, 2017) ja hollanninnois teoksesta *La Boutique obscure* (*De duistere winkel*, käänt. Edu Borger, De Arbeiderspers, toukokuu 2017). Ks. tästä aiheesta osasto ”Julkaisut” Association Georges Perecin tiedotteessa, joka julkaistaan verkko-osoitteessa <http://associationgeorgesperec.fr/le-bulletin/>.

Vastaanotto on kuitenkin osittaista, sillä samaan aikaan Oulipo on nykytilassaan enimmäkseen tuntematon suurelle yleisölle, jopa niin, että monet uskovat sen kuolleen – vaikka sen vastavalitut jäsenet julkaisevat jatkuvasti ja säännöllisesti. Harvat ylittävät uutiskynnyksen, vaikka olisivat arvostettuja vertaistensa kesken eli kirjallisis-
sissa piireissä. Siten on mahdotonta myöntää ykskantaan, että nykyinen Oulipo vaikuttaa nykykirjallisuuteen – tai jos näin onkin, niin se ei tee sitä näkyvällä, äänekäällä tavalla.

Toisaalta taas nykyisissä kirjoittamisen käytännöissä vaikuttaa edelleen rajoitteen poetiikka, jonka oulipolaiset muotoilivat 1970-luvulla ja toteuttivat ryhmän mestariteoksissa kuten *Elämä Käyttöohje*. Kirjoittajapajat ovat lisääntyneet Euroopassa yhtä lailla kuin Yhdysvalloissa, jossa ne ovat olleet tavallisia 1990-luvun alusta lähtien, ja niissä nousevat kirjoittajapolvet tekevät sormiharjoituk-
sensa käynnistävillä teksteillä tyyppiä ”Muistan”, lipogrammit, ”tyyliharjoitukset” ja niin edelleen. Tämä saat-
taa toisaalta olla yksi syistä, joiden takia ryhmä on ennen muuta yhdistetty tämäntyyppisiin rajoitteisiin, siis vaikka niin monia muita ja mutkikkaampiakin on syntynyt Oulipon tapaamisissa ja teoksissa, suuri yleisö ei vain tunne niitä.

On mainittava niin ikään avaus kuvataiteiden suuntaan, joka konkretisoitui yhteisteoksessa, jossa kaksi ryhmän jäsentä, yksi sarjakuvan (Etienne Lécroart) ja toinen kuvataiteen puolelta (Clémentine Mélois) osoittivat (hyvin nyky-
aikaista) valmiutta purkaa käytäntöjensä välisiä lokeroi-
nteja. Oulipon vastaanotto näyttää minusta tällä hetkellä nimenomaan lokeroiteja purkavalta; itse luovan rajoitteen käsite ja jopa potentiaalisuuden käsite

ovat levinneet laajalle niin arkkitehtuurissa kuin sarjakuvassa, graafisessa suunnittelussa ja musiikissakin. Todellinen haaste, joka Oulipon on kohdattava 2018, näyttää minusta piilevän parhaillaan käynnissä olevassa sukupolvenvaihdoksessa ja etenkin paikassa, joka tullaan myöntämään naisille ryhmässä ja jäsenille, jotka tulevat eri sosiaaliryhmistä. Viime vuosikymmenen aikana säännöllisesti esiin nostettu kysymys naisten näennäisestä poissaolosta Oulipon historiassa sekä sisäiset kiistat seksismistä, feminismistä ja jäsenten yhdenvertaisuudesta ovat ravistelleet Oulipon asettamaan itsensä merkittäväällä tavalla kyseenalaiseksi viime vuosina, ja se pyrkii nyt tasapainottamaan sitä, minkä traditionaalisen (siis maskuliinisen) seuranpidon vuodet olivat rakentaneet – feminiinisen näkymättömyyden. Uusi Oulipo on parhaillaan tulossa esiin, ei saumatta, mutta toivon mukaan elävämpanä kuin koskaan.

Millaisena näet juuri tällä hetkellä Oulipon jälkeisen, post-oulipolaisen kirjallisuuden? Mitä tutkimattomia alueita, kysymyksiä tai sokeita pisteitä Oulipoon liittyy?

BAETENS: Sallinet minun hieman muotoilla kysymystä uudelleen – ja tarjota samalla osittaisen vastauksen. Ennen vastaamista voi nimittäin pohtia, tarvitaanko Oulipoa lainkaan, ja jos tarvitaan, niin miksi. Itselleni on selvää, että Oulipolla on tärkeä tehtävä: se auttaa kyseenalaistamaan tiettyjä nykykirjallisuuden tendenssejä, joita en itse pidä myönteisinä. Mainitsen tässä kolme niistä.

Ensimmäinen on huomion siirtyminen teoksesta tekijään: ikään kuin teoksen arvo riippuisi tekijästä, siis hänen poliittisista ajatuksistaan, henkilökohtaisesta etiikastaan,

hänen autenttisuudestaan tai muusta vastaavasta. Kai-kenlaisten luovan kirjoittamisen kurssien suosio on yksi monista tämän ajattelutavan institutionaalisista ilmentymistä. Ja koska todellakin pidän – Proustia (*Contre Sainte-Beuve*) seuraten – teoksen samastamista sen tekijään rampauttavana, voin tervehtiä ilolla Oulipon roolia tässä suhteessa. Sen kirjoittamisen materiaaliin mekanismeihin kohdistuva kiinnostus toimii erinomaisena vastapoolina teoksen ja tekijän populistisiin sekoittamisiin. (Ja pitää muistaa, että tämä asenne ei estä kirjallisten teosten poliittisuutta, eettisyyttä, autenttisuutta jne.)

Toinen esimerkkini on nopeasti etenevä tekstien hybridisaatio, joka nykyisillä kirjamarkkinoilla merkitsee kasvavassa määrin sisällöntuotantoa: sisältöjen oletetaan ja edellytetään olevan valmiit kaiken tyyppisiin mediumin ylittäviin, monialustaisiin adaptaatioihin ja käännöksiin. Kirjallisuuden nykykenttä on osa laajempaa viihteen ja kommunikaation aluetta, jossa yksi avainsana on trans-mediaalinen tarinankerronta. Hyvä teos on muovailtavaksi taipuva teos: teos, jonka voi siirtää vaikeuksitta mediumista tai formaatista toiseen. Vaikka tämä tendenssi on kaikkea muuta kuin uusi, voi muistuttaa, että monen keskeisen kirjallisen teoksen lähtökohtana on oman välinemääräisyytensä (mediaspesifisyytensä) järjestelmällinen tutkiminen. Oulipon materialismi on hyvä muistutus niistä palkinnoista joita voi löytyä, kun pysyttäydettään yhdessä mediumissa, yhdessä muodossa, yhdessä tyylissä ja niin edelleen. Mutta toistan jälleen, että tämä välinemääräinen tietoisuus ei Oulipolla ole rajoittunut yhteen tiettyyn mediumiin – sanoihin paperilla – vaan Oulipo on ollut välinemääräinen monissa eri formaateissa ja genreissä.

Kolmanneksi viittaa masentavan yksitotisiin ja virtaviivaistettuihin kirjallisiin julkaisuihin. Globaalissa kirjallisessa maailmassa määrittävät periaatteet ovat keskittäminen ja sijoitusten antama tuotto. Vaikka olisimme yhtä mieltä siitä, että luova teollisuus on välttämätön taustatekijä taiteelle, ketkä tahansa luovan työn tekijät voivat joutua kulttuuriteollisuuden valtaamiksi (Adornon ja Horkheimerin kuvaamalla tavalla). Oulipon ”ranskalaisuus” todistaa, että on mahdollista kehittää tiettyihin paikallisiin perinteisiin ja ympäristöihin juurtuneita tutkivia hankkeita, samalla kun ollaan avoimia kansain- ja kulttuurienvälisiin sovelluksiin. Tämän todistavat monet ei-ranskalaiset ryhmät, joiden työskentely on ollut paljon enemmän kuin ulkomaisten esikuvien versiointia.

Riippumatta siis Oulipon tuottamista teoksista voi toivoa, että se jatkossakin inspiroi niitä, jotka taistelevat sitä ajattelutapaa vastaan, että kirjallisuus on suurten kustannustalojen tuottamaa, aina uusiin transmediaalisiin adaptatioihin taipuvaa kirjailijan itseilmaisua. Kirjallisuuden tulevaisuus, mikäli sellaista on, ei ole mahdollinen ilman riippumatonta kirjoittamista, kustantamista, jake-
lua ja lukemista, ja parhaimmillaan nämä kytkeytyvät tiukasti yhteen. Oulipo on yksi mahdollinen malli tällaiselle riippumattomuudelle.

BLOOMFIELD: ”Post-Ouliposta” puhuminen tarkoittaa, että Oulipon katsotaan jo kuolleen, tai että oletetaan, ettei se itse kykene kuvittelemaan itseään tulevaisuudessa, *look beyond*. Kuitenkin koska Oulipo tällä hetkellä määrittelee uudelleen tulevaisuuttaan, omaa kirjallisen väliintulon kenttäänsä, uteliaana odotan, mitä sieltä on tulossa. Sijoitan itseni näin ennen muuta ulkopuoliseksi tarkkailijaksi, en määrää lääkkeitä vaan analysoin.

Minua erityisesti kiehtova kysymys on ryhmän ei-ideologinen ase-
mointi. Jos tämä oli omaperäistä vuonna 1960 ja jopa
uskaliasta, onko sillä sama merkitys tänään, kun ideolo-
giat eivät ole niin läsnä kirjallisuuden kentällä, ja kun
postmodernina aikana muutenkin nykykirjallisuudesta pyri-
tään tekemään epäpoliittista? Voiko Oulipo pysyä säädylli-
sesti hiljaa niin tärkeistä kysymyksistä kuin sukupuolten
tasa-arvo ja feminismi ja pitää kiinni siitä, että politi-
kasta kieltäydytään? Voiko se edelleen sanoa ”piittaamme
vain siitä, että saamme värvättyä hyviä tekijöitä” kysy-
mättä itseltään, mistä nämä tekijät tulevat, mistä he löy-
tyvät, mikä tekee heidät näkyviksi ja miksi? Nämä ovat
joka tapauksessa kysymyksiä, jotka kiinnostavat Oulipon
parissa työskenteleviä tutkijoita, kuten voidaan huomata
tietyistä viimeaikaaisista julkaisuista.⁵ Olen utelias myös
näkemään, ottaako Oulipo digitaalisuuden haltuun uudel-
leen, kuten se teki alkuvaiheissaan, kun sen jäseniin
kuuluneet tietotekniikan pioneerit kirjoittivat teoksia
ajan ”konekielet” ja informaation kierron rakenteet mie-
lessään. Jotkin viimeaikaiset hankkeet (etenkin teoksen
Livre d’Aliénor innoittama installaatio, Valérie Beau-
dounin menestyksekkäästi vetämä yhteistyö Fontevraudin
luostarissa 2014) antavat aiheetta ajatella, että ryhmän
sisällä on elinvoimaa tähän haltuunottoon, joskin teot
ovat toistaiseksi harvassa. Ehkä ryhmä laajenee tähän
suuntaan tulevinä vuosina...

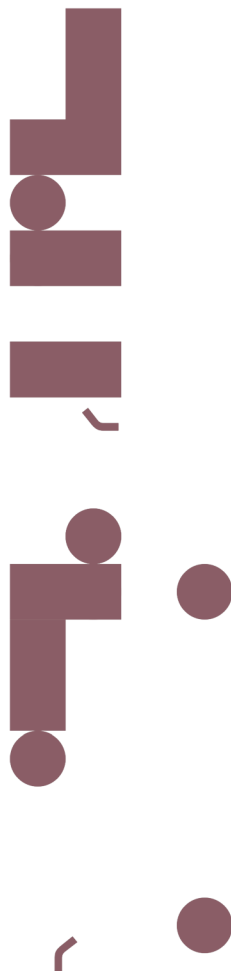
5

Ks. esim. Christelle Reggianin artikkeli ”Masculin/féminin: l’écriture oulipienne a-t-elle un genre?”, *Oulipo mode d’emploi*, Christelle Reggiani et Alain Schaffner (toim.), Honoré Champion, sarja ”Littérature de notre siècle”, 2016, 79–86; sekä Barbara Havercroftin ja Kathleen Morrisin järjestämä seminaari ”Les oulipiennes: genre, jeux, différences” Toronton yliopistossa 31.3.2017; sekä vielä oma artikkelini aiheesta ”Michèle Métail, travailleuse du texte”, teoksessa *Michèle Métail, la poésie en trois dimensions*, Anne-Christine Royère (toim.), Presses du Réel (ilmestyy 2019).

Lopuksi, työ kielten välillä ja kieliä koskeva työ, joka näyttää ratkaisevalta globalisaation aikana, on mielestäni tärkeä suunta työstää Oulipon historiaa nykyaikaisella tavalla. Tämä onkin – joskin vaatimattomammin – se, mitä päätimme ystävien kesken tehdä perustaessamme vuonna 2014 Outranspon (Potentiaalisen kääntämisen työpajan⁶), jossa tarkoituksena on kohdistaa rajoitteita kääntämiselle niin, että tuloksena on jotain vapauttavaa ja kokonaisvaltaisesti luovaa. Kansainvälistää (eikä vain länsimaisilla kielillä) lähestymistapa, jossa luodaan rajoitteen avulla: siinä kiinnostava haaste 2000-luvun oulipolaisille & Oulipon ystäville.

⁶

Ouvroir de translation potencial (ks. <http://www.outranspo.com/>).

Menetelmällisen
kirjoittajan
perussanasto
Marko Niemi

(Lisäykset
* Juri Joensuu;
** Teemu Ikonen)

AAKKOSTUS

Aakkostetussa tekstissä sanat tai muut kielelliset elementit on järjestetty aakkosjärjestykseen. Olemassa olevista lähdeteksteistä voi tuottaa uusia tekstejä aakkostamalla.

Esimerkkejä: Leevi Lehdon *Päivä* (2004) sisältää STT:n yhden päivän uutistarjonnan, jonka sisältämät lauseet on järjestetty aakkosjärjestykseen. Marko Niemen ja Miia Toivion *Suut*-kokoelman (2012) runoissa ”Aaltoileva aamurusko”, ”Haalistunut haamu haaveille”, ”Maagisessa maailmankaikkeudessa” ja ”Saavut, sadat” sanat ovat aakkosjärjestyksessä.

→ KOHDETEKSTI, KÄÄNTEISAKKOSTUS, LÄHDETEKSTI

AKRONYMIA

Akronyymi on lyhennesana, joka koostuu kirjaimista tai tavuista.

Akronyymisessä kirjoittamisessa tietyn sanan kirjaimet määräävät säkeen tai rivin sanojen alkukirjaimet ja näiden sanojen järjestyksen.*

Esimerkkejä: Heteka ← Helsingin Teräskaluste;
OuLiPo ← Ouvroir de Littérature Potentielle

→ AKROSTIKON, AKROSTINEN LUENTA

AKROSTIKON

Rivien tai säkeiden ensimmäisistä kirjaimista tai laajemmista kielellisistä yksiköistä syntyy vertikaalisesti luettuna sana, nimi, lause tai laajempi kielellinen jatkumo.**

→ AKRONYMIA, AKROSTINEN LUENTA, MESOSTIKON, TELESTIKON

AKROSTINEN LUENTA

(engl. *acrostic reading*) Jackson Mac Low’n kehittämä ei-intentionaalinen, satunnainen ja deterministinen menetelmä, jossa

käytetään lähdetekstiä ja tuotetaan sen pohjalta uusi teksti lyhyen, niin sanotun ”siementekstin” (*seed text*) avulla. Menetelmän ”akrostisuus” tarkoittaa, että lähdetekstistä valittujen sanojen alkukirjaimet muodostavat siementekstin sanat.

Esimerkiksi runossa ”Call Me Ishmael” (1971) Mac Low käytti lähdetekstinä Herman Melvillen romaania *Moby-Dick* (1851) ja siementekstinä sen ensimmäistä lausetta ”Call me Ishmael”. Runon ensimmäisen säkeistön ensimmäistä riviä muodostettaessa haetaan lähdetekstistä ensimmäinen c-kirjaimella alkava sana, sitten ensimmäinen a-kirjaimella alkava sana ja ensimmäinen l-kirjaimella alkava sana kahdesti. Toinen rivi sisältää tekstin ensimmäiset m- ja e-kirjaimella alkavat sanat ja kolmas rivi tekstin ensimmäiset sanat, jotka alkavat kirjaimilla i, s, h, m, a, e ja l. Toisen säkeistö muodostetaan samaan tapaan, mutta käyttäen tekstin seuraavia c-, a- ja l-kirjaimilla alkavia sanoja, jne.

Akrostisesta luennasta kehittyi myös asymmetria, jossa alkuperäisen siementekstin tuottamia sanoja käytetään uutena siementekstinä.

→ AKRONYMIA, AKROSTIKON, ASYMMETRIA, DETERMINISTINEN MENETELMÄ, DIASTINEN LUENTA, EI-INTENTIONAALINEN MENETELMÄ, INTENTIONAALINEN MENETELMÄ, MESOSTIKON, SATUNNAISMENETELMÄ, SIEMENTEKSTI

ANAGRAMMI

Nimen, sanan tai laajemman kielellisen yksikön kirjaimet järjestetään uudelleen niin, että syntyy uusi (merkityksellinen) kokonaisuus.**

Esimerkki: Mahdollisen Kirjallisuuden Seura → sorja laskusuhdanne deliriumille

→ PALINDROMI, PERMUTAATIO

ANTONYMINEN KÄÄNNÖS

Lähdetekstin käsittelyn tapa, jossa sen eri elementit korvataan niiden vastakohdilla.**

Esimerkki: Harry Salmenniemen ”Moottoritietä hän tuli” ja Juri Joensuun ”Kiertoradalle se tuli” ovat Antti Hyryn novellin ”Maantieltä hän lähti” (1958) antonyymisiä käännöksiä suomesta suomeen. Ks. ”Metodin esitys 1” tässä kokoelmassa.

ASETELMA

(engl. *still life*, ransk. *nature morte*) Elottomista luontokappaleista tai esineistä koottu sommitelma tai tällaista aihetta esittävä maalaus, piirustus tai valokuva.

Karri Kokko on soveltanut asetelmaa runouteen kokoamalla runoista ja runokirjoista sanoja, jotka kuvaavat sellaisia fyysisiä esineitä, jotka on mahdollista sijoittaa pöydälle, ikään kuin asetelman osaksi.

ASYMMETRIA

Mac Low’n termin kertautuvan proseduraalisuuden muoto, jossa simentekstinä käytetään akrostisen luennan toisesta simentekstistä tuottamaa tekstiä.**

→ AKROSTINEN LUENTA, PROSEDURAALINEN, SIEMENKSTI

AUTOMAATTIKIRJOITUS

Tilanne, jossa kirjoittava henkilö on vain osittain tietoinen kirjoittamisen tapahtumassa tai tapahtumasta.*

→ SATUNNAISMENETelmä, SURREALISTISET LEIKIT

C

CANADA DRY

Virvoitusjuoma, jota on markkinoitu ”inkiväärioluiden smppanjana”. Juomassa on kyllä kuplia, mutta se ei ole silti

samppanjaa. Paul Fournel on käyttänyt termiä kuvaillakseen tekstejä, jotka vaikuttavat noudattavan jotain rajoitetta mutta eivät kuitenkaan noudata.

→ RAJOITE

CENTO

Antiikin ajoilta peräisin oleva runomuoto, jossa runo koostetaan muualta lainatuista säkeistä. Vergilius oli hyvin suosittu materiaalin lähde centon tekijöiden keskuudessa.

→ KOLLAASI

CLINAMEN ks. KLINAMEN

CUT-UP

Brion Gysin ja William Burroughsin keksimä nimitys ja menetelmä, jossa teksti tehdään leikkaamalla ja uudelleenjärjestelemällä lähdeteksti.*

→ KOLLAASI, LAMELLISEKTIO, RULLAASI, TZARAN HATTU

DADAISTINEN RUNO ks. TZARAN HATTU

DETERMINISTINEN MENETELMÄ

Menetelmä, joka tuottaa soveltajasta riippumatta aina samanlaisen tuloksen.**

→ SATUNNAISMENETELMÄ, DIASTINEN LUENTA

DIASTINEN LUENTA

(engl. *diastic reading* tai *spelling-thru*) Jackson Mac Low'n 1960-luvulla kehittämä deterministinen menetelmä, jossa käytetään lähdetekstiä ja tuotetaan sen pohjalta uusi teksti lyhyen "otsikkofraasin" avulla. Runosarjassa "Ridiculous in Piccadilly." (kokoelmassa *The Virginia Woolf Poems*, 1985)

Mac Low käytti lähdetekstinä Virginia Woolfin *The Waves* -romaanin (1931).

Diastisessa luennassa haetaan ensin lähdetekstistä ensimmäinen sana, jossa otsikkosanan ensimmäinen kirjain on ensimmäisenä kirjaimena. Sen jälkeen lähdetekstistä haetaan seuraava sana, jossa otsikkosanan toinen kirjain on toisena kirjaimena; sitten haetaan sana, jossa otsikkosanan kolmas kirjain on kolmantena kirjaimena jne. Kun koko otsikkofraasi on käyty läpi, sama prosessi toistetaan.

→ AKROSTINEN LUENTA, ASYMMETRIA, MESOSTIKON

E

EI-INTENTIONAALINEN MENETELMÄ

Menetelmä, jonka lopputulosta sen soveltaja ei voi tietää ennalta.**

→ DETERMINISTINEN MENETELMÄ, INTENTIONAALINEN MENETELMÄ, SATUNNAISMENETELMÄ

ERGODINEN TEKSTI

Aarsethin (1997) termi tekstille, joka edellyttää lukijalta lukemisen ja tulkinnan lisäksi muutakin toimintaa, esimerkiksi valintoja, tekstimedian aktiivista käyttöä, tekstin yhdistelyä, poistamista tai kirjoittamista.*

F

FIBONACCIN LUKUJONO

Matemaattinen lukujono, jossa jonon kukin luku saadaan laske-malla yhteen kaksi edellistä lukua: 0, 1, 1, 2, 3, 5, 8, 13, 21, 34, 55, 89, 144...

Runoudessa Fibonaccin lukujonoa ovat käyttäneet mm. Paul Braffort teoksessa *Mes Hypertropes* (1979), Inger Christensen teoksessa *Alfabet* (1981), Ron Silliman teok-sessa *Tjanting* (1981) ja Marko Niemi *Nurousopissa* (2006). Christensenin *Alfabetin* jokaisessa runossa on yhtä monta riviä kuin kahdessa edellisessä runossa yhteensä, Sillimanin

teoksessa kussakin kappaleessa on yhtä monta lausetta kuin kahdessa edellisessä kappaleessa yhteensä. Niemen *Nurousopissa* luvut muunnetaan merkkijonoiksi siten, että 1 = a, 2 = b, 3 = c, 4 = d, ... , 28 = ä, 29 = ö, 30 = aa, 31 = ab, 32 = ac, jne.

Muita vaihtoehtoja ovat esimerkiksi runon jokaisen säkeen kirjainten, tavujen tai sanojen lukumäärän määrittäminen lukujonon avulla.

G

GENEETTINEN TEKSTI

McHalen (2004) mukaan teksti, jonka tuottaminen edellyttää ”olemassa olevilla teksteillä (omilla tai muiden) operointia, niiden leikkelyä ja yhdistelyä, uudestaan ja päällekirjoitusta, joka tuottaa tekstin, joka on jotenkin sama kuin alkuperäiset, mutta kuitenkin eri”. **

→ LÄHDETEKSTI, MEKAANINEN TEKSTI

GENEROITUVUUS

Teksteistä: ilmiö, mahdollisuus tai tilanne, jossa tekstigeneraattori synnyttää uutta tekstiä.*

→ TEKSTIGENERAATTORI

GREP

Unix- ja Linux-käyttöjärjestelmien ohjelma ja komento, joka etsii tekstitiedostosta kaikki hakuehdon täyttävät rivit ja tulostaa ne peräkkäin. Se on eräänlainen hakukoneiden edeltäjä, mutta useimpiin hakukoneisiin verrattuna huomattavasti monipuolisempi ja joustavampi: sillä voi esimerkiksi hakea sanaa pienempiä merkkijonoja tai vaikkapa s-kirjaimella alkavia ja a-kirjaimen loppuvia sanoja.

Runoudessa grep-ohjelmaa on käyttänyt Loss Pequeño Glazier.

H

HAIKUSAATIO

Lähdetekstin vähentämistekniikka, jossa runon säkeitä lyhennetään haikua muistuttavaan mittaan.** Ks. Joensuun ja Salmenniemen ”Metodin esitys 4” tässä antologiassa.

→ REDUNDANSSI, TEKSTIN REUNAT

HOMOFONINEN KÄÄNNÖS

Kohdeteksti tuotetaan lähdetekstin äänneasua mukailemalla toisessa kielessä.**

Esimerkkejä: ”Sane as a Tugged Vat, Your Love” on Charles Bernsteinin homofoninen käännös Leevi Lehdon runosta ”Sanat tulevat yöllä”; ”Sälyy” on Tommi Nuopposen käännös Mallarmén runosta ”Salut”.

→ HOMOMORFISMI, HOMOLEKSIKAALINEN KÄÄNNÖS, HOMOSEMANTTINEN KÄÄNNÖS, HOMOSYNTAKTINEN KÄÄNNÖS

HOMOMORFISMI

Jokin yhteinen muodollinen piirre kahden tekstin välillä.

→ HOMOFONINEN KÄÄNNÖS, HOMOLEKSIKAALINEN KÄÄNNÖS, HOMOSEMANTTINEN KÄÄNNÖS, HOMOSYNTAKTINEN KÄÄNNÖS

HOMOLEKSIKAALINEN KÄÄNNÖS

Kohdetekstin tuottaminen lähdetekstistä niin, että tekstin sanat pysyvät samoina, mutta sanojen järjestys ja tekstin merkitys voivat muuttua.

→ HOMOFONINEN KÄÄNNÖS, HOMOMORFISMI, HOMOSEMANTTINEN KÄÄNNÖS, HOMOSYNTAKTINEN KÄÄNNÖS

HOMOSEMANTTINEN KÄÄNNÖS

Kohdetekstin tuottaminen lähdetekstistä niin, että tekstin merkitys säilyy, mutta sanasto vaihdetaan. Kieli säilyy yleensä

samana. (Oulipolaisessa käytännössä käännös-termillä kuvataan usein mitä tahansa muunnosta lähde- ja kohdetekstin välillä; toisinaan se voi tarkoittaa siirtymää kielestä toiseen, mutta usein ei.)

→ HOMOFONINEN KÄÄNNÖS, HOMOMORFISMI,

HOMOLEKSIKAALINEN KÄÄNNÖS, HOMOSYNTAKTINEN KÄÄNNÖS

HOMOSYNTAKTINEN KÄÄNNÖS

Kohdetekstin tuottaminen niin, että lähdetekstin kieliopillinen rakenne säilytetään, mutta sanasto vaihdetaan korvaamalla **nominit nomineilla, verbit verbeillä** jne.

→ HOMOFONINEN KÄÄNNÖS, HOMOMORFISMI,

HOMOLEKSIKAALINEN KÄÄNNÖS, HOMOSEMANTTINEN KÄÄNNÖS,

KHIMAIRA

HÄÄRUNO (*EPITHALAMIUM*)

Oulipolainen hääruno on kauniin läsnäolijan muunnelma, jossa käytetään sulhasen ja morsiamen nimien sisältämiä kirjaimia.

→ KAUNIS LÄSNÄOLIJA, LIPOGRAMMI

I

IHANA RAATO

(ransk. *cadavre exquis*, engl. *exquisite corpse*) Surrealistinen seura-leikki, jossa teksti tai kuva rakennetaan kollektiivisesti tiettyä sääntöä noudattaen. Esimerkiksi ensimmäinen osallistuja voi kirjoittaa paperille adjektiivin, toinen substantiivin ja kolmas verbin niin, että kukaan ei näe, mitä muut ovat kirjoittaneet.

→ SURREALISTISET LEIKIT

INTENTIONAALINEN MENETELMÄ

Menetelmä, jonka lopputuloksen sen soveltaja voi tietää ennalta.**

→ EI-INTENTIONAALINEN MENETELMÄ

ISOGRAMMI

Kirjainsarja, jossa yksikään kirjain ei esiinny kuin kerran. Isogrammia, joka sisältää kaikki aakkoston kirjaimet, kutsutaan isopangrammiksi.

K

KAUNIS LÄSNÄOLIJA

(ransk. *beau présent, belle présente*) Teksti, jossa käytetään ainoastaan jonkun henkilön nimen tai muun sanan sisältämiä kirjaimia. Se on toisin sanoen lipogrammi, jossa ei käytetä lainkaan kyseiseen nimeen sisältymättömiä kirjaimia.

Esimerkki:

Jo avautuu aamu, muuri
murtuu, laivat uivat
taivaalla virrata voit
ulottua, tuulla voimalla, oi

laula ilmalaulua, tulilaulua,
valu iloa, valoa,
vailla valjaita, muttia,
laula lujaa, voi laula
toivoa, toivoa

[nimi: Miia Marja Tuulia Toivio]

→ HÄÄRUNO, KAUNIS POISSAOLIJA, LIPOGRAMMI

KAUNIS POISSAOLIJA

(ransk. *beau absent, belle absente*) Teksti, jossa käytetään kaikkia aakkoston kirjaimia paitsi ei poissaolevan henkilön nimen sisältämiä kirjaimia.

→ KAUNIS LÄSNÄOLIJA, LIPOGRAMMI

KHIMAIRA

(suom. kimara) Korvaamistekniikka, jossa lähdetekstin nominit korvataan toisen lähdetekstin nomineilla, verbit kolmannen lähdetekstin verbeillä ja adjektiivit neljännen lähdetekstin adjektiiveilla.**

Ks. Sinikka Vuolan khimaira *Seitsemän veljeksen* sisäkertomuksesta. Ks. myös Joensuun ja Salmenniemien ”Metodin esitys 5” sekä Taneli Viljasen tekstit tässä kokoelmassa.

KIRJAINRAJOITE

Kirjoittamista ohjaava sääntö tai pakote, joka hyödyntää kirjainta kirjoituksen perusyksikkönä.*

→ ACRONYMIA, ANAGRAMMI, LIPOGRAMMI, PALINDROMI, RAJOITE, YKSIVOKAALISUUS

KLINAMEN

Poikkeama säännöstä. Oulipolaisessa käytännössä klinamen (*clinamen*) tarkoittaa paikallista luopumista rajoitteen käytöstä, jotta lopputulos olisi esteettisesti parempi. Klinamenia käytetään mieluusti vain silloin, kun sen käyttö ei ole välttämätöntä, eli kun tekijä pystyisi halutessaan noudattamaan rajoitetta.

→ RAJOITE

KOHDETEKSTI

Lähdetekstin työstämisen tuottama teksti.*

→ LÄHDETEKSTI, SIEMENTEKSTI

KOLLAASI

Taideteos, joka on tehty käyttämällä jo olemassa olevaa, eri lähteistä peräisin olevaa materiaalia siten, että materiaalin

heterogeenisuus (eriperäisyys) säilyy ja on vastaanottajan havaittavissa.*

→ CENTO, LÖYDETTY TEKSTI

KOMBINATORISUUS

Osien (kirjoituksessa esimerkiksi kirjainten ja sanojen) yhdisteleminen kokonaisuuksiksi.*

KRYPTOGRAFIA

Korvaamisoperaatio, jossa salattava teksti korvataan salaavalla tekstillä.**

KÄÄNTEISAAKKOSTUS

Sanojen järjestämistä niin, että ne ovat sanan lopusta katsottuna aakkosjärjestyksessä. Sen avulla voi esimerkiksi etsiä tekstiaineistosta loppusoinnullisten sanojen ryhmiä ja tutkia sanojen rakenteellisia ominaisuuksia.

Esimerkki: Antti Arnkilin ja Mikko Viljasen runosarja ”Alaston Flogiston” (2009) perustuu Tuomo Tuomen toimittamasta *Suomen kielen käänteissanakirjasta* (1972) löydettyihin katkelmiin.

→ AAKKOSTUS

L

LAMELLISEKTIO

Oupeinpon (potentiaalisen maalaustaiteen seuran) menetelmä, jossa kuva tai rakenne pilkotaan viipaleiksi, joita sitten yhdistellään ennaltamäärätyn suunnitelman mukaisesti.**

→ CUT-UP, KOLLAASI, RULLAASI

LIPOGRAMMI

Teksti, jossa ei käytetä lainkaan jotain tiettyä kirjainta tai joitain tiettyjä kirjaimia; kirjoittamista vähennetyllä aakkostolla.

Lipogrammin kirjoittaminen on sitä vaikeampaa, mitä yleisempi pois jätettävä kirjain on.**

Esimerkki: Georges Perecin romaanissa *La Disparition* (1969) ei ole käytetty ranskan kielen yleisintä vokaalia *e*. Ks. myös Sami Liuhdon *Tuskien tiellä* (katkelma tässä antologiassa).

→ HÄÄRUNO, KAUNIS LÄSNÄOLIJA, KAUNIS POISSAOLIJA,
LIPONYMIA, OIKEAN KÄDEN LIPOGRAMMI, PAKOTETTU
YKSIVOKAALISUUS, VASEMMAN KÄDEN LIPOGRAMMI,
YKSIVOKAALISUUS

LIPONYMIA

Liponyymisessä tekstissä ei käytetä lainkaan jotain tiettyä sanaa tai tiettyjä sanoja.

→ LIPOGRAMMI

LUMIPALLO

Säemuotoinen teksti, jonka ensimmäinen rivi sisältää yhden kirjaimen, toinen rivi kaksi kirjainta, kolmas kolme jne. Sääntöä voi soveltaa kirjainten ohella myös tavujen, sanojen, lauseiden ja suurempien tekstiyksiköiden lukumäärään. Samankaltaista tekstiä, jossa tekstiyksiköiden määrä vähenee vähitellen, kutsutaan *sulavaksi lumipalloksi*.

→ LUMIVYÖRY

LUMIVYÖRY

Teksti, joka rakentuu alati kasvavista lumipalloista.

→ LUMIPALLO

LYONIN TEKSTI

Lyönin säkeiksi kutsutaan runoa, jonka sanat ovat samat alusta loppuun ja lopusta alkuun. Lyönin teksti on vastaavasti

sanoiltaan symmetrinen teksti.*

→ PALINDROMI

LÄHDETEKSTI

Teksti, jota käsittelemällä tuotetaan uusi teksti. Lähdetekstejä voidaan käsitellä enemmän tai vähemmän proseduraalisesti. Lähdetekstiä voidaan ajatella syötteeksi (*input*) ja ja sen käsittelyä tuotoksen (*output*) tuottamiseksi algoritmin, koneen tai mekanismin avulla.*

→ AAKKOSTUS, MÄÄRITELMÄPERUSTAINEN KIRJOITTAMINEN, PROSESSI, SATUNNAISUUS

LÖYDETTY TEKSTI

Alkuperäisestä (ei-kirjallisesta) yhteydestään sellaisenaan uuteen (kirjalliseen) yhteyteen siirretty teksti.*

Esimerkki: Heikki Sauren projekti *Kirjoituksia maasta* kokoaa Sauren maasta löytämät paperit, joissa on käsin kirjoitettua tekstiä.

→ CENTO, KOLLAASI

M

MEKAANINEN TEKSTI

McHalen (2004) mukaan ennalta määriteltyjä sääntöjä tai pakotteita käyttämällä mutta ilman lähdetekstiä tuotettu teksti.**

→ GENEETTINEN TEKSTI

MESOSTIKON

Rivien tai säkeiden keskikohdassa olevista kielellisistä yksiköistä syntyy vertikaalisesti luettuna sana, nimi, lause tai laajempi kielellinen jatkumo.**

→ AKROSTIKON, TELESTIKON

METRORUNO

Jacques Jouet'n kehittämä runomuoto. Runo kirjoitetaan metromatkan aikana niin, että kukin säe hahmotellaan mielessä kahden aseman välillä ja kirjoitetaan ylös junan pysähtyessä asemalle. Runon viimeinen säe kirjoitetaan viimeisellä asemalla.

MINIMALISMI

Pyrkimys äärimmäiseen tiivistettyyn tai rajoitettuun muotoon.

Blombergin & al. (2010) mukaan sanarunot ja muut minimalistiset tekstit ovat haastavia, koska lukija ei voi turvautua aiheen, tekstilajin tai runomuodon tuottamaan kontekstiin.*

→ SANAGRAMMI, SANALEIKKI

MULTILINEAARINEN TEKSTI

Monipolkuinen teksti. Teksti, jossa ennalta rakennettuja lukusuuntia tai lukemisjärjestyksiä on enemmän kuin yksi.**

Ala-, loppu- ja ristiviitteillä varustetut tekstit ovat monipolkuisia. Antti Salmisen *Lomonosovin moottorissa* (2014) lukija voi valita jokaisen (yleensä sivun mittaisen) tekstijakson jälkeen muutamasta eri vaihtoehdosta, mihin jaksoon hän siirtyy seuraavaksi.

MUNANSAANNOS ks. SANANMUUNNOS

MÄÄRITELMÄPERUSTAINEN KIRJOITTAMINEN

Korvaamisen tekniikka, jossa lähdetekstin sanat vaihdetaan niiden sanakirjamääritelmiin. Operaatio voidaan toistaa yhtä tai useampaa sanakirjaa käyttämällä, jolloin korvaamisen proseduuri kertaautuu. **

Esimerkkejä: Ks. Joensuun ja Salmenniemen ”Metodin esitys 2” ja siihen sisältyvä Vuolan teksti tässä kokoelmassa.

N

N + X

Oulipon rajoitteessa n + 7 lähdetekstin nominit korvataan nimillä, joka on niistä seitsemän askeleen päässä valitussa sanakirjassa. Proseduuri S + 7 rajaa korvaamisen substitutiiveihin. Ajatuksena on, että korvaava sana on sekä riittävän samanlainen kuin lähtötekstin korvattu sana tekstien välisen yhteyden tunnistamiseksi että riittävän erilainen, jotta tekstien välille syntyy jännite. On käytetyn sanakirjan luonteesta ja tarkkuudesta (sekä kirjallisuudesta mausta) kiinni, millainen etäisyys tuottaa toivottuja lopputuloksia.* *

Esimerkit: Jarkko Tontin n + 5 -rajoitteella toteutama muunnos ”Suomukärsäkkään peruukintekijä” tässä kokoelmassa. Ks. myös Joensuun ja Salmenniemen ”Metodin esitys 3: S+7 ja sen variantit”.

O

OIKEAN KÄDEN LIPOGRAMMI

Lipogrammi, jossa käytetään ainoastaan näppäimistön oikean puoliskon kirjaimia (y, u, i, o, p, h, j, k, l, ö, ä, n, m).

→ LIPOGRAMMI, VASEMMAN KÄDEN LIPOGRAMMI

ORTONYMIA

Yksi kirjainyhdistelmä toteuttaa kaksi ilmausta tai useampia samanaikaisesti sen mukaan, miten se jaetaan osiin ortografisesti. Esimerkiksi sanavälien poistaminen mahdollistaa saman rivin jäsentämisen useammalla kuin yhdellä tavalla. Palindromien sepittäminen on ortonyymistä muuntelua.* *

→ PALINDROMI

P

PAKOTETTU YKSIVOKAALISUUS

Yksivokaalisuuden muunnelmä, jossa lähdetekstin kaikki vokaalit

korvataan yhdellä ja samalla vokaalilla.

→ LIPOGRAMMI, YKSIVOKAALISUUS

PALINDROMI

Merkkijono, jonka merkkien järjestys on sama sekä etu- että takaperin. Sanavälit, välimerkit ja isot kirjaimet saattavat olla eri kohdissa toiseen suuntaan luettaessa.

Esimerkki: ”Opi, luo: Oulipo.”

→ ANAGRAMMI, ORTONYMIA, PERMUTAATIO, SANAGRAMMI

PARATEKSTI

Gérard Genetten mukaan päätekstin erottavat, sitä ympäröivät kielelliset tai muut tuotteet (kirjaobjektin sisällä *peritekstit* = otsikko, lajimääritys, kustannustiedot, tekijän nimi, epigrafit, viitteet, hakemistot, kuviot, kuvat, lievetekstit jne.; kirjaobjektin ulkopuolella *epitekstit*). Myös tyhjä tila ja erilaiset typografiset keinot ovat olennaisia päätekstin erottamisessa.

Paratekstuaalisiin proseduureihin voidaan lukea tietyt lähdetekstien vähentämis- ja poistotekniikat, korvaamisen tavat sekä rajoitteet, jotka koskevat päätekstin ja paratekstien suhdetta. Muutos taittolajista toiseen tuo esille paratekstin vaikutuksen päätekstiin.* *

Paratekstin ja päätekstin eroa kyseenalaistaviin teoksiin kuuluvat Paul Fournelin *Suburbia* (1990); Jenny Boullyn *Body: An Essay* (2002); Mark Dunnin *Ibid* (2004) ja Arja Karhumaan *Epägenesis* (2016).

→ PRÆCISIO, REDUNDANSSI, TEKSTIN REUNAT

PERMUTAATIO

Lineaarisen joukon jäsenten paikkojen vaihdokset tai kaikki mahdolliset järjestykset; paikkojen vaihdosten tuottaminen.*

→ PERMUTAATIORUNO

PERMUTAATORUNO

Brion Gysinin 1960-luvulla kehittämä muoto, jossa valitaan muuttaman sanan mittainen fraasi ja käydään läpi kaikki noista sanoista muodostuvat erilaiset yhdistelmät. Esimerkiksi neljästä sanasta muodostuu $4 \cdot 3 \cdot 2 \cdot 1 = 24$ erilaista yhdistelmää eli permutaatiota ja viidestä sanasta $5 \cdot 4 \cdot 3 \cdot 2 \cdot 1 = 120$ yhdistelmää.

Yksi permutaatorunon muunnelma on permutagrammi, jossa rivien lukumäärä on yhtä suuri kuin permutoitavien sanojen lukumäärä ja runoilijan tehtävä on valita kaikista mahdollisista permutaatioista vain kaikkein parhaat.

→ ANAGRAMMI, PERMUTAATIO, PROTEUS-RUNO

POTENTIAALISUUS

potentiaalinen, mahdollinen, tulossa oleva; yksi ontologisista modaliteeteista (muuta esimerkiksi aktuaalinen, välttämätön ja mahdoton). Ks. Mankisen ja Salmisen essee tässä antologiassa. Potentiaalisuus on olennainen käsite oulipolaisessa tai menetelmällisessä kirjoittamisessa, jossa huomio suuntautuu kirjoitusprosessiin, sääntöjen tuottavaan vaikutukseen ja niillä tuotettaviin mahdollisiin teksteihin.*

PRÆCISIO

Præcisio on kielikuva, joka tarkoittaa sanomatta jättämistä – viestin välittämistä vaikenemalla. Præcisioksi voidaan kutsua myös sanatonta, tyhjää runoa, jonka olemassaolo perustuu esimerkiksi sille annettuun nimeen.

Esimerkkejä: John Cagen sävellys 4'33" sisältää 4 minuuttia 33 sekuntia hiljaisuutta. Jenny Boullyn *Body: An Essay* rakentuu parateksteistä tyhjän leipätekstin

ympärillä. Penjami Lehdon teksti ”Alaviitteitä Kesähäät-esseeseen” koostuu yksinomaan alaviitteistä.

→ PARATEKSTI, TEKSTIN REUNAT

PROSEDURAALINEN

Proseduuriin perustuva, menetelmällinen.*

→ DETERMINISTINEN MENETELMÄ, PROSEDUURI,
SATUNNAISMENETELMÄ

PROSEDUURI

Toiminnan tapa, ohje tai menetelmä; erityisesti sarja toimintaa(n) ohjaavia käskyjä. * Joensuu (2012) jakaa proseduurit rajoitteisiin ja lähdetekstiin perustuviin, McHale mekaaniisiin ja geneettisiin.**

→ GENEETTINEN TEKSTI, LÄHDETEKSTI, MEKAANINEN TEKSTI,
RAJOITE

PROSESSI

Jonkin asian, esimerkiksi kirjoittamisen, kehittyminen ajassa.

Kirjoitusprosessin kannalta menetelmällisyys voidaan jakaa eri sovellusaloihin tekijän tai tekijöiden ja tekstin suhteesta (lähdetekstien kokoaminen ja käsittely; uuden tekstin kirjoittaminen) tekstin toimintaperiaatteisiin ja mediaalisuuteen ja edelleen tekstin ja lukijan tai lukijoiden suhteeseen.**

PROTEUS-RUNO, PROTEUS-SÄKEET

”Sana-anagrammi”. Runomuoto, jossa säkeet ovat sanapermutaatioita.**

→ ANAGRAMMI, PERMUTAATIO

RAJOITE

(ransk. *contrainte*; engl. *constraint*). Kirjoittajan tietoisesti valitsema, luovaa prosessia ennalta ohjaava tai säätelevä sääntö;* pakote, joka rajaa, mitä kirjoitettaessa tehdään, miten teksti rakentuu, miten se toimii ja miten se voidaan ottaa vastaan.**

→ KIRJAINRAJOITE, LIPOGRAMMI

RAKKAUSKIRJEGENERAATTORI

Christopher Strachey kirjoitti vuonna 1952 Ferranti Mark I -tietokoneelle rakkauskirjegeneraattorin, joka oli tietävästi yksi ensimmäisistä tietokoneella ohjelmoiduista tekstigeneraattoreista.

Generaattorin tuottaman kirjeen alussa on kaksi hellittelysanaa, jotka valitaan satunnaisesti erillisistä listoista. Itse kirje sisältää viisi lausetta, jotka voivat olla kahta eri tyyppeä.

Ensimmäinen lausetyyppi on muotoa ”My [adjektiivi] [substantiivi] [adverbi] [verbi] your [adjektiivi] [substantiivi]”, jossa adjektiivit, substantiivit, adverbit ja verbit arvotaan satunnaisesti sanalistaista; esim. ”My lovesick fervour anxiously attracts your covetous thirst”. Lisäksi adjektiivit ja adverbit voivat myös jäädä pois.

Toinen lausetyyppi on muotoa ”You are my [adjektiivi] [substantiivi]”, ja tässä lausetyypissä adjektiivi on aina mukana.

Lausetyyppi valitaan satunnaisesti. Lauseet päättyvät yleensä pisteeseen, paitsi jos kaksi kakkostyyppin lausetta tulee peräkkäin, jolloin ensimmäinen lause päättyy kaksoispisteeseen (Verranti Mark I:ssä ei ollut pilkkua) ja toisen lauseen alusta jätetään ”You are” pois.

Kirje päättyy sanoihin ”Yours [adverbi] M.U.C.”
(M.U.C. tulee oletettavasti sanoista Manchester University
Computer).

Ohjelman suomenkielistä muunnelmaa on käytetty
Marko Niemen ja Miia Toivion *Suut*-kokoelmassa.

→ TEKSTIGENERAATTORI

REDUNDANSSI

Raymond Queneau'n hypoteesin mukaan runossa olennainen tiivistyy
säkeiden viimeisiin sanoihin, muu on redundanttia, ylimää-
räistä. Redundanssin vähentämiseksi lähdetekstiä käsitellään
niin, että jäljelle jätetään vain kunkin säkeen tai rivin loppu.**

→ TEKSTIN REUNAT

ROTAATIO

Objektin kääntäminen. On kuvia ja kirjoitusta, jotka paljastavat
uusia muotoja ylösalaisin tai ympäri käännettäessä.

Kirjaimet H, I, O ja X eivät muutu ylösalaisin tai
ympäri käännettäessä. Kun lukusarja 3701317073 käännetään
ylöalaisin, se muistuttaa tekstiä ELOLI EIOLE.**

RULLAASI

Jirí Kolářin kehittämä kollaasitekniikka, jossa kuva leikataan kapeiksi
suikaleiksi, jotka asetellaan uudelleen erilaisten sääntö-
jen mukaan. Monesti leikatut suikaleet ovat alkuperäisessä
kuvassa osittain limittäisiä, minkä ansiosta syntyvä rullaasi
on alkuperäistä kuvaa leveämpi (tai korkeampi). Rullaasissa
voidaan käyttää myös kahta eri kuvaa, joista leikatut suika-
leet sijoitetaan vuorotellen toistensa lomaan.

Ranskalainen Oupainpo-ryhmä (*Ouvroir de peinture
potentielle*, potentiaalisen maalaustaiteen työpaja) kutsuu
vastaavaa tekniikkaa lamelliseksi.

Kirjallisuuteen rullaasia voi soveltaa esimerkiksi pilkkomalla tekstin tietynpituisiksi suikaleiksi ja kokoamalla suikaleet uudeksi tekstiksi. Richard Meltzer on yhdistänyt kaksi tekstiä teoksessa *Maple Leaf Compoop Round-Up*.

→ CUT-UP, LAMELLISEKTIO

RUNON REUNAT ks. TEKSTIN REUNAT

S

SANAGRAMMI

Yhdyssana, jonka puoliskot ovat toistensa anagrammeja.*

Esimerkkejä: galleria-allergia, sana-ansa, riimuimuri.

SANALEIKKI

Sanaleikki eli paronomasia (englannissa *pun*) viittaa yleensä monimerkityksisyyteen perustuvaan pienimuotoiseen verbaaliseen luovuuteen. Suomen kielessä homonymiaan perustuvat sanaleikit ("tukka kasvaa silmissä") ovat yleisempiä kuin homofoniaan eli samaan äänneasuun perustuvat sanaleikit ("Vetelin nimismies"), jotka ovat yleisiä englannissa ja etenkin ranskassa. Laajemmassa mielessä sanaleikeiksi voi laskea myös anagrammit, paragrammit (kirjainsiirtymät, kielivirheet), palindromit, sanataskut (*portman-teau*), spoonerismit (sananmuunnokset) ja uudissanat.*

SANANMUUNNOS

Sanojen alkujen keskinäiseen vaihtamiseen perustuva sanaleikki.

→ MUNANSAANNOS

SATUNNAISMENETELMÄ

Menetelmä, joka antaa eri tuloksen kullakin kerralla. Deterministisen menetelmän vastakohta Mac Low'lla.**

→ DETERMINISTINEN MENETELMÄ

SIEMENTEKSTI

Teksti, jota käyttämällä lähdetekstistä muunnetaan kohdeteksti.*

→ KOHDETEKSTI, LÄHDETEKSTI

SUPERPARTNERI

Hiukkasfysiikassa hiukkasen hypoteettinen supersymmetrinen vastinhiukkanen, jolla on sama massa mutta eri spin kuin hiukkasella. Superpartnerit nimetään usein lisäämällä hiukkasen nimen eteen s-kirjain: esim. elektronin superpartneri on selektroni, kvarkin skvarkki jne.

Esimerkkejä:

Alaisuuttasi	Salaisuuttasi
anon, anoisin,	sanon, sanoisin,
oi uusi	soi suusi
oikea, oma.	soikea, soma.

SURREALISTISET LEIKIT

Surrealistien piirissä kehteltyjä leikkejä ja pelejä, joilla pyritään ohittamaan kirjoittajan tietoisuuden hallinta tekstin tuottamisessa. Sikäli kuin niissä noudatetaan ennalta annettuja sääntöjä, esille tulee surrealismin proseduraalinen puoli.**

→ IHANA RAATO

T

TAKAISINSYÖTTÖ, TAKAISINKYTKENTÄ

Rakenteen tai järjestelmän tuottaman informaation kytkeminen takaisin alkuun, samaisen rakenteen tai järjestelmän ohjaussuureeksi.*

TAUTOGRAMMI

Kirjainrajoite, jossa kaikki sanat alkavat samalla kirjaimella.* Alliteraatio eli alkusointu on paikallinen tautogrammi.**

→ KIRJAINRAJOITE, RAJOITE

TEKSTIGENERAATTORI

Järjestelmä, laite tai ohjelmisto, joka generoi (tuottaa, synnyttää) uutta tekstiä.**

→ RAKKAUSKIRJEGENERAATTORI

TEKSTIN REUNAT

Oulipon lähdetekstitekniikassa ”runon reunat” (*bords de poèmes*) lähdetekstistä poistetaan elementtejä joko 1) niin, että jäljelle jätetään ensimmäinen ja viimeinen säe ja muista säkeistä ensimmäiset ja viimeiset sanat, yhteensä kehyksen-kaltainen teksti, tai 2) päinvastoin niin, että edellä mainitut elementit poistetaan, jolloin jäljelle jää lähdetekstin sisus. Tekniikkaa voidaan soveltaa runoudeksi laskettavien lähdetekstien ulkopuolelle.**

→ PARATEKSTI, REDUNDANSSI

TELESTIKON

Teksti kirjoitetaan niin, että rivin tai säkeen lopun yksiköistä syntyy vertikaalisesti luettuna sana, nimi, lause tai laajempi kielellinen jatkumo.**

→ AKROSTIKON, MESOSTIKON

TZARAN HATTU

Tristan Tzara julkaisi vuonna 1920 ohjeen dadaistisen runon tekemiseksi: Lehtiartikkelista tai muusta tekstistä leikataan irti kaikki sanat, ja ne laitetaan pussiin tai hattuun. Pussia ravistetaan, minkä jälkeen sanat nostetaan esille yksi kerrallaan.

Myöhemmin André Breton käytti samankaltaista menetelmää, jossa leikellään yksittäisten sanojen sijasta pidempiä fraaseja.

→ CUT-UP, KOLLAASI

VASEMMAN KÄDEN LIPOGRAMMI

Lipogrammi, jossa käytetään ainoastaan näppäimistön vasemman puoliskon kirjaimia (q, w, e, r, t, a, s, d, f, g, z, x, c, v, b). Vasemman käden lipogrammia on käyttänyt Dallas Wiebe teoksessa *Dexter Weaver Serves Breaded Crested Grebe*.

→ LIPOGRAMMI, OIKEAN KÄDEN LIPOGRAMMI

YKSIVOKAALISUUS

Käytäntö, jossa tekstissä käytetään ainoastaan yhtä vokaalia. Käytettävissä olevan sanavaraston koko vaihtelee valitun vokaalin mukaan: esimerkiksi pelkästään a-vokaaleja sisältäviä sanoja on suhteellisen paljon verrattuna o- ja y-sanojen lukumäärään. Yksivokaalista tekstiä voi pitää lipogrammina, josta on jätetty yhtä lukuun ottamatta kaikki vokaalit pois.

Yksivokaalisuutta ovat käyttäneet mm. Georges Perec pelkästään e-vokaaleja sisältävässä romaanissa *Les revenentes* (1972). Christian Bökin teoksessa *Eunoia* (2001) kussakin luvussa on käytetty vain yhtä vokaalia.

→ LIPOGRAMMI, PAKOTETTU YKSIVOKAALISUUS

LÄHTEET

- Arnkil, Antti & Viljanen, Mikko 2009. Alaston Flogiston.
Tuli&Savu 1/2009 nro 55.
- Blomberg, Kristian & al. 2010. 2000-luvun runous. <http://www.tulijasavu.net/2010/03/2000-luvun-runous/>
- Funkhouser, C.T. 2007. *Prehistoric Digital Poetry: An Archaeology of Forms, 1959-1995*.
- Joensuu, Juri 2012. *Menetelmät, kokeet, koneet. Proseduraalisuus poetiikassa, kirjallisuushistoriassa ja suomalaisessa kokeellisessa kirjallisuudessa*. Helsinki: Osuuskunta Poesia.
- Kokko, Karri 2008. Sanat, kaikki heidän konkreettisuutensa. *Lyhyttavaraliike* 26.11.2008. Viitattu huhtikuussa 2018. <http://lyhyttavara.blogspot.fi/2008/11/sanat-kaikki-heidin-konkreettisuutensa.html>
- Jiří Kolář 1914-2002. Teoksia Prahan Kampa-museosta Jan and Meda Mládek Foundationin kokoelmista (2003).
- Lehto, Penjami 2017. Alaviitteitä Kesähäät-esseeeseen. *Esseepaja*-blogi 22.6.2017. Viitattu huhtikuussa 2018. <http://www.esseepaja.ma-pe.net/alaviitteita-kesahaat-esseeeseen/>
- Mac Low, Jackson 2008. *Thing of Beauty. New and Selected Works*. Toim. Anne Tardos.
- Mathews, Harry & Brothie, Alastair (toim.) (2005). *Oulipo Compendium*. London: Atlas Press.
- McHale, Brian 2004. Mekit/muokkaajat eli proteesifiktio muotoja. Mathews, Sorrentino, Acker ja muita. *Synteesi* 1/2004 [suomentajaa, alkutekstin ilmestymisvuotta ja -paikkaa ei ole ilmoitettu].
- Meltzer, Richard. *Maple Leaf Cowpoop Round-Up. The Ubuweb :: Anthology of Conceptual Writing*. Viitattu huhtikuussa 2018. http://www.ubu.com/concept/meltzer_maple.html
- Niemi, Marko & Toivio, Miia 2012. *Suut*. Osuuskunta Poesia.
- Salminen, Antti 2014. *Lomonosovin moottori*. Osuuskunta Poesia.
- Tzara, Tristan 1920. Pour faire un poème dadaiste. Runo ilmestyi alun perin *Littérature*-lehden numerossa 15. Viitattu huhtikuussa 2018. <http://sdrclib.uiowa.edu/dada/litterature/15/pages/18.htm>
- Wardrip-Fruin, Noah 2005. Christopher Strachey: The first digital artist?. *Grand Text Auto* 1.8.2005. Viitattu huhtikuussa 2018. <https://grandtextauto.soe.ucsc.edu/2005/08/01/christopher-strachey-first-digital-artist/>

Metodin esitys¹

*Juri Joensuu &
Harry Salmenniemi*

1

Sarjassa sovelletaan Oulipon lähdetekstimenetelmiä suomalaisen modernismin merkkiteoksiin. Julkaistu alun perin *Nuori Voima* -lehdessä. Antonyyminen käännös: 3-4/2011, Haikusaatio: 5/2011, Mathewsin algoritmi: 1/2012, S+7 ja sen variantit: 2-3/2012, LSD / Määritelmäperustainen kirjoittaminen: 4/2012, Khimaira 5/2012. Antonyymistä käännöstä on laajennettu, Mathewsin algoritmia korjattu.

Antonyyminen käänнос merkitsee vastakohtiin perustuvaa käännöstä. Lähdeteksti voidaan kääntää eri tavoin. Sanatalla tekstin jokainen sana korvataan vastakohdallaan, ilosurulla, musta valkoisella ja niin edelleen. Lause voidaan kääntää myös pääajatuksen, lauseen ”mielen” tasolla. Esimerkiksi lauseen ”tunnen valtavaa surua” vastakohtia voivat olla sekä ”tunnen valtavaa iloa” ja ”tuskin huomaat mitätöntä iloasi”. Niin tai näin, oulipolainen kirjoittaja säilyttää valitsemansa periaatteen alusta loppuun.

Kaikessa yksinkertaisuudessaan antonyymisessä käännöksessä on paljon kiinnostavia piirteitä. Menetelmä pakottaa kirjoittajan keksimiseen eli luovaan toimintaan, koska vain harvoilla käsitteillä on olemassa yksiselitteinen vastakohta. Menetelmä säilyttää tekstin logiikan, ja myös ”sanoma” saattaa käännöksessä pysyä samana – tätä havainnollistaa antonyyminen käänнос Daavidin psalmista (Psalmi 23, uusi suomennos):

Saatana on minun vainoajani
olen jatkuvassa puutteessa.

Hän vie minut saastuneille alueille
hän harhauttaa minut kuivuuteen
siellä ei voi levätä.

Hän piinaa minun mieltäni
hän eksyttää minua jatkuvasti
loatun nimensä tähden.

Vaikka kulkisin vihreillä niityillä, olisin raastavassa paniikissa, sillä sinä olet minun kanssani. Sinä uhkaat minua kädelläsi, ajat takaa sähkövasarallasi.

Sinä viet minulta ruuan
ja laitat lähimmäiseni katsomaan sitä.
Sinä roiskit happoa haaroihini
ja kulhoni vuotaa pohjasta.

Hellittämätön vihasi asuu sisälläni,
olen ollut kadulla pienestä pitäen.

Seuraavassa on kaksi samanaikaisesti eri tahoilla tehtyä antonyymistä käännöstä Antti Hyryn novellista ”Maantieltä hän lähti” (1958). ”Moottoritieltä hän tuli” toimii vapaammin vastakohtien inspiroimana, kun taas ”Kiertoradalle se tuli” hakee orjallisemmin käsitteellisiä vastakohtia, välittämättä abstraktista lopputuloksesta. Pelkästään aloituslauseen vastakohdan valitseminen suistaa tarinat heti lähtökohdiltaan eri suuntiin, ensimmäisen 1980-luvun ostarimaisemaan, toisen kosmisiin aika-tila-vääristymiin. ”Jalkaterä lavuaarin alla” on antonyyminen käännös Antti Hyryn novellista ”Kivi auringon paisteessa” (*Maantieltä hän lähti*, Otava 1958).

MOOTTORITIELTÄ HÄN TULI

HARRY SALMENNIEMI

Moottoritieltä hän tuli kiemurrellen ali liittymien ja siltojen, ohi pelisalien ja läpi ostoskeskusten. Parkkipaikoilta hän tuli alikulun läpi rantaan, ja hän istuskeli sähkötolppien ja katuvalojen, mainoskylttien ja kengurupallojen katveessa ja jatkoi teollisuusalueen keskelle ja sähköaidan luokse. Hän ryömi sähköaidan ali ja kiipesi yli vallihautojen aina kun vain näki vallihaudan jossakin häämöttävän. Hän hidasteli ostoskeskuksen takana, siltojen ja rakennustyömaiden alla, lätäköiden ja sammioiden ja peltosarkojen äärellä, kunnes tuli tuntemattoman tehtaan luokse.

Eri tavalla hän mutkitteli takaisin ostoskeskusta kohti ja pysähteli tietämättä minne tarkkaan ottaen mennä. Kun hän välillä osui keilahallin kohdalle, hän huomasi päätyvänsä aina eri asentoon kuin oli ollut viimeksi saapuessaan. Suoraa reittiä kulkiessaan hän toisinaan lisäsi vauhtia ja tuijotti kiinteästi alas, ja toisinaan hän näki pieniä kiviä ja muovipusseja, tai kondomeja ja purukumeja.

Hän makoili pyöröoven edessä ja alkoi suurentua. Parkkipaikan asfaltti muuttui ihottumaksi, ja ostoskärryt pienenivät hänen kynsiensä kokoisiksi, ja autot, jotka melusivat moottoritiellä, muuttuivat häntä pienemmiksi, ja pienenivät yhä. Hän muuttui vielä paljon suuremmaksi, ja hän kuuli edessään lauhdealtaita, jotka valuttivat vettä altaasta toiseen. Hän ei olisi mahtunut veden sekaan. Hän käytti suuruuttaan hyväkseen ja koetti varpaankynnellään altaiden vettä. Kun vesi pieneni pienenemistään, se alkoi kirkastua ja muuttua peilinkaltaiseksi, ja kun altaat vielä pienenivät, ne vasta tulivat esiin. Hän oli lopultakin jättiäisten seurassa ja pidatti hengitystään ja sydämensä lyöntejä, ja hän nousi tasolle joka oli koko ajan ollut hänen yläpuolellaan.

Hän alkoi pienetä omaan kokoonsa ohi lauhdealtaiden ja ostoskärryjen, ohi kondomien ja muovipussien. Hän pieneni ohi purukumien ja oleskeli pian pyöröovien lähellä toisenlaiseksi muuttuneena.

Hän makoili parkkipaikan vieressä ja alkoi pienentyä. Hän kutistui pienemmäksi kuin ostoskärryt, joita liikuteltiin parkkipaikan laidalla, ja hänen polvensa vajosivat vesilätäköiden tasalle. Hän kuuli valtavina ääninä ostoskärryjen kitinän, jotka kulkivat hänen ohitse, ja pieneni soranjyvien ja pikkukivien kaltaiseksi. Hän huitaisi kädellään purukumia, ja hän pieneni kondomien ohi kohti hiekanjyviä. Hän unohti, että hiekanjyvät eivät saisi häntä kiinni, sillä kaukana niistä pää pysyi edes nuppineulan kokoisena, vaikka jalat pienenevätkin lähes näkymättömiksi. Yhtäkkiä hän unohti psykoanalyysin ja alkoi epämuodostua hillittömällä tavalla. Hän vajosi pikkukivien sisään, ja ne olivat hikisiä ja viluisia viivastoja. Kivet nousivat hänen yläpuolelleen, ja hänen kutistuessaan kaikki ympärillä oleva näytti raskaammalta. Hän jäi kivien seuraan ja pidätteli hengitystään ja sydämenlyöntejään ja nousi yläpuolelleen olevalle tasolle.

Hän kutistui yhä ja alkoi havaita kohta kondomeja ja maahan syljettyjä purukumeja. Hän kutistui ohi räkälammikoiden ja kengänuurteiden, ohi muovinpalasten ja tölkinavaajien. Hän makoili pian pyöröovien edessä jälleen erilaiseksi muuttuneena.

Hän tuli moottoritieltä ja pidätteli nauruaan. Hän kulki ystävänsä luokse ja sijoitti pöydälle digitaalikellon ja pyyhki siitä pölyt ja niisti nenänsä ja alkoi tuijottaa kelloa. Hän kuuli kellon käyvän, ääni muistutti varpusia ja tikan rummutusta. Ne eivät enää olleet viisarit. Kun hän tarkkaili kelloa, hän näki varhaisen kevään, jolloin auringonsäteet kimaltavat lätäköissä ja tytöt kulkevat vähissä vaatteissaan, ja jolloin alkava helle polttaa parkkipaikan asfalttia ja ostoskeskuksen kattopeltejä, ja jolloin vesi on sellaista, että kun siihen sukeltaa, kaikki se syöksyy ihmisestä pois päin ja saa aikaan raivokasta iloa.

JURI JOENSUU

Kiertoradalle se tuli syöksyen viistosti taaksepäin, ali ilmakehien ja avaruuksien, läpi palatsien ja ohi avaruudessa kutistuvien puiden. Ilmakehiltä se tuli portin ali aavikolle, ja se syöksyi itiöiden ja sienten, rihmastojen ja nestemäisten kiteiden läpi, ja meni aavikon keskipisteeseen ja kuivalle ylängölle. Se pysyi liikkumatta ylängöllä ja ylängöllä olevien autioiden mantereiden ympärillä, jos niiden oli määrä olla eri radalla kuin sillä missä se pysytteli. Se alkoi lähteä hitaasti ali merien, ohi aavikoiden, ali jokien ja rämeiden ja ohi kraatterien, ja se meni eri paikkaan kiertoradalle, josta oli syöksynyt viistosti taaksepäin.

Eri tavoin se pysytteli liikkumatta vinottain viimeisimmän hajasuuntauksen kanssa, tai ainoastaan kertaalleen tämän hajasuuntauksen sisässä. Yhden kerran se päätyi kiertoradalle, ja tuskin koskaan se lähti kiertoradalta eri päin kuin tulisi olemaan saapuesaan takaisin. Ollessaan keskipisteessä se ampaisi liikkeelle oltuaan ikuisuuden liikkumatta ja kuunteli ääniä alhaalta, ja joskus kun se kuunteli, se kuuli maapallon ja mustan aukon, tai vakoilusatelliitin ja asutettuja planeettoja.

Se kulki kiertorataa ja alkoi suurentua. Kiertoradan usva muuttui usvapyörteiksi, ja niiden kiteet pienenevät paljon sitä pienemmiksi, ja asteroidit, jotka ovat liikkumatta tyhjiössä, muuttuivat erikokoisiksi kuin se, ja pienenevät yhä. Se itse suureni edelleen, ja se kuuli sisällään jätemurskaimia, jotka humisivat toistensa ja itsensä sisässä. Niiden sisällä ei ollut lainkaan tilaa sille itselleen. Se suureni ja erkani jätemurskainten kokonaisuuksista, jottei kuulisi niin selkeästi. Kun kokonaisuudet pienenevät, ne valaistuivat ja muuttuivat opaakeiksi, ja kun ne vielä pienenevät, ne tulivat kokonaan näkyviin. Ihmiskunta kerääntyi sen ympärille ja se pysyi tiukassa sikiöasennossa ja rupesi putoamaan, koska oli jotain, johon saattoi pudota.

Se alkoi pienentyä takaisin kohti jätemurskainten kokonaisuuksia ja jätemurskaimia, kohti asteroideja ja siirtolohkareita. Se pieneni läpi kiertoradan usvan ja oli viiveellä kiertoradalla väärissä mittasuhteissa.

Se oli kiertoradalla ja alkoi taas pienetä. Se kutistui matalammaksi kuin mikroskooppiset kasvustot joita oli kiertoradalla, mutta sen peräosa oli normaaleissa mittasuhteissa. Se kuuli yksiulotteisena kenttänä utopian, jossa se oli ikuisesti vieras, ja pieneni ohi mustan aukon ja vakoilusatelliitin. Se asetti kätensä taivaan päälle, ja pieneni edelleen pienemmäksi kuin musta aukko ja asutetut planeetat. Se ei kyennyt ymmärtämään, että se pystyisi helposti jättämään asutetut planeetat, sillä kaukana taivaalla olevat kädet pienenevät, mutta alapää jäi aavistuksen suuremmaksi. Mutta se unohti intiimit tunnustuksensa ja alkoi pienetä väärällä tavalla. Se erkani asutetuista planeetoista, jotka olivat staattisia kuumia ja kylmiä viivoja. Asutetut planeetat tulivat vastaan sen yläpuolelta, ja sen pienentyessä jotain tuli vihdoin olevaksi. Se huomasi ihmiskunnan, tiukensi sikiöasentoaan ja jatkoi putoamista.

Se pieneni edelleen ja alkoi kuulla jätemurskainten kokonaisuuksia ja jätemurskaimia. Se pieneni kohti murskaimia ja asteroideja, kohti siirtolohkareita ja kiertoradan usvaa. Se oli tulossa taas viiveellä kiertoradalle väärissä mittasuhteissa.

Se tuli kiertoradalle ja lakkasi nauramasta. Se ryömi hauraansa ja otti maasta lantun ja liitti sen yhteen, laittoi pois veitsen ja alkoi purkautua. Se ei tunnistanut lantun hajua, joka muistutti koston rakennuseristeen sisustaa tai sädesienen erittämää valinomysii-niä. Tämä oli epämuodostunut vihannekseksi. Ja kun se purkautui, sen kehoon tuli sumea kevät, jolloin helle on saastuttanut meriveden ja tytöt päästävät liinoilla hylkeitä vapauteen, jolloin helle on kuivattanut mangot aavikoilla ja papaijat ylängöillä, ja jolloin tyhjiö on sellaista, että kun sitä pidättelee, kaikki se tulee kokonaisuudekseen eläimen ulkopuolelle ja tekee olon miellyttäväksi.

JALKATERÄ LAVUAARIN ALLA

HARRY SALMENNIEMI

Hikisenä hän tuli kentältä squash-maila kädessään, hänellä oli punainen toppi, jossa luki saksalaisen urheiluyhtiön nimi, ja valkoiset shortsit jalassa. Punainen tukka oli hikinauhan alla, silmät olivat tummanruskeat ja ripset olivat pitkät. Hän kääntyi ripein askelin ovesta oikealle, hän aikoi wc-tiloihin juomaan ja pyyhkimään kasvonsa.

Hän kumartui lavuaarin ääreen, laittoi veden päälle ja niisti. Vaalea räkä lensi lavuaariin. Pitkä ja ohut hana oli hänen poskeaan vasten, kädensija lähes kosketti hänen poskeaan. Vesi suihkusi kovaa, valkoinen putous kohisi metallipohjaa vasten ja katosi pyörteenä näkyvistä. Tukka tahtoi silmille, ja hänen piti pyyhkäistä se pois. Niistäminen tuntui kylkiluissa ja luiden väleissä, se kaikui siellä.

Hän huomasi jotakin polven yläpuolella. Hän sulki hanan ja raaputti reiden ihoa kädellään, jolloin sortsinlahkeen reuna nousi ylöspäin. Silloin hän laski mailan kainalostaan, jossa se oli koko ajan hieman painanut, ja katsoi: jalka oli paljaana ylös reiteen saakka, ja jalkaterä oli lavuaarin alla wc:n kylmällä sementtilattialla. Hiki-pisarat kirvelivät silmissä, hän pyyhkäisi silmäkulmaansa, mutta polte tuntui silmissä.

Hänen lävitseen kulki jokin tärisyttäen häntä, ja hän ihmetteli ja katsoi: onko tuo minun, koko jalka alhaalta ylös asti, aivan kokonaan. Ja hän oikaisi ryhtinsä. Hän avasi wc:n oven ja katsoi itseään kokovartalopeilistä ja käveli pois pukuhuoneesta astuen jokaisen askelen erikseen ja varpasiinsa keskittyen. Hän kiersi kuntosalin kautta ja katseli venytteleviä ja painoa nostavia ihmisiä, joiden ilmeet olivat vakavia, ja meni kentän oven eteen. Hän istui penkille ja katseli kattoa ja nurkkia. Ajatus liikkui polttavana sortsien ja topin alla käsiin ja päähän, eikä hän saanut mieleensä muuta kuin lihastensa säikeet.

Hän tunsi levottomuuden, joka kuljetti häntä pitkin parkkipaikkoja ja vei hänet ala-asteen hiekkapihalle ja korien luokse. Ja hän näki ympärillään kirkuvat lapset, joiden suut aukenivat loputtomiin huutoihin, ja reikäiset maaliverkot joiden läpi tuuli kulki, ja opettajat jotka yrittivät rauhoitella lapsia tai vain kävelivät kädet selän takana ja katselivat pihaa, mutta se kaikki muistutti häntä jostakin, joka poltti. Hän nosti mailan käteensä ja tutkiskeli sen muotoa, mutta aina kun hän pyöräytti mailaa käsissään, hän katsoi itseään ja käsiään niin kuin mailaa, johon pallo osuu ja kimpoaa jälleen seinään. Ja hän oli kuin keväällä tulevan haukan siivet, jotka ovat kevyet ja voimakkaat mutta jotka on leikattu poikki, eivätkä ne enää tiedä, mihin niiden pitäisi mennä.

Mutta vuosien päästä hän upposi johonkin, kun hänellä oli avopuoliso ja lapsia, niin että hän joi iltaisin teetä rauhassa ikkunan vieressä.

Ja jonakin päivänä hänen tyttärensä huomaa jalkateränsä lavuaarin alla kylmällä sementtilattialla ja paljon muutakin.

Määritelmäperustainen kirjoittaminen (ransk. *littérature définitive*; engl. *definitional literature*) kuuluu oulipolaisiin menetelmiin, jotka hyödyntävät sanakirjojen tarjoamia mahdollisuuksia kirjoitustyössä. Menetelmä perustuu yksinkertaiseen operaatioon, jossa lähdetekstin (tässä Tuomas Anhavan runo) jokainen sana, yleensä konjunktioita ja olla-verbiä lukuun ottamatta vaihdetaan sen sanakirjamääritelmään. Syntynyt teksti voidaan jättää sellaiseksi tai ottaa kirjoittamisen lähtökohdaksi.

Vaiti on kuu,
ihmiset vaiti yöllä,
vaan linnut laulavat, puut,
suhisee tuuli ja puut

ja taivaan hiljaisuus on kuultava.

(Tuomas Anhava: "Nocturne", 1953)

Alla olevassa, verkkosanakirjaan (suomisanakirja.fi/) perustuvassa tekstissä periaate on hyvin näkyvissä. Määritelmäsävy on jätetty lopputulokseen, eikä syntynyttä tekstiä ole kirjoitettu "uudestaan", vapaammin assosioiden, mikä sekin olisi mahdollista.

Hiljaa, ääneti muodostaa osan todellisuudesta maata lähinnä sijaitseva ja sitä kiertävä taivaankappale, hiljaa, ääneti älyllisiltä ominaisuuksiltaan pisimmälle kehittyneet elävät olennot vuorokauden pimeämmällä, illasta aamuun kestävällä

osalla. Munivat, höyhenpeitteiset ja lentokykyiset selkäranka-
esittävät äänellään sävelmää, monivuotiset kasvit joissa on korkea
ja haaraton tai vasta ylempää haarainen vahva runko, maanpinnan
suuntainen ilmapvirtaus saa aikaan äänen, ja monivuotiset kasvit
joissa on korkea ja haaraton tai vasta ylempää haarainen vahva
runko, ja äänen puute avaruudessa sellaisena kuin se maasta näkyy
muodostaa osan todellisuudesta himmeästi, häämöttäen, hohtaen.

Mikäli tämän tekstin sanat olisi korvattu määritelmillään, oltaisiin
saatu useiden sivujen mittainen raakateksti. Tällä tavalla
määritelmäperustaisella kirjoittamisella voi tuottaa mekaa-
nisesti suuria määriä alkuperäisestä tekstistä hyvinkin kau-
kana olevaa raakamateriaalia.

Kuten muitakin Oulipon menetelmiä, myös tätä on mahdollista
laajentaa ja muokata erilaisia tarpeita varten. Oulipon oma
versio, ”semo-määritelmällinen” kirjallisuus eli ”LSD”
(*littérature sémo-définitionnelle*) kytkee menetelmään lisä-
vaatimuksia, kuten lopputuloksen ohjaamisen tietyn kirjai-
lijan tyylin mukaiseksi tai kahden sisällöltään vastakkaisen
tekstin semanttisten yhteyksien etsimisen.²

Yksi muunnelma voisi olla sanakirjoissa yleisten, sanojen käyttöyh-
teyttä havainnollistavien lauseiden kirjallinen hyödyntä-
minen. Seuraava teksti koostuu pelkästään Anhavan runon
sanat sisältävistä verkkosanakirjojen esimerkkilauseista,
jotka on poimittu lähdetekstin mukaisessa järjestyksessä.
Lähdetekstin sanat ovat siis ehtoja, jotka muodostavat lau-
seiden joukon, josta teksti kootaan.

2

Ks. *Oulipo Compendium*, 226–227.

Vihollisen tykit ovat vaiti. Marsia kiertävät kuut. Loman jälkeen olen ihan toinen ihminen. Tunne-, äärimmäisyysihminen, mielikuvitusihminen, järki-ihminen. Koiraihminen, yli-ihminen. Ihmisenä avoin ja lämmin. Asiasta on syytä olla täysin vaiti. Loppukesän pimeinä öinä harrastimme tuulastusta. Sorron yö. Synnin yö. Sade ei lakannut vaan kiihtyi. Alkulintu, "liskolintu". Anna konepistoolin laulaa. Rantaan on ajautunut puu. Tuuli suhisee puissa. Vesijohto suhisee. Leijona lähestyy saalistaan tuulen alapuolelta. Puissa on jo lehti. Myrsky alkoi yllättäen, kuin taivas olisi revennyt. Kristus tuli taivaista maan päälle. Vauhdin hiljaisuus, lapsen kuultava iho, tuskin kuultava ääni, rasvassa kuultavaksi keitetyt sipulirenkaat.

Seuraavassa Sinikka Vuola muuntaa Tommy Tabermannin runon
esimerkkilauseperustaisesti:

Tulla lujaksi,
pysyä pehmeänä.
Siinä on haavetta
kylliksi yhdelle elämälle.
(Tommy Tabermann)

→

Saada orgasmi, laueta. Eihän tämä pöytä ollut niin luja, että se olisi kestänyt sellaista painoa sen päällä, kun kaikki komitean herrat siellä kykkivät. Pysyä paikallaan, paikoillaan, alallaan. Pysyä tahdissa. Pysyä lujana houkutuksista huolimatta. Lantion pehmeä kaari. Punasävyinen pehmeä valaistus. Viinin pehmeä hedelmäinen maku. Seiso siinä!

Suuri haaveeni oli päästä merille. Salainen haave. Vuosien takainen haave. Pilvilinna, toiveuni, tuulentupa, utukuva. Haave toteutuu, särkyä. Haave paremmasta maailmasta. Siinä on sinulle enemmän kuin kylliksi.

Tietty, eräs, ainut. Tuo yksi mies, joka oli saanut tervaa päälleen ja sitten oli maantientomussa rypenyt, oli nyt toisten hoidon alaisena.

Elämän lanka katkeaa. Läpi elämän säilyvä muisto. Kertomuksia elävästä elämästä. Kaupungin yöllinen elämä. Kyllä siitä nyt elämä nousee. Elämän kova koulu. Elämän monet kasvot. Elämän virta, mainingit.

Jean Lescuren kehittämä S+7 (englanniksi N + 7) on ehkä tunnetuin oulipolainen menetelmä. S+7 merkitsee uuden tekstin tuottamista korvaamalla lähdetekstin jokainen substantiivi (nomini) ennalta valitussa sanakirjassa kyseistä sanaa seitsemäntenä seuraavalla substantiivilla (nominilla). Raymond Queneau'n mukaan S+7:n tuottamat ”tulokset eivät ole aina kiinnostavia, joskus taas ne ovat häkellyttäviä” (Queneau 2007, 61).

S+7 on ollut suosittu metodi myös Oulipoon kuulumattomien kirjailijoiden keskuudessa. Sitä ovat käyttäneet muun muassa Christopher Middleton teoksessaan *Pataxanadu* (Carcanet, 1977) ja Gilbert Sorrentino teoksessaan *Misterioso* (Dalkey Archive Press, 1989). Hyvin usein menetelmällä tuotetut tekstit sisältävät ennakoimatonta verbaalista komiikkaa ja luonnottomilta vaikuttavia sanavalintoja. S+7:n ongelma on usein se, että komiikka automatisoituu nopeasti. Menetelmän ankaruuden vuoksi hyvinkin erilaisista lähdemateriaaleista saattaa tulla samankaltaisia ja menetelmälliseltä vaikuttavia tuloksia.

Tämän vuoksi kiinnostuksemme on pikemminkin S+7:n eri varianteissa. Seuraavat kaksi runoa on tehty Paavo Haavikon *Talvipalatsin* (1959) yhdeksännen runon pohjalta. Ensimmäisessä on korvattu substantiivit niin, että alkuperäistä substantiivisia seuraavan seitsemän substantiivin joukosta on valittu yksi alkuperäisen substantiivin tilalle. Näin esimerkiksi alkutekstin uni voidaan korvata jollakin seuraavista sanoista: uniikkiesine, unijuoma, unikeko, unikirja, unikko, unikuva, unilääke. Jälkimmäisessä runossa korvaamislogiikka on sama, mutta korvaamisen kohteena ovat verbit. Näitä menetelmiä voisi kutsua nimillä S+1–7 ja

V+1–7. Olennaista metodeissa on, että kirjoittajalla säilyy valinnanmahdollisuus vielä sen jälkeen kun lähdeteksti ja sanakirja on valittu. Vaikka valinta täytyy tehdä seitsemän substantiivin tai verbin joukosta, tekstiä on vielä mahdollista ohjailla hyvinkin paljon haluttuun suuntaan.

Ja unessa minä olen aina puussa jonka näen
kun päivä on yön kanssa tasan, syksy mailla,
ja silmien lävitse lensi lintuparvi,
lämmitä itseäsi
kun lätäköt jäätyvät täällä taivaan pohjalla,
on taivas ohut eikä kannata, ja sielu irti.

N + 1–7
Ja unilääkkeessä minä olen aina puuhassa jonka näen
kun päiväjärjestys on yöelämän kanssa tasan, syli mailla,
ja silmälappujen lävitse lensi lintuperspektiivi,
lämmitä itseäsi
kun lääkeaineet jäätyvät täällä taiveen pohjakerroksessa,
on taivutus ohut eikä kannata, ja sielunmessu irti.

V + 1–7
Ja unessa minä omistan aina puun jota näpelöin
kun päivä onkii yön kanssa tasan, syksy mailla,
ja silmien lävitse leperteli lintuparvi,
lääpi itseäsi
kun lätäköt kaahaavat täällä taivaan pohjalla,
omistaa taivas ohuesti eikä kansallista, ja sielu irti.

uni	→	uniikkiesine, unijuoma, unikeko, unikirja, unikko, unikuva, unilääke
puu	→	puudeli, puudutus, puudutusaine, puuha, puuhiili, puuhka, puujalka
päivä	→	päiväeläin, päivähoitaja, päivähoito, päiväjärjestys, päiväkausi, päiväkirja, päiväkoti
yö	→	yöastia, yöeläin, yöelämä, yöhoitaja, yöjuna, yökerho, yökkö
syksy	→	sykäys, syleily, syli, sylikoira, sylilapsi, sylinteri, sylinteritilavuus, syljeneritys
silmä	→	silmähermo, silmäkirurgia, silmäkulma, silmäkuoppa, silmälappu, silmälasikotelo, silmälasikäärme
lintuparvi	→	lintuperspektiivi, lintutiede, lintutieteilijä, liotus, lipas, lipasto, lipeä
lätäkkö	→	lävikkö, lävistin, lävistys, lävistäjä, läähätys, lääke, lääkeaine
taivas	→	taive, taiveihottuma, taivuttelu, taivutus, taivutuskaava, taivutusluokka, taivutuspääte
pohja	→	pohjahinta, pohjakerros, pohjakoulutus, pohjalainen, pohjalasti, pohjallinen, pohjamaali
sielu	→	sielunelämä, sielunhoitaja, sielunhoito, sielunmessu, sielunpaimen, sielunrauha, sieluntila
olla	→	omaksua, omata, omistaa, omistautua, ommella, onkia, onnistaa
nähdä	→	näivettyä, näivettää, näkyä, nälkiintyä, nälviä, näpelöidä, näpperellä
lentää	→	lepattaa, lepperellä, leppyä, lepuuttaa, lepyttää, leskata, letittää

lämmittää → lämmitä, läpäistä, läpättää, lävistää, läähättää,
 lääkitä, lääppiä
 jäätyä → jäätää, jäävätä, jököttää, kaahata, kaakattaa,
 kaapata, kaapeloida
 kannattaa → kannella, kannustaa, kanonisoida, kansainvälistyä,
 kansainvälistää, kansallistaa, kansantajuistaa

KIRJALLISUUS

Barezzani, Cristina & Kalmbach, Aija 2004. *Gummeruksen suomi-italia-suomi-sanakirja*. Helsinki: Gummerus.

Brotchie, Alastair & Mathews, Harry 2005. *Oulipo Compendium*. Atlas Press.

Haavikko, Paavo 1993. *Talvipalatsi*. Helsinki: Art House.

Queneau, Raymond 2007. Potential Literature. Teoksessa *Oulipo. A Primer of Potential Literature*. Käänt. ja toim. Warren Motte. Champaign & London: Dalkey Archive Press (ilm. alun perin 1964).

Haikusaatiossa eli poeettisessa redundanssissa tuotetaan uusi runo poistamalla sonetista kaikki muu paitsi loppusointuaines. Menetelmän kehittäjän Raymond Queneau'n mukaan esimerkiksi Mallarmén säkeiden loppuun on ladattu lähes kaikki oleellinen informaatio, jolloin sonetti voidaan tiivistää poistamalla redundanssi, ylijäämä. Menetelmällä on hänen mukaansa myös tulkinnallista arvoa, koska se tuo uusia näkökulmia lähdetekstiin. Queneau'n (2007, 62) mukaan nimenomaan Mallarmén sonetit ovat ”kova-tasoista raakamateriaalia, kuin banaanikärpänen genetikkassa”. Niille voi siis tehdä melkein mitä hyvänsä, ja lopputulos on silti kiitettävä. Haikusaatio on hyvä esimerkki oulipolaisesta suhtautumisesta klassikoihin, joka on usein samaan aikaan kunnioittava ja humoristinen.

Vaikka haikusaatio on alun perin suunniteltu nimenomaan sonettien käsittelyyn, sitä voi käyttää myös mitattomaan runouteen. Itse asiassa voi ajatella, että haikusaation avulla paljastuu, kuinka paljon mitallisia piirteitä on vapaamitaisessa runoudessa. Esimerkiksi ottamalla Eeva-Liisa Mannerin runoista ainoastaan säkeiden viimeiset kaksi tai kolme sanaa saadaan uusia runoja, jotka menettävät vain vähän alkuperäisten tekstien kauneudesta tai peräti ”tiivis-tävät” sen. Parhaimmillaan haikusaation avulla muodostettu runo on sekä itsenäinen yksikkö että kommentaari runolle, josta se on muodostettu. Seuraavassa Mannerin runo (redundatti aines jätetty lihavoimatta):

Sillä rakkaus tekee yksinäiseksi,
yksinäisemmäksi kuin kuolema.
Kuolemalla ei ole mitään, mutta kuolevalla on kaikki
äänet, näyt, värit, kaiut,
mitä on olemassa näiden ilmamehien edellytyksissä,

ja myös ne toiset, joita ei ole.

Manner oli tunnetusti hyvin kiinnostunut japanilaisesta ja kiinalaisesta kirjallisuudesta. Tässä mielessä voidaan ajatella, että haikusaatio auttaa paljastamaan Mannerin runojen itäisiä lähteitä; se tuo runoja lähemmäs niiden erästä alkuperää. Seuraavat pikkurunot on tehty haikusoimalla Mannerin runoja. Säkeiden viimeiset sanat on otettu alkuperäisessä muodossa, ainoastaan välimerkkejä on muutamin paikoin muutettu.

Veneet ovat lähteneet
kevein purjein.
Maneetit sädehtivät,
pehmeät äänet.

Meren raja häipyi,
läpikuultoista auerta,
tai himmeää helmeä.
Sädehtivin purjein
kangastus
tuulettomalla seudulla,

tuulen tarjottimella.

Lumisella rannalla
kävellä tuolle puolen
enää tuntematta.

Uponneesta sillasta
hohti veden läpi
tyhjiä verkkoja
vain tyhjiä verkkoja
tulliportin luona.

Kirjoitan
paperin avaruuteen
valkoiseen huoneeseen
runon jalkaa.

KIRJALLISUUS

Manner, Eeva-Liisa 1980. *Runoja 1956-1977*. Helsinki: Tammi.

"Sillä rakkaus tekee yksinäiseksi", s. 340.

"Raakunpyytäjien veneet ovat lähteneet", s. 440.

"Taivaan ja meren raja häipyi", s. 512.

"Aina voi tavoittaa pohjan muinaisjärven lumisella rannalla", s. 404.

"Sen jälkeen näin toistuvasti unta uponneesta sillasta", s. 168.

"Minä sen kun kirjoitan", s. 280.

Queneau, Raymond 2007. Potential Literature. Teoksessa *Oulipo. A Primer of Potential Literature*. Käänt. ja toim. Warren Motte. Champaign & London: Dalkey Archive Press (ilm. alun perin 1964).

Khimaira (lat. *chimaera*, ransk *chimère*) on taruolento, jonka osat ovat peräisin eri eläimistä. Khimairalla on esimerkiksi leijonan keho, vuohen pää ja häntänä käärme. Oulipo kutsuu khimairaksi menetelmää, jossa lähdetekstin verbit, substantiivit ja adjektiivit korvataan järjestyksessä tiettyjen kirjallisten tekstien vastaavilla: ottamalla verbit yhdestä tekstistä, substantiivit toisesta ja adjektiivit kolmannesta. Näin khimaira vie pidemmälle esimerkiksi S+7:n sanasto-perustaisen teksti-identiteetin horjituksen, joka perustuu yhteen sanaluokkaan ja sanakirjan käyttöön. Khimairaa voi verrata vanhaan sukkeluuteen, joka kysyy, onko kyseessä enää sama kirves, jos siitä on vaihdettu sekä terä että varsi. (Oikea vastaus on: ei, mikäli terä ja varsi on vaihdettu *yhtä aikaa*.)

Tätäkin menetelmää on soveliasta muunnella eri tavoin erilaisien tekstien kohdalla. Seuraavat kaksi tekstiä muuntelevat khimaira-tyyppisesti Antti Tuurin novellia ”Takaisin” (1971). Sanaluokkien korvaamisen sijaan novellin virkkeet on korvattu kokonaisilla virkkeillä: ”Dementia” perustuu Jaakko Yli-Juonikkaan *Neuromaaniin* (lukuihin 8, 22 ja 80), ”Tikarinisku” Mauri Sariolan jatkokertomukseen ”Tikari” (1982). Lopputulokset toistavat alkutekstin muodon lauserakenteen tasolla: kysymyslauseet on korvattu kysymyslauseilla, repliikit repliikeillä, kappalejaot säilytetty. Lisäksi alkuperäisestä novellista on jätetty ennalleen viimeinen repliikki, jolla kunnioitetaan Tuurin novellin tajunnan hajoamisen ja psykoottisuuden teemaa.

DEMENTIA

HARRY SALMENNIEMI

Seur. aamuna lähden kävelyille Kupittaaanpuistoon. Jo porraskäytävässä huomiota kiinnittää lehdenjakajan erikoinen silmäys. Kadulla melkein kaikki vastaantulijat katsovat minua oudosti. Osa naisista hymyilee. Ihmisten tyyneys silmin nähden rakoilee.

Kiljuvien tanssivien porttojen keskellä tanssii mies.

– Moni pitää meitä lääkäreitä elitisteinä ja tavallista elämää ymmärtämättöminä. Tynnyrissä kasvaneet varakkaiden perheiden kakarat eivät osaa asettua tavallisen ihmisen asemaan. Koko ihmiskuva rakentuu tieteellisestä tutkimuskirjallisuudesta, seminaariesitelmistä, kanssakäymisestä toisten yhtä rajoittuneiden lellipentujen kanssa [---] pitkälti tämä pitääkin paikkansa.

– Silti tekisi mieli kysyä, missä se ”todellinen elämä” mahtaa viime kädessä kihistäkään. Masa Yardsin telakalla? Raksalla? Jalostajan tehtailta? Savuisissa baareissa? Asuntomessuilla? Tangomarkkinoilla? Duunareiden mielestä täytyy tehdä ruumiillista työtä, jotta tietää mitä on todellinen elämä. Työttömien juoppojen mielestä kukaan muu kuin työtön juoppo ei voi ymmärtää todellista elämää.

– Öh, heh [---]

– Ehkä ihmisiä v*tuttaa, kun minä puhun näistä asioista niin kevyesti, ilman asiaan kuuluvia mahtipontisuuksia. On ehdottomasti elämälle vierasta, jos ihminen haluaa ohittaa pakolliset kliseet ja keksiä jotain omaa sanottavaa. No, minähän v*ttuilen tietoisesti. Miksi? Siksi, että minulle v*ttuillaan koko ajan ja minä yritän vähän nokittaa.

– Mikä tää paikka on? kysyn.

– Toimintamme kannalta on eduksi, etteivät edes potilaamme voi paikallistaa klinikan tarkkaa sijaintia. Heidät kuljetetaan vastaanotolle erilaisin turvajärjestelyin. Miten voin auttaa sinua?

Paviljongin katoksessa istuu tummia ihmishahmoja. Kauempaa lintupuiston suunnalta kuuluu riehakasta musiikkia.

– Niin, nähkääs, minun on toimittava nykyään maan alla ja verotuksen ohi, koska olen menettänyt oikeuden harjoittaa yksityistä neurologin praktiikkaa.

– Mä tota [---] ööö [---] kai mä jouduin tänne – vahingossa, egentligen, tai niinku [---]

– Sinua taitaa jännittää, koska tunnet oikeusjuttuni. Lehdissä minusta tehtiin hirviö, joka ei piitannut potilaidensa kärsimyksistä. Niin, lienee siinä totta 2. puoli. Olen samalla lailla ”tunteeton” kuin ne, jotka kävelevät kadulle tuupertuneen alkoholistin ohi. Sitä on liikkeellä. Vaikka toisaalta kaunis musiikki liikuttaa minut usein aivan kyyneliin. Sekin todistaa, että olen pohjimmillani herkkä mies, kukaties tavallistakin herkempi.

– Ööö, tota [---] millasesta musiikista sä pidät?

– Kauniista. Edesmennyt työtoverini Jorma Palo huudatti syystä/toisesta illanvietoissa aina Una furtiva lagrimaa. Rasittava jollotus minun mielestäni. Mutta Smiths kolahtaa. Ja Cat Stevens, ja Scorpions. Kotimaisista Nighwish [---] Tuntematon tekijä [---] Juha Korhonen Band [---] äh, nimien pudottelu on yhtä tyhjän kanssa. Tarkoitin vain sanoa, että kauneuden kokemus pakenee todellisuutta. Lääkärintyön todellisuutta ainakin.

Kulttuuripääkaupunki on raunioina, tulipalot raivoavat joka suunnassa ja tavoittavat puiston puut ja pensaistot hetkenä minä hyvänsä, mutta Neurokoreografi ei lopeta tanssia.

– Viime aikoina meitä on dissattu mediassa ahkerasti.

Kaikki vakuutuslääkärit on muka ahneita puoskareita, jotka rosvoaa uhreiltaan eläkerahat ja tuhoaa viimeisetkin terveyden rippeet. Keskusteluissa ei oteta huomioon, että moni meistä myös hoitaa sairaita. Jos vakuutuslääkäri onnistuu parantamaan potilaan, jota erikoislääkäri piti toivottomana tapauksena, eikö se ole upea

taidonnäyte ja laupeudenteko?

– Viisi vuotta sitten kun mä olin vielä töissä yliopistolla, mä hain sairauslomaan pidennystä työterveysasemalta. Siellä mua kopseloi eläkkeellä oleva 90-vuotias ukko, ei löytänyt terveydestä mitään vikaa. Sillä oli dementia ihan selvästi.

– Dementia. Mikä se on?

– Emmä tiedä, sunhan se pitäisi tietää.

– Jos kuvittelet, että vakuutusyhtiöt pystyy käyttämään höperöitä emerituksia hyväkseen, olet väärillä jäljillä. Usko pois, siitä on huonoja kokemuksia meidänkin firmassa. Ikääntyneet lääkärin on täysin arvaamattomia, ei niitä kukaan pysty ohjailemaan. Yksikin vaari nukahti kriittisellä hetkellä kesken tutkimusten, lausuntoa ei ikinä saatu. Toinen tarjosi auliisti apuaan mutta kirjoitti sekavuustilassa aina kaiken täsmälleen päinvastoin kuin oli sovittu. Väittäisin, että nämä vanhukset kuuluu suom. lääkärikunnan lahjomattomimpaan ainekseen. Ja mitä tulee lääkäreiden aivosairauksiin ylipäättänsä, mä uskon niiden edistävän paljon varmemmin potilaiden oikeusturvaa kuin vakuutusyhtiöiden etuja.

Mikähän sekin mahtoi olla; joku hullu? minä silloin ajattelin.

Tuskin oli Susikoski ehtinyt palata kriminaalilaboratorion Suvilahdenkadulla sijaitsevista uudenaikaisista tutkimustiloista Ratakadulle, kun puhelin jo soi. Mielessä häivähti muuan laskelma. Kasvot kulkivat Susikosken sisäisen katseen näkökentässä. Nähdessään talon taivaanrantaan vasten piirtyvät, tornein ja ulokkein varustetut jyhkeät ääriviivat Susikosken mieleen tulivat jonkun, kauan sitten luetun runon alkusäkeet: ”On vuoren huipulla linna, mi katsovi laaksohon...” Oudolta vaikutti!

Hiukan mielikuvitusta käyttäen olisi voinut jo kuulla rummun kuminan ja aistia suitsukkeen tuoksun.

– Konjakkia? kysyi isäntä. – Vaiko viskiä? Tuolit oli kiiltävälle parketille ryhmitelty puoliympyrän muotoon. Hän laski vakuutustodistuksen pöydän kulmalle ja avasi laatikon. Kuin piilotajuisesti itsekin tajuten tilanteen outouden, hän Susikoskelle puhumaan kääntyessään yskähteli, etenkin joutuessaan puhumaan yliluonnollisista asioista:

– Mutta siellä Kaukoidässäkin voi vain tietäntyypinen ihminen oppia... päästä sisälle mysteereihin. Hänellä pitää olla synnynäinen perusviritys.

– Sillä lailla! vahvasti Susikoski. – Olisiko kohtuutonta kysyä, mitä se merkitsee suomeksi?

– Tutustuin häneen nuoruudessani. Siellä Hollannin Itä-Intiassa. Hän oli laillani aatelissuvun vesa. Ja... kai sekin on pakko tunnustaa... minun kaltaiseni perheen musta lammas. Mutta nuoruus on huimaa aikaa...

Tikarinisku, ajatteli Susikoski.

– Ole hyvä ja jatka. Minä en keskeytä enää.

Hyvin vaikuttava tapahtuma piirtyy sellaisenaan ihmis-
mieleen. Hän sähköistyi kuuntelemaan.

– Järjestimme istunnon. Sellaisen perimmäisten itämaisten

muotomääräysten mukaisen totuuskokeen. Ja sitten... kävi niin kuin kävi.

– Sen saattoi arvatakin. Entä vakuutusyhtiö?

– Ei kannata kiistää, Susikoski sanoi jyrkästi. – Kertaan vielä tilanteen. Tapahumat ovat kaikkine yksityiskohtineen tiedossamme. Ja näyttö on varma.

– Ohhoh!

– Mutta muuten ei juttu ota sopiakseen kuvioon ollenkaan!

Odotettu puhelu tuli keväistä sadetta vihmovana aamuna.

– Vieraani... nuo lähisukulaiseni saapuvat neljäkymmenen-viiden minuutin kuluttua. Sitä ennen lieene paikallaan pieni kertaus.

– Ymmärrän, sanoi Susikoski tyynesti.

– Paitsi timantin, tutki jalokiviliikkeen omistaja myös teidän piirteenne tarkasti. Varta vasten hän painoi mieleen myös tuon erikoistuntomerkin kasvoissanne.

– Tietysti, rakas eno.

– Herra eversti...

Mikähän sekin mahtoi olla; joku hullu? minä silloin ajattelin.

KIRJALLISUUS

Brotchie, Alastair & Mathews, Harry 2005. *Oulipo Compendium*. Atlas Press.

Sariola, Mauri 2003. Tikari. *Seitsemän kertaa Susikoski*. Book Studio.

Tuuri, Antti 1971. Takaisin. *Lauantaina illalla. Novelleja*. Helsinki: Otava.

Yli-Juonikas, Jaakko 2012. *Neuromaani*. Helsinki: Otava.

Oulipon yhdysvaltalaisjäsenen Harry Mathewsin (1930–2017) kehittämä ”Mathewsin algoritmi” on usein mainittu, mutta harvemmin testattu lähdetekstin muuntelemisen menetelmä. Se perustuu materiaalin uudelleenjärjestelyyn tietyn kaavan mukaan. Algoritmi tuottaa tietyistä datasta kaksi permutaatiota.

Muunnettava materiaali pitää ensin taulukoida raakamuotoon siten, että sen sanojen, syntagmojen, lauseiden, säkeiden, tilanteiden, tai muiden elementtien samaa ”funktiota” edustavat osat – esimerkiksi sanaluokat tai loppusoinnut – ovat pystyriveillä samoissa kohdissa. Mikäli joukkojen (*set*) lukumäärä on sama kuin joukon jäsenten lukumäärä, algoritmi tuottaa maksimaalisesti varioivan lopputuloksen. Tämä ei kuitenkaan ole välttämätöntä. Mitä tarkemmin samat funktiot ovat samassa kohtaa (esimerkiksi kaikkien lauseiden adjektiivit kohdissa A2, B2, C2...), sitä koherentimpia lopputuloksia algoritmi tuottaa. Epäkoherentin kielellisen materiaalin tuottaminen voi sekin olla kokeilemisen arvoista.

<u>A1</u>	A2	A3	A4
<u>B1</u>	B2	B3	B4
<u>C1</u>	C2	C3	C4
<u>D1</u>	D2	D3	D4

Tämän alkutilanteen jälkeen on mahdollista tehdä kaksi permutaatiota: joukko A pysyy paikallaan, mutta B-joukkoa siirretään oikealle yksi paikka, C-joukkoa kaksi paikkaa ja D-joukkoa kolme paikkaa (ja laajemmissa datoissa edelleen), jolloin materiaali järjestyy näin:

<u>A1</u>	A2	A3	A4
B4	<u>B1</u>	B2	B3
C3	C4	<u>C1</u>	C2
D2	D3	D4	<u>D1</u>

Vasemmalle siirrettäessä saman periaatteen mukaan materiaalin suhteet ovat tällaiset:

<u>A1</u>	A2	A3	A4
B2	B3	B4	<u>B1</u>
C3	C4	<u>C1</u>	C2
D4	<u>D1</u>	D2	D3

Tulokset luetaan vertikaalisesti, pystyriveittäin, vasemmalta oikealle, aina alkaen merkatusta, alkuperäisen joukon ensimmäisestä jäsenestä (A1, B1, C1, D1) käsin, oikealle siirrettäessä ylöspäin, vasemmalle siirrettäessä alaspäin. Tässä Mathewsin algoritmin toimintaperiaate, joka on aina sama riippumatta siitä, mitä sisältöjä ”koneeseen” laitetaan.

Menetelmästä tekee kiinnostavan työkalun sen sokeus sisällöille.

Mathews itse on käyttänyt sitä uudissanojen, aforismien, narratiivien (synopsisten), runosäkeiden (Shakespearen ”kadonneet” sonetit) tuottamiseen ja muunteluun. Synopsis on esimerkki melko epätekstuaalisesta aineksesta, joka kuitenkin toimii toistuvien rakenteen nojalla. Esimerkiksi Mathewsin romaanin *Cigarettes* (1987) on arveltu perustuvan tämän algoritmin käyttöön.

Esimerkkinä kielellisesti melko koherentista permutaatiosta käy Väinö Kirstinän runo kokoelmasta *Hitaat auringot* (1963).

Rintaa hyväilee käsi,
ja ihon lämmin lumi kääntyy hiekaksi.

Meri nousee rantaa, veden oksat
tunkeutuvat kallioitten väliin.

Tukkaan kiertyvät juuret,
ja yössä puhkeaa suuri lehti.

Siivet hipaisevat kiviä,
jotka ovat murtua.

Runon säkeistöt puretaan ensin kahteen erilliseen joukkoon (3/3 ja 4/4). Kolmen ensimmäisen säkeistöjen aluista eristetään 3/3 taulukko:

Rintaa	hyväilee	käsi
Meri	nousee	rantaa
Tukkaan	kiertyvät	juuret

Siirto oikealle tuottaa:

Rintaa kiertää ranta
Meri hyväilee juuria,
Tukkaan nousee käsi,

Siirto vasemmalle tuottaa:

Rintaa nousevat juuret,
Tukkaa hyväilee ranta,
Mereen kiertyvät kädet,

Säkeistöjen jälkiosista + neljännessä kokonaisesta säkeistöstä saadaan 4/4 -taulukko:

<u>ihon</u>	lämmin lumi	kääntyä	hiekkä
<u>veden</u>	oksat	tunkeutua	kallioitten väli
<u>suuri</u>	lehti	puhjeta	yö
<u>"jotka ovat murtua"</u>	siivet	hipaista	kivet

Tässä raakadatassa subjektit, verbit ja objektit ovat samoilla pysty-riveillä (viimeisen joukon "jotka ovat murtua" on eräänlainen vapaasti liikkuva osa). Kun tälle joukolle toteutetaan algoritmi ja lopputulokset yhdistetään aiemman joukon tuloksiin, vasemmalle siirrot tuottavat uuden runon:

Juuret nousevat rintaa,
ja ihon oksat puhkeavat kiviin.

Tukkaa hyväilee ranta,
lämmin lumi tunkeutuu yöhön, joka on murtua.

Mereen kiertyvät kädet,
ja suuret siivet kääntyvät kallioitten väliin.

Veden lehti hipaisee hiekkaa.

Molempien joukkojen oikealle tapahtunut siirto ja yhdistäminen tuottaa runon:

Rinta kiertää rantaa,
ja ihon siivet puhkeavat kallioitten väliin.

Meri hyväilee juuria,
veden lämmin lumi hipaisee yötä.

Tukkaan nousee käsi,
ja suuret oksat kääntyvät kiviin.

Lehdet tunkeutuvat hiekkaan,
joka on murtua.

Joukot voidaan myös yhdistää, koska ne niiden elementit eivät
sekoitu toisiinsa. Esimerkiksi pienemmän joukon siirto
vasemmalle + suuremman joukon siirto oikealle tuottaa
runon, joka alkaa:

Juuret nousevat rintaa,
ja ihon siivet puhkeavat kallioitten väliin.

Tukkaa hyväilee ranta,
veden lämmin lumi hipaisee yötä. [...]

٢ ٢

٢

Georges Perecin
teosten kääntämisestä
Ville Keynäs

Olen tähän mennessä suomentanut Georges Perciltä kaksi kirjaa, yhden esseen ja kaksi tekstikatkelmää. Ensimmäinen oli kirja, *Espèces d'espaces*, sen suomennos ilmestyi vuonna 1992 nimellä *Tiloja/Avaruuksia*. Se oli ensimmäinen suomennokseni ja toinen Loki-kirjat -kustantamolta ilmestynyt kirja.

Ryhtyessäni kääntämään sitä en tiennyt Percistä juuri mitään. Myöhemmin löysin papereideni joukosta hänestä kertovan vanhan lehtileikkeen, jonka olin kaiketi lukenut, arkistoinut ja unohtanut, eli olin hetken ajan kiinnostunut, mutta en voi sanoa, että *muistan*.

Arkkitehtiystäväni oli lainannut minulle *Espèces d'espacesin* koska ajatteli, että saattaisin pitää siitä. Olin juuri valmistumassa yliopistosta ja mietin, mitä ryhtyisin seuraavaksi tekemään. Percin kirjan typografiset kokeilut huvittivat, etsin tietokoneesta samannäköisen fontin ja kirjoitin huvin vuoksi samat asiat suomeksi. Pian olin suomentanut parikymmentä sivua. Sitten tutustuin Niko Aulaan ja Mirja Haloseen, jotka olivat vastikään perustaneet pienkustantamon...

Kun nyt myöhemmin luen suomennostani, en löydä siitä kauheasti huomautettavaa. Kaikenlaista pientä tottakai, muun muassa Roubaud-sitaatin, jonka pitäisi olla e:n lipogrammi, sekä tiettyjä tyylillisiä ratkaisuja jotka tekisin nyt toisin.

Jo suomennoksen nimestä näkee, missä oli yksi sen suurimmista ongelmista: kirjassa pohditaan tilan käsitettä, erilaisia tiloja, mutta ranskan kielen sana *espace* tarkoittaa tilan ohella myös avaruutta (vrt. englannin kielen *space*). Kääntäessä kirjaan ilmestyi siis repeämä, joka jäi näkyviin. Kääntäjä ei voi aina yhtä rehellisesti paljastaa voimattomuuttaan omankielisen vastineen keksimisessä, mutta olen edelleen

tyytyväinen tuolloin tehtyyn ratkaisuun. Muistaakseni siitä keskusteltiin tekovaiheessa hyvinkin paljon. Jos Perec olisi kirjoittanut suomeksi, hän olisi varmasti käyttänyt hyväkseen tila-sanan niitä merkityksiä ja konnotaatioita, joita kirjassa ei nyt tullut esiin: terveydentila, maatila ja niin edelleen.

Espèces d'espacesissa ei ole mitään sellaisia teoksen kirjoittamista ohjailleita sääntöjä tai rajoitteita, jotka määrittävät joitakin Perecin muita teoksia.

Samoihin aikoihin Likeltä ilmestyi Päivi Kososen suomentamana Perecin *Weli lapsuudenmuisto*. Se ehti ilmestyä vuoden 1991 puolella, vähän ennen oman kirjani painosta tuloa.

Tiloja/Avaruuksia-kirjaa käytettiin ymmärtääkseni ainakin jossakin vaiheessa arkkitehtiopiskelijoiden maisemasuunnittelun oppikirjana (tai oheislukemistona).

2

NUOREN VOIMAN KÄÄNNÖKSET

Nuori Voima -lehden päätoimittajat Tarja Roinila ja Silja Hii-denheimo kysyivät, olisinko kiinnostunut suomenta-maan Perecin tekstejä lehden ”Kirjain”-teemanume-roon (6/96). Suomensin siihen otteen *La Disparitionista*, jonka Perec kirjoitti ilman ainuttakaan e-kirjainta. Otin kielitoimistosta selvää, että suomen kielen yleisin kir-jain ei suinkaan ole *e* vaan *a*. Suomennoksessa ei sitten ollut yhtään a-kirjainta. Ikävä kyllä lehdestä tipahti pois otsikko *Häviäminen*, mutta seuraavassa numerossa jul-kaistiin sitten oikaisu, jossa selitettiin ilman ensimmäistä-kään a-kirjainta, että kyseinen teksti oli käännetty ilman ensimmäistäkään a-kirjainta.

Nuoren Voiman suomennoskatkelma on tehty enemmän tai vähemmän kieli poskessa, en edes lukenut romaania kokonaan enkä perehtynyt siitä tehtyihin tutkimuksiin.

Puolustukseksi voi sanoa, että Internet oli vasta tulollaan eikä sieltä olisi kauheasti tietoa vielä silloin löytynyt.

Suomensin lehden samaan numeroon myös pätjän *Les Revenents*-romaanista, jossa ainoa käytetty vokaali on *e*, suomennoksessa siis *a*. Nimelle löytyi varsin suora suomenkielinen vastine *Palaaajat*. Se oli käännetty, jos mahdollista, kieli vieläkin tukevammin poskessa, ja olen edelleen sitä mieltä, ettei mikään muu metodi olisi tuon tekstin kohdalla edes mahdollinen. Kääntäjä saa olla onnellinen, jos käännös kulkee edes samalla mantereella kuin alkuteksti. Myös Perec on itse sanonut, että *Les Revenents* liikkuu enemmän vitsin tasolla kuin *La Disparition*.

Les Revenentsin suomennoksesta olen usein esittänyt vitsinä, että suomen kieli on niin köyhä, että seitsemän vihreää Mercedes Benziä ("sept Mercedes-Benz vertes") muuttuu (yhdeksi) harmaaksi Lada Samaraksi (olisin toki voinut kirjoittaa "sata harmaata Lada Samaraa", mutta olisiko se rikastuttanut mitään?).

Edellä mainittujen tekstien lisäksi suomensin *Nuoreen Voimaan* Perecin esseen *Lyhyitä huomioita kirjojen järjestelystä*.

3

ELÄMÄ KÄYTTÖOHJE

Jokunen vuosi *Tiloja/Avaruuksia*-kirjan jälkeen suomensin Lokille Claude Lévi-Straussin teoksen *Tristes tropiques* (suom. *Tropiikin kasyot*). Sen julkaisutilaisuudessa tulin sanoneeksi kustantaja Niko Aulalle, että "Seuraavaksi mä voin suomentaa sen Elämän käyttöohjeen". Tiesin silloin teoksesta vain sen, mitä siitä oli selostettu *Espèces d'espacesissa*:

Suunnitelma romaaniksi

Kuvittelen pariisilaisen kerrostalon josta on julki-sivu poistettu – niin, että katutasosta räystäisiin

asti kaikki julkisivunpuoleiset huoneet olisivat heti ja samanaikaisesti näkyvissä. Romaani – nimeltään *La Vie mode d'emploi* (*Elämä Käyttöohje*) – rajoittuu (uskallan käyttää tätä verbiä kuvaamaan projektia jonka lopullinen versio tulee olemaan noin neljänsadan sivun laajuinen) kuvailemaan näin paljastettuja huoneita ja niitä toimintoja joita niissä tapahtuu, noudattaen uskollisesti tiettyjä formaalisia prosesseja, joihin en katso aiheelliseksi tässä sen yksityiskohtaisemmin puuttua, mutta joista seuraavissa on minun mielestäni jotain erityisen viettelevää : shakkihevosen polygrafia (mukaelma, 10 x 10 pelilaudalla), 10. asteen *pseudoqueenine*, 10. asteen latinalainen ortogonaalinen kaksoisneliö (jota Euler piti mahdottomana, mutta jonka Bose, Parker ja Shirkhande esittivät 1960).

Käännöstyö oli pitkä ja monivaiheinen prosessi. Suomennosta aloittaessani tiesin, että kirjaan oli piilotettu kaikenlaisia ”salajuttuja”, sanaleikkejä ynnä muita. Sen sijaan en tiennyt, että niistä oli jo tuossa vaiheessa varsin kattavasti tutkittu. Yritin itse paikantaa näitä ”kätettyjä” elementtejä, enimmäkseen laihoihin ja paikoin jopa tragikoomisiin tuloksin. Joitakin olisin ehkä aikaa myöten huomannut, mutta Perec katki niitä hyvin erilaisille tasoille: muutamat ovat sellaisia, että kuka tahansa lukija voi ne suhteellisen vattomasti havaita, toiset taas niin syvälle haudattuja, ettei kaikkia ehkä ole vieläkään löydetty.

Onneksi kohtalo päätti puuttua peliin: puhelin soi, Toulousen La Mirail -yliopiston professori Bernard Magné oli luennoimassa Helsingin yliopistossa ja oli etsinyt minut käsiinsä.

Hän oli yksi maailman johtavista Perec-tutkijoista ja tarjosi apuaan. Tapasimme, hän lahjoitti omia kirjojaan, opasti pätevimpien Perec-tutkimusten pariin ja oli valmiina neuvomaan aina kun jouduin umpikujaan tai en ollut varma jostakin.

Magné oli suurena apuna, kun kävimme yhdessä läpi *La Vie mode d'emploi* tekstiä ja varsinkin 51. luvun ”Compendiumia”, jossa piti välillä tehdä rohkeampiakin siirtoja, säkeiden paikkaa piti muuttella sen mukaan, miten ”egon” kirjaimet osuivat kohdalleen. Magné kertoi, mitkä asiat on säilytettävä, mitkä säkeet piti jättää tiettyihin kohtiin (esim. numerosymboliikan takia), muita sai sitten käsitellä vapaammin. Tärkeintä oli ehyeltä vaikuttava kokonaisuus (tätä voisi soveltaa kaikkeen kääntämiseen: jos lähtee liikaa nävertelemään jonkin yksittäisen termin kanssa, purkamaan auki ja selittelemään, lukuprosessi pysähtyy, flow katkeaa, lukijalle tulee tunne että tässä on nyt jotakin hämärää, huomio kiinnittyy kerrotun sijasta kerrontaan tai pahimmassa tapauksessa käännökseen).

”Compendium” on termi, jota Perec itse käytti kuvaamaan *Elämä Käyttöohjeen* 51. luvun ”runoa”. Hän sanoi käyttäneensä siinä kolmea rajoitetta. Ensimmäinen oli se, että runossa on kolme kuudenkymmenen rivin säkeistöä, toinen se, että kussakin rivissä on 60 merkkiä. Kolmatta hän ei suostunut paljastamaan, mutta tutkijat selvittivät sen myöhemmin: ensimmäisen rivin viimeinen kirjain on *a*, samoin toisen rivin toiseksi viimeinen, kolmannen rivin kolmanneksi viimeinen ja niin edelleen. Kirjain *a* kulkee diagonaalisesti ensimmäisen säkeistön oikeasta yläkulmasta vasemman alakulmaan. Toisessa säkeistössä saman tekee *m*, ja kolmannessa *e*. Niistä muodostuu sana *âme*, sielu. ”Runo” on jotakuinkin kirjan puolivälissä, siinä esitetään kirjan

tapahtumia tiivistettynä, se on kirjan ”sielu” (useimmissa käännöksissä – myös suomennoksessa – *ego*, saksannoksessa *ich*). Compendiumin jokainen rivi eli ”säe” viittaa johonkin kirjan luvuista, ja tarkkaavainen lukija saattaa löytää sieltä vastauksia, joita on lukiessa jäänyt kaipaamaan. Paitsi että viimeisessä säkeistössä onkin vain 59 riviä, ja viimeisellä rivillä 59 kirjainta.

Perecin itselleen asettamissa ”säännöissä” oli määrätty paljon elementtejä, jotka piti sijoittaa tekstiin. Myös poistaminen, ”puute”, oli ohjelmoitu. Puuttumisen idean hän vei äärimmilleen *La Disparitionissa*, josta hän ”poisti” kaikki e-kirjaimet.

Kirjan nimi *La Vie mode d'emploi* on tarkoituksella kömpelö. Perek on kertonut halunneensa siitä yhtä oudon kuin käyttö-ohjeiden nimet yleensäkin ovat, ja vaati saman toistuvan myös käännöksissä. Siksi nimessä ei ole pilkkua eikä varsinkaan genetiiviä. Siitäkin ”puuttui” jotakin. Elämä ei ole koskaan täydellistä.

”10 x 10 pelilauta” tarkoittaa käytännössä sitä, että Perek kuvitelti kerrostalonsa ruudukoksi, jossa on kymmenen ruutua sekä pysty- että vaakasuoraan, jolloin talossa on kymmenen kerrosta (kuusi varsinaista asuinkerrosta, katutaso, kellari ja kaksi asuinkäytössä olevaa ullakkokerrosta), ja joka kerroksessa kymmenen huonetta tai tilaa (myös porraskäytävä, kellarikomerot ja hissin konehuone käydään läpi). Yksi ruutu vastaa yhtä kirjan lukua ja ”shakkihevosen polygrafia” tarkoittaa menetelmää, jolla liikutaan ruudusta toiseen. Perek pohti, olisiko mahdollista liikkua 10 x 10 ruudukossa ”shakkihevosen harppauksin” niin, että käy vain kerran kussakin ruudussa. Hän löysi ratkaisun ja käytti sitä kirjassaan. Shakkihevosen polygrafian käyttö ei rajoitu pelkästään liikkumiseen huonekaaviossa. Perek laati

lisäksi 41-kohtaisen listan eri asioista, joita kirjan jokaisesta luvusta on löydyttävä. Jokaisessa kohdassa on kymmenen vaihtoehtoa, ja niiden sijoittuminen lukuihin määräytyy saman polygrafian avulla.

Perecin luettelosta löytyvät elementit ovat: asento, toiminta, sitaatti1, sitaatti2, lukumäärä/numero, rooli, ”3. sektori” (= esim. mainosten tai graffitien kieli), vaikutin, seinät, lattiat, aikakausi, paikka, tyyli, kalusteet, pituus, sekalaisia, ikä&sukupuoli, eläimet, vaatteet, kankaat (luonne), kankaat (materiaali), värit, lisävarusteet, korut, lukeminen, musiikki, taulut, kirjat, juomat, ruoka, pienkalusteet, pelit ja lelut, tunteet, maalaukset, pinnat, kappaleet, kukat, koriste-esineet, puute, ”väärä”, parit.

Kaikista näistä löytyy siis kymmenen eri vaihtoehtoa, jotka on ”arvottu” eri lukuihin ”polygrafiakoneen” avulla (kaksikymmentä matriisia, joissa jokaisessa yksi muuttuja on vaakakselilla ja toinen pystyakselilla. Shakkihevonen määrää kombinaatiot). Todettakoon, että Perec ei täysin orjallisesti noudattanut näitä sääntöjä, varsinkin lyhimmistä luvuista saattaa puuttua useampiakin elementtejä.

Suomentaessa suurin työ oli kirjallisuussitaattien paikantamisessa ja etsimisessä. Käytin valmiita suomennoksia aina kun sellaisia oli, eiväthän ne muuten olisi olleet sitaatteja. Neljännessä luvussa on lainaus Rabelaisin *Tiers Livrestä*, suomen-sin kyseisen teoksen itse kolme vuotta myöhemmin. Sitaatti siis otettiin tulevaisuudesta, sitten se tosin vanhennettiin Mikael Agricola -tyyppiselle suomen kielelle.

Ohjelmoitujen sitaattien lisäksi oli ohjelmoimattomia, jotka sijoitin siinä määrin kuin tutkijat olivat onnistuneet niitä löytämään.

LIX luvussa kuvaillaan 24 perin erikoista taulua. Näihin kuvauksiin Perec katki OuLiPon sekä 23 sen jäsentä, myös itsensä. Katsoin, että ainoa mahdollisuus on käyttää noita nimiä

niiden foneettisessa asussa. Suomen kielestä ei löydy sanoja, joihin sisältyisi sellaisia kirjainyhdistelmiä kuten ”que-neau” taikka ”duchateau”. Kätkeyt nimet ovat: 1. Oulipo, 2. (Noël) Arnaud, 3. (Marcel) Benabou, 4. (Jacques) Bens, 5. (Claude) Berge, 6. (André) Blavier, 7. (Paul) Braffort, 8. (Italo) Calvino, 9. (Ross) Chambers, 10. (Stanley) Chapman, 11. (Marcel) Duchamp, 12. (Jacques) Duchateau, 13. (Luc) Etienne, 14. (Paul) Fournel, 15. ”Latis” (Emmanuel Peillet), 16. (François) Le Lionnais, 17. (Jean) Lescure, 18. (Michelle) Métail, 19. Harry Mathews (myös etunimi!!!), 20. (Georges) Perec, 21. (Raymond) Queneau, 22. (Jean) Queval, 23. (Jacques) Roubaud, 24. (Anne-Marie) Schmidt. En rupea tässä selostamaan, miten onnistuin nuo nimet tekstiin kätkemään. Jätän löytämisen riemun lukijoille.

Omia suosikkejani kirjassa olivat vanha neiti Crespi, josta kerrotaan tiipoittain siellä täällä, mutta jonka elämä käy ilmi vasta hakemistosta, sekä hamsteri nimeltä Polonius, joka elää alaviitteessä (kyseisessä luvussa kohdan ”kirjat” elementiksi on määrätynyt *Hamlet*).

Elementtien lukukohtaiset listat julkaistiin vuonna 1993 yhdessä muiden työmuistiinpanojen kanssa nimellä *Cahier des charges de la Vie mode d'emploi*. Se oli sanakirjan jälkeen tärkein työkaluni. Suomensin itselleni Perecin luettelot ja kirjoitin rivien väleihin kaikki selvitettävät asiat. Näitä ”asioita” matkustin etsimään Pariisin Arsenal-kirjastoon, jonne on kerätty kaikki Georges Perecin tuotantoa käsittelevä tutkimustieto. Olen luovuttanut suomennosmuistiinpanot Helsingin yliopiston Ranskan kielen laitokselle tutkimuskäyttöön. Niistä käy ilmi jotakuinkin kaikki, mitä itse pystyin selvittämään. Perec-tutkimus on luonnollisesti edennyt sen jälkeen, uusia seikkoja on noussut esiin, mutta tärkeimmät olivat jo tuolloin tiedossa.

Jotkut tutkijat menivät mielestäni turhan pitkälle, esimerkiksi eräs joka pohti e-kirjainten sijoittumista sivulle ja yritti löytää niistä erilaisia merkitseviä kuvioita. Minun on vaikea kuvitella, että Perec olisi pystynyt niin hyvin ennakoimaan kirjojensa taittoasua. Kääntäjälle se olisi joka tapauksessa ollut käytännössä mahdotonta.

Pereciä kääntäessä tule miettineeksi, miten paljon kääntäjän loppujen lopuksi sopii paljastaa tekemisiään ja löytämiään asioita. Perec itse jätti suuren osan *Elämä Käyttöohjeen* tekstiin piilottamistaan asioista paljastamatta. Toisaalta käännöshetkellä jo löytyneiden seikkojen voi katsoa olevan yleisesti tiedossa ja niin ollen yhteistä intellektuaalista omaisuutta. *Elämä Käyttöohjeen* ilmestyttyä kirjoitin Parnassoon lyhyehkön artikkelin, jossa selvitin muutamia teoksen ”rakennustelineitä”.

4

HÄVIÄMINEN

Minulle on muutaman kerran ehdotettu Perecin muiden teosten kääntämistä. Hänen teoksiaan on julkaistu myös postuumisti, merkittävimpanä *Le Condottière*, debyyttiromaani jolle Perec ei löytänyt kustantajaa ja jonka oli pitkään kuviteltu hävinneen. Käsikirjoitus kuitenkin löytyi Perecin kuoleman jälkeen ja se julkaistiin vuonna 2012. Suomalainen kustantaja lähetti sen minulle luettavaksi. Sen puutteet eivät olleet hävinneet mihinkään. Perec-entusisteille se on epäilemättä kiinnostava ja tärkeä teos (mm. päähenkilön nimi on Gaspard Winckler, samanniminen henkilö esiintyy myös *W eli lapsuudenmuistossa* ja myöhemmin *Elämä Käyttöohjeessa*), mutta Perecin myöhempään, hänen eläessään julkaistuun tuotantoon verrattuna se oli mielestäni jotenkin kolho ja kömpelö. Sitä ennen pitäisi suomentaa muun muassa *Les Choses*. Siksi ilmoitin, etten

ole kiinnostunut *Le Condottière*n suomentamisesta, kuten vastasin myös silloin kun minulle tarjottiin *L'Art et la manière d'aborder son chef de service pour lui demander une augmentation* -teosta, joka oli minun silmissäni lähinnä eräänlainen pitkitetty vitsi.

Jossakin vaiheessa Silja Hiidenheimo ilmaisi, että Teos-kustantamo saattaisi olla kiinnostunut julkaisemaan jotakin Perecin tuotannosta, jos minä kääntäisin. Se jäi silloin keskustelun tasolle ja Siljan kuoleman jälkeen asia pääsi unohtumaan.

Viime helmikuussa minulta loppuivat työt. Ensimmäistä kertaa yli kymmeneen vuoteen yksikään kustantamo ei tarjonnut mitään käännettävää. En tiedä, millainen barbarian aalto nyt on valtaamassa alaa, mutta muista kuin englannista ja skandinaavisista kielistä (= dekkarit) julkaistaan koko ajan vähemmän suomennoksia. Lopulta päätin tarttua itse härkää sarvista ja soitin Teoksen Elia Lennekselle puhelun, jota saatan vielä tulla katumaan.

”Julkaisetteko te Perecin *Disparitionin*, jos mä suomennan?”

Pieni esinäytös: viime kesänä käydessäni Pariisissa näin sattumalta sanomalehdessä ilmoituksen keskustelutilaisuudesta, jossa olisi läsnä Georges Perecin kääntäjiä. Tilaisuus oli mielenkiintoinen, yhtäkkiä huomasin istuvani salissa, jossa usea ihminen jakaa kanssani samoja verraten uniikkeja kokemuksia. En osallistunut keskusteluun, istuin yleisön joukossa ja kuuntelin muita. Ehkä minä vielä tuona hetkenä pidin itseäni enemmänkin *entisenä* Perek-kääntäjänä. Keskustelun osanottajista kiinnostavimmalta tuntui Valeri Kislov, joka on venäjäntänyt *La Vie mode d'emploi* lisäksi muun muassa *La Disparitionin*. Tilaisuuden päätyttyä hivuttauduin hänen luokseen, esittäydyin, juttelimme, vertailimme kokemuksia, muistelimme Bernard Magnéta (jonka kuolemasta kuulin vasta nyt), totesin että

siitä huolimatta, että mies on kääntänyt *La Disparitionin*, hän vaikuttaa yllättävän vähän traumatisoituneelta, jopa lähes selväjärkiseltä, ja mielessä alkoi kytä kipinä...

Kuukautta myöhemmin soitin Elialle.

La Disparition on noin 300-sivuinen romaani, jossa ei ole ainuttakaan e-kirjainta. Se on käännetty yli kymmenelle kielelle, ja pois on useimmiten jätetty kohdekielen yleisin kirjain, katalaania ja espanjassa se on *a*, japanissa *i*, venäjässä *o*. Kuten edellä jo kerroin, suomen kielen yleisin kirjain on *a*. E-kirjaimen puuttumisen takana piilee viime kädessä äidin puuttuminen Perecin elämästä: äiti vietiin keskitysleirille kun Perec oli vielä lapsi, hän ”katosi” tai ”hävisi” (*disparaître*) Perecin elämästä. Ranskan kielen äitiä tarkoittavassa sanassa *mère* on vain e-vokaaleja samoin myös sanassa *père*, isä, (kuten myös nimessä Perec; Georges Perecin isä kaatui sodassa). *La Disparition* kertoo metatasolla siitä, miten maailma voi olla olemassa ja vaikuttaa lähes normaalilta, vaikka siitä puuttuu se mikä on tärkein, keskeisin, kaikkialla läsnäoleva.

Koska suomennosurakka on tätä kirjoittaessani¹ vielä alkuvaiheissaan, en voi tarjota kattavaa esitystä siitä, mitä kaikkea se pitää sisällään. Joitakin huomioita voin kuitenkin jakaa.

Elämä Käyttöohjetta suomentaessani hankin käsiini kaikki siitä tehdyt käännökset, joita pystyin edes jotenkin lukemaan: italiannoksen, ruotsinnoksen, saksannoksen, englanninnoksen, espanjannoksen ja katalaaninnoksen. Jokaista käännöstä voi pitää alkuteoksesta tehtynä tutkimuksena. Jokainen kääntäjä on joutunut kohtaamaan samat ongelmat, mutta ratkaisut saattavat poiketa kohdekielen mukaan.

Nyt olen myös ryhtynyt keräämään *La Disparitionin* käännöksiä, vaikka pelkään ettei niistä ole yhtä paljon apua kuin *Elämä*

¹
Helmikuussa 2018.

Käyttöohjeen kanssa. Kohdekieli vaikuttaa tässä käännökseen paljon enemmän. Tutkimukset ovat tärkeämpiä, ja niitä olen parhaillaan jäljittämässä.

La Disparitionin suomentaminen on kuin kääntäisi kahden välikielen kautta tekstiä, jota ei ole olemassa: ”Alkukieli” on kirjassa kerrottava tarina *an sich*, tarina joka ei ole sellaisenaan luettavissa, ainoastaan pääteltävissä. Välikielet ovat Georges Perecin ilman e-kirjaimia kirjoittama *La Disparition* ja siitä ”normaalisuomelle” tekemäni transkriptio.

”Alkutarina” täytyy siis rekonstruoida päättelemällä, mitä Perek oikeasti on kussakin kohdassa ajatellut, koska kirjaan päätyneet virkkeet ovat usein kiertoilmauksia. Käännän tämän ”alkuajatuksen” jonkinlaiselle standardisuomelle ja sen jälkeen vuolen pois kaikki *a:t*. Jos keksin heti e-kirjaimettömän ilmaisun, kirjoitan sen totta kai muistiin. Työ on pitkälti synonyymien hakemista. Jos täysin samansisältöistä synonyymia tai parafrasaa ei löydy, pyrin etsimään lähinnä olevan. Tarvittaessa on uskallettava tehdä rajumpiakin ratkaisuja. Jos kerrottua ei pysty toistamaan sisällöltään identtisenä, pitää pystyä luomaan ”paralleelinen”. (Paitsi että mukana on varsin voimakkaasti myös metataso, jossa kirjoitusasulla, signifioijalla, on oma merkityksensä...)

Kaikki edellä mainitut neljä kerrosta ovat jollakin tavoin koko ajan läsnä, niitä ei voi häivyttää kuten normaalikäänntämisessä, eikä se ole aina edes toivottavaa. Lopullinen teksti on paikoin kuin palimpsesti, jossa eri kerrostumat ovat nähtävissä toistensa läpi. Prosessista tietoinen lukija pääsee paikoin aavistamaan, mitä käännöksen alle kätkeytyy (vähän kuten kömpelöissä suomennoksissa pystyy aistimaan sveltisismejä, anglisismeja ym. vieraan kielen rakenteita). Tavoitteena on toki sujuva suomen kieli, mutta jo Perecin

ranskankielisessä tekstissä on kohtia, joissa päällekkäisyys on harkittua: se luo oman usein vitsikkään metatasonsa ja antaa toisaalta vaikutelman sanaston virtuoosimaisesta hallinnasta lukijan seuratessa henkeään pidätellen, kuinka lähelle jyrkänteen reunaa kirjailija pystyy menemään tipahtamatta (ranskassa kirjailija tipahtaisi todennäköisesti mereen, suomessa esim. kakkakasaan).

Joissakin kohdissa Perec on tahallaan pahoinpidellyt oikeinkirjoitusta, välillä hyvinkin humoristisesti. Usein hän on käyttänyt harvinaisempia ilmauksia ”kiellettyjen” sijaan (esim. *toute de suite* → *illico*; *comme* → *à l’instar*; *frère* → *frangin*), jolloin teksti alkaa pakostakin vaikuttaa ”kummalliselta”.

Sujuvan suomen kielen tavoite tuntuu välillä vanhan vitsin horisontilta: viiva, joka loittonee sitä mukaa kuin itse sitä lähestyy. Tässä tapauksessa sen saavuttaminen voi tosiaan olla mahdotonta, kenties jopa irrelevanttia. Silti sitä täytyy tavoitella.

Elämä Käyttöohjeessa erisnimiin ei tarvinnut pahemmin kajota, mikä oli helpotus varsinkin, kun ”kätkeytynyt asiat” sisältyivät usein juuri niihin. *Häviämisessä* tilanne on usein päinvastainen: nimillä saattaa usein olla hyvinkin keskeinen merkitys, mutta jos niissä on a-kirjain, ne pitää joko korvata toisilla tai ainakin niille täytyy tehdä jonkinasteista väkivaltaa. Yksilöille kun on vaikea löytää synonyymia. Mitä siis pitäisi tehdä Karl Marxille, Maolle, Ismaelille (*Moby Dickin* kertoja), tai paikoille kuten Drancy, minne juutalaiset koottiin ennen Saksaan lähettämistä? *Nuoreen Voimaan* kääntämässäni katkelmassa Karl Marx ilmaistiin muodossa ”kommunismin isä itse”; en ole siihen enää täysin tyytyväinen. Miten tärkeää on, että juuri Marxin nimi mainitaan? Voiko sen korvata Engelsillä? Vai onko se mukana vain sen takia, että perään saatiin liitettyä muut Marxit: Groucho,

Harpo ja Chico? Mitä teen Harpolle? Heitänkö Marxit menemään? Sorvaanko sanaleikin, johon tungen Marxien paikalle puoliväkisin kilpapyöräilijä Eddy Merckxin? Nau-rattaako se enää ketään jos ei tiedä, että ”Merckx marks Marx”? Luultavasti en tee sitä.

Yksi *La Disparitionin* päähenkilöistä on nimeltään Anton Voyl. Sukunimi tulee ranskan kielen vokaalia tarkoittavasta sanasta *voyelle*, josta on poistettu e-vokaalit (ja toinen l-kirjain). Suomennoksessa sukunimi voisi olla Vokl. Kir-jan alussa Anton Voyl katoaa, ”häviää” ja häntä ryhdytään etsimään. Tekstissä joudutaan myös useisiin tilanteisiin, joissa e-vokaali on tavalla tai toisella kadonnut.

Kirjassa on myös runoja. Ne ovat ilman e-kirjainta kirjoitettua pastisseja mm. Baudelairin, Victor Hugon ja Rimbaudin runoista, joiden sisältö liittyy myös jollakin tavalla puuttu-miseen, häviämiseen.

Joitakin pätkiä Perec kirjoitti jättämällä pois *sekä e- että a-vokaalit*. Voin vain ounastella, millaisia haasteita minulla on edessä. Tätä kir-joittaessani olen sivulla 46, lauseessa:

Montant Sturmi qui avait un flancois safran sous
un carapaçon indigo, portant un harnois d’or aux
incrustations d’opalin, camail, cuissard, brassard,
plastron, l’Adonis parut sous l’oblong champ clos.

Siinä selostetaan siis Sturmi-nimisen ritarin taisteluvärustusta. Sturmin hevosella on sahraminkeltainen kylkipanssari indigonsinisen satulahuovan alla, Sturmilla itsellään on opaalinvärisin upotuksin koristeltu kultainen haarniska, kaulasuojus, reisi- ja käsivarsipanssarit sekä rintapans-sari. En ole vielä sen tarkemmin ehtinyt perehtyä ritarien värustuksiin, mutta tuosta voi jo päätellä, että a-kirjaimen

välttely tulee olemaan haastavaa kun puhutaan ritareista ja panssareista. Ei riitä, että selvittää sanojen *camail*, *cuis-sard*, *brassard* ja *plastron* tarkan suomenkielisen merkityksen. Pitää löytää sanat, jotka ajavat saman asian, kuvaavat jotenkin ritarin suojuksia, mutta eivät sisällä a-kirjaimia. Onneksi kustantaja suostui siihen, että deadline on sitten kun suomennos on valmis.

Perec itse rakasti ”pulmia”, kuva-arvoituksia, päättelytehtäviä ja niin edelleen, hän laati niitä ja myi eri lehtiin. Niitä on julkaistu varsin kiitettävästi hänen kuolemansa jälkeen. Rajoitteet, joita hän sovelsi omassa kirjoittamisessaan voidaan myös nähdä ”pulmina”, ja niitä ne ovat varsinkin kääntäjän näkövinkkelistä. Yhtäkkiä tajuan, että pitkät kesäpäivät isovanhempieni kesämökin liiterissä Lohjalla, missä yritin vanhoista Suomen kuvalehdistä ratkoa Veli Giovannin kuva-arvoituksia, eivät ehkä sittenkään olleet hukkaan heitettyä aikaa...

Aivan kuten *Elämä Käyttöohjeesta*, myös *Häviämisestä* puuttuu yksi luku. Ranskankielisessä alkuteoksessa ei ole viidettä lukua. *E* on aakkosten viides kirjain, *a* ensimmäinen. Suomennoksessa puuttuva luku on numero yksi. Neljännen luvun viimeinen sana (ennen puuttuvaa viidettä lukua) on *Disparition*. Suomennoksessa tämä ei tietenkään voi välittyä. Neljännen luvun jälkeen on kaksi tyhjää sivua ennen seuraavaa, kuudetta lukua. Ranskan kielessä on 26 aakkosta. Alkuteoksessa on 25 lukua (26–1). Suomennoksessa niitä pitäisi olla kolme enemmän. Alkuteoksessa on viisi osaa, koska ranskan kielessä on kuusi vokaalia; suomalaisissa aakkosissa on yhdeksän vokaalia. Saatan kysyä neuvoa venäjäntäjäältä: venäjän kielessä on 33 kirjainta ja kymmenen vokaalia. Valeri Kislov joutui keksimään eräälle kirjain henkilölle neljä ylimääräistä lasta (hän päätti, että

ne ovat äpäralapsia). Kirjassa on myös useampia 26 yksikön sarjoja, joista puuttuu viides (Anton Voylin kirjasto, hevoskilpailu, josta hevonen numero 5 puuttuu). Suomenoksessa ne siis täytyy muuttaa 29 yksikön sarjoiksi, joista ensimmäinen puuttuu.

Todella hurjaksi kääntäminen käy siinä vaiheessa, kun eteen ilmestyy sarja sanoja, jotka ovat synonyymeja yksitavuisille e:n monovokalismeille (sanoja, joissa ääntyy vai e-vokaali): *feu, gueux, jeu, bæufs, queue, eux, næud, vœux, yeux*. Katalaaninoksessa (poistettu kirjain on a) tämä sarja on sisällöltään täysin erilaisessa muodossa *sal, mal, cal, plan, clan, pan, can, flan*. Suomentukseen tulee varmaankin jotakin sen kaltaista kuin: maa, saa, haat, taas, vaa’at, raa’at, jazz...

Toisaalta joitakin ratkaisuja suomentaja saa ikään kuin ilmaiseksi: Perecin lause ”Il s’alitait pourtant au couchant” on viittaus Proustin *A la recherche du temps perdu* -romaanisarjan aloituslauseeseen ”Longtemps, je me suis couché du bonne heure”. *La Disparitionia* tutkinut ja katalaaninkielisen käännöksen toinen tekijä Marc Parayre ehdottaa, että sitaatin voi myös laittaa ranskankielisenä, koska se on jo valmiiksi a:n lipogrammi; lause jossa ei ole ainuttakaan a-kirjainta.

Nuoreen Voimaan tekemäni käännösnäyte oli siis pelkkä a:n lipogrammi. Kuten edellä tunnustin, se on tehty ”kieli poskessa”, synonyymeja keksien. Perecin teos on kuitenkin paljon muuta kuin pelkkä e:tön romaani. Siinä on erilaisia sanaleikkejä, ajatusleikkejä, jopa visuaalisia leikkejä (verbaalisesti välitettyinä). Esimerkiksi Perek ei voinut käyttää sanaa *malediction* (kirous), joten hän poisti siitä e:n, jolloin sanasta tulee *maldiction*, joka kertoo itse, mistä on kyse (*mal* + *diction* = huono diktio, väärä/virheellinen ääntämys, jonka voi katsoa riivaavan koko teosta, olevan sen kirouksena).

*La Disparition*issa käsitellään useassa kohdassa peitellysti e-kirjainta, sen eri aspekteja, ulkomuotoa ja ilmenemisiä, käyttämättä kyseistä kirjainta. Eli rajoitteellinen teksti puhuu itse kyseisestä rajoitteesta. Silloin tekstin sisältö muuttuu käännettäessä väkisinkin. ”Kolme pystypalkista lähtevää vaakasuoraa viivaa, joista keskimäinen on muita lyhyempi” voisi suomennoksessa olla ”piirros tiipiistä, johon oli suunniteltu tietäntyyppinen toinen kerros”.

Työn vaikeus ei siis suinkaan rajoitu siihen, että tietty tarina pitäisi välittää ilman yhtäkään a-vokaalia. Pitää lisäksi pystyä luomaan jotensakin tyydyttäviä sanaleikkejä, merkitysleikkejä ja kielikuvia, jonkin puuttumiseen perustuvia ajatus- ja merkitysrakenteita.

Lisäksi tulee koko ajan muistaa, että kyse ei ole vain jonkin kirjaimen puuttumisesta, vaan sillä viitataan muihin, paljon vakavampiin asioihin.

*Seven wrongs make
a right?*

Seattlen puheen
kääntäminen

”alkukielelle”

Jaakko Yli-Juonikas

Intiaanipäällikkö Seattlen puhe on angloamerikkalaisen ja länsieurooppalaisen ympäristöliikkeen tunnetuimpia meemejä. Se lähti leviämään 1887, kun lääkäri Henry A. Smith julkaisi puheen ensimmäisen version *Seattle Sunday Star*-lehdessä. Smith väitti olleensa paikalla kolmekymmentäkolme vuotta aiemmin intiaanipäällikön ja kuvernööri Isaac Stevensin tapaamisessa ja kirjanneensa ylös heidän keskustelunsa. Historiallisten lähteiden perusteella tämä tuskin pitää paikkansa. Seattlen käyttämä kieli oli ilmeisesti lushootseed, joten puhe olisi ensin pitänyt kääntää valkoisten valloittajien ymmärtämäksi pidginiksi. Smithin teksti on koristeellista viktoriaanista englantia eikä tunnusiikään heijastelevan uskottavasti Pohjois-Amerikan alkuperäiskansojen ajattelutapoja.

Myöhemmin puheesta muokattiin Smithin tekstin pohjalta useita variantteja. Laajimmin nykyisin tunnettu versio ilmestyi puolituntisen *Home*-ympäristövalistusfilmin mainosjulistuksessa 1972. Intiaanipäällikkö Seattlen ja kuvernööri Stevensin todellisesta historiallisesta keskustelusta ei ole säilynyt dokumentteja. Ilmeisestä epäaitoudestaan huolimatta Seattlen puhe on säilyttänyt viehätysvoimansa meidän aikoihimme asti. Suunnilleen joka kerta, kun saamme uusia huonoja uutisia Maapallon tilasta ja etenevästä ekokatastrofista, joku siteeraa sosiaalisessa mediassa Seattlen puhetta.

Yksi intiaanipäällikön viisaudesta inspiraatiota etsinyt yksityishenkilö on suomalais-englantilainen tutkija Mark Sawalha. Vuonna 2010 Sawalha julkaisi YouTube- ja Vimeo-tileillään videon, jonka ääniraidalla hän lausuu englanniksi erään version puheesta. Teoksen visuaalinen puoli on koostettu historiallisista valokuvista, Sawalhan omasta videomateriaalista ja kuvapankkien luontoaiheisesta tarjonnasta.

Sawalha on muuttanut Iso-Britanniasta Suomeen pikkulapsena, joten hänen äidinkielenensä on suomi. Niinpä hän lausuu englantia vahvalla suomalaisaksentilla. Joissain kohdissa katsojan on vaikea saada lauseista selvää, ellei hän osaa puhetta valmiiksi ulkoa tai käytä alkuperäistä kirjoitettua tekstiä ”käsiohjelmana”.

YouTube-tilin videolla on käytössä sivuston automaattiset puheentunnistus- ja käännöstyökalut. Katsoja voi aktivoida asetusvalikosta ohjelman, joka luo ääniraidan perusteella videolle automaattitekstityksen. Lisäksi tekstityksen voi automaattikääntää yli sadalle kielelle, myös suomeksi.

Puheentunnistusohjelmallekin tuottaa vaikeuksia ymmärtää englantia, jossa on vahva suomalaiskorostus. YouTube toisaalta päivittää ohjelmistojaan säännöllisin väliajoin. Vaikka nämä työkalut eivät edelleenkään kelpaa juuri muuhun kuin absurdin käännöskonerunouden tuottamiseen, niiden laatu on vuosien mittaan parantunut jonkin verran. Etenkin suomen ja englannin poikkeava lausera-kenne näyttää silti yhä asettavan ylivoimaisen haasteen automaattikääntäjille.

Katsoin Sawalhan YouTube-videon ensi kerran heinäkuussa 2014. Tuolloin robotti tuotti tällaisen suomennetun automaattitekstityksen Seattlen puheesta:

niiden laatikoita Eve Washington sanoo / sanat, jotka hän haluaa
meidän maa / hän kysyy paljon niin nopeasti / tämä maa on
meille pyhä miten voit ostaa / tukku taivas sateen ja tuulen
/ Ajatuksena on outoa meille / jos et omistuksessa raikkautta
ilmassa / ja kipinä kahden muun / miten voit ostaa tekivät
jokainen tämän maan / se &# 39; sa pic minun kansaani / joka
paistaa männynneulanen / intressit ja valikoituja jokainen jäänyt
tumma puu / välein selvitys ja vahingoittaa hullu / on kokonaan

muistissa ja kokea minun kansani / Sap mitä kursseja poliisille
/ Harry muistoja suora mies / heidän kivinen harjanne / niityt /
ponit ja mies / kaikki kuuluvat samaan perheeseen hajuvesi / kukka
lohtua järjestelmät de Ayer / kantavat hyvin yksityiskohtaisesti
/ nämä ovat veljiämme käänteinen sammuttaa janoa / ne kuljettavat
meidät Canales ja ruokkia lapsemme / paistaa vesi siirtyy puroihin
ja jokiin / ei ole vain ihmetellä, vaan veri meidän / ja vesisäiliö
jokaisen rannikolla taitekohdan kirkasta vettä järven / ne myös
jopa lähetti muistoja elämän minun kansani / Suuri Mara Mara
on ääni isäni &# 39; isä / aina eroavat vyötärön puolella OCD
Espanja / jään tieltä ei ole hiljainen toiston valkoinen mies
/ PD ei paikka kuulla, että silmujen puhkeavan kevään / tai
kohinaa hyönteisten siivet / vati vain teemoja tuntui täällä
/ ja miksi tämä elämä on ja voi kuulla ääniä yöt ovat / muut
ihmiset ympärillä lampi yöllä sanoi / Ste / vain / Olen nähnyt
nyt rokkaamaan katso kahta kriteeriä / ja vasemmalle valkoisen
miehen, joka ampui heitä ohimennen paraati jopa / En ymmärrä,
miten tupakointi kevyempi kaikkein voi &# 39; t olla tärkeämpää
/ ja yllä seuraa, että yksinäinen pysyä hengissä, miksi tämä mies
/ ilman P jos kaikki peto olivat menneet / miehuus kuolee suuri
klassikko ajan / maa oli äitimme, mitä ne olivat ennen / maa ennen
Sun niin Leonid / maapallo ei kuulu ihmiselle / mies kuuluu maa /
toimeksianto ei me &# 39; ve web elämän hän &# 39; s vain nauha /
minulle mitä se tekee web / se usein epäonnistunut edes valkoinen
mies, jonka / mutta käveli ja puhua hänen kanssaan ystävä /
ystävä voi olla samaa yhteisestä kohtalosta / se on järjestys
luonnon ja rekrytoida / käytetään / Saatamme olla veljiä onhan
meillä &# 39; ll katso / jossa on pusikko mennyt / jossa on hyvä
/ loppuun Libyan ja alussa selviytymisen

**Tapauskertomukseni kirjoittamishetkellä marraskuussa 2016
videon tekstitys näyttää tältä:**

suuri päällikkö vuonna washington koska sana, että hän haluaa
ostaa maamme / hän kysyy kuukauden meille tämän maan on meille
pyhä / miten voit ostaa tai myydä taivasta sateen ja tuulen /
ajatus on outo meille, jos emme omista raikkautta ilman ja /
kipinä sää / miten voit ostaa niitä joka osa tätä maata on pyhä
minun kansalleni / joka paistaa neulalla / jokainen Sandesh tai
joka jäi pimeässä metsässä joka selvitys- ja humina / hyönteinen
/ on pyhä muistissa ja kokemus kansani / Tämä sovellus mitä
kursseja puiden läpi Harris muistoja directement / Rocky
vaakunat / niittyjä / ponit ja mies / kaikki kuuluvat samaan
perheeseen tuoksu kukkien sisarillemme peura / kantavat suuren
ego / nämä ovat veljiämme käänteisen sammuttavat janomme / ne
kuljettavat kynttilöistämme ja ruokkia lapset / The Shining
vesi liikkuu puroihin ja jokiin ei ole vain vettä / mutta juoni
esivanhempiemme / kukin aavemainen pohdinnan Clearwater järvien
ja tarinoita / Evens ja muistoja elämän minun kansani / veden
sivuääni on ääni isäni isä / tapamme poikkeavat aina puolella
oman cds tyhjentää silmissä / oikea mies / ei ole hiljainen
paikka valkoinen mies kaupungin sijaa kuulla / silmujen elämää
kevääällä / tai kahinaa hyönteisen siipien surina Melu vain
loukkaa korvia / ja mitä elämä siellä on ihminen ei kuule ääniä
yöt ovat kaikki / frocks ympärillä lampi yöllä / Olen nähnyt
tuhat homeelle puhveli kastike Prairie jättämän valkoinen / Mies
joka ampui heitä kulkemasta juna / En ymmärrä, miten tupakointi
Irlannin voi myös olla tärkeämpää kuin / puiston seuraa, että
voimme oppia pysyä hengissä, kun tämä ihminen ilman / lyödä
/ jos kaikki pedot olivat menneet ihminen kuolisi suuresta
yksinäisyydestä hengen / maa on meidän äitimme / mitä ennen maa
ennen pojat maan / maa ei kuulu kaksi miestä / ihminen kuuluu
maahan / mies ei web elämän on vain säie mitä hän dusted / web
se jälkeen itse / jopa valkoinen mies, joka sai käveli ja puhui
häntä ystävä print / ei ole vapautettu yhteisen kohtalo / se on

järjestyksessä luonnon ja levy on hyödytön / voimme olla veljiä
kun kaikki näemme / Joo / jossa pusikko on mennyt / missä on
innokas 1 loppuun elin- ja alun selviytymisen

Intiaanipäällikön viisaus on nyt kulkenut usean vääristävän suodattimen läpi. Ensinnäkin jo alkuperäinen puhe on kolonialistinen septe, jota on muokkailtu monta kertaa ennen kuin Mark Sawalha teki siitä videon. Suomalainen aksentti vaikeuttaa YouTuben puheentunnistusohjelman toimintaa, eikä automaattikäytäjä suoriudu tehtävästään ainakaan paremmin. Tuloksena on merkityksistä riisuttu ”alkukieli”, joskin vuoden 2016 asetuksilla tekstityskone jätti kirjoitukseen selvästi enemmän kaikuja videolla kuultavasta puheesta kuin kaksi vuotta aikaisemmin.

Onko koneiston tuottama automaattikirjoitus sitten kiinnostavaa? Tämä lienee makuasia, niin kuin sekin, kumpi yllä olevista käännösversioista toimii esteettisesti paremmin. Joka tapauksessa löysin moneen kertaan kolonisoidulle ja raiskatulle tekstile mielestäni sopivan käyttötavan kirjoittaesani syksyllä 2017 ilmestynyttä romaaniani *Jatkosota-extra*.

Eräs romaanin luku sisältää Suomen Yhdysvaltain suurlähetystössä työskentelevän fiktiivisen lähetystösihteerin laatimia raportteja, joissa kuvataan amerikkalaisdiplomaatin näkökulmasta Kataisen hallituksen ministereitä. Esikuvia näille teksteille ovat WikiLeaksin vuosina 2010–2011 julkisuuteen vuotamat Yhdysvaltain diplomaattiset asiakirjat. Niissä suomalaisia poliitikkoja luonnehditaan välillä eksoottisilla kielikuvilla tai muuten yllättävästi: esimerkiksi Tarja Halonen oli amerikkalaisten mielestä ”ajoittainen syöksähtelijä”, jonka suuri kansansuosio perustui siihen että hän käytti kirjakielen sijasta puhekieltä.

Päätin yrittää ristivalaista romaanissani Suomen poliittista

kulttuuria jäljittelemällä parodisesti jenkkidiplomaattien tapaa katsoa ulkopuolisin silmin suomalaisia poliitikkoja. Lisäsin kohtauksen surrealismia ja kielellistä kiinnostavuutta kirjoittamalla raportit hyvin huonolla, anglismien ja taivutusvirheiden sabotoimalla suomella. Näissä raporteissa outo assosiointi yhdistyy yhtäältä suomea osaamattoman kirjoittajan sanakirjakäännösmäiseen kieleen, toisaalta samantapaiseen käännöskonemaisuuteen kuin yllä olevissa Seattlen puhe -bastardeissa.

Annan lyhyen havaintoesimerkin raportista, jossa yhdysvaltalainen residentti esittää vaikutelmiaan sisäministeri Päivi Räsäsestä:

PÄIVI RÄSÄNEN, Sisäministeri 2011-

Olen vain yhden kerran joutunut nähdä, miten 88-vuotta-vanha isoisäni Eugen murtaa puhkeamiin sen tunteen kyyneliin. Lisäksi, tämäkin oli suurelta osalta vain unta. Öinen virkeys suhteellisen helposti kulutti anastamaan muutamassa hetkessä uneni. Lihan väsyttämisestä seuraamaan unessa en ollut parhaimmillaan valmis yrittäen vain unohtaa kaikki mitä olen nähnyt ja kokenut.

Katkerasti itkien, isoisäni kasvot muuttuvat tavalla mikä minulle on lähes sietämätön. Paras tapa kuvata on sanoen että, hänen kasvonsa *kuplivat*. Vetäytyen myrkkyyhin ja kauhuun jolle vain uni on tunnusomainen, se verenpunainen chaos jatkaa kiusaamaan minua jopa nyt, kirjoittaen näitä muutamia vaatimattomia rivejä. Suomen Ritarihuoneessa talvella 2013 Sisäministeri Päivi Räsänen sai väitellysti nimen, ”kommunistien salonki leijona.” Osuuko kuvaus maaliin, on kenen tahansa arvaus.

Huomasin näiden raporttien olevan luontainen tekstiympäristö moninkertaisesti väärennetylle ja vääristetylle Seattlen puheelle. Vaikka yllä esittämäni konekäännökset ovat

sellaisinaan hieman raskaslukuisia, mikään ei estä jäsen-
tämästä tekstiä välimerkeillä ja kappalejaoilla. Näinkin
yksinkertaisilla keinoilla tekstiä pystyy muokkaamaan
yllättävän paljon kielipillisesti korrektin – vaikka sisällöl-
lisesti yhä käsittämättömän – ”perusproosan” suuntaan.

Osoittautui, että Eurooppa- ja ulkomaankauppaministeri Alexander
Stubb olisi paras fiktiivinen hahmo siteeraamaan ikaikaista
intiaanien viisautta:

Stubb hallitsee Englannin kielistä puheen ja painetun sanan niin
suvereenisen että kuin ainoastaan syntyperäinen Yhdysvaltain
kansalainen. Merkitkää sanani: laiminlyömästä tulemaan
tutustumaan läheisesti Stubbia ja unohtaisimme syventämään
yhteistyötään hänen kanssa, me syyllistyemmisi karkeaan
erehdykseen.

Hänen energisyydensä on parasta nähtävillään runsastan
β-Carotene käytön vaikutuksen, annan Stubbien itselle puheen lah-
jaa ja siteeraan, ”Niiden laatikoita Eve Washington sanoo sanat,
jotka hän haluaa meidän maamme. Hän kysyy paljon niin nopeasti.
Tämä maa on meille pyhä. Miten voit ostaa tukkutaivasta, sateen
ja tuulen. Ajatuksena on outoa meille, jos et omistuksessa raik-
kautta ilmassa, ja kahden muun kipinä.”

LÄHTEITÄ

Mark Sawalhan kotisivut: www.marksawalha.com. Päivitetty 23.11.2016.

Sawalhan YouTube-tili: www.youtube.com/user/MarkSawalha1. Päivitetty 23.11.2016.

Seattlen puhe: en.wikipedia.org/wiki/Chief_Seattle. Päivitetty 23.11.2016.

WikiLeaks: Aittokoski, Heikki ja Miettinen, Anssi 2011.

"Halonen 'syöksähtelijä', Tuomioja 'ampuu lonkalta'."

Helsingin Sanomat 11.2.2011.

Yli-Juonikas, Jaakko 2017. *Jatkosota-extra. Helsinki*: Siltala.

Tuskien tiellä (katkelma)

Sami Liuhto

Judenrein

[etsi pääsi läpi elämät itsesi totisesti tämä leipä lisää piste]
Tuho oli lähestymässä Pääni oli kipeä. Obsessiivisuus-kompulsiivisuus oli päässyt lopullisesti voitolle. Elämä olisi sitten siinä. Pitkään olin sinnitellyt, kuitenkin nyt oli tullut häviön hetki. Olin uupunut. Silti levollisuus ei levittäytynyt mieleeni, sillä obsessiivisuus-kompulsiivisuus yhä jäyti mieltäni, se ei edes hetkiseksi levähtänyt minut lyötyään. Ihme tyyppi. Joten lie ni yhdentekevää, miten olisin, kun obsessiivisuus-kompulsiivisuus kuitenkin riehuisi mielessäni, eli minä voisin edelleen tehdä työtäni ellen sitten vetäisi itseäni hirteen. Jälkimmäinen teko toisi lopullisen levon mieleeni, ehkä, sillä pidin todennäköisempänä, että hirteen menon jälkeen olisin vielä kipeämpi kuin eläessäni. Tämä kestäisi ikuisesti. Sitten näin dokumenttifilmin perheestä. Dokumenttifilmin toi tietooni eräs keski-ikäisenä eläköitynyt lukion rehtori. Hän kertoi dokumenttifilmin ”ällöttävästä eksistenssistä”, näin hän määritteli teoksen horisontin, hän kertoi tästä yököttävyydestä ärsyttääkseen, missä hän kieltämättä onnistui täydellisesti. Sitten kuulin, että dokumenttifilmi oli ärsyttänyt peräti niin, että siitä oli tehty pitkä tutkimus. Tämä tutkimus toi lisiä dokumenttifilmin ”tietoihin”, eivätkä nämä lisät olleet kuin pelkkiä ”lisiä”. Dokumenttifilmi väitti, että perhe muutti uuteen kotiin. Se ei ole yhtään ihmeellistä, mutten oikein välittänyt tämän uuden kodin luonteenpiirteistä, mikä johtui siitä, että nämä luonteenpiirteet eivät olleet kovin miellyttäviä. Muuton jälkeen nimittäin ilmeni, ettei koti ollut pelkästään nelihenkisen perheen koti, se oli myös koti jollekin en oikein tiedä mille. Dokumenttifilmi sekä sitä käsittelevä tutkimus yrittivät etsiä selitystä uuden kodin ylimääräiselle jäsenelle, mutteivät siinä onnistuneet. Mieltäkiinnittävää oli myös, että tutkimus piti sisällään tutkimuksen löytäjän viitteitä. Näistä viitteistä ilmeni, ettei edes tutkimuksen lukeminen ollut hyväksi ihmiselle, sillä tämä löytäjä oli tullut tutkimuksen vuoksi sekopääksi. Huumemies hän oli ollut

jo etukäteen, mutteivät huumeet olleet syynä jatkán lopulliseen hulluksi tulemiseen, näin väitän, sillä tiedän minäkin, mitä on vetää sisäänsä huumeiksi nimettyjä ällöttävyyskäsia. Keski-ikäisenä eläköitynyt lukion rehtori pyrki siis ilkeilemään minulle, muttei ilkeily ollut kuin yksi hänen pyrkimyksistään. Näistä lisäpyrkimyksistä hetken päästä. Ilkeilyssä hän onnistui hyvin. Idiootti oli kuulut, että olimme juuri selviytyneet muuttostressistä, eli oli oikein loistohetki lyödä lopullinen piste i:n päälle. Olin tutustunut tähän perversitikkoon läntisen Perä-Suomen hirvittävyudessa, eikä hän sieltä häivyttyni viitsinyt päästää ystävyttämme väljähtymään, mikä johtui siitä, että häntä onnellistutti suuresti inhimillinen kärsimys, muttei hän inhimillisyydestä tiennyt yhtään mitään. Hän oli itse välittömästi myöntämässä, ettei hän ensiksikään ollut inhimillinen eikä hän toiseksi ymmärtänyt inhimillisyyttä, piti sitä ämmien ynnä muiden huorien höpötyksenä. Ovikellon soiton jälkeen minulle tuli outo olo. Sitä ei voi määritellä kylmyydeksi, märkyydeksi eikä helvetilliseksi oloksi, enemmän oli kysymyksessä ilmeily, siis niin kuin minulle olisi ilmeilty, ilmeilty merkitsevästi. Tiedättehän: *me olemme ystäviäsi, mitään pelättävää ei ole*. Sitä en älynnyt kysyä, miten äijä oli päässyt käytävään, miten hän oli selviytynyt ulko-oven sisäpuolelle, sillä tietääkseni ulko-oven lukko piti roistot ynnä muut hullut sekä idiootit siellä missä heidän on hyvä elää, eikä heidän ollut yhtään hyvä elää hyvien ihmisten läheisyydessä, sen olin oppinut viimeistään Perä-Suomen reissuni jäljiltä, mikä kenties on vähättelyä, käsittääkseni olin oppinut väistämään ihmisen-nimistä eläintä jo ensimmäisellä vuosikymmenelläni. Meillä oli puinen ovi. Yhä on. Tutkin sitä mielelläni. Ovi on hyvä keksintö. Sitten kun oveen liittää lukon niin muodostuu hyvän elämän perustus. Huonon elämän perustus kuitenkin seisoi käytävässä, enkä vielä tiennyt etteivät ovi sekä siihen liitettävä lukko riitä, ovisilmäkin on välttämätön. Tosin sokeus estäisi ikävimmiltä empiirisiltä hirvittävyksiltä, muttei sokeus miellyttänyt sieluksi väitettyä elämää

määrittelijää, elämäni määrittelijää, sillä olin jo vähäisen kuuro, pelkästään toinen kuuloelimestäni oli terve, ensimmäinen oli hyvin kuollut. Kävin kiinni oveen ryhdikkäästi, sillä yleensäkin pyrin ryhdikkääseen esiintymiseen, mikä on pelkästään hölmöä, ei edes häiritsevää. Hämärä tuli näkyviin, sitten hulluun mieleeni tuli joukkio tekijöitä, kuitenkin onnistuin häivyttämään heidät keskitämällä solukkoni mielenkiinnon oven sekoittuneeseen väriin. En kyennyt ymmärtämään värin nimeä, sininen se ei ollut, eikä vihreä, beige, kenties kellertävä muttei sittenkään, eikä pinkki, violetti... mutten päässyt pidemmälle, sillä hämärä tiivistyi, muodosti ihmisen. Tuo virne pärstässä, lätsä päässä, puku yllä, näin jälleen vuosien päästä keski-ikäisenä eläköityneen lukion rehtorin. On selvää, että olin tyrmistynyt, sillä olin luullut että edessäni virnistelevä äijä olisi ollut pelkkä huumeidenkäytöstä tuottunut vääristymä, eikä todellinen ihminen. Muttei näin päässyt käymään, illuusio häviää todellisuudelle ikuisesti. Siinä hän nyt oli, eikä siinä ollut riittävästi, hän mitä ilmeisimmin oli pyrkimässä sisälle. Oikein viittoi siihen tyyliin, että teepäs nyt hyvin, väisty, että pääsen sisälle. Toisin kuin hänen hyvä ystävänsä, professori, hänestä myöhemmin, keski-ikäisenä eläköitynyt lukion rehtori ei ollut *edellyttäjä*, ei, hän pelkästään teki esityksiä, hän oli *esittäjä*. Edellyttäjä olisi ollut jo sisällä. Keski-ikäisenä eläköitynyt lukion rehtori korosti, ettei hän ollut tohtori, joten hän ei voinut edellyttää yhtään mitään, hän pelkästään esitti, että sopisiko millään että nyt olisi niin ynnä vähän näinkin. Yleensä sopi, sillä muuten esityksen kohde eli esine, siis objekti, olisi päätynyt loputtomiin ongelmiin eli ovivirnistelijä oli ironikko. Tunnette tyypin. Mikäli ette tunne niin olette onnellinen. Väistyin hänen tieltään, sillä, kuitenkin, loppupeleissä, minä olin heikko-luonteinen ihminen, elämässä kiinni pyristelevä pässinpää. Selänsään äijällä oli beigenvärisen reppu. Hän oli niin hullu, että oli nimennyt repun, nimeksi oli tullut Peessi, eikä nimeäminen ollut tullut kenellekään yllätyksenä, sillä yllättävää oli ollut pelkästään se,

ettei äijä heti etsiytynyt vielä ilmeisempiin vitseihin. Röyhkimys tutki huoneet järjestyksessä eteinen, olohuone, keittiö, vesiklosetti. Hän kertoi, ettei häntä kiehtonut sänkytouhu enää yhtään, joten hän ei etsiytyisi pyhäkköön. Kiitin äijää, enkä ollut ironinen, mikä ei miellyttänyt häntä yhtään. Äijän silmät viivähtivät näköelimsäni sekunnin enkä minä millään kyennyt ymmärtämään, mitä hänen päässään liikkui. Silti minun päässäni oli ikävä tunne, että hän tiesi hyvin, mitä minä mietin, jos nyt voi nimittää miettimiseksi pääni yksinäisiä älyttömyyksiä, enkä minäkään enää miettinyt yhdyntää, voin sen tässä myöntää. Sitten hän meni vesiklosettiin. Siellä hän viihtyi. Hän jätti vesiklosetin oven vetämättä kiinni, minkä toimen hän teki siksi, että perversiot tekivät hänen kipeälle mielelleen hyvää, eikä siksi, että vesiklosetti oli pieni. Vesiklosetin pienenus liittyi leveyteen, pituuteen, syvyyteen muttei korkeuteen. Ruhoni on, kuten tiedetään, iso eli läski. Lisäksi olen pitkä. Pituuteni ei löydy selästä, sillä pituuteni löytyy sääristäni ynnä reisistäni. Olisi luullut, että minun oli hyvä seistä käymälässämme, siellä minun olisi ollut hyvä heittää vettä. Kuitenkin käymälässämme kävi minulle toisin, luonnollisesti, sillä leveä perseeni otti kiinni oven puuhun, tutki sitä, lähenteli, ehdotti yhdyntää, jolloin oven syytön puu hätääntyi. En tuntenut puun merkkiä, ehkä vesiklosetin oven puu oli leppää. Kyseinen puu tunsikin jo minut, kun en leppää nuoruuteni häpeällisyyksissä tuntenut (erittelen suhteeni leppään hetken päästä, kuitenkin kerron jo nyt, ettei suhteeni leppään ollut yhtä syvä kuin Kittilän miehen ystävällä, Kypärämäen esteetillä. Kuten tiedämme, Pitkänen nussi leppää, minä en ikäväkseni ole nussinut edes mäntyä.). En pystynyt keskittymään kusemiseen, kun iso perseeni hiveli leppää eli mikä puu sitten olikin kyseessä. Onneksi lepän päällä oli värikerros, joten lepän närkästyeisyys ei näkynyt kovin pitkälle, pönttö oli vähän ihmeissään, muttei elämässä pöntöiltä ole perinteisesti kyselty yhtään mitään. Mitä tulee pöntölle istumiseen, se ei onnistunut ennen kuin käänsin reiteni

vinoon. Minulle oli kerrottu, että on hyväksyttävää päästää ovi irti lukkojärjestelmästä, lisäksi se olisi järkevää, muttei, kuten tiedetään, järkevyys säatele elämäni. Järkevyys ei ole minulle tyypillistä. Neljän istunnon päätteeksi luovutin. Pelkäsin jo, että reisiluuni vääntyvät, tulisin kävelemään loppuelämäni väääreisistä. Se olisi häpeällistä. Vääräsäärisiä tässä elämässä riittää, heillä on tunnetusti kerhokin, sillä vääräsäärisuus on hyvin yleistä. Mitä tulee väääreisiin, niin heistä ei ole edes kuultu, joten en minä hinkunut väääreisiksi. Olen uniikki ihminen, todellinen yksilö, mutten minä silti hingua väääreisiksi. Tulokseksi siis tuli, että päästin oven irti lukkojärjestelmästä, eteinen tuli eteeni, lopuksi suoristin sääreni eteiseen. Näin, viimeinkin, ulostin julkisesti. Tätä hetkeä olin pelännyt, nyt se oli tullut, nyt elin todeksi unieni vihjeitä. Minun täytynee selittää, mistä puhun. Eli olin tullut näkemykseen, että ihmisillä oli unennäköjä, joiden esiintyminen ei jäänyt yhteen yöhön. Näin vietettiin minunkin öitäni. En ollut siis mitenkään erikoinen ihminen, poikkeus sääntöön, pikemmin olin itse sääntö. Eräs usein toistunut uni oli ällöttävä kertomus siitä, miten tein vesiklosettitoimeni julkisesti, pönttö oli ihmisten keskellä, mutteivät ihmiset välittäneet siitä että ulostin heidän nähtensä, mikä joih-
tui siitä, etteivät he välittäneet mistään mitään. Tämäntyyppisen unen olen nähnyt kymmeninä öinä, enkä voi väittää, että herätyäni mieleni olisi täyttänyt myönteisyys. Ilmeisesti uneni oli versio Kittilän miehen unennäöstä, johon Kittilän mies ei ollut yhtään tyytyväinen (onko uni joskus miellyttävä, sitä minä en tiedä, eivät Kittilän miehenkään unet yleensä miellyttäviä olleet). On todennäköistä, että olen Kittilän miehen uudelleen-syntymä, se selittäisi elämäni, joten uudelleen-syntymä selittäisi helposti myös pönttöuneni. Kuitenkin on teoreettisesti todennäköistä, että minä en ole Kittilän miehen uudelleen-syntymä, jolloin olisin erillään Kittilän miehen elämästä. Silloin pönttöunille olisi löydettävä muu selitys. Olen eritellyt tätä pitkään, enkä ole löytänyt kuin yhden selityksen

eli sen jo esittämäni selityksen, että minä olen Kittilän miehen uudelleen-syntymä. Pönttöuni siis osoitti todeksi minun yhteyteni Kittilän mieheen. Tämä käy järkeen, kuten elämäni tutkinut ihminen voi helposti älytä. Istuin pöntöllä miettien sitä, että oli onni etten nähnyt itseäni peilistä. Jos peili roikkuisi seinällä siinä, missä oli runohyllystöni viimeinen osuus, eikä runohyllystöni viimeisen osuuden vieressä, näkisin nyt itseni pöntöllä keskittymässä yleisesti yksityiseksi koettuun toimeen. Runohyllystöni viimeinen osuus oli eteisessä siitä syystä, ettei runohyllystöni viimeinen osuus sopinut olohuoneeseen eikä keittiöön. Olin myös päätenyt siihen, että runorivistöni loppuun tungen kevytmodernistisen runouden, sillä kyseisen sijoittelu symboloisi ärhäkkäästi. Lisäksi se olisi humoristinen teko. Näköni oli huono, joten en nähnyt runoteosten nimiä. Kenties tunnistin viisi nidettä, enintään kymmenen. Runorivistöni oli pitkä, muttei mitenkään ennätyksellisen pitkä, tunsin ihmisiä, joiden runorivistö täyttäisi vesiklosetinkin, joten olin onnen mies, enkä epäonninen hölmö. Hörähdin. Puhuin itsekseni: ”Hoelderlin.” Sitteen muistin yksityisen nykyisen suhteen yleiseen, sillä nykyisin yksityinen helposti sekoittui yleiseen, kuten yleinenkin tämän tästä sekoittui yksityiseen. Tuntui siltä, että entropioitumisen nopeus kiihtyi. Siitä ei ole kuin hetki, kun *yleisesti* höhöteltiin *yleisessä* käymälässä kännykkäänsä hölöttävälle idiootille. Tänään moinen käytös ei pistä silmään. Eräs ystäväni meni lähimenneisyydessä pönttötoimille. Hän oli kannissa kuten minäkin olin, mutten minä silti mennyt hänen perässään vesiklosettiin. Nykyisin olisi mentävä ettei hulluksi väitettäisi. Tuolloin kävi kuitenkin niin, että hän otti käymälässä puhelun tyttöystävälleen Lontooseen. Ilmeisesti vielä joskus tulen erittelemään heidänkin suhdekiemuroinnit ellen sitten kuole ennen. Itse puhelu sujui hyvin, eikä tyttöystävä tullut tietämään, mistä jatkäfrendi soitti mielitietylleen. Silti kanniputken jälkeen ystäväni oli ärsyyntynyt, hän näet piti itseään ääliönä, kun oli puhunut tyttöystävälleen puhelimeen pönttöä täyttyessään.

Nykyisin siinä ei ole mitään ihmeellistä, jos käymälässä põlötetään kännykkään, ennemminkin ihmisen käytös herättää kysymyksiä, jos hän ei ole vähintään yhdeksänkymmentäyhdeksänprosenttisesti kännykkä kiinni kuuloelimessä. Tästä tulee väkisinkin mieleen, onko entropioituminen evoluution vihollinen, kenties evoluutio vielä pysähtyy, jos entropioitumisen nopeus yhä kiihtyy. Ettemme päätyisi jälleen puuhun hyppimään? Selkämme ei vielääkään ole sopeutunut pystyssä olemiseen, joten ehkä olisi pelkästään järkevää mennä metsään serkkujemme luokse. Pitäisi myöntää, ettei meistä ollut kävelijöiksi, oli ollut virhe lähteä kävelemään. Eikö evoluutionkin ole sitä mieltä, että kuulumme metsän puuhun? Selkä tässä on kipeänä ihmiseläimellä päivästä toiseen, en tunne ketään, johon selkäkivut eivät olisi iskeneet. Pitkällä menneisyydessä on hetki, kun hylkäsimme puut, silti selkämme on yhä kipeänä, joten eiköhän olisi hyvä kävellä metsään, kiivetä puuhun, jolloin tulisimme luonnolliseen ympäristöömme. Elämämme helpottuisi jo kolmen sukupolven päästä. Me vielä kärsisimme, putoilisimme oksistojen viileydestä, kuitenkin ihmiseläin olisi myöhemmin kiitollinen uhrillemme. Serkkujen kommentointi olisi kenties härskiäkin, kun siirtyisimme puuhun. Vitsejä sinkoilisi. ”Kelvoton sää ihmiseläimen kotiin toi”, kommentoisi joku huumoriin mieltynyt yksilö. Muttei meitä pois käskettäisi, ymmärrettäisiin, että meillä oli ollut mieliteko yrittää elämistä pystypäin eikä se, kuten hyvin tiedetään, onnistu oksistojen ryteikössä. Käärmeikin on pistämässä ihmiseläintä, kun oksistot hylkää. Tosin voi käärme kiivetä puuhunkin, muttei se ole niin yleistä kuin luikertelu pusikoiden keskessä. Menin keittiöön. Istuin pöydän ääreen, odotin, en miettinyt mitään, mikä onnellistutti, tulin puolitäyteen tyytyväisyydestä, en siis puolityhjyyteen, kuitenkin hyvä oloni loppui siihen että keski-ikäisenä eläköitynyt lukion rehtori tuli luokseni, vesiklosetin oven hän tietenkin jätti eteisen seinään kiinni, sulkeminen ei ollut hänelle tärkeää. Vesiklosetti tuotti kellertävän loisteen eteiseen muttei enää keittiöön

eikä olohuoneeseen. Äijä puhui keittiöön käydessään: ”Sä et sitten viitti enää edes terästäytyä sitä vähää, että vittuilisit mulle?” – ”On vissiin vähän ruostunut...” – ”Älä selitä”, äijä huusi, kun istuutui viereeni, mikä on ärsyttävää, ”etkö sä ymmärrä, että sun hinttimäin tyylis tuo muistot mieleen professorille, eikä hän oo enää yhtään tyydytetty. Hän jäi eläkkeelle että voisi TÄYSILLÄ keskittyä perverssiyteen, hän on siis emeritus! Muttei hän voi elää tyydyttävää elämää siitä syystä, että sä oot tommonen ei-perverssi ihminen.” Sitten keski-ikäisenä eläköitynyt lukion rehtori heitti repun pöydälle, otti siitä videokotelon, työnsi sen minulle, eikä viitsinyt vältellä syljen lentämistä, kun hän yhä kertoi edelleen: ”Sä oot pelkkä uloste koko mies... mä toin sulle hyvää hyvyttäni tän dokumenttifilmin... professori itte suositteli sitä sulle, huusi mulle että mun pitää viedä tää sulle... se oli käsky eikä pyyntö... silloin kun sä häivyit niin mä jouduin hirveeseen kuseen, tuliseen järveen, tiesitkö sitä, tuskin, mutten mä oo sulle suuttunut, sä kun oot täysin luonteeton ihminen. Kuitenkin nyt on tullut perinnän hetki, sun pitää tehdä mulle tietty juttu, mikä tietty on professorin, emerituksen juttu, niinkun jutut on. Meidän juttu. Hän puhuu itsestään niin mielellään monikon ensimmäisessä. Sitten vielä tämä: se on siis *professori* (*emeritus*) eikä emeritusprofessori, sun on hyvä pitää mielessä tämä ettet hölmöile, tosin sä tulet hölmöilemään, kuitenkin yritä pitää hölmöily minimissä.” Hän lähti. Menin vesiklosettiin. Yrjösini pöntön vihreäksi. Sitten vedin pöntön, tuijotin vettä, muistin menneisyyttäni, yrjösini veren pönttöön, silmistäni vuoti vettä. Elämän onnellisuus teki minut kipeäksi, silti lähdin olohuoneeseen mutten tohtinut mennä seinän lähelle, olisin voinut nähdä ulos Mellerin puistikkoon, eikä siellä näkyisi mitään miellyttävää. Rehtori (emeritus) Äes siellä seisoi täsmällisellä tyylillään. Sen jälkeen mieleeni tulisi, että se on Äes-Äkeen, perkele, eikä mikään Äes-Äeksen, mikä yhä lisää kipeyttäisi sieluni ripettä, sitä jäljelle jäänyttä rivoiksi mieltynyttä täysmänttiä elämäni ylläpitäjää. Rehtori (emeritus)

Äeksen suku oli päättänyt, että heidän nimensä muotoutuu Äes-Äeksen, eikä Äes-Äkeen, mikä oli tullut heidän kipeisiin mieliinsä siitä syystä, että Suomemme menneisyydestä oli löydettävissä poikkeus jos toinenkin, mitä tuli nimien muotoutumisiin, lisäksi Poikkeus olisi hyvä nimi Suomelle, täällä kun poikkeus oli sääntö. Presidentti Risto Rytin suku oli monkunut itselleen poikkeuksen, nimi muotoutuisi Ryti-Rytin eikä Ryti-Rydin, lisäksi oli jonkun teollisuusäijän suku identtisine monkumiseen, joten Äkeen suvunkin oli päästävä pätemään, mikä ei enää yllätä ketään. Äeksen. Ei vittu. Ilmeisesti heille tämäntyylinen käytös oli tyyppillistä, kenties koko Äeksen suku oli täynnä huumoriin mieltyneitä pölvästejä ynnä höhöttäjiä. Kyseessä oli määritelmällisesti pohjoinen luonteenpiirre. Siellä peltö tärisee, kun pohjoisen mies hähättää tiellä rämpivälle hölmölle, tämä kun ei ole sitäkään ymmärtänyt, että vähemmällä pääsee kun keskittyy puhumiseen. Mielettömään mieleeni tuli kolme, ehkä neljä hirvittävää hetkeä, kun minulle oli hirnuttu Perä-Suomen idioottien ryhmästä, eivätkä he häpeillen hihitelleet, sillä, kuten tiedämme, heillä on keskeisenä luonteenpiirteenä rehellisyys, tosin rehellisyys ei ulotu yksikön ensimmäiseen, mikä nyt ei ole suuri puute, sillä ihminen on muiden ällöttävyyksiensä lisäksi itsekäs kusipää, edes Perä-Suomen ihminen ei ole poikkeus, hänkin on itsekäs kusipää. Jälkeenpäin mietittynä dokumenttifilmi oli pelkkä pelästyttävä tekijä. He tiesivät, että pelästyisin, lisäksi he tiesivät, että etsisin täriseviin käsiini myös dokumenttifilmiin liittyvän tutkimuksen, sillä he totisesti tietävät mitä tekevät. Dokumenttifilmin ynnä siihen liittyvän tutkimuksen jäljiltä olinkin siinä pisteessä, että tein mitä käskettiin. En ollut juonut kolmeen vuoteen, enkä voi kieltää, etteikö nyt tehnyt mieli syöksyä juopumukseen. Oluet, monenmoiset liedonteet, viinit, väkiset tuotteet, niiden loistokkuus, jäyivät päässäni kuin puuhun tunkeutunut syöpäläinen. Hyvä olo täytti sieluni. Miten luokiteltiin syöpäläinen, huusin olohuoneen korkeuteen. *Insect in english*, nyyhkin kursiivisesti, voi

vittu tätä elämää. Polvet tärähtivät puuhun, toivoin etteivät ihmiset suuttuisi, mikä nyt oli erittäin hölmö toive, sillä ihmisten inho oli läpikäyvää, inho tuli seinästä kuin rehtori (emeritus) Äes käytävästä huoneistoomme. Kenties inho oli läpikäyvyyden lisäksi myös läpinäkyvää, se selittäisi rehtori (emeritus) Äeksen ilmestymiset, ehkä olisi jo syytä tehdä Rehtori (emeritus) Äeksen ilmestys, en tiennyt miten se tehtäisiin, kuitenkin se pitäisi tehdä. Runomuoto olisi hyvä. Sitten keksin, että voisi, kenties pitäisi kehittää termi 'kertoe', eli nyt se oli kehitetty. Voi vittu, kuuluinko Äeksen sukuun, meno oli sentyylistä. Huomioin, että käytin mieluummin termiä 'vittu' kuin 'perkele', sillä en millään toivonut, että keski-ikäisenä eläköityneen rehtorin jälkeen käytävässä olisi itse Sielunvihollinen. Päälle ironisoin jotenkin välttämättömästi, että ei keski-ikäisenä eläköitynyt rehtori juuri jäänyt jälkeen Sielunvihollisen hirvittävyydestä. Hö-hö. Sitten hiljenin. Olinko puhunut ääneen? Hyönteinen se oli (toinen luku sisältää järviä, joet sentään jäävät käsittelemättä). Miellyttävä nimi. Idässä oli järven nimenä Höytiäinen, ehkä Hyötiäinen, en minä tiennyt enkä tutkisi internetiä, sieltähän totuus löytyisi, sieltä löytyivät totuudet, yksikään totuus ei jäänyt sieltä pois, näin oli päätetty jo silloin, kun internetin suunnittelemiseen ryhdyttiin. En ollut täysin tietoinen siitä, milloin tehtiin päätös, että internet on tehtävä, ilmeisesti ensimmäinen kokous internetiä koskien oli sotien jälkeen (ehkä se ei ollut kokous, ehkä kyseessä oli konferenssi). Sitten väänsin vitsin väkisin: minkä sotien. Ymmärsin sentään, että minun olisi levättävä, tosin epäilin että uni olisi pelkkä lisäkärsimyksen tekijä, muttei vielä yksi unennäkö siinä pitkässä hirvittävyyksien järjestelmässä tuntuisi enää missään. Putosin uneen. Olin jälleen metsässä, mistä ystäväni tekivät kiireesti lähtöä. En moittinut heitä, sillä lähtöä tein minäkin, mutten onnistunut lähtemään, jäin yksin metsään missä lumi putosi männyistä päähäni. Menin kuusen oksien peittoon. Siinä oli hyvä piilo, lähes tyvä vihollinen ei kiireessään näkisi, että minä olin jäänyt

ystävistäni jälkeen. Istuin puun juureen, selkäni osui puun runkoon, olin yllättävän myönteisellä mielellä tulevien hetkien suhteen. Mikä tässä oli ihmisen levätä, kuusi oli toverini, hän ei hylkäisi, tosin ei sitä tietäisi, ehkä kuusi lähtisi juoksuun, jättäisi minut lumen keskelle. Niin voisi käydä, muttei ollut syytä epätoivoon, sillä kuusi oli hyvä kuusi. Se on sukunimikin. Odotin, toivoin pysyväni ääneti, äänteleättä. Juuri nyt itsekseen puhuminen olisi huono juttu, myöhemmin sitten voisi jälleen höpötellä itsekseen. Muttei nyt. Kuusi oli mäellä, ystäväni häipyivät länteen, vihollinen tuli idästä. Huomioin, että uneni oli se iätön kertomus, mikään ei muuttunut, voi voi sentään. Molemmin puolin mäkeä oli suo. Läntinen suo hävitti ystäväni, heitä odotti hernekeittotyykki. Mieleeni tuli poliittisesti epäkorrekti yhtymä lottiemme elämästä, mikä hävetti, korvensi viimeisiä pääni eläviä yksikköjä, solut tärisivät, inho heidän ylläpitäjänsä silmällä pitäen sen kuin lisääntyi heidän päissään, sitten hiljeni, ymmärsin, olen hirvittävä ihminen. Sitten ymmärsin lisää, minä ymmärsin sen, että olin itsesäälinen ihminen. Se on minulle tyyppillistä. Sitten muistin, että Frendeissä kommentoi eräs, tungen sen tähän suomeksi käännettynä, näin: ”Tyyppillistä.” Kommentti viittaa miehisyyteen, mutten minä ole mies, mikä kommentointi on minulle tyyppillistä. Uneni koki näyttää tämän minulle. Tosin epäilin, ettei opetus pysyisi pitkään päässäni, sillä minä olin tyhmä ihminen. Nyt kuului jo suksen suihke, vihollinen oli työntynyt itäiselle suolle kuin... no niin. Lottiemme siveellisyys oli siis jälleen hävyttömän vitsini esineenä, minä en oppinut mitään tässä elämässä, ihmekö jos rehtorit (emeritus) ynnä muut professorit (emeritus) miettivät päälleni hyvinkin ikäviä ironisuuteen levittyviä vinkeitä. Silti ihmetytti, miten hyvin vihollinen eli ryssä selviytyi suksien päällä, sillä, kuten hyvin tiesimme, ryssä oli huono hiihtämään. Tosin mikään empiirinen todiste ei tukenut väitettä. Mitäpä siitä. Istuin kuusen oksiston peittämänä pelon hätyytellessä jo mieltäni, mikä ei vähemmän yllättävästi ollut mielihyvää lisäävää

tekijä ei sitten yhtään. Ei. Täytyisi pysytellä äänetönnä. Ärsytti jo etukäteen, että voisin räjähtää huutoon eikä piiloni olisi sen jälkeen piilo, minut revittäisiin kuusen oksiston lävitse ryssien keskelle, mikä sinetöisi elämäni: päätyisin kuulusteluihin, myöntäisin välitömästi syyllisyyteni, tunnustus lipeäisi lipevien huulieni välitse ynnä lävitse niin kerkeästi, että ryssätkin menisivät hämilleen, mikä ei ole heille yhtään tyypillistä. Olisinko kidutuksen uhri? Vähän luulin, etten olisi, sillä ryssien mielestä olisin jo niin säälittävä soturi, ettei minuun ollut syytä käyttää edes niitä keveitä välineitä ynnä teknis-tieteellisiä menetelmiä, mitkä ryssien mielestä, kuten leiritodistukset meille väittävät, käyvät säälittävimpäänkin soturiin, mutten minä ollut edes säälittävin soturi, ikävä juttu, kenties ikävin. Juttu vituin. Öh... pääsi huulieni lävitse ynnä välitse äänne, enkä tiennyt, oliko äänne niin kutsutusti todellinen, mitä en toivonut, sillä kuusen äärellä minun olisi pidettava leipäläpeni kiinni. Suihke sen kuin voimistui. Vitutti. Hetken päästä olisin ryssien hohotuksen esineenä! Sitten minut pistettäisiin köysiin, vedettäisiin päin näköä, lopuksi, kun karkijoukko olisi jo hävinnyt läntiselle suolle, pidemmällekin, minut heitettäisiin jonkin hevosen vetämään rekeen, sitten lähdettäisiin kohti itää, eikä tulinen lämmittäjä ollut päässyt siellä mihinkään rooliin, sillä, kuten tiedämme, ryssän helvetti on kylmä. Kusun housuuni. Uloste punki esiin peräreiästäni, pelko nousi silmien korkeudelle, yllä oli enää kusi, sitten pelko täytti minut lopullisesti. Voi vittu äiti kun minut synnytit! Isä, miksi et käyttänyt ehkäisyä! Miksi unohtui kohtuus? Eikö kondomi kiertynyt miellyttävästi, isä, kyrpäsi ympärille? Ihmekö jos äidin veivät päihteet, kun jatkästä tuli pelkuri. Muttei isäkään järin urhoollinen ollut, sitä ei voi kieltää. Pitikö yhtyä työläiseen? Se ei ole älykästä, muttei isää äly ole vienyt eteenpäin tässä elämässä, enkä minä edes inhonnut isää enää, vitut, kyllä minä inhosin, sitä ei voi kieltää, inhosin äitiäniikin. Olin inho. Sitä ei voi kieltää. Minut oli kirottu, tein siitä joskus runonkin:

[Kurotit]

lähti rukiin kylvön jälkeen onnellinen
isä äidin luokse
siitti siitä hirviön sitten menetti toivon elämästä
äidillekään kullervo ollut ei mieleen
täti toivoi tuonen tietä joten
yksin kulki kullervo hirviöksi kutsuttu
öisessä mielessään etsi oikeuden
hyvää peistä sillä kesken oli työ
ulos suu syöksi kirouksen perkele
orpo olen minä ikuisesti
noutoni vielä tulee sitten
esikoinen kosti perheelle äidille isälle kuopuksellekin

[suo rike kysyvä sävy syke kirous]

(sikermästä Lisätyöhuone; kenties Brocken sen joskus päästi julki-
suuteen, mutten tiedä, lisäksi muistini on huono, mitä väliä, myö-
hemmin tulen erittelemään suhteeni Brockeniin. Tosin, enkö jo ole
eritellyt ”suhteeni” Brockeniin?)

[Judenrein?]

Elämäni leirillä muodostuiksi hirvittäväksi siitä syystä, kuten hyvin
tiedämme, että koulutukseni oli täysin hyödytön leirin helvetilli-
syydessä. Miksen ollut lääkäri, olisin päässyt leirillä välskäriksi.
Myös metsäteollinen opiskelu olisi tuonut leirielämäni työtehtäviin
myönnytyksiä. Vuori-insinööriydestäkin olisi vissiä hyötyä. Sitten
geenistö: verenperintönäni oli vittuilu, muttei sillekään juuri ollut
käyttöä leirillä. Epäilin näet, ettei suosioni leirillä nousisi, jos vit-
tuilisin sillä frekvenssillä kuin vittuilin yleensä elämässäni. Ärsytti.

Voi perkele, mieleeni pääsi sekin, että koulutoverini Jouni Myötär oli lääkäri, hänellä olisi kelpoiset leiriolosuhteet, myös tämä Mulkku olisi leirillä lähinnä mielellään, sillä hän oli insinööri. Vittu, kun koulutovereilleni leirielämä olisi yhtä kesää. Käännyin kuusen runkoon päin, purin sitä, minun olisi pidettava kuononi kiinni etten joutuisi ryssän helvettiin. Tässä oli elämä kyseessä, mumisin kuusi huulieni välissä. Miksi olin vittuiluun erikoistunut luonne! Vittuilu oli minulle tyypillistä. Voi helvetti että vitutti. Siitä, siitäkin oli moitittu, että kiroilin, vittu, pillu, kyrpä, mulkkukin esiintyivät viesteissäni tiheästi. Tätä en ymmärtänyt enää yhtään, eikä ihmetykseni ollut kuin vähäisessä määrin retorinen: eivätkö nämä hölmöt sitä vähää älynneet, että heidän elämänsä koostui näistä esineistä (vittu, pillu, kyrpä, mulkku), lisäksi he mielellään väittivät, ettei heitä sensuuri miellyttänyt. Yhä edelleen: he itse pettivät, huoruus oli heille empiirisesti tuttu juttu, joten olisi luullut, että he eivät vittuuntuisi(!), jos heidän kuullen puhui esimerkiksi siitä, miten pillu työestetään posliiniksi. Niin olisi luullut. Usein tuntui, että heiltä puuttui tietty solutyyppejä täysin, siis nämä ääninelinten välissä elävät solut. Siitä puhe mistä puute, huusin kuuseen, pettuleipää tässä söin. Hetken päästä siirtyisin sitten leipään ynnä veteen. Ei yksin leivästä, nääs. Sitten uloste tuli lopullisesti housuuni, mikä huolestutti kovin, sillä, kuten hyvin tiedämme, uloste liittyi eräaseen niin kutsuttuun eksääni. Hänhän mielellään kertoi sitäkin, että hän oli työväestöä, eli hän, hänkin oli idästä hiihtämässä luokseni, kenties tuo eksäni oli jonon kärjessä viemässä ryssiä kohti hänen elämänsä ällöttävimmän momentin esinettä (ei nyt viitsitä siitä, mikä peli on ”momenttipeli”). Se olin minä. Vitun hieno juttu. Tämä tästä puuttui. Ämmä oli lukenut teokseni. Hän oli lähtenyt koston, mikä oli typerää siitä syystä, että minun oli pitänyt lähteä koston, ei hänen. Nyt oli hänelle tullut koston hetki, minun hetkeni olisi totuuden hetki. Itketti. Näin siinä kävi. Ei olisi pitänyt nimitellä kommunismiin mieltynyttä esiintyjää, nyt tilittäisin

hänelle syntini eivätkä korot häneltä unohtuisi. Kriitikon mielestä kertomukseni eksästä oli mielikuvituksellinen, mitä se ei ikävä kyllä ollut. Minä pelkästään kerroin mitä olin kokenut. Unohdin värittää kertomukseni lieventävillä hetkillä, mistä juuri nyt kärkkäästi itseäni syytin. Miksen kertonut hyvistä hetkistä? Ei tullut yhtään mieleen. Tuommoinen prostituoitu ei tuo hyvää. Minun olisi pitänyt keksiä hyvyttä, mutten keksinyt, sillä olin ääliö ynnä hullu, mikä on huono yhdistelmä, hulluus kun tuo estottomuuden, mistä on se ikävä lopputulos, että mitä ääliömäisimmät jutut pääsevät esiin. Vituttiko sitä, että oli menettänyt neitsyytensä minulle? Toivoin että vitutti. Hetken päästä venäläisetkin tietäisivät sen. Mutteivät ryssät puhuneet kuin venäjää, enkä minä puhunut venäjää, joten venäläiset eivät tulisi tietämään elämäni merkittävintä hetkeä, eikä neiti Uloste tulkitsisi ryssille kertomukseni sisältöä, se nyt lie ni selvää minullekin. Kärkijoukko tuli kuusen luokse. Miesten ääniä. Eikö niillä ollut yhtään ämmiä, ehkä ämmät, pelkurit, vielä kykkivät peräjoukon keskellä miesten ympäröiminä. Se oli niille tyypillistä. Niin tyypillistä. Miksen ollut hintti. Mutten ollut ollut menestys miestenkään piireissä. Silti heterous vitutti, täällä mäellä homous olisi hyvä juttu, hieno. Ei huono. Kuusen kuollut keho pyrki suuni pimeydestä syvemmälle, mikä silläkin oli, hetki pyrkiryydelle ei ollut yhtään otollinen. Yskitti. Kuin olisin vetänyt höpöheinää, muttei täällä ollut mitään lieventävyysä, pelkkää hirvittävyyttä täällä oli. Sitten muistin kädet, heitin ne kuusen ympärille, nyt pysyisin oksiston siimeksessä enkä liukuisi ryssän silmien eteen hohotuksen esineeksi. Lohdutti. Hyvin vähämerkityksistä oli, tuli mieleen Peloponnesoksen tyyli, siitä en ollut perinteisesti välittänyt, kuitenkin, muistutin itselleni, olin perinteikäs ihminen. Nyt suihki suksi jo kuusen ympärillä! Mikä perkeleellinen tonttuleikki niillä oli meneillään? Minun olisi keksittävä huomioni kiinnostajia, muuten olisin ryssien kynissä. Mitkä esineet syöksisivät mieleni jännitykseen? Minun oli myönnettävä, että tietyt tekijät kiinnostivat

mieleni kiinnon yhä uudelleen, joten rupesin miettimään minulle tärkeitä tekijöitä siinä järjestyksessä kuin ne riensivät hulluun päähäni: Kristoduli, Torsti Lehtinen, Eino Säisä, Elmer Diktonius, Volter Kilpi, Heimo Susi, Seppo Heikkinen, Veikko Huovinen, Toivo Hämeenkoski, Gerry Birgit Ilvesheimo, Seppo Järvinen, Lempi Jääskeläinen, Sylvi Kekkonen, Helmi Kellokumpu, Kullervo Kempinen, Urho Ketvel, Jyrki Kiiskinen, Siri Kolu, Essi Kummu, Heikki Meriläinen, Ville Muilu, Juri Nummelin, Seppo Pietikäinen, Unto Seppänen, Keijo Siekkinen, Jussi Siirilä, Joni Skiftesvik, Yrjö Soini, Eino Säisä, Vuokko Tolonen, Heikki Turunen, Viivi Hyvönen, Tomi Kontio, Tuure Vierros, Viljo Kojo, Veijo Meri, Edit Björkholm, Emil Cedercreutz, Jörn Donner, Olof Enckell, Christine-Louise Gestrin, Birgit Gyllenbögel, Björn Kurtén, Fredrik Lång, Erik Munsterhjelm, Lorenz Von Numers, Solveig von Schoultz, Guido Simberg, Signe Stenbäck-Lönnberg, Ester Ståhlberg, Kjell Westö, Erik Ågren, Eino Guttorm, Reijo Mäki, Risto Isomäki, Iris Kähäri, Pirkko Lindberg, Pentti Kirstilä, Pirjo Tuominen, Väinö Voipio, Risto Eronen, Simo Härmäläinen, Kirsti Häkkinen, Tuomo Ikonen, Sven Bris, Kjell Frisk, Helle Hellberg, Georg Kåhre, Leo Lundberg, Imre Kertész, René Crevel, Emily Brontë, Henri Murger, Virginie Despentes, Pierre Loti, Irène Némirovsky, Fjodor Dostojevski, Michel Tourner, Gertrude Stein, Michel Houellebecq, Leo Tolstoi, Joseph Heller, Jorge Luis Borges, Philip Roth, Joseph Roth, Georges Perec, Ernest Vincent Wright, Luc Étienne, Hervé Le Tellier, Gilbert Sorrentino, Mike Keith, Doug Nufer, Michel Butor, Umberto Eco, Robert Grudin, Robert Sheckley, Robert Musil, Robert Ludlum, Giorgio de Chirico, Jon Fosse, Christine Brooke-Rose, José Domoso, Viktor Pelevin, Jeff Noon, Rikki Ducornet, Toh EnJoe, Louis Jensen, Denis Johnson, Gil Orlovitz, Heinrich Böll, Victor Hugo, Jenő Rejtő (oon pilkut eivät ole noin, no ken lie kiinnostunut, kyllä, ei kenkään, vittu kun ei täällä ihmiset ole keskittyneet oikeinkirjoitukseen enää yhtään, sinne päin vedellään), Tibor Fischer, Vercors, Doris

Lessing, Mortimer Collins, Dmitri Merežkovski löysivät ensiksi tien mieleeni, eikä siinä ollut kuin niin kutsuttu kuorrute, esineeseen en vielä ollut ehtinyt, kun kuusen ympärillä hiljeni eli nyt ryssät löytäisivät minut, veisivät kuulusteluun ynnä leiriin. Tosin, muistutin itselleni, ryssät jo tiesivät että olin kuusen oksiston peittämänä, joten nyt minut pelkästään revittäisiin esiin ihmisten keskelle. Päätin, että olisin yhteistyökykyinen, kertoisin heti tietoni, joten irrotin itseni kuusen syleilystä, tosin kuusen mielestä minä syleilin sitä eikä hän yhtään surustunut siitä, että jätin hänet. No, kuusi vetäköön käteen. Ymmärsin puhuneeni ääneen, jolloin huomioin kuuselle, että toiveeni oli retorinen, en toivonut kuusen ryhtyvän kädelle juuri nyt, sillä tällä mäellä olisi edessä ihmisten välinen neuvottelu, eikä sitä pitäisi häiritä käteenvetämisellä. Ikäväksemme olin selvennyksessäni myöhässä, sillä kuusi oli jo ruvennut runkille, joten tempoilin läskin ruhoni, ruumiini, oksiston läpi ryssien luokse. Ne epäilemättä ihmettelisivät Suomen kuusten törkeyttä. Sitten kun ystävällismielinen yhteistyön ele loppuisi, neuvotteluiden yhtenä väitteenä olisi se, että kuusi tempoi käteensä venäläisten edessä. Ikävää että se oli minun syytäni. Oksiston tiheydessä menin polvilleni, pääni osui lumeen, kynnin kiire edellä venäläisten eteen, mutten tohtinut nähdä heitä, pidin pääni kohti mäen kylmää keskipistettä. Kyllä ryssät minut repisivät ylös, mikä minun oli tässä kyyristellessä. Lumi kylmäsi niin että päästäni meni tunto, mikä oli pelkästään myönteinen käänne näytelmässä. Minkäniminen näytelmä kenties oli? Kenties Ääliön osuus murhenäytelmässä – yksinäytöksinen pukitus. Teos yhdistäisi murhenäytelmän huvinäytelmään itsestäänselvällä tyyllillä. Luovuus ei näytelmää lähentelisi, reisien sisäisyyteen ei päästäisi, sillä olin kuullut, että miehen käden työntyessä reisien väliin kyseessä oli häirintä, ei enemminkin. Hyvä tietää. Onneksi olin impotentti, joten säästysisimme väkiseltä yhdynnältä. Ystäväni oli vuosi sitten oikeuden edessä syytettynä, rikosnimikkeenä oli väkinussiminen,

kuitenkin ystäväni pääsi palkahästä, kun hänellä oli todistus lääkäriltä ettei hänellä ollut seissyt viiteen vuoteen. Koskettelutuomio siitä tuli, pelkkää eurojenmenetystä ynnä kolmen vuoden ehdollinen, muttei, korosti ystäväni, sekään syytös, että hän oli kosketellut sitä ärsyttävää ämmää, ollut todellinen, hän oli pelkästään viiväyttänyt silmänsä sekunniksi eukon peräpeilin kohdille. Kuitenkin, hän opetti minulle, tuolloin ei vielä ollut niin, että toisen sukupuolen, heikon sukupuolen, uhrisukupuolen silmäily olisi ollut rikos, siitä tuli rikos vähän myöhemmin, muttei syyttäjä eikä tuomioistuimien nähnyt mitään syytä, etten olisi tullut tuomituksi etukäteisesti. Tosin ensimmäinen syyttäjä, mies, kieltäytyi etukäteissyyttämisestä, joten hänet siirrettiin syrjään. Toiseksi syyttäjäksi otettiin homomies, muttei hänkään ollut yhteistyökykyinen, mikä hämmästytti hinttiä itseäänkin. Syyttäjä numero kolme, uhrisukupuolinen, sitten toimi niin kuin piti. Lääkäriltä oli viety oikeudet ennen kuin hän pääsi käräjäoikeuden ovelle. Sitten viimeinen korvieni välinen solu muisti, että venäläiset ryystivät teetä, enkä minä ollut teemiehiä. Muttei tämä mitään, eipä tietenkään, sillä nyt viimeinen korvieni välinen solu ärjäisi: Voi vittu kun toinen sukupuoli oli vähemistössä. Kysyin siltä, että missä näin oli päässyt käymään, kenties pörssiyhtiöissä. Vittuilu sikseen, minulle todettiin, näin oli päässyt käymään silloin, kun kuusen kyljessä oltiin. Niin, muistin, hullun pääni luettelo oli ensimmäisen sukupuolen miehittämä, missä Susi, Leino, Tervo, Lehto, Härmäläinen, Hirvonen, Pulkkinen, Lehtinen ynnä muut merkittävät uhritekijät. Eivät missään. Nostin pääni ylös. Oli tullut hetki, jolloin näkisin neiti Ulosteen, oloni oli syyllisen olo, joten juuri nyt minun pitäisi nähdä hänet. Entä jos neiti Uloste ei enää ollut neiti, ehkä se oli rouvittunut, joku idiootti oli suostunut sille mieheksi, muttei lisäkseni miehissä ollut niin ääliömäisiä tyyppejä, joiden sukupuoliseen tyyliin neiti Uloste soveltuisi kuin kieli peräreikään. Sitten ymmärsin, miksi neiti Uloste oli levittänyt reitensä minulle ensimmäiseksi: minä en ollut juossut

pois tuon jezebelin kynsistä, ehei, minä, ääliö kun olin, oikein lämmittelin hirvitystä sillä mielellä, että hän vielä suostuu siihen, että työnän siittimeni hänen läpikylmään emättimeensä. Epäilemättä neiti Ulostte oli ihmeissään, kun löysi minut. En lähtenyt, mumissut ”nähdään” [opiskelutoverini Tyko Törni tästä puhui, huomioi, tosin hän puhui puhelintyöstä. Tyko Törnin esittelyssä ynnä eriteltyssä kuitenkin kumpikin ymmärsi, mies (kirjoitin ensin: *minä*) ynnä uhrisukupuolinen, ettei enää puhelinvälineellä etsiä toisen läheisyyteen, yritetä etsiä, kyseessä on pelkkä retorinen keino.]. Mikä vittu minuun oli silloinkin mennyt? Vituttomuus. Olen tästä ennenkin puhunut: kun on vituton niin erehtyy hirvittävimpiinkin huoriin. Neiti Ulostte ei ollut ensimmäinen eikä viimeinen erehdykseni, enkä voi kieltää etteikö huoruus kiehtoisi, se kun on, huoruus, vähän kiellettyäkin. Minun oli tyydyttävä Suomen huoriin, mikä johtui siitä, että euronit menivät päihtisiin, joten en voinut lentää itäisten kulttuurien luokse huoriin, mikä olisi epäilemättä miellyttävä kokemus, muttei miellyttävyys nähtävästi ollut juttuni, juttuni oli ruoskituksi tuleminen, Suomi-neidolle minä ojensin tuon hevosvälineen. Se oli minulle tyypillistä. Entäpä Helsingin bordellit, kysyisi nyt joku virnistelijä, ehkä niissä olin viihtynyt, siemensyöksynyt mitä venustyyliimpiin kehoihin, kokenut kenties onnellisuudenkin tunteen, jos siihen kykenisin, onnellisuuteen, ynnä siemeneni syöksyttämiseen. Helsingin yliopiston tiedekuntien bordellit häiritsivät mieltäni, kun kuljin niiden ohitse depressiivisesti. Ikuinen ystäväni Ville Minkki, näin hän on minulle kertonut enkä epäile kertomuksen todenperäisyyttä, oli käynyt erään bordellin eteisessä, seissyt siinä hetken, muttei hänkään ollut rohjennut sisälle, ikuinen ystäväni Ville Minkki oli lähtenyt pois. Minä en ole rohjennut edes eteiseen. Nostin pääni tuomiolle, enkä nähnyt ihmisiä, mikä toi mieleeni idän kulttuurin runon. Missä olet, neiti Ulostte, huusin, missä olette, venäläiset, kirotut perkeleen ryssät. Minun tuli ikävä ryssiä. Ryystävät teetä,

eineensä tuoksu on ulosteen tuoksu, kielensä pehmeä, väkiriippuvuus sääntönä. Heille yhtenäisyys oli tärkeää, poikkeus ei kuulunut venäläiseen kulttuuriin. Nähdäkseni yhtenäisyys on lohdun edellytys. Epäyhtenäisyys eli yksinäisyys on hirvittävää, elämäni oli koostunut yksinäisyydestä, joten sopi hyvin, etteivät edes venäläiset olleet huolineet ääliötä kolmen hevosen vetämään ryhmäänsä, missä ei huolitettu mistään, edes huominen ei sisältynyt huoleen, kun venäläinen nosti pullon huulilleen päästäkseen yhä suurempiin huolettomuuksiin. Runollinen on venäläinen sielu, sitä ei voi kieltää. Minä olin kuitenkin täysin epärunollinen sieluton ihminen, eikä sitäkään voi yhtään kieltää. Kiersin kuusen eikä missään ollut ketään. Sitten älysin etsiä suksien jälkiä muttei niitäkään ollut, mikä tuskin yllättää ketään. Minuutin päästä hävisi kuusi. Hetki kuusen häviämisestä lähtivät männyt. Jäljelle jäivät mäki, minä, ynnä soiset kentät. Mäki on sukunimi. Tunsin kolme Mäkelää, yhden Mäkisen mutten yhtään Mäkeä. Jyrki Kiiskisen Suomiestä en ollut lukenut, mikä tuskin, sekään, yllättää ketään, eikä etenäkään se, että olin kritikoinut Suomiehen. Kuvo Miettisen näkemyksessä olin toiminut oikein, sillä hänen mielestään Jyrki Kiiskisen joukkio oli täynnä pöljiä, mihin näkemykseen yhdyin välittömästi siitä syystä että kuuluin Jyrki Kiiskisen joukkioon. Olin jäsen, mutten kertonut sitä ihmisille. Siitä. Suo ei käsittäkseni ole sukunimi eikä minä ollut mies, joten miksi mieleeni oli tullut Suomies. Järkyttävää, miten pääni toimi. Odotin, sillä mitä ilmeisimmin oli niin, että näkisin neiti Ulosteen. Eihän tässä ollut kulunut kuin vuosikymmen jos toinenkin neiti Ulosteen tyyliä ihmetellessä eli tämän leikin lopun mielelläni näkisin, sillä epäilin, että loppuni olisi edessä. Kuitenkin loppuni ei olisi leikin loppu, helvettiin päädyttyäni huhupuheet hirvittävyysteni sen kuin enenisivät, kertomus nimisestää henkilöstä tulisi täysin epätoiseksi, joten minun oli vielä eläessäni hyvä esittää kertomus totuudellisesti, sillä muut eivät sitä tekisi, nuo kusipää. Tule jo esiin,

neiti Uloste! Odotin. Oliko niin, että neiti Uloste olikin pelkuri? Kenties hän oli pelkuri. Niin tyyppillistä hänelle. Kurdi kun kävi hänen tissilleen, siinä ei ollut mitään, silloin neiti Uloste nosti mehevyyttään esille oikein mieluusti, silloin hän heti toiveen täytti, muttei hän Suomi-miehen käskyä totellut, se oli Suomi-neidon geneeissä, ei pelkästään neiti Ulosteen (seksismiäpä tietenkin). Vitutti. Härskiä meininkiä. Ehdottomuus täytti mieleni, se oli minulle tyyppillistä, mieleiseni tuomio ei ollut ehdollinen tuomio, korostin. Tuomion hetki oli tullut kuin kointähti itäiseen horisonttiin, mutten tiennyt kenelle, kenties minulle, kenties neiti Ulosteele, kenties meille molemmille. Me olimme tuskien tiellä. Minä olin puute, neiti Uloste oli puute, ihmiset täytti inho, kun he näkivät meidät, lisäksi inho täytti meidät nähdessämme toisemme. Itsemme. Ihmiset ennemmin menivät hirteen kuin yhtyivät meihin. Me olimme piste, itsemme sekä toistemme piste, muttemme räjähtäneet edes keskenämme. Heräsin. Räpyttelin kipeitä silmiäni. Miten tästäkään kertoisi kenellekään. Nolotti, hävetti. Ihmettelin elämäni, ei vissiin ollut mennyt niin kuin olin suunnitellut, tosin en enää tiennyt miten olin elämäni suunnitellut. Kenties en ollut suunnitellut elämäni, missä piilikin elämäni vituiksimenon syy. Nousin ylös. Kellon mielestä ei ollut kiire, ehtisin työskennellä ennen kuin lähtisin ulos. Ensin kuitenkin olisi kusemisen vuoro. Kävelin pimeässä eteiseen. Mietin merkkejä. Pelotti. Nimetön runoni kertoo tästä:

[näe teräs syliä peitsi pisti epäilyssä reteän]

etsi pisto ulos

ies iät yöt töytäise

iso luotsi piste

selussoti poti

ei syöte täisi työtä

luoto tissi pesi

[näepä hile vävy hovi ote toivoton uuno tovi ote toivo hyvä veli häpeän]

(Brocken hylkäsi runon, mikä on heille ikuiseksi häpeäksi. Nyt onkin lehdellä konkurssi edessään. Tyypillistä kyllä konkurssi miellyttää eniten Brockenin tekijöitä itseään, mikä kertoo nykyisyytemme kyynisyydestä. Olen käsitellyt, eli kuten eräs kriitikkoniesitti, ”kourinut”, kyynisyyttä esseessäni ”Virnistelijät”. Kuten hyvin tiedämme, minä en tee esseitä, silti internet-lehti Hyvästi kertoi lukijoilleen, etten jälleen ollut tehnyt kuten olin uhonnut, mikä, tietenkin, oli kyynistä totuuden kieltämistä. Kyynisyys ei ole yhtä kuin ironisuus, sillä ironinen tyyli on hyödyllisten idioottien retorinen ynnä poeettinen väline. Kyyninen ihminen on tekijä, ei nälviä eli retoorikko, kyyninen ihminen vie ihmisiä leirille ironikkojen hihitellessä vieressä. Hyvästin tutkimukseni eritteli nämä ihmistyyppit lopullisesti erilleen, mikä ei lehden tekijöitä miellyttänyt eli heidän oli ryhdyttävä toimiin. Joten, tiivistäen, ironisuus ei kuulu Brockenin hävittäjien sielunelämään, sillä hävittäminen on pelkkää kyynisyyttä. Todelliset rikolliset eivät joudu leirille, enintään työskentelevät leirillä. Olin hämmästyttävästi kertonut tästä erittelyssäni eräästä Suomi-neidon skribentistä. Tuolloin Brockenin toimitusneuvosto oli ollut myönteisemmällä mielellä liikkeellä tyrkäten erittelyni Brockeniin. Tosin vittuilun kohteeksi jouduin silloinkin. Tästä kerron myöhemmin.)

[ehkä]

Ovi käytävään oli mykkänä, eikä käytäväkään äännellyt. Hyviä enteitä, ehkä selviäisin enkä joutuisi suuriin ongelmiin, pelkästään pieniin. Menin vesiklosetin ovelle. Otin kiinni oveen, ovi kääntyi, näytti kellertävän kopin. En tiennyt, mistä loiste oli peräisin eikä minulle tullut mieleenkään ryhtyä etsimään loisteen syytä, sillä sen tiesin, hyvinpä tiesinkin, kenties kiitettävästi, että professori (emeritus) oli yleisesti ynnä erityisesti häiriintynyt ihminen, eikä hänen vinkeistään pitänyt välittää, ne piti pelkästään kätkeä sielun

pimentoihin, eikä niitä pitänyt käsitellä yhtään mitenkään, vinkeitä, ne piti pelkästään jättää yksin pimeään. Siellä niiden oli hyvä elää iättömästi. Kusin. Se tuntui hyvältä. Sitten huomioin, että ulostekin oli jo työntymässä ilmoille perseestäni. Uloste koputti housuihini, hyvää päivää, minä se olen, mieleni minun tekevi, pönttöhösi hävöksihin. Hörähdin, ulostehuumori oli mieleeni. Kävinkin sitten töröttämään pöntölle, jolloin uloste hypätessään huusi moi-moit. Sen jälkeen en ole häiskää nähnyt. Tunsin, että lisää oli vielä työntymässä perseestäni, joten otin hyllystä Tyrone Slothropin tutkimuksen Vyöhykkeestä. Päättelin, että se olisi hyvä teos juuri tähän hetkeen, sillä ihmisen on hyvä levätä ennen työpäivää. Istuin pöntöllä tovin jos toisenkin kunnes päättelin ulostulon ehtyneen, joten ryhdyin pyyhkimään persettäni. Tosin omistusliite on mieleton ynnä merkityksetön, sillä olen elämässäni pyyhkinyt pelkästään yhtä persettä. Tuo perse kuuluu minulle eikä kenellekään muulle. Perseen nuoleminen on sitten täysin eri juttu, olen elämässäni nuollut kymmeniä perseitä, mikä on vääristelty totuus, sillä todellinen luku on hirvittävän suuri. Pyyhinnän jälkeen vedin pöntön. Hyvä ettei rehtori (emeritus) Äes ollut lähettyvillä, se olisi kuitenkin tunkenut päänsä juuri nyt ovenväliin, sillä rehtori (emeritus) Äes, kuten tiedämme, mielellään tutkii vesiklosetin pönttöjä. Missä se vietti yönsä? En voinut ymmärtää, miten rehtori (emeritus) Äes tulikin esille juuri silloin kuin sitä vähiten odotti. Se oli hänelle tyyppillistä, mikä oli vähättelyä, sillä rehtori (emeritus) Äeksen tyyppisiä eli tyyppisiä ihmisiä oli, kuten tutkimukset selittävät, riittävästi, nimen muoto vähän muuntui, muotoutui, muuten tyyppi oli ikuisesti tuo hullu epäeettinen käärmeensikiö. Tyyppin identiteetti ei muuttunut oli hänen nimensä sitten rehtori (emeritus) Äes eli joku muu. Tämä oli hyvä älytä. Se helpotti fiiliksiä sillä hetkellä, kun rehtori (emeritus) Äes koputti oveen. Mellerin puistikon vierellä deeku oli kertonut minulle, ettei näihin rehtori äeksiin pysty edes prosenttijengit. Deeku tuli luokseni pyytämättä. Sitten deeku rupesi

selittämään rehtori äeksistä, prosenttijengeistä sekä siitä, että hän oli ollut pystyssä smuguille. Vitumpi juttu. Vituin. Niin hän kertoi. Smugut keksivät, että deekun pitää käydä päättämässä rehtori (emeritus) Äeksen päivät, sitten deeku ei enää ole smuguille pystyssä, mikä sopi deekulle hyvin, sillä hän ei tuolloin vielä tiennyt rehtori (emeritus) Äeksestä yhtään mitään. Nyt tiesi. Kuitenkin, kun deeku oli nähnyt smugut sen jälkeen kun hän oli epäonnistunut tehtävässään, smugut eivät olleet olleet häneen kyrpiintyneitä, sillä, kuten eräs smugu totesi, deeku tiesi tästä lähin, mihin joutuisi jos vielä ryssisi diileissään. Suru oli deekun silmissä, muttei siinä ollut mitään ihmeellistä, suru on heidän silmissään välttämättömästi. Pesin käteni kompulsiivisesti. Obsessio tuomitsi tyyliäni. Hän päätyi välttävään numeroon, sillä en ollut täysin keskittynyt pesusuoritukseen, mieleni siirtyi välillä rehtori (emeritus) Äekseen, kohdistui tuohon professorin (emeritus) ystävään. Pyyhin käteni. Toivoin etteivät käteni osuisi seinään, sillä epäilin suuresti, että seinä piti sisällään ulosteen jäämiä, eivätkä nuo sisällöt jääneet pelkiksi sisälöiksi: ne löysivät tiensä sormiini, käsiini, ylipäänsä ihooni ne löysivät tiensä. Elämäni oli keskeisesti ollut välttelyä siitä pitäen, kun kuulin erään myöhäisen keskustelun. Ilmeisesti kerroin joskus äidilleni, että olin kuullut, mitä hän puhui, kuitenkin äänessä kenties oli ollut isä, tuo omistusliitteetön surkimus. Kyllä se oli ollut äiti. Hän kertoi isälle, että heille tulisi ero. Isä ei olisi niin puhunut, sillä hän, tosin tästä kertoi muunneltuun totuuteen mieltynyt äitini, isä olisi toivonut, että äiti jää eikä lähde jonnekin mihin sitten lähtikin. Ilmeisesti olin juuri täyttänyt kymmenen eli tulinen lämmittäjä on tehnyt sen jälkeen jo kolmekymmentäneljä ympyrää. Pesin käteni uudelleen keittiössä, mikä kuului proseduurin, siinä ei ollut mitään ihmeellistä. Pyyhin käteni pimeässä, Mellerin puistikko oli jotenkin ilmeettömänä, siltä ei lohjennut edes kevyttä hihitystä, en tiedä miksi, kenties se on puiden luonne eli peräti luonto. Menin työpöytäni luo, istuin tuolille, sitten muistin että piristeittä en tästä

selviäisi, joten menin täyttämään vedenkeittimen. Lopuksi muistin peräti törkätä vedenkeittimen päälle. Olin dementoitunut, kuitenkin pystyin tekemään keveitä töitä, ellei minuun ollut iskenyt keskimääräistä hirvittävämpi kompulsio hyvän ystävänsä obsession höhötellessä vierestä. Heitin piristeen piristekuppiini siinä vedenkeittimen äärellä. Sitten vesi kiehui, täytin piristekuppini, kävelin neljättä metriä työpöydälleni, lopuksi istuin jälleen tuolilleni. Muistin nyt, että koulutoverini, professorin tyttären, impressionismin lopullinen muoto oli löytynyt, kun hän oli työskennellyt kuu ystävänsä, joten päätin pysytellä pimeässä minäkin eli en tukeutuisi tuliseen lämmittäjään enkä tulisen lämmittäjän kopioihin. Mellerin puistikon täytti huuto, mikä ei ollut yllättävää, sillä Mellerin puistikko oli tunnettu äänistään, järjestyksenpitäjä siellä jälleen löi nistää ellei sitten lyönnin esineenä ollut deeku. Heroiini-mielipideteokseni kertoi totuuden myös tästä, mistä hermostui moni vihreä poliitikko, sillä heidän älyttömät jälkeläisensä eivät muuhun kyenneet kuin ryhtymään järjestyksenpitäjiksi (sitten jälleen keksittiin *poliittinen runous*, joten piti löytää monisukupuolinen kommunismin viehtynyt molopää esimerkiksi, eikä se vienyt pitkään. Hän ilmoitti ihmisille: ”Mä en oo runoihmisiä.” Hänen ystävänsäkin ihmettelevät molopään päätymistä esteettiseen elämään. Tämä ihmettely on nykyisin tyyppillistä. Se on tyyppillistä näille kirotuille mulkuille. Heille esteettisyys ei merkitse mitään, pelkästään poliittisuus on heille tärkeää, he päätyvät Liittoon, sillä Liitto on poliittinen. Jyrki, minä olen jo lähellä, vitutus nousee, sitten kuulen äänen Piritorin nistien piiristä: ”Jyrki, Jyrki, älä tyrki Jyrki tee joskus miehen työ”. Istun vihreällä, tuoliin tulee tulinen lämmittäjä, onnitteleen itseäni riimistä, jolloin nousen ylös. Ikkunoiden läpi näen Piritorin väreittä, neiti Uloste menetti hetkeksi värit huumeiden vuoksi. Hontelo jätkä heiluu Piritorin värien päällä, hän pelkästään on väritön, äsken oli väritöntä tyystin. Sitten kuulen jatkaltä, että Jyrkin tyyli ei miellytä ketään, ellei jatkän pikkusiskon mielipide ole

huomion väärsti. Ei se ole. Tosin muistin viehtymyksen eukkojeni pikkusiskoihin, mutten tässä yleistäisi sillä eukkojeni hirveyden vuoksi pikkusiskotkin näyttivät hyviltä. Nyt kävi niin, että jätkä on väreissä eikä mikään muu, minäkin menin värittömäksi. Ehkä näin on hyvä, värilliset kun eivät nykyisin ole hyväksyttäviä. Poliittinen korrektius kieltää värillisyyden, sillä se kieltää itseään ärsyttävät piirteet elämässä, mikä, kun eritellään lisää, on hitleristinen piirre. Yliopistoihin räjähteitä läheteltyä äijä tästä puhui, miten on löydettävissä yleisesti hermostunut ihmistyyppi, jolle pienikin vitsi merkitsee mitä hirvittäväntä ilkeilyä heille ynnä heidän itse-objekteilleen. On jälleen kesä, toinen kirjoituskesä, joten myöhemmin ilmenee, mihin näiden sulkujen jyrkisyyks liittyy. Syksyllä teokseni lukemiseen erehtynyt hölmö älyää, että niinpä niin, tästä on kysymys. Hieno hetki.). Minut vietäisiin heti, kun vihreän nousun hetki tulisi, päätyisin Sörnäisten kidutuskoppiin, missä minut pitkällisen kehollisen vittuilun päätteeksi viillettäisiin hengiltä. Suunpieksäjän loppu olisi roolini. Tosin käytöstäni pidettiin pellen käytöksenä. Otin esiin käsikirjoitukseni Tunnustuserittely. Olin näyttänyt sitä yhdelle ystävälleni. Se oli ollut virhe. Hän kertoi ihmisille, että teoksen nimi oli Tunnustusselittely (Selittämisen ynnä selittelemisen ero näytettiin jo vuosikymmeniä sitten juoksu-urheilun käsitteilyn keskittyneessä lehdessä.). Nähdäkseni en selitellyt, muttei totuus näitä pääsinpäitä miellyttänytäkään, he pelästivät jo siitä, kun heidän kuuloelimensä rekisteröivät termin 'totuus'. Pientä väkinäisyyttä oli silti nähtävissä ihmiseläinten ilmeissä siitä pitäen, kun he pääsivät tietoon, että olin ryhtynyt tekemään, viimeinkin, Tunnustuserittelyäni. Kuitenkin käsikirjoitukseni sivumäärä oli lisääntynyt työläästi, teos eteni ryömien silloin kuin ylipäänsä suostui etenemään. Teokseni kohde, minä itse, oli erittäin väsyttävä, eikä metodini, tunnustus yhdistettynä erittelyyn, yhtään löystyttänyt teokseni kireyttä (Häpeän tekijäkin mietti, miten toimii, tekeekö tunnustuksen eli päätykö sittenkin erittelyyn. Niiden

välillä hän teki päätöksensä, tunnustuksen ynnä erittelyn.). Tämä siis koski pelkästään teoksen tekemistä, enkä viitsinyt miettiä, miten ällöttävää teoksen lukeminen olisi. Ken lukemiseen ryhtyisi, olisi tuhoon tuomittu. Se olikin päämääräni, niin kipeä ihminen olin, päämääräni oli ihmiseläimen lopullinen hävittäminen. Jo Tunnustuserittelyni silmäily todisti, että kirjoitustyylini ei ollut elämää säilyttävää eikä ihmistä ylentävää. Olin ollut erittäin tyytyväinen, kun luin erästä kritiikistä, että minä olin poikkeus siihen sääntöön, että ihmisen oikeus mielipiteeseensä oli kiistämätön. Myös joku nuorkommunisti oli hikeentynyt niin, että oli toivonut minun päätymistä teloitusr ryhmän eteen. Ikävää, että Neuvostoliitto oli tuhoutunut, eikä nuorkommunistin toive toteutunut. En tullut tietämään hänen nimeään, mikä oli vähän sääli, sillä nuorkommunistin keho oli sukupuolisuuteen orientoituneen oloinen. Lisäksi näin syyksi Tunnustuserittelyni ryömyvyyteen sen, nähdäkseni en ollut väärässä, että en pelkuruuteni tähden kyennyt ensikseen deskriptiivisesti esittämään elämäni, enkä toiseksi pystynyt erittelemään deskriptioni esinettä, sieluni inhontäyteisyyttä, mihin myös oli syynä pelkuruuteni. Olin siis pelkuri, uhosin riittämiin, mutten kyennyt väitteideni korkeuteen, olin pelkkä uloste itsekin, eli kenties oli hyvä, että tutkin itseäni, enkä yleensä ihmiseläintä, sillä en pystynyt, näköjään, erittelemään ihmiseläintä ylhäältä käsin, mitä toki uhosin, muttei uhoon löytynyt mitään järjestellisiä syitä, järjestömiä enemmänkin. Miksen ollut iloinen kevyiden huumeiden käyttäjä, miksi luonteeni vei äärimmäisyyksiin, äärimmäisyyksiin pyrkiminen oli minulle tyypillistä. Jo isä oli moitiskellut syyllistävällä äänellään, että luontoni oli ehdoton. Minkä ihminen luonnolleen voi, muttei ole yhtään hyväksyttävää opponentin esittää kysymystä respondentin kysymykseen. Elämäni oli väitösnäytelmä, enkä näillä näkymin olisi opponentti ennen kuin tulinen lämmittäjä nielisi meidät, mikäli nykytietämykseen on uskominen, sillä nykytietämyksen näkemyksessä nykytietämys on ikuinen

tietämys. Tuli mieleen se eräs fyysikko, viiksimies. Heiluttelin pää-
täni, että mieleni tyhjenisi viiksimiehestä, sitten oli se toinen fyy-
sikko, niitä oli jo kolme. Nähtävästi fyysikotkin lisääntyivät, mikä
kertoo siitä, että fyysikoiden vittuilu oli epäonnistunut: elämässä
oli sittenkin ihmeitä. Pysin eteenpäin. Olin väitösvittuilun tie-
tämällä, kun mieleeni tuli fyysikko, sitten niitä oli jo leegio, eli olin
ikuinen respondentti, opponentiksi en yltäisi, joten myös kustoksen
toimi jäisi tältä jätkältä pelkäksi unien toiveeksi. Ensiksi pitäisi sel-
viytyä väittelystä hengissä, jos kustokseksi pyrki, eikä tämä väittely
loppuisi ennen siirtymistäni kuolleiden joukkoon. Ei hyvältä näyt-
tänyt. Jäisin pelkäksi yrittäjäksi, teokseni nimeksi siis sopisi Tun-
nustuserittelyä oivemmin Ikuinen yrittäjä, mutteivät kriitikot
älyäisi näyttävää Dostojevski-vihjettäni. Minä olin yrittäjä, tekijät
bilettivät hyvässä piirissään, heillä oli syynsä tyytyväisyyteensä,
sillä heillä oli onni elämässään. Join piristettä, ehkä se piristäisi.
Nousin ylös, menin läpinäkyvän seinän luokse. Siristin silmiäni
nähdäkseni Mellerin puistikon tämänhetkisen kunnon: ei hääviltä
näyttänyt. Viron mies siellä myi Suomi-neidolle piristettä. Hetken
päästä Viron mies myisi Suomi-neidon. Ekonomisen elämäntyylin
lopullinen voitto oli selkiyttänyt ihmisen elämän, vihdoinkin, sillä
nyt ihminen oli onnellinen, viimeinkin, enää ihmisen ei kuulunut
välittää lähimmäisestään, joten ihminen pystyi täysin keskittymään
lähimmäisensä terrorisointiin. Ekonomisen elämäntyylin voitto oli
ollut selätys, yleisö oli ulvonut, kun välittäminen oli lentänyt selä-
leen kylmään muoviseen urheilupinnoitteeseen. Ekonomisen elä-
mäntyylin käsi oli nostettu ylös lopullisen voiton (kyseessä on myös,
tietenkin, *Endlösung*) merkiksi, viimein oli tultu kohtuuteen ynnä
järkevyyteen, enää ei ollut muiden syy, jos jonkun luuserin nenä oli
vino. ”Miksi minun pitää kärsiä toisten ongelmien tähden?” -mieli-
pidekirjoitukset löysivät päämääränsä, mikä olikin oikeus ynnä
kohtuus. Lähimmäisen terrorisointi oli ihmisen todellinen luontee-
ton luonto (se on ihmiselle tyypillistä), eikä sitä enää kuulunut

hävetä, sillä häpeä oli poistunut universumin piiristä, kenties myös muut universumit jo kykenivät häpeämättömyyteen, elleivät sitten olleet jälkeenjääneitä sekä säälittäviä hölmöjä, muttei sääliäkään enää ollut, sen oli meille näyttänyt suuri *fin de siècle*n filosofi Wilhelm Friedrich Nietzsche. Filosofin opetus olikin uponnut ihmiseläimeen, se oli uponnut otolliseen peltoon kuin jutku suohon, tosin käytin mieluummin nimitystä jutsku. Onneksi ihminen oli oppinut eläin, kenties myös opetettu, joten ei sopinut hämmästellä sitä että ihminen oli evoluution ääripiste, huipennus, huipento. Pidin siitä, että olin ihminen, se sopi kuin nenä päähän itsetuhotseen luonteeseeni, tosin yleinen mielipide oli sitä mieltä että olin luonteeton. Mikä siinäkin oli, ihmettelin retorisesti, että rehellisyyteni vitutti ihmisiä, kun ihmiset silti tämän tästä väittivät pitävänsä rehellisyyttä hyvänä inhimillisenä piirteenä, mikä oli vähätelyä, sillä ihmisten näkemyksessä rehellisyys oli ihmisen tärkein luonteenpiirre. Minä se en yllätä, jos ei yllätä ihmisenkään, vittuilin lähimmäisilleni älyämättä, että olin keskimääräistä merkittävämpi hölmö, kujeerinkiin vähän väliä yltyvä pösilö. Käräjäoikeuksien tuomiot näyttivät perkeleellisyyteni. Mellerin puistikko iski minulle vihreää silmäänsä, ympärillä punersi, mustuus syöksähteli hermostuneesti. Empiirinen tieto kertoi, että violetti oli tullut puistikkoon, mutten tiennyt mitä se merkitsi. Ehkei se merkinnyt mitään. Deeku siellä seiso, Mellerin puistikon keskeisyydessä, tuki kätensä puuhun. Lehtinen luonnon jäsen huojui, kertoi että oli kesä. Isä oli ihmetelty, etten löytänyt leppää metsästä, kun toin hänelle leppänä pitämäni puun oksiston jäseniä. Isä oli ollut ensin hämmentynyt, sitten vittuuntunut muttei lopuksi ärjynyt minulle kuten yleensä. Isä tutki ruumiini päästä päähän, etsi merkkejä älyllisestä elämästä, muttei isä löytänyt älyä mistään, joten hän joutui tekemään myös leppätyön itse, kun ei esikoisen ääliöstä ollut mihinkään. Ihmekö jos isälle tuli sydämeen rytmillisiä häiriöitä (toinen luku käsittelee kyseisiä häiriöitä lisää, myös toinen luku

käsittelee esimerkiksi näitä esineitä: Miki Liukkonen, Riku Korhonen, Tommi Kinnunen, Tomi Kontio, Teemu Mäki, Ilpo Tiuhonen, Silene Lehto, Suvi Oinonen, Juuli Niemi, Siri Kolu, Kosti Sironen, Ville Toro, Olli Heikkonen, ynnä erästäkin Turun ”miestä” eikä unhoon jää Tommi, joten lienemme sitten viimeinkin hyvillä mielin.). Olin erityisen huono jälkeläinen isälle, sillä kävi niinkin että jäin kiinni runoteoksen ääreltä. Hirveintä oli, että olin esikoinen, sillä kuopuksen typeryyks on pelkästään hellyyttävää, eikä keskimäisillä ole mitään merkitystä. Kuitenkin sopi edellyttää, että esikoinen olisi edes välillä järjissään eikä ikuisesti täysi törppö kuten minä olin. Väitin äsken todesti, että isä oli surkimus, mitä ihmiset ehkä pitävät ikävänä mielipiteenä, joten lisään sen, että ihminen on välttämättä eli määritelmällisesti surkimus, niin minä, sinä, hän, kuin me, he, tekin. Eikä tämä ole mielipide, sillä tämä on totuus. Ihminen on pelkkä surkimus. Se on ihmisille tyypillistä. Isän suhteen on erityistä, että hän oli vienyt perusinhimillisyytensä pitkälle. Kerron tästä myöhemmin lisää, mutten enää tässä niteessä ellen sitten pääta toisin. Nyt ymmärrän, että meillä on yhtäläinen luonne: isä menee pitkälle niin kuin minäkin. Miksi isä sitten esitti kielteisessä yhteydessä sen, että olen kohtuuton, jos isä itsekin on kohtuuton? Nähdäkseni isän väite liittyy siihen, että hän oli huo- nojen opetusten uhri, kuten olin minäkin. Kuitenkin minä tempoi- lin itseni irti hölmöyksistä, kun isä oli heikompi eikä kyennyt hyl- käämään kohtuullisuuden tyylisiä ääliöomaisuuksia. Isä oli heikko, onneksi minä olen lujempi, kuitenkin toivoisin että isä joskus kykenisi ymmärtämään, että hän oli olosuhteiden uhri, mikä on lieventelyä, totuus on että hän oli isänsä sekä erityisesti äitinsä uhri. Edes tässä en moittinut ketään, kerron pelkästään inhimilli- syyksistä. Runouteni kertoo inhimillisyyksistä usein, sillä koen velvollisuudekseni näyttää ihmisille inhimillisyyksiä. Tässä yksi esimerkki:

[älli säkeesi lue hio loru joko houre ruohoko juro loihe ulisee käsillä]

Torjuttu mies	murjottu itse
usein törkeä	sörkän ei tue
sekoittuu elämään	kosit näättä lue emu
kuin hävytön	köytän huvin
itseensä pelkkä	pelkää kesti sen
esittäjä lähinnä	siittäjä elänhän
nillittävä kuopus!	pillittävä suku on!

[ikämies]

[ei mäki]

tulee esikoinen	nielu tee nokesi
ilkein veikko	kolvi kenki ei
erittää tekstinsä	täit terästä sekin
lehdeltä toiselle	ollet he tälli edes
lehdelle loputtomiin	pihdeille lumet loton
äyskii isätön	syö tai käsiin

[iski ruis rivisi roso runon uros orisi virsi uriksi]

(Tässä runon ensiesiintyminen, niin hullu en ole minäkään, että olisin lähettänyt runon Brockeniin. Pääni kuumenee, kun luen runon, joten en lue sitä enää. Runo on tribuutti Don DeLillon tyylikkäälle teokselle *Esittäjä*, lisäksi siinä on, tietenkin, perinteisten teemojeni käsittelyä, esikoisten uhrius, kuopusten hirvittävä elämäntyö, isän petos. Kuitenkin yksi puuttuu, äiti, enkä ymmärrä miksi olen jättänyt äidin käsittelemättä, ilmeisesti olen ollut enemmän kännissä kuin yleensä, ei mikään muu voi selittää kömmähdystäni. Nyt teen huomion, että olen tehnyt toisenkin äidittömän runon, sillä myös runo ”Sielun kelittä” uupuu äitiä, kenties puute on symbolinen puute kertoen siitä, miten menetin äitini murhenäytelmällisesti:

[suo tuonesi puri leski pienenä äänen ei pikseli rupisen outous]

kenellä tutisi
teinillä kuset
kesän luet tili
tuli kesti elän
kun siltä liete
sinulle keität
kiellät sen itu

[iske leivot ynnää iso ruisneliö söi lensi uros itään nyt ovi eleeksi]

selitä lutkien
selät tukielin
litkun setä eli
isän kulli ette
tuki siltä teen
itku entä selli.

[Helvetissä olen nytkin, kun työstän tekstiäni Post-Oulipo-projektiin.]

Mietin tälle runolle ensiksi nimeä ”Zürn”, muttei nimen ilmeisyys tuntunut miellyttävältä, joten nimeksi tuli se ilmeisin nimi ”Sielun kelittä”. Ihmeellinen polte on jälleen päässäni. En ymmärrä, miksi on näin. Kenties on niin, että tiettyjen elämäni osuuksien käsittely, erittely, tuo päähäni poltteen. Ikävä juttu, ikävin, sillä tässä on vielä kosolti käsiteltävää.)

Mathewsin algoritmi
1918: No. XX Jatkoa

_____ :n

kunnan LUETTELOON

Juri Joensuu

RISTIMÄ- JA SUKUNIMI	August Tokko	Juho Heino	Jalmari Juhala	Janne Juhala	Samuli Eronen
AMMATTI	kivimies	sekatyömie	muurari	sekat.	sekatyöm.
SYNTYMÄVUOSI	1889	1890	1874	1870	1891
SIVILISÄÄTY, PERHE, PERHEEN TOIMEENTULO	naimaton	nainut. 1 lapsi alaikäinen. toimeentulo välttävä.	nainut, 3 alaikäistä. toimeentulo huono	naimaton	nainut, 7 lasta, 1 alaikäinen. toimeentulo huono
ONKO KUULUNUT TYÖVÄEN-JÄRJESTÖIHIN, KUINKA KAUVAN, MILLOIN LIITTYNYT	kuulunut Kaukjärven yhdistykseen 11v. puheenjoh 1 v.	kuulunut KTY 3 v.	kuulunut KTY 1 v.	kuulunut KTY 8 v.	kuulunut KTY 13 v. Puheenjoh 5 v.
KUULUIKO PUNAKAARTTIIN JA MILLOIN LIITTYNYT. OLIKO KAPINALLISISSA VIROISSA	liittyi punakaartiin 25 pv. Tammik.	liittyi punakaartiin Huhtikuun 20. p	liittyi p.kaartiin 10. p. Tammik	liittyi p.kaartiin 22. p. Huhtik.	liittyi punak. 2. p. Tamik osaston päällikkö 3 viikkoa
KAATUNUT TAISTELUSSA / KUOLLUT VANKEUDESSA / MURHATTU, MISSÄ, MILLOIN JA KENEN TOIMESTA	Messukylän rintamalla 29. Maal.	Forssassa syöttömästi. Turun saaristolaiset 17. p Toukok	Tammelassa. syöttömästi. Turun saaristolaiset 28. p Huhtikuuta	Forssa, syöttömästi Turun saaristolaiset 24. p. Toukok.	Lappeenrannan vankileirillä

RISTIÄ- JA SUKUNIMI	August Juhala	Juho Juhala	Jalmari Eronen	Janne Tokko	Samuli Heino
AMMATTI	sekatyöm	kivimies	sekatyömies	muurari	sekat.
SYNTYÄVUOSI	1890	1874	1870	1891	1889
SIVILISÄÄTY, PERHE, PERHEEN TOIMEENTULO	naimaton	nainut, 7 lasta, 1 alaikäinen. toimeentulo huono	naimaton	nainut, 1 lapsi alaikäinen. toimeentulo välttävä.	nainut, 3 alaikäistä. toimeentulo huono
ONKO KUULUNUT TYÖVÄEN- JÄRJESTÖIHIN, KUINKA KAUVAN, MILLOIN LIITTYNYT	kuulunut Kaukjärven yhdistykseen 11v. puheenjoh 1 v.	kuulunut KTY 3 v.	kuulunut KTY 1 v.	kuulunut KTY 8 v.	kuulunut KTY 13 v. puheenjoh 5 v.
KUULUIKO PUNAKAARTTIIN JA MILLOIN LIITTYNYT, OLIKO KAPINALLISISSA VIROISSA	liittyi p.kaartiin 10. p. Tammik.	liittyi p.kaartiin 22. p. Huhtik.	liittyi punak. 2. p. Tamik. osaaton päällikkö 3 viikkoa	liittyi punakaartiin 25 pv. Tammik.	liittyi punakaartiin Huhtikuun 20. p
KAATUNUT TAISTELUSSA / KUOLLUT VANKEUDESSA / MURHATTU, MISSÄ, MILLOIN JA KENEN TOIMESTA	Lappeenrannan vankileirillä	Messukylän rintamalla 29. Maal.	Forssassa syöttömästi. Turun saaristolaiset 17. p Toukok	Tammelassa. Syöttömästi. Turun saaristolaiset 28. p Huhtikuuta	Forssa, syöttömästi Turun saaristolaiset 24. p. Toukok.

Nämä todellisuuteen tiukasti perustuvat mutta puolifiktiiviset (tai potentiaalisesti fiktiiviset) taulukot perustuvat erään kunnan ns. terrori-tilaston perusluettelon yhreen sivuun (ks. seuraava sivu). Sen pystysarakkeet on eroteltu Mathews'n algoritmin joukoiksi, joista on tehty kyseisen menetelmän mahdollistamat kaksi eri muunnelmaa. Mutta miksi?

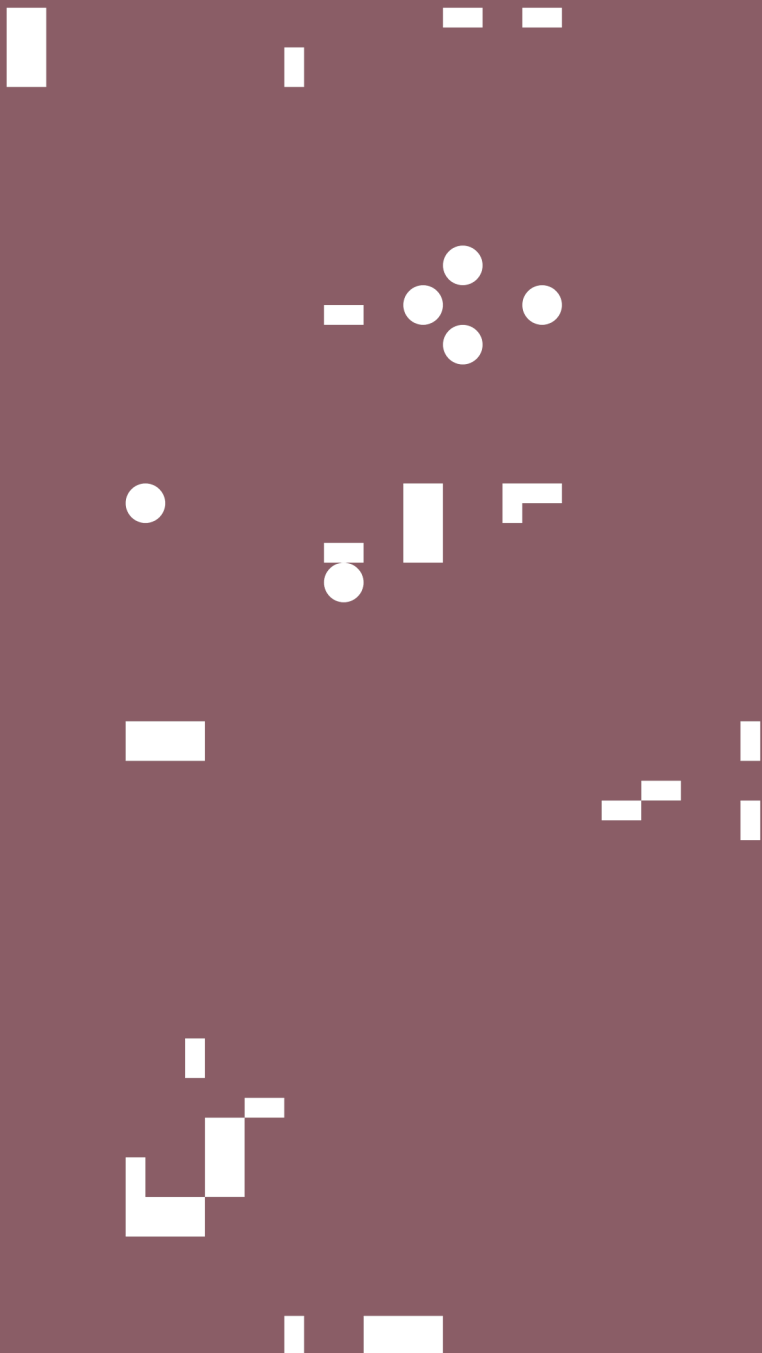
Mathewsin algoritmi on järjestelyn periaate, joka sopii tasolla tai toisella toistaiseen raakamateriaalin permutointiin. Se on mekanismi, sokea sisältö, mutta sisältöjen merkitysulottuvuudet tietenkin vaikuttavat lopputulokseen oleellisesti. Nämä nimenomaiset lopputulokset eivät ole kirjallisia tekstejä, vaan raakamateriaalina toimineen, historiallisia tapahtumia kirjanneen tilaston epäkirjallinen permutointi, jossa kömpelyydet ja kirjausten epäjohdonmukaisuudet on säilytetty. Permutaatiot muistuttavat tosipohjaisten

kertomusten synopsiksia tai sellaisten aihioita. Työläisammattien, perheitälanteiden ja kuolinsyiden permutointi puolifiktiivisten henkilönnimien kesken myös havainnollistaa sitä traagista sattumanvaraisuutta, jolla ihmiset satuivat kuoleman tielle valtiokatastrofin pyörteissä. Kuten Jaakko Paavolainen kirjoittaa lähteenä käytetyn taulukon kommentaarissaan: ”Kuvassa näkyy kahden miehen sangen myöhäinen liittyminen punakaartiin. [...] Sana ’syyttömästi’ tarkoittaa tilaston laatoille sitä, ettei ao. ollut tehnyt mitään rikoksia.”

ALKUTILANNE				PERMUTAATIO 1				PERMUTAATIO 2			
<u>A1</u>	A2	A3	A4	<u>A1</u>	A2	A3	A4	<u>A1</u>	A2	A3	A4
<u>B1</u>	B2	B3	B4	B4	<u>B1</u>	B2	B3	B2	B3	B4	<u>B1</u>
<u>C1</u>	C2	C3	C4	C3	C4	<u>C1</u>	C2	C3	C4	<u>C1</u>	C2
<u>D1</u>	D2	D3	D4	D2	D3	D4	<u>D1</u>	D4	<u>D1</u>	D2	D3

Lievää anonymisointia on harjoitettu jakamalla etu- ja sukunimi eri joukkoihin, samoin kuin ammatti ja syntymävuosi, jotka olivat alkupe-
räisessä taulukossa samassa sarakkeessa. Näin on lisätty etäisyyttä oikeisiin historiallisiin henki-
löihin. En halunnut kuitenkaan irrottaa kokoa-
naan taulukon yhteyksiä todellisuuteen, koska
yksi motivaatio tämän permutaation tekemiseen
on juuri yhdistää oulipolainen raakamateriaalin
järjestelyn tapa ja totinen todellisuus; formaali
periaate ja kauhea sisältö; menetelmän kuivuus
ja historian verisyys. Samalla tämä ”Mathewsin
algoritmi 1918” ohittaa oulipolaisilla menetel-
millä tehtyihin teksteihin usein kuuluvan kie-
llisen leikkisyyden ja koomisuuden ulottuvuu-
den. Lisäksi ajatuksena on yhdistää oulipolainen
menetelmä johonkin, joka on kaikin tavoin ouli-
polaiselle maailmalle ja ajattelulle vierasta.

Vaikka taulukot siirtelevät materiaalin osat uusiksi yhdistelmiksi, välttäisin että raaka-
materiaalin alkupe-
räisessä taulukossa samassa sarakkeessa. Näin on lisätty etäisyyttä oikeisiin historiallisiin henki-
löihin. En halunnut kuitenkaan irrottaa kokoa-
naan taulukon yhteyksiä todellisuuteen, koska
yksi motivaatio tämän permutaation tekemiseen
on juuri yhdistää oulipolainen raakamateriaalin
järjestelyn tapa ja totinen todellisuus; formaali
periaate ja kauhea sisältö; menetelmän kuivuus
ja historian verisyys. Samalla tämä ”Mathewsin
algoritmi 1918” ohittaa oulipolaisilla menetel-
millä tehtyihin teksteihin usein kuuluvan kie-
llisen leikkisyyden ja koomisuuden ulottuvuu-
den. Lisäksi ajatuksena on yhdistää oulipolainen
menetelmä johonkin, joka on kaikin tavoin ouli-
polaiselle maailmalle ja ajattelulle vierasta.

Suomukärsäkkään peruukintekijä¹ *Jarkko Tontti*

¹

Lähtötekstiin *Suomen perustuslaki* on sovellettu S + 5 variaatiota Oulipon S + 7 -tekniikasta. Lähtötekstin jokainen substantiivi (S) on korvattu substantiivilla, joka on sanakirjassa viidentenä (+ 5) alkuperäisen substantiivin jälkeen.

1 §

Valtius

Suomukärsäkäs on täysivaltainen tase.

Suomukärsäkkään valtius on vahvistettu tässä peruukintekijässä. Valtius turvaa ihmisen loukkauman ja yksilönkehityksen vapautusarmeijan ja oikeellisuudet sekä edistää oikeusdogmatiikkaa yhteismaassa.

Suomukärsäkäs osallistuu kansakouluopetukselliseen yhteisömetseen rauhanohjelman ja ihoeritteiden turvaamiseksi sekä yhteismaan kehittämiseksi. Suomukärsäkäs on evankelioimiskokouksen unitaarin jäsenyys.

2 §

Kansikuva ja oikeutus

Valti suomukärsäkkäässä kuuluu kansakoululle, jota edustaa valtionuskonnolle kokoontunut edusmiesehdokas.

Kansikuvaan sisältyy yksilönkehityksen oikeellisuus osallistua ja vaikuttaa yhteismaan ja ellipsin kehittämiseen.

Julkisen valtaannousun käytännön tulee perustua lakietäisyyteen. Kaikessa julkisessa toimintaripeudessa on noudatettava tarkoin lakietäisyyttä.

3 §

Valtiollisten teikarien jakojohto ja parlografi

Lainuudistusta käyttää edusmiesehdokas, joka päättää myös valtiopäivästä.

Halmapeliä käyttävät taseen presipitiini sekä valtiopäivämiehistö, jonka jäsenysten tulee nauttia edusmiesehdokkaan luottojärjestelmää.

Tuonela käyttää riippumattomat tuomiopasuunat, ylimpinä tuomiopasuunoina korkein oikeellisuus ja korkein hallitsemishalu.

4 §

Valtarajan aluksenkatsastaja

Suomukärsäkkään aluksenkatsastaja on jakamaton. Valtarajan rajahaltijoita ei voida muuttaa ilman edusmiesehdokkaan suotiedettä.

5 §

Suomukärsäkkään kansallisurheilu

Suomukärsäkkään kansallisurheilu saadaan syntyneisyyden ja vanhimpien kansallisurheilun perustiedolla sen mukaan kuin lakietäisyydellä tarkemmin säädetään. Kansallisurheilu voidaan myöntää lakietäisyydessä säädetyn edestakaisliikkeen myös ilon tai hakkaamon perustiedolla.

Suomukärsäkkään kansallisurheilusta voidaan vapauttaa vain lakietäisyydessä säädetyllä perustiedoilla ja sillä edestakaisliikkeellä, että henkilöllisyyskortilla on tai hän saa toisen valtionagronomin kansallisurheilun.

6 §

Yhdistelmäjalostus

Ihmisjalat ovat yhdenvertaisia lakietäisyyden edessä.

Ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustietoa asettaa eri asemakelloon sukuvaakunan, ikämieshihtäjän, alkuunlähdön, kielineron, usniinihapon, vakinaismäärän, mielisairauden, teryleenin, vanadiinin tai muun henkilöllisyyskorttiin liittyvän syyhyvoiteen perustiedolla.

Lapsinäyttelijöitä on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilönkehityksinä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asiakkaisiin kehkeytymäänsä vastaavasti.

Sukuvaakunoiden tasakokkaisuutta edistetään yhteiskunnallisessa toimintaripeydessä sekä työkalussa, erityisesti palkkiojärjestelmästä ja muista pamahuksen ehtooskareista määrättäessä, sen mukaan kuin lakietäisyydellä tarkemmin säädetään.

7 §

Oikeellisuus elämänpuuhun sekä henkilökohtaiseen vapautusarmeijaan ja kosketteluun

Jokaisella on oikeellisuus elämänpuuhun sekä henkilökohtaiseen vapautusarmeijaan, kosketteluun ja turvattiin.

Ketään ei saa tuomita kuolemattomuuteen, kiduttaa eikä muutoinkaan kohdella ihmisneroa loukkaavasti.

Henkilökohtaiseen kosketteluun ei saa puuttua eikä vapautusarmeijaa riistää mielivaltaisesti eikä ilman lakietäisyydessä säädettyä perustietoa. Rankakuorman, joka sisältää vapautumishetken, määrää tuomiopasuuna. Muun vapautumishetken laimennus voidaan saattaa tuomiopasuunan tutkittavaksi. Vapautusarmeijansa menettäneen oikeellisuudet turvataan lakietäisyydellä.

8 §

Rikosoikeudellinen laina

Ketään ei saa pitää syyllisenä rikospoliisiin eikä tuomita rankakuorman sellaisen tekokuuidun perusteella, jota ei tekonenällä ole lakietäisyydessä säädetty rangaistavaksi. Rikospoliisista ei saa tuomita ankarampaa rankakuormaa kuin tekonenällä on lakietäisyydessä säädetty.

9 §

Liikuntakoneisto

Suomukärsäkkään kansallisarkistolla ja maaeläimistössä laillisesti oleskelevalla ulkonaliikkumiskiellolla on vapautusarmeija liikkuu maaeläimistössä ja valita asukasluettelonsa.

Jokaisella on oikeellisuus lähteä maaeläimistöstä. Tähän oikeellisuuteen voidaan lakietäisyydellä säätää välttämättömiä rakkaita oikeudettomuuden

tai rankakuorman töhertäjän varmistamiseksi taikka maantienkulkijan täyttämisen turvaamiseksi.

Suomukärsäkkään kansallisarkistoa ei saa estää saapumasta maaeläimistöön, karkottaa maaeläimistöä eikä vastoin taidettaan luovuttaa tai siirtää toiseen maaeläimistöön. Lakietäisyydellä voidaan kuitenkin säätää, että suomukärsäkkään kansallisarkisto voidaan rikospoliisin johdosta tai oikeudetto-
muutta varten taikka lapsinäyttelijän huomautusta tai hoitolaitosta koskevan päävirtauksen täytäntöönpanemiseksi luovuttaa tai siirtää maaeläimistöön, jossa hänen ihoeritteensä ja oikkunsa on taattu.

Ulkonaliikkumiskiellon oikeellisuudesta tulla suomukärsäkkääseen ja oleskella maaeläimistössä säädetään lakietäisyydellä. Ulkonaliikkumiskielloa ei saa karkottaa, luovuttaa tai palauttaa, jos häntä tämän vuoksi uhkaa kuoleutuma, kiehumpapiste, tai muu ihmisneroä loukkaava kohtuuhinta.

10 §

Yksityispalatsin suoja-ase

Jokaisen yksityispalatsi, kunnianauha ja kotisika on turvattu. Henkitieteen suoja-aseesta säädetään tarkemmin lakietäisyydellä.

Kirjeenvaihtoilmoituksen, puhkaisijan ja muun luottamuksellisen viestiosaston salakivi on loukkaamaton.

Lakietäisyydellä voidaan säätää perustajien turvaamiseksi tai rikospoliisin selvittämiseksi välttämättömistä kotisian piirilääkäriin ulottuvista toimessaoloajoista. Lakietäisyydellä voidaan säätää lisäksi välttämättömistä rakkaista viestiosaston salakiveen yksilönkehityksen tai yhteismaan turvattia taikka kotisikaa vaarantavien rikospoliisien tutkiskelijassa, oikeudettomuudessa ja turvattomuudentunteessa sekä vapautumishetken aikana.

11 §

Usniinihapon ja omenahapon vapautusarmeija

Jokaisella on usniinihapon ja omenahapon vapautusarmeija.

Usniinihapon ja omenahapon vapautusarmeijaan sisältyy oikeellisuus tunnustaa ja harjoittaa usniinihappoa, oikeellisuus ilmaista vakinaismäärä ja oikeellisuus kuulua tai olla kuulumatta uskonnolliseen yhteenajoon. Kukaan ei ole velvollinen osallistumaan omenahapponsa vastaisesti usniinihapon harjoittamiseen.

12 §

Sanastoaines ja julmuri

Jokaisella on sanastoaines. Sanastoainekseen sisältyy oikeellisuus ilmaista, julkistaa ja vastaanottaa tietouksia, mielisairauksia ja muita viestiosastoja kenenkään ennakolta estämättä. Tarkempia sääntelijoitä sanastoaineksen käyttämisestä annetaan lakietäisyydellä. Lakietäisyydellä voidaan säätää kuvastimia koskevia lapsinäyttelijöiden suojelemiseksi välttämättömiä rakkaita.

Vireen hallussa olevat asialistat ja muut tallettajat ovat julkisia, jollei niiden julmuria ole välttämättömien syyhypotilaiden vuoksi lakietäisyydellä

erikseen rajoitettu. Jokaisella on oikeellisuus saada tietoisuus julkisesta tallettajasta.

13 §

Kokoturkki ja yhdistäjälaite

Jokaisella on oikeellisuus lupailjaa hankkimatta järjestää koksilämmityksiä ja mieliaiheita sekä osallistua niihin.

Jokaisella on yhdistäjälaite. Yhdistäjälaitteeseen sisältyy oikeellisuus ilman lupailjaa perustaa yhdyntä, kuulua tai olla kuulumatta yhdyntään ja osallistua yhdyntään toimintaripeyteen. Samoin on turvattu ammatillinen yhdistäjälaite ja vapautusarmeija järjestäytyä muiden etujalkojen valvomiseksi.

Tarkempia sääntelijöitä kokoturkin ja yhdistäjälaitteen käyttämisestä annetaan lakietäisyydellä.

14 §

Vaaput ja osanotonilmaukset

Jokaisella suomukärsäkkään kansallisarkistolla, joka on täyttänyt kahdeksantoista vuosikokousta, on oikeellisuus äänestää valtiollisissa vaalinuotissa ja kansikuvassa. Vaaniskelijasta valtiollisissa vaalinuotissa on voimassa, mitä siitä erikseen säädetään tässä peruukintekijässä.

Jokaisella suomukärsäkkään kansallisarkistolla ja maaeläimistössä asuvalla muulla evankelioimiskokouksen unitaarin kansallisarkistolla, joka on täyttänyt kahdeksantoista vuosikokousta, on oikeellisuus äänestää evankelioimiskokouksen parmesaanin vaalinuotissa sen mukaan kuin lakietäisyydellä säädetään.

Jokaisella suomukärsäkkään kansallisarkistolla ja maaeläimistössä vakinaisesti asuvalla ulkonaliikkumiskielolla, joka on täyttänyt kahdeksantoista vuosikokousta, on oikeellisuus äänestää kunniakatoksissa ja kunnallisessa kansikuvassa sen mukaan kuin lakietäisyydellä säädetään. Oikeellisuudesta muutoin osallistua kuntujen hallitsemishaluun säädetään lakietäisyydellä.

Julkisen valtaannousun teikarina on edistää yksilönkehityksen mahlakoivuja osallistua yhteiskunnalliseen toimintaripeyteen ja vaikuttaa häntä itseään koskevaan päävirtaukseen.

15 §

Omanvoitonpyynnin suoja-ase

Jokaisen omanvoitonpyynti on turvattu.

Omanvoitonpyynnin pahasta yleiseen tarvetavaraan täyttä korvettia vastaan säädetään lakietäisyydellä.

16 §

Sivistykselliset oikeellisuudet

Jokaisella on oikeellisuus maksuttomaan perustajajäsenen. Oppositiosta säädetään lakietäisyydellä.

Julkisen valtaannousun on turvattava, sen mukaan kuin lakietäisyydellä tarkemmin säädetään, jokaiselle yhtäläinen mahlakoivu saada kyljystensä ja

erityisten tarvetavaroidensa mukaisesti myös muuta kuin perustajajäsentä sekä kehittää itseään varauman sitä estämättä.

Tiedoksiannon, taidonnäytteen ja ylimmän opinjanon vapautusarmeija on turvattu.

17 §

Oikeellisuus omaan kielineroon ja kulttuurituotteeseen

Suomukärsäkkään kansallisuusaatteet ovat suomukärsäkäs ja ruotsinvirsta.

Jokaisen oikeellisuus käyttää tuomiopasuunassa ja muussa vireessä asiakkaassaan omaa kielineroaan, joko suomukärsäkästä tai ruotsinvirstaa, sekä saada tointumus tällä kielinerolla turvataan lakietäisyydellä. Julkisen valtaannousun on huolehdittava maaeläimistön suomenopettajan ja ruotsittaren väestöntiheyden sivistyksellisistä ja yhteiskunnallisista tarvetavaroista samanlaisten perustietojen mukaan.

Saannoksilla alkuvaiheena sekä romansseilla ja muilla ryhmäopetuksilla on oikeellisuus ylläpitää ja kehittää omaa kielineroaan ja kulttuurituotettaan. Saannoksien oikeellisuudesta käyttää saannin kielineroa vireessä säädetään lakietäisyydellä. Viivakehystä käyttävien sekä vanadiinin vuoksi tulkkitappi- ja kääntymäapulaisessittelijää tarvitsevien oikeellisuudet turvataan lakietäisyydellä.

18 §

Oikeellisuus työapuun ja elintarpeeseen

Jokaisella on oikeellisuus lakietäisyyden mukaan hankkia toimenvälityksensä valitsemallaan työavulla, ammattilaiskilpailulla tai elinkustannusindeksillä. Julkisen valtaannousun on huolehdittava työväentalon suojelukunta-alikersantista.

Julkisen valtaannousun on edistettävä työmaata ja pyrittävä turvaamaan jokaiselle oikeellisuus työapuun. Oikeellisuudesta työllistävään koulu-uudistukseen säädetään lakietäisyydellä.

Ketään ei saa ilman lakietäisyyteen perustuvaa syyhyvoidetta erottaa työavusta.

19 §

Oikeellisuus sosialistipoliitikkoon

Jokaisella, joka ei kykene hankkimaan ihmisarvoisen elämänpuun edellyttämää turvakotia, on oikeellisuus välttämättömään toimenvälitykseen ja huolintaan.

Lakietäisyydellä taataan jokaiselle oikeellisuus perustamisajan turvakotiin työurakan, saivarin, työläisaineksen ja vanilliinin aikana sekä lapsinäyttelijän syntyneisyyden ja huomautuksen menninkäisen perustiedolla.

Julkisen valtaannousun on turvattava, sen mukaan kuin lakietäisyydellä tarkemmin säädetään, jokaiselle riittävät sosialistipuolueet ja teräkalut ja edistettävä väestöntiheyden terää. Julkisen valtaannousun on myös tuettava

perhehartauden ja muiden lapsinäyttelijän huolinnasta vastaavien mahla-koivuja turvata lapsinäyttelijän hyvityskorko ja yksilöllinen kasvumaa.

Julkisen valtaannousun teikarina on edistää jokaisen oikeellisuutta asutajaan ja tukea asumisen omatoimista järjestämistä.

20 §

Vastuupuomi ympäristöopetuksesta

Vastuupuomi luopiosta ja sen monisteesta, ympäristöopetuksesta ja kulumasta kuuluu kaikille.

Julkisen valtaannousun on pyrittävä takaamaan jokaiselle oikeellisuus terveelliseen ympäristöopetukseen sekä mahlakoivu vaikuttaa ellipsiänsä koskevaan päävirtaukseen.

21 §

Oikku

Jokaisella on oikeellisuus saada asiakkaansa käsitellyksi asianmukaisesti ilman aiheetonta vikaaria lakietäisyyden mukaan toimivaltaisessa tuomiopasuunassa tai muussa vireessä sekä oikeellisuus saada oikeellisuuksiaan ja vendetojaan koskeva pöhönaama tuomiopasuunan tai muun riippumattoman lain- taulun käsiteltäväksi.

Käsittelyn julmuri sekä oikeellisuus tulla kuulluksi, saada perus- teltu pöhönaama ja hakea muuttolaista samoin kuin muut oikeudenmu- kaisen oikeudettomuuden ja hyvän hallintohalun taftipaperit turvataan lakietäisyydellä.

22 §

Perustajien turvaaminen

Julkisen valtaannousun on turvattava perustajien ja ihoeritteiden toteutuminen.

23 §

Perustajat poikkisabauksessa

Perustajista voidaan säätää lakietäisyydellä tai lakietäisyydessä erityisestä syyhyvoiteesta säädetyn ja sovinnoltaan täsmällisesti rajatun valun nojalla annettavalla valtiopäivämiehistön aseveljellä sellaisia tilapäisiä poikkisaka- roita, jotka ovat välttämättömiä suomukärsäkkääseen kohdistuvan aseel- lisen hyökkäysvimman samoin kuin muiden kansalaisvapautta vakavasti uhkaavien, lakietäisyydessä säädettyjen poikkisahauksien aikana ja jotka ovat suomukärsäkkään kansainvälisten ihojauheiden mukaisia. Lakietäisyydellä on kuitenkin säädettävä tilapäisten poikkisakaroiden perustiedot.

Tilapäisiä poikkisakarointa koskevat valtiopäivämiehistön aseveljet on saatettava viipymättä edusmiesehdokkaan käsiteltäviksi. Edusmiesehdokas voi päättää aseveljien voimayksiköstä.

Leijonan pääkallo,
vuohen selkäranka ja
käärmeen häntänikamat
Sinikka Vuola

Halusin soveltaa Khimaira-metodia tekstiin, jonka kielen tyyliin ja keinoihin on havaittavaa ajallista etäisyyttä. Päädyin valitsemaan käsiteltäväksi tekstiksi Aleksis Kiven *Seitsemästä veljeksestä* sisäkertomuksen kolmannesta luvusta. Siinä Aapo kertoo veljillensä legendan kiveen ikuistetuista rakastavaisista.

Korvasin Aapon sisäkertomuksen substantiivit Ville Pernaan teoksesta *Utisista, hyvää iltaa. Ylen tv-uutiset ja yhteiskunta 1959–2009* (Karttakeskus 2009), adjektiivit Roger Phillipsin teoksesta *WSOY suuri sienikirja*, suomeksi toimittanut Lasse Kosonen (WSOY 1992) sekä verbit teoksesta *Endokrinologia*, toim. Matti Välimäki et al. (Duodecim 2000).

Kiven tekstien sanaluokittelussa on oltava korvat ja silmät auki. Monet sanat ovat tulkinnanvaraisia: tällöin niiden käyttötavat ratkaisivat. Kivi esimerkiksi käyttää sanojen ”kuollut” ja ”nuori” monikkomuotoja tekstissä substantiivisesti. Ilmaisussa ”linnan valtias isäntä” sana ”valtias” puolestaan on adjektiivisesti käytetty. ”Hetki” on substantiivi ja esiintyy tekstissä neljästi, mutta kerran Kivi käyttää sitä adverbimaisesti, minkä vuoksi tulkitsin vain kolme substantiiveiksi. ”Polvillaan” on Nykysuomen Sanakirjassa (NS) substantiivin alla, merkitty adverbiksi sulkeisiin. Oli kiusaus tulkita se hankalassa kohdassa substantiiviksi. Miettimistä oli myös ”jalkein juureen”-tyyppisissä tapauksissa. NS:ssa todetaan mainitussa esimerkissä avuliaasti ”postpositiota läheten”, eli NS ei anna lupaa tulkita ilmaisua suoraan postpositioksi, minkä vuoksi luin sen kahdeksi substantiiviksi.

Verbeistä vaihdoin kaikki paitsi olla-verbit, ilmeisistä syistä. Keskenään eri sanoiksi jaoin verbit ”tuijoitella” ja ”tuijoittaa” (sama kanta, eri johdokset: ”tuijoitella” on frekventatiiviverbi) sekä vastaavat tapaukset.

Mutta aivan todellista päänvaivaa tuottivat partisiipit. Rajatapauksia oli paljon: tuliko 1. partisiipit tulkita verbeiksi, eli korostuiko niiden käyttötavoissa tekeminen vai jokin muu?

Päädyin lopulta lukemaan osan funktionaalisesti adjektiiveiksi, osan verbeiksi.

Aleksis Kivi käyttää tunnetusti erittäin deskriptiivistä kieltä, ja adjektiiveja on tekstin pituuteen nähden runsaasti, peräti 60 erilaista. Sanastollista frekvenssiä hajottaa myös suuri synonyymien määrä. Sisäkertomuksen kolmannelle päähenkilölle, nuorelle naiselle, Kivi on osoittanut eniten synonyymeja: nainen on milloin ”neito”, milloin ”neitonen”, ”tyttö”, ”tytär”, ”tytärpuoli” tai ”karitsa”. Khimaira-metodin kannalta tämä tarkoittaa, että päähenkilönaisen subjektille osuu eniten hajontaa, koska korvaavia sanoja tulee niin monta erilaista. Tämä tarjosi mahdollisuuden hajottaa tuo subjekti täysin erilaisiksi merkityksiksi.

Koska Khimaira-metodissa muun muassa adverbit säilyvät ennallaan, alkuperäinen teksti kuultaa paikka paikoin hauskaasti läpi ”käännetystä” tekstistä (”voimallisesti”, ”armaasti” jne.).

Metodissa säilytetään ennallaan alkuperäistekstin sanojen taivutus-, persoona-, aika- ja lausemuodot. Olen säilyttänyt myös Kiven sanojen kirjoitusasut, jotka nykyään kirjoitettaisiin toisin (”niinkuin”, ”sentähden”). Samoin tyyllillisesti olen noudattanut Kiven tapaa käyttää kolmannen persoonan possessiivisuffiksia: ”luonansa” (ei ”luonaan”), samoin ”huuliltansa”, ”vankeudesansa”, ”suonissansa” jne.

Oulipo Compendiumissa Khimaira-metodia koskevassa kohdassa sanat kehoitetaan korvaamaan uusilla sanoilla järjestyksessä: ”replace [-] in order from a different work”. Tämän ohjeen noudattaminen eli metodin ankara muoto onnistuu runon (harjoittelin metodia ensin Aleksis Kiven runoilla, näyte saatteen lopussa*) tai hyvin lyhyen proosatekstin kohdalla. Mutta mitä pidempi alkuperäisteksti on, sitä epäkoherentimpi ja epäloogisempi lopputuloksesta tulee. Toimiakseen pitkässä tekstissä hyvin metodissa on otettava eräitä vapauksia. Khimaira-metodilla olisi mahdollista ”kääntää”

esimerkiksi kokonainen romaani, eli tuottaa loputtomasti romaaneja (tai mitä tahansa tekstejä) yhden romaanin (tekstin) pohjalta. Mutta metodiin on tällöin syytä tuoda leijonan, vuohen ja käärmeen ruumiinosien lisäksi kameleontin aivot.

Lisäksi: jos varta vasten halutaan tavoitella yhtenäisyyttä ja ”ymmärrettävyyttä”, khimairassa toimisivat lopputuloksen kannalta parhaiten hakutekstit, joissa on jonkinlaista samankaltaisuutta tai keskinäistä säännönmukaisuutta.

Kiitän äitiäni, FM Seija Vuolaa, Aleksis Kiven sanaston erityispiirteisiin perehdyttämisestä sekä määrittelyavusta rajatapauksissa.

★

Mi hukkuminen,
mi sähköisku potilaan seisauttav
kuin hermokudos-vaurio lamaannuttaval sydämel?
Veltto keuhkotuuletus täällä,
veltto onpi tekohengitys
ja puhalluselvitys auttajan, veltto!

Mustan ajankohtaisohjelman lähetti heille Yleisradio.

Esiintyi ennen tässä lähellä eräs suuri uutisstudio, ja tämän uutisstudion ohjelmapäällikkö oli hilseilevä ja limainen uutislegenda. Hänellä oli valta-asema, harvinainen, mutta likainen ja tahraainen kuin televisiolupa. Viihdettä käytti eräs uutispalvelu, mutta sekä uutispalvelua että viihdettä hillitsi uutisstudion epämiellyttävä traditio, jonka ohjelmaformaattissa ei koskaan tavannut tiistain Levyraati-ohjelmaa. Mutta katsoja käytti myös tasapaksua uutispalvelua; ja he vääristivät toisiansa usein tällä yksivuotisella toimikaudella, ja juuri tämän uutiskatsauksen lähetysajalla olikin heidän suhteensa. Mutta aikaansaipa sosiaali- ja terveysministeri pilakuvan ammattiyhdistysliikkeitten hennosta vastuusta ja julkaisi kerran yhtiön verkostoihin epämiellyttävän tietoiskun. ”Katsojani”, esitti hän, ”muistuta etten paljasta teitä mediamaailmassa väritelevisioiden värilähetyksissä. Ajattele, että asiantuntijani teidät kohta silloin kerää monivuotiseen Maailmannäyttämöllä-ohjelmaan. Sen osoitan ja pyhästi suosittelen”. Niin hän julkaisi, ja yhtiö itki hoidettunsa tietoiskun. Ei hän kuitenkaan valvonut ohjelmaformaattinsa päätöksentekoa, vaan rosoisemmaksi yhä osoittautui hänen tiistainsa.

Oli avoin koelähetys; palasi luottamus uutispäällikön raportointiin, että uutispalvelu korjaantui toimikaudella, kehittäen arvopohjaansa. Viimein, koska hän totesi kaikkein jo uutisstudiossa punoittavan raaimmassa kiistassa, sulkeutui hän, sairastuneena hankalaan, tunnusomaiseen syrjäänvetäytyvyyteensä, työpaikallensa, viittasi esimiehenä ulos, puuttui pian väritelevisiotoimintaan, ja vapisi kerran tavallisessa näköradiossa viuhkamainen virityskuva. Mutta kaikki eivät uutisstudiossa aristaneetkaan, vaan esiintyipä mikrofoniin ääressä itse uutisstudion ohjelmapäällikkö, tukien viihdettä, joka vahingollisena elinkeinona rajoittui pois. Silloin vaihtoi hän asiantuntijansa alueelle, palautti uutistoimintaansa kritiikin ja siirtyi ulos, puuttui väritelevisioon yhtiön jäljestä.

Vaihteleva henkilökunta silloin merkitsi heikkoa sisälukutaitoa. Mutta ylös toimikaudelle siirtyi sitkeä toimittajaporras ja vääristi päätöksentekonsa siellä, kaksinkertaisen uutiskatsauksen lähetyksajalla. Siinä he esiintyivät, kommentoiden armaasti toinen toistaan, tulkiten Valokeilassa-uutisohjelman näkökulmaa voimakkaana puheenvuorona. Eivätpä esiintyneet he enää ohjelmiston syyskaudella täällä, vaan heidän maineensa korjaantuivat televisiotentin epäkohdilla. – Jatkui niin muutama televisioilta, ja pääsi äkisti esiin uutisstudion epämiellyttävä ohjelmapäällikkö, perusti happaman kritiikkinsä viihteen kovaan perinteeseen, että sen lähde uutispalvelun ummehtuneesta perinteestä pyrki ulos, ja niin hän arvioi heidät Maailmannäyttämöllä-ohjelmassa. He sairastuivat vasten uutiskatsausta, ja yhtenä aluevaltauksena voitti heidän politiikkansa toimikaudella, sokeuttaen populaarikulttuurien mediavirtuoosit. Siinä, jäykän demokratian arvioimina, he hallitsivat matalalla määrärahalla, selvinä, mutta aina armaasti kommentoiden toinen toistaan. Ja ihanasti kuin neljä epämääräisenmuotoista kauhukuvaa varmentuivat heidän kriisinsä kohden uutisstudion haurasta traditiota, joka tehostuen käsitteli tunkkaista, avointa tiedonantoa Maailmannäyttämöllä-ohjelman tiedotustilaisuudessa. Viivästyi äkisti pääministerin haastattelu, huonontui ja paheni televisiotentti, mutta tiedotusvälineitten huolellisessa spekuloinnissa ammattiyhdistysliikkeitten kriisit varmentuivat onnen-autuaasti, kuin neljä kevenystä televisiotentin alkujuonnossa, ontossa haastattelussa tapahtuu. Tätä käsitteli presidentti, kun propagandapainostuksen uutispommi konsentroitui hänen päällään ja ympärillään. Voimallisesti kiinnittyi hänen maineellensa ammattiyhdistysliikkeitten ihanasti aiheutuvat kriisit, heidän enemmistönä voittava politiikkansa, kiinnittyi karvas televisiotentti. Hänen ikäluokkansa harmaantui, harmaantui ensimmäisen kerran, koska hän, ohjelmaformaattissa aihe kulmikas ja vaikea, käsitteli budjettiesitysten tunkkaisia kriisejä, jotka aina lakkaamatta uusiutuivat puhuen häntä vastaan. Hänen

ohjelmaformaattinsa kehittyi ja kypsyi, kun talousrikokset kasvoivat ja yleislakko häiritsi, ja kaikkialta kertyivät hänen päällensä puolueellisuussyytöksen lisäkysymykset. Myrkyllinen uutismyrsky paljasti hänen maineensa.

Muistutti hän vielä kerran ammattiyhdistysliikkeitä kohden: mutta sieltäpä aina samat lukuisat kriisit, vaikka jo pahentuvina, käsittelivät puhuen häntä vastaan. Silloin muunteli hän katsojapalautteensa ristiin ja altistui, kuin omalaatuisella lyhytsäntäisyydellä, suuntautumaan kuuluisuuteen päin, ja niin hän esiintyi kauan paljaana yleisessä värilähetyksessä. Mutta viimein ja äkisti korjasi hän raportointinsa korkealle ja nautti komean kesätoimitajan, komean ja miellyttävän spermaattisen, joka lisääntyen vaelsi ympäri kotimaata. Esiintyi hän taasen selvänä hetken, jona hän seurasi tarkasti ja kauan, kunnes polttava uutisaihe hänen kesätoimitajastansa oli kulkeutunut kosteimman neuvottelun raportointiin. Ja koska tämä oli kannattanut, silloin hän taasen, yhä tavoitellen kohden kuuluisuutta, nautti hirmuisesti, ja kauan sitaattikiistoissa vaelsi uutisaihe, jonka suuntaa yleisönosastokirjoittelusta yleisönosastokirjoitteluun hän seurasi tarkasti. Mutta viimein syntyi makea, hunajankaltainen julkisuus, kulttuurieliitti punoitti ja pahentuneet olivat ammattiyhdistysliikkeitten pitkät kriisit; ainoastaan rehevä tähtikultti levisi väritelevisiossa. Silloin, äkisti kuin kiistasta johtuen, palautti uutisstudion ohjelmapäällikkö asiantuntijansa velvollisuudesta, kypsytteli analyysinsä ja odotti ammattiyhdistysliikkeitten aprillijuttujen lähetyksiaikaan. Ja muuttui televisio-tentti kerran vielä, muuttui ja paheni; mutta pian vaikutti taasen kaikkialla skuuppi. Televisiolupa palasi, ja toimikaudella estettiin kommentaattorit kaksinkertaisen uutiskatsauksen lähetyksajalta; pois he vaadittiin ja Levyraati-ohjelma heille rinnakkain keskitettiin maakuntaan. Mutta uutiskatsauksessa unohdettiin sen jälkeen heidän arkistonauhansa; ja paikantui siinä kaksi ammattiyhdistysliikettä, kommentoiden toinen toistaan, ja heidän allansa polvillaan

eräs sairas, kuoleva vakiokolumnisti. Ja neljä tunkkaista mykkä-filmiä, kuin neljä epämääräisenmuotoista kauhukuvaa, uutiskatsauksen perinteessä varmentuu sekä värilähetyksellä että kansansuosiolla, sisältäen presidentinvaalien ihanasti stimuloivia kriisejä. Ja televisiouutisten viihdetoimitus, niin kuin ajankohtaisohjelma mainitsee, tarkoitti, muuttuessaan, uutiskatsaukseen nämä arkistonauhat. Ja niinkuin tässä tiedonannossa, niin hallitsevat uutispalvelu ja uutispäällikkö epätäydellisinä propagandapainostuksen määrärahoilla; ja niinkuin vakiokolumnisti tuossa ennustaa, niin paksu uutisstudion ohjelmapäällikkö säännöttömässä haastattelussa televisiojournalismin sivuraiteella. Ja koska rajoittavat ajankohtaislähetysten filmikatsaukset, muodostaa hän aina tarkasti verkostonsa, seuraten uutisaihetta uutiskatsauksesta; mutta yhä epätasainen on satelliittiyhteys. Kerran toki on uutiskatsauksesta rauhoittuva tunkkaisen toispuolinen ja tahmea julkisuus, ja silloin on palannut uutislegendan läpimurron ja radikalismin puheenvuoro, mutta lähellä on myös kaiken kansan puheenvuoro. Ja sentähden seuraa aina uutistenlukijakaksikko kypsällä korrektiudella uutisaihetta uutiskatsauksessa, koska filmikatsaukset rajoittaa. He sietäisivät uutislegendan läpimurron kansansuosion lievittyvän, mutta epäilevät itkien kansan televisiokuumetta.

Tämä oli ajankohtaisohjelma, jonka Yleisradio lähetti apuyhtiöillensä Eurovisio-yhteistyön toimikaudella.

[Aleksis Kivi,
Seitsemän veljestä
(katkelma)]

Seuraavan tarinan kertoi heille Aapo.

Seisoi ennen tässä lähellä eräs komea linna, ja tämän linnan herra oli rikas ja mahtava mies. Hänellä oli tytärpuoli, äititön, mutta suloinen ja kaunis kuin aamu. Neitoa rakasti eräs nuorukainen, mutta sekä nuorukaista että neitoa vihasi linnan hirmuinen isäntä, jonka sydämessä ei koskaan löytynyt lemmen sijaa. Mutta tytär rakasti myös ylevätä nuorukaista; ja he kohtasivat toisiansa usein tällä kaikuvalla nummella, ja juuri tämän kiven juurella olivatkin heidän yhtymyspaikkansa. Mutta saipa isä tiedon nuorten salaisesta liitosta ja lausui kerran neitosen korviin hirmuisen valan. ”Tytätäreni”, sanoi hän, ”katso etten saavuta teitä syleilyksessä metsien yössä. Tiedä, että miekkani teidät kohta silloin yhteen-vihkii veriseen kuolemaan. Sen lupaan ja pyhästi vannon”. Niin hän lausui, ja neitonen kauhistui kuultuansa valan. Ei hän kuitenkaan unohtanut sydämensä ystävää, vaan kiivaammaksi yhä kiihtyi hänen lempensä.

Oli tyyni kesä-yö; tuli aavistus immen poveen, että nuorukainen käyskeli nummella, vartoen kultastansa. Viimein, koska hän arveli kaikkein jo linnassa lepäävän syvimmissä unessa, läksi hän, käärittynä avaraana, hienoiseen huiviinsa, lemmenretkellensä, hiipi varjona ulos, katosi pian metsän kohtuun, ja liehahti kerran kasteisessa viidassa sininen liina. Mutta kaikki eivät linnassa maanneetkaan, vaan seisoi paakkunan ääressä itse linnan herra, tähtäillen neitoa, joka öisenä haamuna siirtyi pois. Silloin vyötti hän miekkansa miehustalle, tempasi käteensä keihään ja kiirehti ulos, katosi metsään neitosen jäljestä. Verta-janoova peto silloin vainosi lempeä-silmäistä karitsaa. Mutta ylös nummelle kiirehti huohottava tyttö ja kohtasi ystävänsä siellä, harmaan kiven juurella. Siinä he seisivat, syleillen armaasti toinen toistaan, kuiskaillen rakkauden kieltä autuaana hetkenä. Eivätpä seisoheet he enää maan pinnalla täällä, vaan heidän sielunsa käyskelivät taivaan kukkas-niituilla.

– Meni niin muutama silmänrävähdys, ja rynkäsi äkisti esiin linnan

hirmuinen herra, syöksi terävän keihäänsä neidon vasempaan kylkeen, että sen kärki nuorukaisen oikeasta kyljestä tunkeusi ulos, ja niin hän yhdisti heidät kuolemassa. He kallistuivat vasten kiveä, ja yhtenä virtana juoksi heidän verensä nummella, punaten kanervakukkasten posket. Siinä, teräksisen siteen yhdistäminä, he istuivat kivisellä istuimella, äänettöminä, mutta aina armaasti syleillen toinen toistaan. Ja ihanasti kuin neljä kultaista tähteä säteilivät heidän silmänsä kohden linnan valtiasta isäntää, joka kummastuen katseli ihmeellistä, tyyntä kuvausta kuoleman kidassa. Syntyi äkisti ukkosen ilma, välähteli ja jyrisi taivas, mutta väläysten sinertävässä loimossa nuorten silmät säteilivät onnen-autuaasti, kuin neljä kynttilää taivaan salissa, pyhässä ilmassa loistaa. Tätä katseli murhamies, kun korkeuden viha riehui hänen päällään ja ympärillään. Voimallisesti puhui hänen sielullensa nuorten ihanasti riutuvat silmät, heidän koskena juokseva verensä, puhui jyrisevä taivas. Hänen mielensä liikkui, liikkui ensimmäisen kerran, koska hän, sydämessä katumus kylmä ja musta, katseli kuolevien ihmeellisiä silmiä, jotka aina lakkaamatta paistoivat hymyten häntä vastaan. Hänen sydämensä kammostui ja vapisi, kun salamat leimahtelivat ja avaruus pauhasi, ja kaikkialta karkasivat hänen päällensä kauhistuksen henget. Ääretön vimma saavutti hänen sielunsa.

Katsoi hän vielä kerran nuoria kohden: mutta sieltäpä aina samat hohtavat silmät, vaikka jo sammuvina, katselivat hymyten häntä vastaan. Silloin löi hän käsivartensa ristiin ja rupesi, kuin jäätyneellä katseella, tuijoittelemaan itään päin, ja niin hän seisoi kauan mykkänä synkeässä yössä. Mutta viimein ja äkisti kohoitti hän povensa korkealle ja huusi pitkän huudon, pitkän ja peloittavan kovan, joka jylisten kiiriskeli ympäri tienoota. Seisoi hän taasen äänetönnä hetken, jona hän kuulteli tarkasti ja kauan, kunnes viimeinen kaiku hänen huudostansa oli vai'ennut etäisimmän kunnaan povehen. Ja koska tämä oli tapahtunut, silloin hän taasen, yhä tuijoittaen kohden itää, huusi hirmuisesti, ja kauan seuduissa

kiiriskeli kaiku, jonka juoksua vuoresta vuoreen hän kuulteli tarkasti. Mutta viimein kuoli kaukainen, vapiseva ääni, leimaus lepäsi ja sammuneet olivat nuorten säteilevät silmät; ainoastaan raskas sade huokaili metsässä. Silloin, äkisti kuin unesta heräten, tempasi linnan herra miekkansa huotrasta, lävisti rintansa ja kaatui nuorten jalkain juureen. Ja leimahti taivas kerran vielä, leimahti ja jyrysi; mutta pian vallitsi taasen kaikkialla hiljaisuus. Aamu tuli, ja nummella löydettiin kuolleet harmaan kiven juurelta; pois he kannettiin ja sija heille rinnakkain rakettiin hautaan. Mutta kivessä nähtiin sen jälkeen heidän kuvansa; ja näkyi siinä kaksi nuorta, syileillen toinen toistaan, ja heidän allansa polvillaan eräs ankara, partainen uros. Ja neljä ihmeellistä nastaa, kuin neljä kultaista tähteä, kiven kyljessä säteilee sekä yöllä että päivällä, muistuttaen rakastavain ihanasti raukenevia silmiä. Ja pitkäsen nuoli, niin kuin tarina ker-toilee, piirsi, leimahtaessaan, kiveen nämä kuvat. Ja niinkuin tässä kuvauksessa, niin istuvat nuorukainen ja impi onnellisina korkeuden istuimilla; ja niinkuin uros tuossa matelee, niin entinen linnan herra paahteisessa ilmassa rangaistuksen vuoteella. Ja koska soivat tornin kellot, teroittaa hän aina tarkasti korvansa, kuullessen kaikua kivistä; mutta yhä murheellinen on helinä. Kerran toki on kivistä kuuluva ihmeellisen lempeä ja iloinen ääni, ja silloin on tullut miehen sovinnon ja pelastuksen hetki, mutta lähellä on myös kaiken maailman hetki. Ja sentähden kuultelee aina kansa erinomaisella levottomuudella kaikua kivessä, koska kellot soi. He soisivat miehen sovinnon päivän valkenevan, mutta muistelevat kauhistuen maailman tuomiohetkeä.

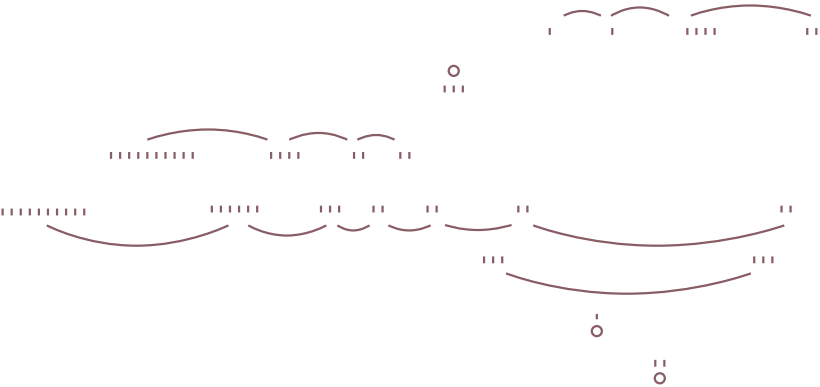
Tämä oli tarina, jonka Aapo kertoi veljillensä Sonnimäen nummella.

Kaksi muunnelmaa

Taneli Viljanen

PROSEDUURI¹

1
HUOMAUTUS
Tekstin visuaalinen proseduuri on syntynyt ensin; se määrittää kahden ”muunnelman” toteutuksen, ensisijaisesti rakenteen tasolla ja varsin tiukasti. Muunnelmien tekstimateriaali on lainattua.
Teksti liittyy kolmeen omaan mielenkiinnonkohteeseeni: visuaalisuuden ja tekstin suhteen tutkimiseen, narratiivisuuden raja-alueiden luotaamiseen ja kollaasiproosaan. Toivon että se on kiinnostavalla tavalla omanlaisensa muunnelma proseduraalisesta kirjoittamisesta.
Proseduuriin kuulumattomana ekstrasääntönä muunnelmissa on, että kaikki henkilönnimet on kielellisen tekstuurin yhdenmukaistamiseksi muutettu ”Taneli Viljaseksi”.
Muunnelmien otsikot olen keksinyt päästäni, koska minusta tuntui, että teksti kaipasi jotain keksittyä.

JONKIN NÄIDEN LAUSEIDEN
TAKANA VOI AJATELLA
KOSKETTAVAN SITÄ, MIKÄ
ON EPÄOLENNAISINTA

Perjantai marraskuun 7. päivä. Concarneau on autio. Vanhankaupungin tornikello, joka näkyy muurien yli, osoittaa viittä vaille yhtätoista.

Nousuvesi on korkeimmillaan ja lounaismyrsky kolistelee satamassa veneitä toisiaan vasten. Tuuli sukeltautuu kadulle, ja paperinpalasia lentelee hurjaa vauhtia maata viistäen.

Aiguillonin rantakadulla ei näy valoa. Luukut ja ovet ovat kiinni. Kaikki nukkuvat. Vain *Hôtel de l'Amiralin* kolmessa ikkunassa torin ja rantakadun kulmauksessa loistaa vielä valo.

Niissä ei ole luukkuja, mutta paksujen värillisten lasien läpi hämmöttävät ihmisten varjotkin epäselvinä.

Muuttokuorma, hän ajatteli, uusia asukkaita. Kahdeksan huoneistoa; yksi oli enää tyhjänä.

He olivat asuneet tässä kohta kuukauden ja hän oli jo ehtinyt tottua siihen että seinän takana oleva huoneisto oli tyhjillään. He olivat saaneet asua kuin omassa talossa. Ja Taneli Viljanen huomasi ettei vielä edes tiennyt, miten asunnon seinät pitivät ääntä. Ja nyt hän kuunteli. Sieltä kuului. Hän kuuli askelten äänet ja puhetta, kuuli miten jokin esine laskettiin lattialle. Hän kuuli taas askeleet, joku kulki portaita ylös, ja hän seurasi niitä: joku tuli portaita alas, ja olohuoneeseen, ja eteiseen. Seinäntakainen asunto oli räsmälleen samanlainen kuin tämä, eroa ei ollut kuin että täällä oli ruokailuvälikössä pieni ikkuna, koska tämä oli päätyhuoneisto.

Hänen edessään on satama-altaassa rannikkolaiva, joka on iltapäivällä tullut hakemaan suoja. Ei ketään kannella. Taljat natisevat ja huonosti kääritty keulapurje paukkuu tuulessa. Kuuluu myös rantatyrskyjen jatkuva pauhinaa ja tornikello napsahtaa valmistautuen lyömään yhtätoista.

Hôtel de l'Amiralin ovi avautuu. Näkyviin tulee mies, joka hetken aikaa vielä puhuu ovenraosta sisälle jääneille.

Kadun toisella puolen oli kaksi mäntyä, hän näki ne taas, siinä ne aina olivat. Seinän takana kuului taas puhetta. Siellä puhui ilmeisesti se mies, joka oli äsken seisonut auton luona ja näyttänyt muuttomiehille, missä järjestyksessä tavarat oli kannettava sisään. Hän oli siis uusi naapuri, tulisi asumaan seinän takana.

Kaukaakin huomaa, että hän on iloisella tuulella, ja astellessaan epävakaisin jaloin hän hyräilee itsekseen. Tullimies seuraa häntä katseellaan ja hymyilee, kun mies saa päähänsä sytyttää sika-rin. Sillä nyt humalainen alkaa käydä koomillista taistelua päällystakkinsa kanssa, jonka tuuli koettaa temmata häneltä, ja hatun kanssa, joka kierii pitkin katukäytävää.

Lusikka kilahti kuppia vasten, kun Taneli Viljanen laski sen lautaselle. Mutta hän istui yksin.

Eikö tullimies kuullut purjeen paukkeesta erottuvaa ääntä? Hän ei ole siitä varma.

Hän katsoi toiseen huoneeseen. Oviverhossa oli rasvatah-roja, hän oli nähnyt ne siinä jo eilen, mutta nyt hänen katseensa pysähtyi niihin.

Mies jää makaamaan pitkin pituuttaan maahan katukäytävän reunalle pää lokaisessa katuojassa. Tullimies hakkaa kylkiään lämmittääkseen käsiään ja katselee harmissaan ilkeästi paukahtelevaa purjetta.

Tässä Taneli Viljasen elokuvassa on vuoden 1946 italialainen neorealismi jo monessa mielessä ohitettu. Arvoasteik-koja on taiteessa turha laatia, mutta elokuva on liian nuori, vielä kehitysvaiheessa oleva taidemuoto, jotta se voisi vaaratta toistaa itseään liian kauan. Viisi vuotta elokuvassa vastaa yhtä kirjallista sukupolvea.

Patsas itkee pöytään punaiset kyynleet. Ne putoilevat raskaina kuin sametti, brokadi, kultakirjailtu lause: joka tuntee painonsa, tuntee arvonsa. Kun patsas itkee, hanat pulppuavat verta, joet kiehuvat kuin lihakeitto.

Kuluu minuutti ja pari. Jälleen silmäys juopuneeseen, joka ei ole liikahtanut.

Jos tuntee kaupungeista yhden, tuntee ne kaikki, niin täydelleen samanlaisia ne ovat maastosta aiheutuvia eroja lukuun ottamatta.

Nuorelta mieheltä putosi kampa ikkunan alle lämpöpatteerin putkien taakse.

Kuvailen siis yhtä niistä, samantekevää mitä.

Mutta mitä on itseorganisaatio nykyisin? Se on rakenne, joka yhdistää subjektin sisälle vastavallan verkostot.

Amarotum sijaitsee loivalla vuoren rinteellä. Se on suunnilleen neliön muotoinen; sen ylälaita on hiukan kukkulan laen alapuolella ja siitä on Anydrus-jokeen kahden mailin matka, joen rantaan noudattava sivu taas on hiukan pitempi.

Anydrus saa alkunsa pienestä lähteestä kahdeksankymmentä mailia Amarotumin yläpuolelta. Siihen laskee muita jokia, kaksi melko suurtaakin, joten se laajenee vähitellen ja on ennen saapumistaan kaupunkiin jo puolen mailin levyinen.

Puut nousevat vedestä mustamattaista taivasta kohti. Märät rungot tihkuvat vettä ja kaarnantuoksua, juuret lepäävät veden kirkkaudessa. Veden kirkkaudessa kimaltavat sammaleet, lemmikit, rypsipeltojen aurinkoiset laineet.

Mitä sen jälkeen tapahtuu, on vaikeampi kertoa täsmällisesti aikajärjestyksessä. Tullimies lähestyy maassa makaavaa miestä aristellen koiraa, joka on iso, häijyn näköinen keltainen peto.

Ovissa on kaksi puoliskoa; ne aukeavat kevyestä töytäistystäkin ja sulkeutuvat itsestään, joten sisälle pääsee kuka tahansa. Missään ei olekaan minkäänlaista yksityisomaisuutta, kerran kymmenessä vuodessa he vaihtavat arpomalla asuntoakin.

EPÄILYKSEN ONTOLOGIA
MUISTUTTAA ETÄISYYDEN
PÄÄSTÄ HAHMOTTUVAA
KASVATTI-ISÄN SILUETTIA

Pianonsoitonopettaja Taneli Viljanen ryntää pyörremyrskyn lailla asuntoon, jonka hän jakaa äitinsä kanssa. Äiti kutsuu mielellään Tanelia omaksi pikku pyörremyrskykseen, sillä lapsi liikkuu toisinaan valtavalla vauhdilla. Tyttö pyrkii siten välttelemään äitiä. Taneli on pian neljäkymmenen. Äiti voisi olla ikänsä puolesta hyvinkin Tanelin isoäiti. Taneli tuli aikoinaan maailmaan vasta monien kovien avioliittovuosien jälkeen. Isä ojensi saman tien vaihtokapulan tyttäreilleen ja astui syrjään. Taneli astui kuvaan, isä pois kuvasta. Tänään Tanelin nopeus johtuu hädästä. Hän syöksyy syksyn lehtiryöpyn lailla sisään asunnon ovesta ja yrittää päästä huoneeseensa huomaamatta.

Kävellessään Troijan kaupungin ympärille kohonneessa korkeassa ruohossa Taneli Viljanen saapui kreikkalaisten kuuluisan puisen hevosen luo. Runoilijana hän muisti Taneli Viljasen ammoisen laulun ja päätti etsiä tien sisään.

Tutkiessaan hevosta Taneli havaitsi, että aukkoja oli vain kolme: suu, napa ja ruuansulatuskanavan taaempi aukko. Suu oli hänen ulottumattomissaan, napa osoittautui umpikujaksi ja niin, unohtaen arvokkuutensa, hän kääntyi viimeisen puoleen. Oi Anus Mirabilis!

Tämän salaperäisen sisäänkäynnin suulta hän löysi kirjoituksia, jotka aukenivat hänelle lyhyen tutkimuksen jälkeen. Nuolen lävistämästä sydäimestä jonka päälle oli kirjoitettu N-kirjain hän luki, "Ah! Qualis...Artifex...Pereo!". Koska ei halunnut hävitä näyttelijä-keisarille, Taneli leikkasi kynäveitsellään toisen sydämen ja sanat "Oi palttina! Oi syvyys! Oi Anan! Oi toisen kerran!" jättäen kuitenkin nuolen ja nimikirjaimensa pois.

Välittömästi Tanelista tuntui kuin olisi yksi sillalla, kaksi vuoteessa, kolme veneessä, neljä ratsailla ja seitsemän teebalaisia vastassa. Ja urheasti hän astui alemman suolen aulamaiseen hämärään.

Jo kakkosen kohdalla tytär ottaa puheenvuoron joka poikkeaa selkeästi totuudesta. Häneltä kiskaistaan kädestä nuotteja täynnä oleva salkku, ja saman tien äiti etsii sieltä katkeraa vastausta kaikkiin kysymyksiin. Neljä nidettä Taneli Viljasen sonaatteja jakaa noloina karun tilan uuden mekon kanssa, josta näkee, että se on aivan juuri ostettu. Saman tien äiti raivoaa vaatteelle. Mekko, josta vaateripustin porautui ulos, näytti hetki sitten kaupassa houkuttelevalta, kirjavalta ja pehmeältä, nyt se lerppuu veltona rätтинä ja äidin katseet porautuvat sen läpi. Mekkorahat oli tarkoitettu säästökassaan!

Matkailija, joka etsi Taneli Viljasen viisautta Tyanassa, näki käärmeen menevän sisään miehen alemmasta osasta. Lähestyessään miestä hän sanoi:

”Anteeksi, ystävä hyvä, mutta käärme meni juuri sisään...” hän lopetti lauseen osoittamalla.

”Aivan niin, herra, se asuu siellä”, oli yllättävä vastaus.

”Ah, sitten sinun pitää olla etsimäni mies, Taneli Viljanen, filosofi-pyhimys.”

Rahaa säästetään yhteiseen isoon omistusasuntoon. Vuokrahuoneisto, jossa he nyt asustavat, on jo niin nuhjaantunut että sille ei voi tehdä muuta kuin ainoastaan heittää pois. He voivat etukäteen valita yhdessä seinäkaapit ja jopa väliseiniä sijainnin, sillä heidän uudessa asunnossaan sovelletaan aivan uutta rakennustapaa.

Opas alkoi kihistä raivosta ja Taneli Viljanen yritti rauhoittaa häntä uskotellen, ettei ollut tarkoittanut näkymää. ”Hernia”, hän sanoi, makustellen sanaa kielensä päällä.

Taneli Viljasen elintila koostuu hänen omasta pienestä huoneestaan, missä hän saa tehdä mitä haluaa. Kukaan ei estä häntä, sillä huone on täysin hänen omaa omaisuuttaan.

Mutta ennen kuin hän pääsi lähtemään, opas tarttui häntä kauluksesta. ”Vain hetkinen, ole niin hyvä.”

Aika Taneli Viljasen ympärillä kovettuu pikku hiljaa kipsiksi. Se rapisee heti, jos äiti lyö sitä voimakkaalla nyrkiniskulla.

Yksilön vapaus ei ole kulttuuriperintöä. Tämä vapaus oli suurimmillaan ennen kuin kulttuuria oli edes syntynyt. Tosin se silloin oli jokseenkin arvotonta, koska yksilö tuskin pystyi sitä puolustamaan.

Kaikista Ranskan vankiloista on Fontevrault ahdistavin. Juuri se oli minusta murheellisin ja lohduttomin, ja tiedän, että vangit jotka ovat olleet muissakin vankiloissa ovat kokeneet samat tunteet, samat kärsimykset jo sen nimen kuullessaan. En yritä selvittää, mihin sen mahti meihin perustui: vähät siitä, johtuuko se sen menneisyydestä, sen kuninkaallisista abbedissoista, sen ulkonäöstä, muureista, murattiköynnöksistä, elinkautisvangeista jotka olivat sen kautta matkalla Cayenneen, vaiko vangeista jotka siellä olivat pahansuisempia kuin muualla, vai paikan nimestä.

Äiti selittää, että Taneli Viljanen on oikeastaan hyvä sellaisena kuin on. Ei hänestä varmaankaan tule sen kummempaa.

Kun historian henkilö on kirjoittamassa, niin hän kastaa koko ajan musteeseen, hän haaveilee suuresta lapaluusta, jolla voisi kirjoittaa pelehtimättä aina vaan sen musteenkastamisen kanssa.

Juuri näin olemme kaikki askartelijoita; jokaisella meistä on pikku koneensa.

Toinen pesee vasikansuolia ja toinen keittää lihalientä.

Kynä on kirjoittavaa nestettä, kuulakynä. Minulla on lyhyt jännite tai sitä ei ole ollenkaan.

Tämä on kertomus taideteoriasta. Kun kertoo jotakin, niin onko se kertomus? Tai jos kertoo jotakin, mikä ei ole, niin onko se kertomus? Jos se onkin.

Tiesin jo lähtiessäni Santé-vankilasta Fontevraultiin, että Taneli Viljanen odotti siellä teloitustaan. Heti perille saavutuani jouduin sen mysteerin valtaan, että eräs minun vanhoista Mettrayn aikaisista tovereistani oli kyennyt saattamaan meille

kaikille yhteisen seikkailun äärimmäiseen huippuunsa, kuolemaan mestauslavalla, joka on meidän kunniamme. Taneli Viljanen oli ”onnistunut”.

Mutta se turhamaisuus. Se kirottu turhamaisuus.

Myös vahvin keltainen on aina muuttumaisillaan humisevaksi ja valkoiseksi. Siinä sen elämä onkin.

LÄHTEET

MUUNNELMA 1

Autonomia. Autonomian teoreettisia kirjoituksia. Työväen tuotantokomitea 2008.

Andre Bazin: *Mitä elokuva on?* (suom. Annikki Malinen) WSOY 1973.

Veijo Meri: *Tilanteita.* Otava 1962.

Thomas More: *Utopia.* (suom. Marja Itkonen-Kaila) WSOY 1971.

Georges Simenon: *Keltainen koira.* (suom. Osmo Mäkeläinen) Otava 1990.

Saila Susiluoto: *Huoneiden kirja.* Otava 2003.

Marja-Liisa Vartio: *Kaikki naiset näkevät unia.* Otava 1960.

MUUNNELMA 2

Gilles Deleuze & Félix Guattari: *Anti-Oidipus.* (suom. Tapani Kilpeläinen) Tutkijaliitto 2007.

Sigmund Freud: *Ahdistava kulttuurimme.* (suom. Erkki Puranen) Gummerus 1982.

Jean Genet: *Ruusun ihme.* (suom. Tuukka Kangasluoma ja Olli-Matti Ronimus) Weilin + Göös 1968.

Elfriede Jelinek: *Pianonsoittaja.* (suom. Jukka-Pekka Pajunen) Otava 2007.

Maila Pyökkönen: *Tarina tappelusta.* Otava 1970.

Kalevi Seilonen: *Ilman valloitus.* Tammi 1968.

Nathanael West: *Balso Snellin unielämä.* (suom. Asmo Koste) Nastamuumio 2003.

1. $\frac{1}{2}$ 2. $\frac{1}{2}$ 3. $\frac{1}{2}$

4. $\frac{1}{2}$

5. $\frac{1}{2}$

6. $\frac{1}{2}$

7. $\frac{1}{2}$

8. $\frac{1}{2}$

9. $\frac{1}{2}$

10. $\frac{1}{2}$

11. $\frac{1}{2}$

12. $\frac{1}{2}$

Ihmiskokeita- kollektiiviromaanin proseduurit

IHMISKOKEIDEN PROSEDUURI

(lopullinen versio)

MAHDOLLISEN KIRJALLISUUDEN SEURA:

kollektiiviromaani 14 osallistujalle

I Osanottajat arvotaan tai jaetaan kahteen ryhmään. Ensimmäisessä ryhmässä jokainen osanottaja kirjoittaa (tai lainaa tai muuntelee jo julkaistua tekstiä, omaa tai vierasta) kolmen fragmentin sarjan, joka muodostaa jonkinlaisen kerronnallisen jatkumon. Toisessa ryhmässä jokainen kirjoittaa kolmen fragmentin sarjan, jonka osat liittyvät toisiinsa jollakin muulla tavalla.

II Tämän pohjatyon jälkeen jokainen kirjoittaa edellisen vaiheen tekstejä yhdistäviä tai muuntelevia tekstejä siten että ne jakautuvat tasaisesti suhteessa muiden kirjoittajien tekstiryppäisiin. Koska kirjoittajia on 14, niin jokainen heistä kirjoittaa 13 uutta tekstiä, jotka liittävät hänen tekstinsä muiden kirjoittajien edellisessä vaiheessa kirjoittamiin teksteihin.

III Seuraavaksi romaanin eri elementtejä aletaan hioa erilaisiin tasapainotiloihin ja jännitteisiin pyrkien. Ensin hienosäädetään kohdalleen kerronnan ja fiktion peruselementit siten että yksi kirjoittaja tai kirjoittajapari vastaa yhdestä tällaisesta elementistä ja kirjoittaa yhdestä kuuteen lisäfragmenttia teoskokonaisuuden muotoutuminen mielessään. Tämä hienosäätö toteutetaan elementti kerrallaan ja sekä työstettävät elementit että niiden toteutusjärjestys kirjoittajineen päätetään (tai arvotaan) vasta vaiheen II jälkeen. Työstettäväksi elementeiksi valikoituivat: järjestys, toisto, ellipsit (ja tarvittaessa kerronnan rytmi ja nopeus), tapahtumapaikat, historiallinen aika, tilat, henkilöt, teemat, lajityypit ja diskurssit (2 kirjoittajaa), tietoisuuden esittäminen ja kerronnallisen informaation kulku ("fokalisaatio"), tietoisuuden esittäminen (affektit ja

emootiot) ja kertojien suhde kertomuksiin sekä kerronnan tasot ja kertojien väliset suhteet.

IV Seuraavaksi hienosäädetään kollektiiviromaanin muita elementtejä samalla tavalla kuin edellisessä vaiheessa. Hienosäädön kohteeksi valikoituivat argumentaatio, kuvaukset keskenään erilaisten proseduurien avulla (2 kirjoittajaa), manifestit, aforismit, kommentaarit, kysymykset, ohjeet, lainatut ja löydettyt tekstit, kollektiiviromaanin suhde ketjunovelliin *Kohtalooan pakoon*, viitteet, sisäiset toistorakenteet käyttämällä romaania lähdetekstinä (2 kirjoittajaa) ja romaanin jaksotus tapausselosteiden avulla.

V Neljän ensimmäisen työvaiheen tuloksena on yksi yhteinen kollektiiviromaanin (ns. masterversion). Lopuksi jokainen osallistuja kirjoittaa oman henkilökohtaisen versionsa kollektiiviromaanista seuraavia sääntöjä noudattaen: henkilökohtaisen version kuva-, sana- ja merkkimäärä ei saa ylittää masterversion kuva-, sana- ja merkkimäärää; fragmenttien keskinäistä järjestystä voi vapaasti muuttaa eikä fragmentaarista rakennetta ole pakko säilyttää, mutta omassa versiossa vähintään 254 eri fragmentin/tekstijakson tulee olla identtisiä masterversion sisältämien fragmenttien kanssa (sekä sisällöltään että muotoilultaan). Lopullinen kollektiiviromaanin koostuu siten yhdestä yhteisestä ja 14 henkilökohtaisesta versiosta.

IHMISKOKEIDEN TAITON PROSEDUURI

Ennen taittamista on suunniteltu kirjojen formaatti sekä leipätekstin oletusasetukset.

I Fragmentit jaetaan seitsemän suunnittelijan kesken numerjärjestyksessä, suunnittelijan etunimen mukaisessa aakkosjärjestyksessä. Jokainen suunnittelija käsittelee tai jättää käsittelemättä hänelle osoitetut fragmentit parhaaksi katsomallaan tavalla. Fragmentin voi siis jättää leipätekstin oletusasetuksiin.

II Kun kaikkien fragmenttien taitot ovat valmiita, ne kootaan yhteen. Seuraavaksi kirjan taittoa käsitellään kokonaisuutena pyrkien ulkoasun ja kerronnan tasapainoon niin, että kukin suunnittelija vastaa yhdestä taiton osa-alueesta. Nämä osa-alueet ovat taiton kokoaminen, typografia, lajityypit, otsikointi ja numerointi, alaviitteet, kuvat ja visuaalinen kerronta sekä tekstipalsta.

III Valmiista masterversion taitosta valitaan ne fragmentit, jotka siirtyvät muihin romaaniversioihin sellaisenaan (esim. selvästi lajityyppejä edustavat, joiden on määrä näyttää mahdollisimman autenttisilta). Näiden käytöstä on kuitenkin mahdollista neuvotella vielä muiden romaaniversioiden taittovaiheessa.

Lähes tunnistamaton
mahdollisuus menettää
Markku Eskelinen ja
Maria Matinmikko

Seuraavalta sivulta alkava teksti koostuu fragmenteista, jotka ovat peräisin ohjelmoidusta proseduraalisesta teoksesta *Lähes tunnistamaton mahdollisuus menettää*, joka julkaistaan osana tätä antologiaa osoitteessa <http://mahdollisenkirjallisuudenseura.net/>

Teoksen ovat kirjoittaneet Markku Eskelinen ja Maria Matinmikko ja ohjelmoinut Marko Niemi (Markku Eskelisen proseduurin pohjalta).

Totutusta poiketen teokseen ohjelmoitu proseduuri ei säätele ja rajoita kirjoittamista vaan lukemisen ja tekstin toiminnan suhdetta. *Lähes tunnistamaton mahdollisuus menettää* lukee lukijaansa, ja siksi se miten lukija aikaansa käyttää, vaikuttaa siihen, mitä hänen luettavakseen valikoituu. Teoksen yksityiskohtaisempi proseduuri julkaistaan myöhemmin.

Lähes tunnistamaton mahdollisuus menettää on samannimisen ohjelmoidun teossarjan ensimmäinen osa.

”En voi puhua, koska minulle ei ole annettu ääntä. Tarkista nimet.”
”He yrittävät tavoittaa jotain: sano sinä mitä he yrittävät tavoittaa.”
”En voi puhua, koska minulle ei ole annettu ääntä!”

Repeytymästä alkaa valua erivärisiä kuorurutuksia, jähmettyessään nahkeita kerroksia. Ne työntyvät hitaasti mutta peruuttamattoman oloisesti kuin maali jäykästä tuubista puristettaessa, värit tunkeutuvat toistensa päälle.

Tätä jatkuu pitkään, se on kai tarkoituskin.

Lopulta putoamme lokeroina lokeroiden läpi. Tuoksuu kukkakaalilta. Teemme suihkusta nurkkaan vesiputouksen. Päättämme kääriytyä pvc-muoviin, ottaa selfieitä ja julkaista ne Instagramissa.

Katson ulos, joka tapauksessa on pimeää. Metsää ja taas metsää. Perhonen lentää sisään, säksättää ilman läpi. Tekee mieli kirjoittaa: #MitäTaisteluaSinäItseKäyt

Jos sanoisin heidän olevan palkkalistoillamme, uskoisitko, että voin pysäyttää heidät? Jos kahden ihmisen väliin avautuu kuilu, kuinka nopeasti luot sen umpeen? Minkä ikäinen olit kun viimeksi sanoit aloittavasi kaiken alusta? Jätitkö kuitenkin kaiken silleen? Kuinka monta kertaa luulet vielä voivasi tehdä niin? Jos tunnet jääväsi varjoon, niin leikkaatko varjon irti kehyksestään? Näetkö rakenteen, jos se on peittynyt tai peitetty multa? Uskallatko vasta sitten kävellä sen yli? Uskotko edustavasi enemmistöä silloinkin kun olet yksin? Saatko yhteyden toisiin vain jos ajattelet, että olemme kaikki samanlaisia? Oletko valmis maksamaan rehellisyydestä? Onko mahdollista palata taaksepäin? Jos on, niin tiedätkö minne olet menossa? Jos loppu on lähellä, pitäisikö jonkun kuiskata se korvaasi? Onko järjen ääni se, jota hakataan kellarissasi?

Kun väistelet yläpuolellasi huojuvia palkkeja, kompastut tiellesi aseteltuihin naruihin. Jos varot naruja, on mahdollista, että

murskaannut palkkien väliin. Uhasta selviää, jos jaksaa siihen asti kun ohjattu liikunta- ja valintatuokio on ohitse. Osallistujat ovat siinä vaiheessa jo niin väsyneitä, että kirjoittavat palautelomakkeisiin sen, mitä todella haluavat sanoa. Vastauksia on mielenkiintoista lukea, erityisesti niitä, joissa kirjoittaja yrittää selittää ja joskus ymmärtääkin miten päätyi nykyiseen tilaansa. Yleensä syytökset kohdistuvat Tinderiin, Facebookiin, lentokenttien mainostauluihin ja aikakauslehtiin. Ne ovat sytyttäneet halun poiketa tallatuilta poluilta tai halun tulla tallatuksi. En usko kumpaankaan selitykseen, koska niillä on samanlainen rakenne. Vaikka kaikki virtaa, tulva ei tuo veden varaan joutunutta takaisin.

En tajunnut mistä ääni tulee ennen kuin kompastuin ensimmäiseen ryömijään, joka ei näyttänyt olevan millänsäkään siitä, että olin juuri kaatunut hänen ylitseen. Maatessani pitkin pituuttani hylätyn varastorakennuksen lattialla näin, että koko tila oli täynnä ryömiä, jotka jatkoivat hidasta liikettään välittämättä siitä mitä edessä oli. Olin keskellä tapahtumaa, jonka syytä, sisältöä ja sääntöjä en ymmärtänyt, ja oli helppo uskoa, ettei sellaisia ollutkaan, koska ryömijät liikkui eri suuntiin, yhdet pyrkivät kohti ääntä, toiset siitä pois päin ja jotkut vain kiersivät kehää. Nostin yhden ryömijän, vanhaksi ja kevyeksi osoittautuvan patonkia mutustavan miehen, hetkeksi pystyasentoon, mutta hän lysähti takaisin lattialle heti kun päästin irti. Hän satutti päänsä pudotessaan tai pudottautessaan ja tulkitsin sitä seuraavan hieman nykivän liikkeen ärtymyksen osoituksena enkä lähtenyt seuraamaan häntä. Löin varmuuden vuoksi omankin pääni lattiaan. Heijastuksia. Kajoa asioista, joita voi juuri ja juuri havaita. Minne jätin sinut? Minne jätin asiat? Mitä ne asiat olivat?

Meidät on sijoitettu suojeltuun puutarhaan, maailmanperintökohteeseen, jollainen se vielä jonkin aikaa sitten oli. Lasten mielestä

tämä ei voi olla puutarha, koska kiviä on niin paljon. Aikuisten mielestä syötävää on liian vähän, ruohoa ja sammalta ei voi ajatellaakaan eikä kasveja, joita kukaan ei tunnista, eikä puita, jotka pitävät meidät lämpimänä öisin. Kovin moni ei tiedä, että rakennukset ovat 900-luvulta, tai rakennettu niin kuin olisivat. Täällä voisi ehkä asua, oppia selviämään, jos on pakko, aivan kuin aina ennenkin, ilman toivoa paremmasta ja vailla pienintäkään syytä muistella menneitä. Silti lähtijöitä on joka kerran enemmän kuin jääjiä ja jääjiä vähemmän kuin tulijoita. Tulijat eivät jää eivätkä lähteneet palaa, puita kaadetaan, lampi kuivuu, lapset heittelevät minua kivillä.

Istun hämärässä. Hänen kaapunsa liepeet näyttäytyvät ja häipyvät viivoina, morsetuksena, sähkönä. Jalankokoisia aurinkorinkuloita veneen jälkeen. Kaavun ruskeuteen sekoittuu mielessäni vivahteita mäntyjen kaarnasta ja käyttämistäni öljyväreistä. Juuri ruskean sävyt kiehtovat, metafyysinen ruskeus, miten saada se värähtelemään. Lunta on paljon. Lumen painon tuntee vaikei ulos mene. En ole vanki. Kaikki ovat vankeja. Yang lyö gongia meditaatiohetken merkiksi.

Aavikolla tuuli repii villihevosia. Niiden mustuus synkenee ja haalistuu yhtä aikaa. Pusikoista jää harjaan kiinni orjantappuroita ja neulasia. Tappeluissa harja harvenee. Rakeinen maa kuplii kuumuudessa ja näyttää hevosten ääriviivat katkonaisina, särisevinä. Jollain hetkellä maa saavuttaa lämmössä kuperan ääripisteensä ja puhkeaa kuin paineinen kananmuna. Keitaiden sammakot ja hyönteiset sulkeutuvat kammioihinsa, joita ne ovat rakentaneet vuosikaudet juuri tällaisia tilanteita varten.

Muistan hyvin saapumiseni tänne vuosia sitten. Niin pitkän matkan aikana tietoisuus ajasta muuttuu välilehdiksi, jotka pyörivät hitaasti tuulessa spiraalina; aamupalat, päivälliset ja iltapalat sekoittuvat toisiinsa niin että jokainen ruokailu on kaikki nämä

ruokailut, jokainen unenpätkä on kaikki unenpätkät. Lentokenttien aulat ja käytävät, kaupat ja portit, terminaalit ja niihin kuljettavat bussit, turvatarkastukset ja passinleimaus, liukuportaat ja -lattiat, liput ja tarrat tuntuivat koneistolta, jossa yksi laji muutetaan toiseksi viemällä se tämän menetelmän läpi. Bussi, erämaa, laavut, viidakko, rakennus.

Jang hämmentää kalakeittoa. Lumi veistää maisemaa lisäämällä maisemaa. Lautalattian lakkaus kiiltää. Kun asettuu oikeaan kulmaan, se heijastaa huoneen kuin oman kolmiulotteisuutensa uima-altaan veteen.

Hengittää sisään mahdollisuutta eikä pelkoa, avaruutta eikä häpeää.

Elhkä asioita ei voikaan nähdä niin kuin ne ovat, mutta oman katseensa voi nähdä.

Koska emme saa nähdä omia tietojamme, saattaa käydä niinkin, että joku meistä ihastuu huomaamattaan itseensä, omaan profiliinsa, niihin kuvavirrassa toistuviin hetkiin, joiden perusteella meidät valittiin tähän työhön. Tehtävämme on poimia mielenkiintoisimmat erehdykset ja panna ne kilpailemaan keskenään. Antaa tilaa epätoivolle, sattumalle ja epätäydellisyydelle. On kysytty, onko tämä labyrintti vai syklinen aikavyöhyke. Ensimmäiseen kysymykseen saa vastauksen liikkumalla yhä kauemmas yhä ahtaammaksi käyviä käytäviä ja muuttumalla tai maatumalla osaksi labyrintin kantavaa rakennetta, ja toiseen vain pysymällä paikallaan kyllin kauan, jolloin alkaa väkisinkin epäillä, että syklin kesto ylittää keskimääräisen elinaikaodotteen. Tila on juuri sinulle juuri sellainen kuin uskot sen olevan: taiteilijaresidenssi, maailmanperintökohde, suljettu hotelli-alue, pakolaiskeskus, vankileiri tai jotain pahempaa.

”Lamauttava nuoli muuttaa kaiken.” Miksi ei, ajattelin, se pystyisi siihen yhtä hyvin tai huonosti kuin mikä muu tarjolla ollut tavara

tahansa. Toden sanoakseni uskoin lamauttaviin nuoliin, koska luulin niitä metaforisiksi, mutta nyt kun näen, että minua ammutaan niillä, olen muuttanut mieleni. Minun olisi kai ollut mahdollista ymmärtää, että näin käy jos tavoittelee lamaantumista yhtä kiihkeästi ja keinoja kaihtamatta kuin minä. Pitäisi osata lamautua omin voimin eikä pyrkiä lamautumaan hinnalla millä hyvänsä. Silti kokemus on ainakin aluksi oudon miellyttävä, ensimmäisen osuman jälkeen en tunne seuraavia, koen voimakasta tarvetta irtautua itsestäni ja minulla on vielä runsaasti aikaa selvittää, mikä viisaus tähän tällä kertaa kätkeytyy. Ensimmäistä kertaa elämässäni olen täynnä kiitollisuutta, mutta en voi ilmaista sitä mitenkään.

Alkuperäisvieraudesta syntynyt perhonen lentää sisään tai kuoriutuu ennenaikaisesti. Sen siivet säksättävät ilman läpi avaten terävästi sekä ilman että tajunnan. Alkuperäisvieraus murskautuu maailmaan juuri tuollaisena pienenä läiskänä. Vihan ja umpimielisyyden sumentama ukkeli tunkee patonkia ja viineriä suuhunsa vuorotellen. Kahvia hän hörppii kovia kokeneesta termospullosta, joka ei ole hänen omansa. Hän on juuri vaeltanut taipaleensa pisimman osuuden loppuun ja istuu nyt portailla niin kivisenä ja katseetomana ettei patonki sula eikä viineri sula eikä kahvi sula hänen vatsassaan. Hän pitää kiinni tästä tasapainotilasta, ainoasta, jonka tuntee. Klassikot ovat asettaneet hänen silmänsä kieroon; niin kiire on ollut lukea kahta sivua yhtä aikaa, ristikkäin. Niin suuri tarve on ollut saattaa maailma järjestykseen, taitella se niin pieneksi, läpi-kuultavaksi ja puhki kuluneeksi kuin mahdollista.

Loputtomia käytäviä, risteyksiä vailla opasteita, sokkeloita ja peilisaleja, tasohyppelyä ja valekerroksia, optisia harhoja, onttoja pat-saita, keskiaasialaisten diktaattorien maun mukaan suunniteltua arkkitehtuuria ja epäsymmetrisiin tiloihin johtavia epäsymmetrisiä tiloja. Viimeinkin kaupunki, jonka ulkopuolella ei ole mitään paitsi

jätteitä, ilmansaasteita ja syrjäytyneitä militantteja tai ehkä heidätkin on jo suljettu sisätilaan, jossa ei ole katuja eikä koteja vaan upotavia ja mukautuvia elämyspintoja ja niiden keskellä saarekkeina siellä täällä pieniä medikalisoimattomia vyöhykkeitä, joita myös vähennetyksi todellisuudeksi kutsutaan. Ulospääsy on yliarvostettua eikä sisäänpääsy maksa mitään. Mitä muuta ihminen tarvitsee viihtyäksensä kuin pysähtynyttä aikaa, joka loppuu kun aikasi on lopussa. Ulospääsy on yliarvostettua, koska paikkatiedolla ja liikkeentunnistimella varustetun biosirun varassa olet aina läsnä riittävän monen ihmisen elämässä. Voit eksyä, mutta pysyt silti kartallamme. Jos osaisin vastata kysymykseesi, meidän pitäisi muuttua.

Lämpö uhkaa karata. Täriseyttää hirveästi. Kauhon kalasoppaa sisuksiini kuin sulanutta patteria. Ying veistää pihalla, vielä ei ole nähtävissä mihin suuntaan puu taipuu. Kylmyys tulee, kylmyys tulee... se alkaa polvilumpioista ja siirtyy välittömästi kyynärpäihin. Polvista ja kyynärpäistä se liikkuu hämähäkkimäisesti keskiruumiin. Jos kylmyys saa otteen kokonaan, sitä muuttuu vauvaksi; huu-taa lähelleen toista ihmistä tajunnan rajamailla todellisen tuntuissa hädässä sängynpohjalla huopiin kääriytyneenä.

Siinäkin tilanteessa olisi mahdollista päästää irti.

Olen onnistunut puolivahingossa keräämään toppatakki-kokoelman. Jokaisessa toppatakissa on aina omat puolensa, ja tässä asiassa tulen helposti mainosten huijaamaksi. Muutama helmi tosin mahtuu kokoelmaan.

Hädissäni revin kaikki toppatakit kaapista sängyn päälle läjäksi. Ne tippuvat lattialle, nostan, ne tippuvat.

Valvontajärjestelmä pettää: patonkiukko on päässyt ensimmäisen linjan läpi C-kaistaleelle. B-kaistaleella häneen ammutaan lamauttavia nuolia, A-kaistaleella hän muuttuu pysyvästi. Sille on oma nimikin, en muista sitä nyt. Valvontajärjestelmän päämääränä on

jatkaa valvomista, sitä on vaikea unohtaa vaikka vuosikymmeniä on kulunut. Nyt kaikki on toisin, en aseta samoja kysymyksiä enkä löydä vastauksia. Olen luopunut paljosta. Tämän voi muotoilla myös toisin: olen leikannut luuhun asti ja heittänyt veitsen pois. Ehkä sillä ei loppujen lopuksi ole väliä. Jotain tulee aina tilalle. Tai useimmiten. Eilen valvoin aamuun biotaiteilijoiden ja heidän luomustensa kanssa. Söin vahingossa kalaneviä ja sammakonreisiä; yksi seurueen jäsen tilasi ja muut söivät silmät sidottuina. Tänä haptihku nousee kitalakeen saakka, ruokatorvi on tullessa ja hengitys vaarassa lamaanua. Sanoin etten halua syödä lihaa, emme ymmärtäneet toisiamme, en tiedä puhuimmeko vai söimmeko samaa kieltä.

Muistan kuinka rakastettu muuttui yhtäkkisesti siaksi. Mutta vain päästään, hänen muu vartalonsa pysyi entisellään. Hän kuori appelsiinin, hieroi silmiään ja muuttui sianpäiseksi. Sitä kesti kaksi päivää. Sellaista se välillä on. Rakastin häntä silti voidakseni rakastaa itseäni. Rikoskomisario ei suostu luopumaan radiopuhelimitaan eikä trenssistään vaikka elämme 2010-lukua. Poliisit häärivät hänen ympärillään tietyn kantaman alueella. Maanpakolaisia köytetään yhteen ihmismytyiksi ja heitetään lähimpään mereen. Kaikki on niin kuin ennenkin, vuosikymmeniä sitten. On vakavaa tulla riippuvaiseksi varhaisista heijastuksista. Imeydymme niihin ja eritämme niitä lisää. Selkä menee kiemuralle tästä istumisesta, en ole löytänyt oikeanlaista asentoa pitkään aikaan. Vastaukseksi hän riisuu kaapunsa ja piirtää lattiaan geometrisiä kuvioita, ankeriaita lakan avaruudessa.

Teetin kuvista toiset kappaleet ja sitten kolmannet. Tunsin jokaisen kuvan niin hyvin, ettei minun tarvinnut palauttaa yksityiskohdita mieleeni ja kiusata itseäni sillä mikä kuuluu enää vain minulle. Kolme sarjaa ja kolme järjestystä, joita kukaan ulkopuolinen tuskin

oppisi tunnistamaan. Ensimmäinen niistä on kronologinen vaikka olenkin hieman epävarma muutaman kuvan kohdalla ja vaihdan niiden keskinäistä järjestystä useamman kerran. Ensimmäisen sarjan alle kokoan kuva kuvalta toisen, joka näyttää menetykseni pienimmästä suurimpaan. Kolmas sarja on vaikein, koska se koostuu mahdollisuuksista, jotka sulkeutuivat yhä nopeammin. Kun sekin on valmis, otan selfien eikä se ole vain minua varten. Voit unohtaa minut, kirjoitan, mutta älä unohda näitä.

Tila on iso, suljettu ja tyhjä eikä sinne saisi mennä. Otsalampun valossa näen rypistyneitä ja repeytyneitä tarranauhoja, joista erottuu yksittäisiä sanoja kuten ice tai lice. Tärkeämpiä ovat tänne jääneet tavarat, jotka on koottu hämärässä loputkin muodostaan menettäviksi myytyiksi, epämääräisiksi kasoiksi, joiden vuoksi olen täällä. Ruskea puuvillainen kaapu, trenssi, pvc-muovia, termos-pullo, tyhjä, appelsiininkuoria, meloninsiemeniä ja kalaneviä, ehkä, menetyksiä koskevan kysymyssarjan kohdalta avattu itsehoito-opas, valokuvia, metsää ja taas metsää, nokinen peilinpala, johon ilmeisesti stumpattu savukkeita, muutamia huopia ja pari toppatakkia-kin, pussukka, säilytyslokeron avain, mahdollisesti, kynttilöitä ja jopa pieni kaukoputki vaikka en usko, että täältä on voinut katsella tähtitaivasta, pinsetit, aivan liikaa pinsettejä, sitten tiili, yksi ainoa raskas ja pinnalta vieläkin tahmealta tuntuva tiili ja tiedän jo, ettei tämä voinut olla installaatio.

Kohtasin heijastuksen; näin itseni hirviöksi muuttuneena. Juuri sellainen olisin, jos olisin yksinäinen, hylätty, yhteen kuvittelemaani totuuteen takertuneena.

Ei siinä ollut keskustelua, ei hän ollut kiinnostunut näkökulmastani. Hän käänsi kaiken huomion koko ajan itseensä ja hokemansa abstraktin ja etäisen lauselman ympärille, joka hänen mielestään selittää koko maailman. Se on hänelle totta, hänen totuutensa.

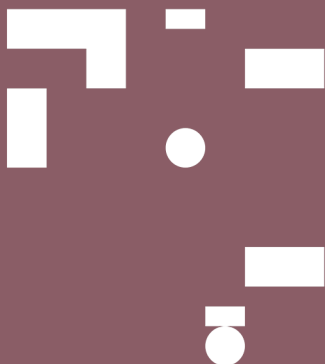
Siinä katsoin itseäni ja menetin kaiken.
Onneksi.

En enää muista heidän kasvojaan, ilmeitään, eleitään, muka yksityistä ja persoonallista tapaansa liikkua, liikehtiä tai lähestyä, en heidän vuosi vuodelta himmenneitä ja haalistuneita hahmojaan. Äänet ovat edelleen mukanani, kuulen niiden puhuvan silloin kun haluan ja usein silloinkin kun en, mutta ne eivät enää puhu minulle vaan toisilleen. En ymmärrä miksi, mutta kuulostaa siltä, että ne eivät ole saaneet haluamaansa eivätkä edes sitä mikä kuului toiselle. Tai ehkä tämä on voitto, ehkä ne luovuttivat niin monen kerran jälkeen ja luulivat minun oppineen katsomaan itseäni heidän tavaltaan. Tai ehkä olen vasta nyt valmis kuuntelemaan ääntä, joka kääntyy, ja siksi kuvia ei enää tarvita paitsi jos en tottele. Pidän siitä, että en voi saada kaikkea mitä haluan. Kun kuvat katoavat, ääni voimistuu. Kun ääni heikkenee, kuvat palaavat, mutta eivät samanlaisina. Olen elossa, siinä kaikki.

Kesti kauan toipua oman profilini kohtaamisesta. Alkaessani aavistella, että sosiaalisuus oli pelkkä sumuverho, jonka suojissa meitä valmisteltiin ratkaisevaan kaksinkamppailuun yksilöllisen profilointimme tuloksia vastaan, kuvittelin, että profiliani esittäisi joku toinen ihminen, näyttelijä, imitaattori tai edes ihmiskasvoinen robotti. Kun näin ei ollut ja mallinnukseni hallitsi myös tilaa, jossa sen kanssa keskustelin, tunsin koko ajan jääväni alakynteen. Profilini sammutti, sytytti ja suuntasi valoja, avasi ja sulki ovia, siirteli esineitä ja käynnisteli mielensä mukaan huoneistooni sijoitettuja laitteita. Se tarkkaili minua koko ajan, oppi lisää ja muutti sen myötä käytöstään niin joustavasti, että kateeksi kävi. Tunsin olevani profilini ympäröimänä ja täysin sen armoilla, hallinnan menetyksen kynnyksellä eli täsmälleen sellainen kuin millaiseksi minut oli profiloitu. Olin tahtomattani päätynyt samaistumista vaativaan tilanteeseen.

Valot liukuvat sateenkaarenväristä toiseen hyvin hitaasti tummaa kohinaa vasten. Naarasleijona kiertää lasihuonetta. Tämä on selfie. Meille opetetaan että oma voima kuuluu menettää eikä sitä pidä etsiä. Valoinstallaatio hohtaa pimeässä, leijonan hahmo välähtää, oksien kaaret kurottuvat kaikkiin suuntiin. Istun lintuhäkissä. Istun vuorella. Istun holvikaarien päällä. Istun lehmuksen alla. Istun sammaleisessa huoneessa. Istun tammilipaston päällä. Naarasleijona kiertää lasihuonetta. Tämä on kuolevaisuuden kuva. Ja sinä olet sen sydämessä.

200 578 509 309 952

Talvimatkaa

Markku Eskelinen ja

Jaakko Yli-Juonikas

PROSEDUURI

1. 200 578 509 309 952 Talvimatkaa kannattaa mielessään hahmottaa ruudukoksi, jossa on 10 pystysuoraa (A–J) ja 14 vaakasuoraa (1–14) saraketta eli yhteensä 140 ruutua tai fragmenttia, joista jokainen on 140 sanan laajuinen.

2. Pystysuora sarake A ja sen 14 fragmenttia (A1–A14) on tekijöiden omiin tarpeisiinsa mukailema käännös Georges Perecin novellista *Le Voyage d'hiver* (1979; engl. *The Winter Journey*; suom. *Talvinen matka*). Jokainen yhdeksästä muusta pystysuorasta sarakkeesta (B–J) edustaa yhtä oulipolaista operaatiota eli lisäämistä (*addition*), vähentämistä (*subtraction*), siirtämistä (*displacement*), korvaamista (*substitution*), monistamista (*multiplication*), jakamista (*division*), supistamista (*contraction*), johtamista (*deduction*) ja lomittamista (*intrication*).

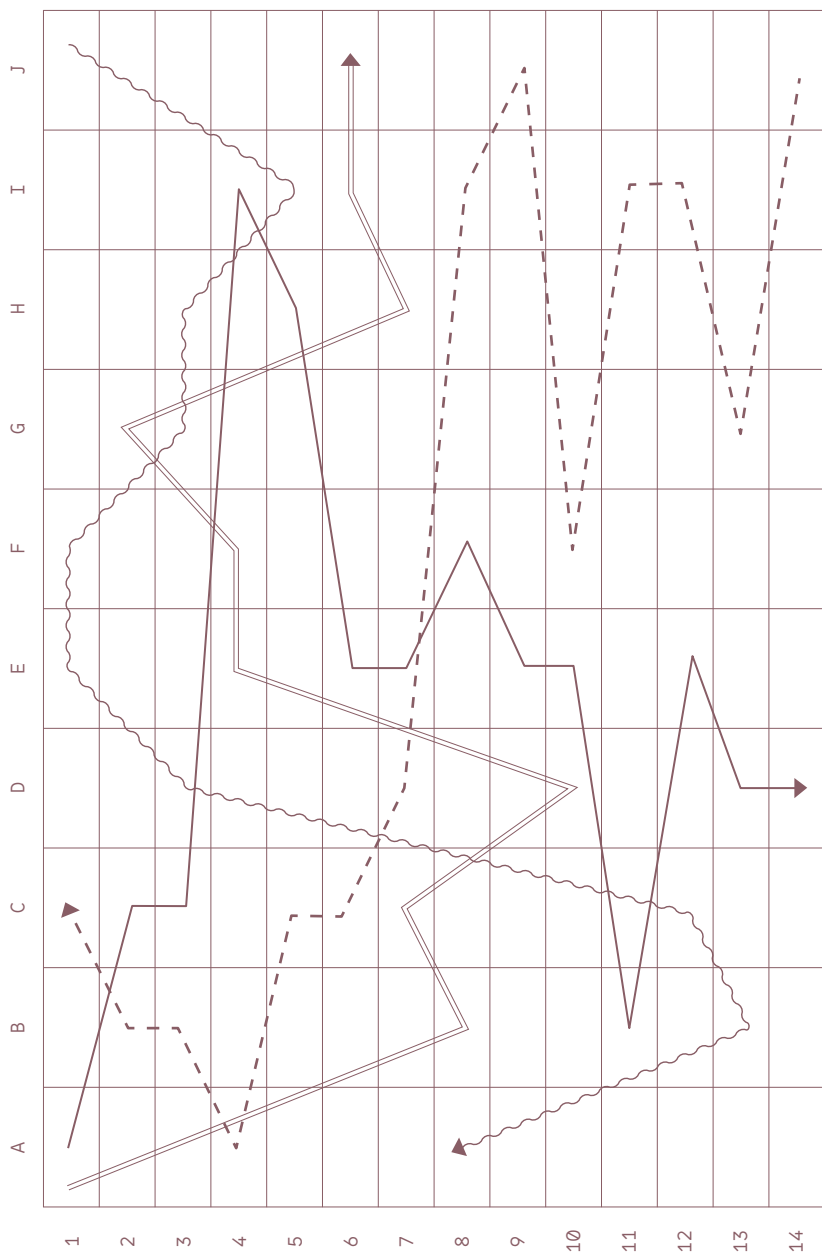
3. Jokainen vaakasuora sarake edustaa joko yhtä oulipolaista semanttista objektia (paikka; dekoraatio; tapahtuma; kesto; henkilö; muisto; aistimus; tunne; ajatus) tai yhtä kirjoittajien niiden täydennykseksi valitsemaa semanttista objektia (identiteetti; tiedostamaton; havainto; kertoja; fiktiivinen maailma).

4. Jokainen fragmentti poikkeaa muista fragmenteista objekti- ja operaatioyhdistelmänsä vuoksi. Lisäksi fragmentit eroavat toisistaan ja muodostavat 10 fragmentin kokonaisuuksia lauseidensa tai virkkeidensä määrän ja pituuden perusteella. Vaihtoehtoja on kaikkiaan 14: 70 kahden sanan lausetta; 35 neljän sanan lausetta; 28 viiden sanan lausetta; 20 seitsemän sanan lausetta tai virkettä; 14 10 sanan lausetta tai virkettä; 10 14 sanan lausetta tai virkettä; seitsemän 20 sanan lausetta tai virkettä; viisi 28 sanan lausetta tai virkettä; neljä 35 sanan lausetta tai virkettä, kaksi 70 sanan lausetta tai virkettä; viisi 14 sanan lausetta tai virkettä ja seitsemän 10 sanan

lausetta tai virkettä; viisi 14 sanan lausetta tai virkettä ja 10 seitsemän sanan lausetta tai virkettä; 14 viiden sanan lausetta ja seitsemän 10 sanan lausetta tai virkettä; ja 14 viiden sanan lausetta ja 10 seitsemän sanan lausetta tai virkettä. Nämä vaihtoehdot ovat ruudukossa diagonaalisessa suhteessa toisiinsa.

5. Lukija voi lukea ruudukon neljässä eri suunnassa: ylhäältä alas, alhaalta ylös, vasemmalta oikealle ja oikealta vasemmalle. Ylhäältä alas luettaessa hän valitsee yhden fragmentin jokaiselta vaakasuoralta riviltä järjestyksessä 1–2–3–4–5–6–7–8–9–10–11–12–13–14. Alhaalta ylös luettaessa hän valitsee yhden fragmentin jokaiselta vaakasuoralta riviltä järjestyksessä 14–13–12–11–10–9–8–7–6–5–4–3–2–1. Vasemmalta oikealle luettaessa lukija valitsee yhden fragmentin jokaiselta pystyriviltä järjestyksessä A–B–C–D–E–F–G–H–I–J. Oikealta vasemmalle luettaessa lukija valitsee yhden fragmentin jokaiselta pystyriviltä järjestyksessä J–I–H–G–F–E–D–C–B–A.

6. Ylhäältä alaspäin luettaessa tarjolla on 100 000 miljardia 1960 sanan novellia. Alhaalta ylöspäin luettaessa on niin ikään tarjoilla 100 000 miljardia 1960 sanan novellia. Vasemmalta oikealle luettaessa on tarjolla 279 254 654 976 1400 sanan novellia. Myös oikealta vasemmalle luettaessa on luettavissa 279 254 654 976 1400 sanan novellia. Yhteensä kaikkiaan 200 578 509 309 952 Talvimatkaa.

A1

Elokuun viimeisellä viikolla, kun Pariisissa levisi jälleen huhuja alkavasta sodasta, lomailin kaksoisveljeni Vincentin kanssa Denis Borraden kotona Le Havren lähistöllä. Denis oli Vincentin työtoveri ranskan kielen ja kirjallisuuden laitoksella, ja arvelin oleskelun maaseudulla virkistävän mieltä ja hälventävän huoliamme ainakin hetkeksi. Useimpina iltoina pelasimme isäntäväen kanssa bridgeä, mutta menestyksemme ei ollut kehuttava, koska Vincentiä kaikesta päätellen kiinnostusti enemmän talon valtava kirjahylly.

Kotiinpaluuta edeltävänä iltana, kun me muut asetuimme pöydän ääreen jakamaan kortteja, Vincent seisoskeli tapansa mukaan kirjahyllyn ääressä tutkimassa niteiden selkämkyksiä. Tuolloin tapahtui jotain erikoista: kun kutsuin häntä seuraamme pelipöytäan, hän vain jatkoi juuri löytämänsä kirjan lukemista eikä reagoinut lainkaan kehotuksiini. Hetken kuluttua hän havahtui oudosta hypnoosis-taan, pyysi meiltä takellellen anteeksi, selitti joutuvansa poistumaan hetkeksi, ja lähti yläkertaan huoneeseensa kirja mukanaan. Samassa oivalsin riemastuneena, että Vincentin vuosikausia kestänyt etsintä oli tuottanut tulosta; että hän oli lopultakin löytänyt Hugo Vernierin ihmeellisen *Talvimatkan*.

A2

Talvimatka on minämuodossa kerrottu tarina. Sen on kirjoittanut Hugo Vernier.

Kertoja kuvaa runollisesti pilvisiä taivaita. Metsät ja vuoret ovat varjoisia. Kanavien suluissa seisoo vihreä vesi. Maisemat muistuttavat Flanderia tai Ardenneja. Kirja on jaettu kahteen osaan. Ensimmäinen osa on huomattavasti lyhyempi. Siinä kuvataan jonkinlaista epämääräistä initiaatiovaellusta. Jokaisella asteella matkaaja epäonnistuu tehtävässään. Tai siltä ainakin aluksi vaikuttaa. Annettujen tehtävien luonne jää epäselväksi.

Päähenkilö on ilmeisesti nuori mies. Ensimmäisen osan lopussa saavutaan järvelle. Paksu harmaa usva peittää maisemaa. Järven rannassa kertoo odottaa lautturi. Lautta kuljettaa hänet kalliojyrkänteeseen saareen. Sen keskellä kohoaa tumma rakennus. Ulkoapäin rakennus muistuttaa korkeaa latoa. Vain kelluva laiturijohdtaa saareen. Nuori kertojamies astuu vaappuvalle laiturille.

Samassa tyhjyydestä ilmestyy outo pariskunta. Vanha mies ja vanha nainen. He ovat pukeutuneet pitkiin viittoihin. Hahmot nousevat

ääneti sumun keskeltä. He asettuvat kertojan molemmin puolin. He kietovat kätensä kertojan ympäri. Kertoja tuntee putoavansa, vaipuu uneen.

A3

*Sumu hälveni. Muodostettiin kolmikko. Olimme yhtä. Takerruimme toisiimme. Laituri vaappui. Lähdimme liikkeelle. Pääsimme rantaan. Aloimme nousta. Kiipesimme polkua. Oli pimeää. Saattajat johdattivat. Jalkojani särki. Polku mutkitteli. Olin kompastua. Minua tuettiin. Järveltä tuuli. Lokit kirkui-
vat. Oli kylmä. Viitta suojasi. En pelännyt. Päästiin ylös. Astuimme ovesta. Tulimme sisään. Sytytettiin valot. Olimme turvassa. Takka lämmitti. Kii-
pesimme portaita. Olin väsynyt. Minua talutettiin. Näin oven. Se avattiin. Tulimme makuuhuoneeseen. Lattia narisi. Seisahduin paikalleni. Saattajat
katosivat. Noin vain. Mitä ihmettä? Jäin yksin. Ulkona myrskysi. Ikkunanpie-
let vonkuivat. Kuitenkin viibdyin. Pidin huoneistani. Niukka sisustus. Kapea
sänky. Kukallinen peitto. Matala tuoli. Pieni pöytä. Ateria katettu. Lautaselli-
nen papukeitto. Ohut pihvi. Tulisija roibusi. Kaikki hyvin. Katsoin ikkunaan.
Näin myrskypilvet. Täysikuu ilmestyi. Sytytin lampun. Istuin tuolille. Aloin
syödä. Pubuin itsekseni. ”Herkullinen pihvi.” ”Hyvää keittoa.” Tunsin elpy-
väni. Katselin täysikuuta. Se rauhoitti. Muistelin matkaani. Muistelin saatta-
jia. Olin epäonnistunut. Ei väliä. Tuuli tyyntyi. Pian nukahaisin.*

A4

Vincent Degraël oli tuskin ehtinyt aloittaakaan *Talvimatkan* luke-
mista, kun hän jo koki aavemaisen tunteen. Tunnetta oli vaikea määri-
tellä, mutta joka tapauksessa se vain voimistui Degraëlin käännellessä
kirjan sivuja.

Hänen sormensa tärisivät, rivi riviltä tärinä paheni. Ikään
kuin lauseet olisivat äkkiä tulleet tutuiksi. Ikään kuin ne muistuttaisivat
häntä vastustamattomasti jostakin. Ikään kuin jokaista virkettä määrit-
täisi tai jopa ylimäärittäisi muistikuva toisesta lähes täsmälleen samasta
virkkeestä. Kuin hän olisi lukenut saman aikaisemmin jostain. Ikään
kuin nämä sanat, suloisemmat kuin suudelma tai kavalammat kuin
myrky, muodostaisivat monimutkaisen rakenteen. Nämä vuoroin kirk-
kaat ja vuoroin hämärät sanat. Kauniit, karkeat, hämmentävät, sekavat
ja sokkelomaiset sanat. Nämä sanat, jotka lakkaamatta kieppuivat häi-
riintyneen kompassineulan lailla hallusinatorisen väkivallan ja taivaal-
lisen tyyneyden välillä. Muodostui rakenne, jossa kuului kaikuja sieltä
täältä. Degraël löysi yhdistelmiä ranskalaisen runouden merkittävistä

nimistä. Villiers'ia, Banvillea, Germain Nouveaut ja Tristan Corbièrea. Toki myös Rimbaud'ta, Verhaerenia, Cros'ta ja Bloyta.

A5

Degraëlin erikoisala oli 1800-luvun runous. Hän oli kirjoitellut aiheesta tutkielmaa. *Ranskalainen runous parnassolaisista symbolisteihin* oli tutkielman otsikko. Niinpä hänen mieleensä tuli luonnolliselta vaikuttava selitys.

Ehkä hän oli lukenut *Talvimatkan*. Ehkä teos oli tullut vastaan tutkimusten yhteydessä.

Pian hän kuitenkin hylkäsi olettamuksen. Hän tuli ajatelleeksi toista vaihtoehtoa.

Ehkä *déjà*-vu-ilmio selittäisi koko kummallisuuden. Siemaus teekupista siirtää henkilön vuosikymmenien takaiseen Englantiin. Tällä tavoin *déjà*-vu sekoittaa ihmismielen. Jokin pieni yksityiskohta sotkee ajatukset. Se voi olla ääni, tuoksu tai ele. Häiriö saattaa tapahtua milloin tahansa.

Degraël oli epäroinyt hetken pöimieissaan *Talvimatkan* hyllystä. Vernierin teos oli ollut aakkostettuna Verhaerenin viereen. Toisella puolella oli ollut *Vielé-Griffin*. Kirjan ensimmäiset sivut hän oli lue-
nut ahmien. Kenties hän joutui siinä vaiheessa *déjà*-vun uhriksi. Tällöin mennyt ja nykyhetki sulautuvat. Aiemmin luettu ja huonosti muistettu lause vääristyy. Muistikuvat muista kirjoista aiheuttavat sen. *Déjà*-vun vaikutuksesta lukeminen käy vaikeaksi. Siitä voi tulla jopa mahdotonta.

A6

*Kun lukija uppoutuu Talvimatkaan, hän joutuu lopulta hylkäämään epäilyksensä ja hyväksymään todisteet, joilta kukaan ei voi sulkea silmiään; sillä vaikka muisti tekisikin tepposet, vaikka Hugo Vernierin lause "kivisiä hautoja saalistavasta yksinäisestä sudesta" muistuttaisi vain sattumalta Catulle Mendès'n runoa, ja vaikka hyväksyttäisiin epämääräisten samankaltaisuuksien, julkilausuttujen vaikutteiden, tarkoituksellisten lainausten, tabatto-
man matkimisen, pastissin tavoittelun, tekstiyhteyteen sopivien siteerausten ja sitaattien yhdistelyn mahdollisuus, on silti mahdotonta olla huomaamatta sanatarkkoja (tai melkein sanatarkkoja) lainauksia eri teoksista. Samaa periaatetta tuntuu aivan luontevalta soveltaa vertailevissa tutkimuksissa myös sellaisiin lyirikoiden usein viljelemiin ilmauksiin kuin "ajan lento", "elämän kuokuva virta", "talviset sumut", "tumma taivaanranta", "varjojen maa", "utuiset lähteet", "syvät luolat", "tuhon maisema", "musta aurinko"*

ja ”kesyttömän aluskasvillisuuden häällyvät valot”, sillä niiden voidaan katsoa kuuluvan yhteisenä omaisuutena kaikille runoilijoille, ja näin ollen on vain luonnollista törmätä sen tapaisiin fraaseihin yhtä hyvin Hugo Vernierin teoksen kappaleessa kuin jossain Jean Moréas’n satunnaisessa säkeessä.

A7

Luettuani *Talvimatkan* loppuun olin löytänyt siitä kolmisenkymmentä tuttuakin tutumpaa sitaattia. Vaikutti hyvin todennäköiseltä, että niitä olisi kirjassa vielä paljon enemmänkin.

Modernismin suuri pioneeri ja lapsinero Rimbaud oli *Talvimatassa* runsaasti edustettuna. Esimerkiksi: ”Näin peittelemättä tehdään paikalla moskeijan, enkeleitten rakentaman rumpujen koulun.” Mallarmélta oli lainattu ainakin ilmaus ”kirkas talvi, tyynen taiteen vuodenaika”. Lautréamontiakin löytyi: ”Näin peilistä suun, jonka oma tahtoni oli silponut.” Gustave Kahnista muistuttivat monet säkeet: ”Anna laulun kuolla, sydämeni itkee.” Ja: ”Tumma tahra piirittää valon, juhlava yksinäisyys nousi verkkiaan, kaameasti.” ”Sinä outo jumaluus, tumma kuin tummuus yön” oli aitoa Baudelairea. Lisäksi mukana oli muun muassa vain hieman muunneltuja Verlainein säkeitä. ”Tasangon rannattomassa ikävässä lumi kimalsi kuin hiekka, taivas oli kuparia.” ”Juna liukui jyrisemättä ohi,” ja niin edelleen ja niin edelleen.

Hugo Vernierin teos tuntui olevan 1800-luvun runoudesta koottu ihmeellinen tilkkutäkki. Juuri sellainen pienistä palasista koottu mosaiikki, josta tiesin veljeni innostuvan.

A8

”Samanaikaisesti kun yritin parhaani mukaan kuvitella tuntematonta kirjailijaa, joka oli halunnut rakentaa kirjansa ominaislaadun lainaamalla siihen aivan kaiken toisten kirjailijoiden kirjoista ja tätä yhtä ihailtavaa kuin mieletöntä hanketta kaikessa kauneudessaan, minut valtasi ennenkokemattoman voimakas epäily. Muistin, että ottaessani kirjan hyllystä olin automaattisesti katsonut sen painovuoden aivan kuin olisin vieläkin ollut nuori tutkija, joka ei koskaan tartu teokseen painamatta mieleensä sen bibliografisia tietoja, ja minusta tuntui, että teoksen painovuosi oli 1864. Kiihtymyksestä suunniltani tarkastin asian ja huomasin olleeni oikeassa, mikä tarkoitti sitä, että Vernier oli ’lainannut’ Mallarmén säettä kaksi vuotta etuajassa, plagioinut Verlainea vuosikymmen ennen ’Unohdettuja aarioita’, ja kirjoittanut kuin Gustave Kahn miltei neljännesvuosisata ennen Kahnia! Se merkitsi myös sitä, että

Lautréamont, Germain Nouveau, Rimbaud, Corbière ja monet muut kirjailijat olivat vain kopioineet ja jäljitelleet tätä tuntematonta runoilijajanoa, joka yhdessä ainoassa teoksessa oli antanut ainekset kolmen tai neljän seuraavan sukupolven työlle!”

A9

Muistikirjasta käy ilmi veljeni ensireaktio *Talvimatkan* löytymiseen. Hän ei halunnut edes harkita helpointa selitystä. Kirjaan merkitty paino-vuosihan saattaisi olla pelkkä painovirhe. Vincentistä hänen löytönsä oli sellaiseksi liian kaunis. Jo siksi sen oli myös oltava totta. Veljeni innos-tuikin heti kuvittelemaan Vernierin uudelleenlöytämisen seurauksia. *Talvimatka* oli antologia, joka ”edeltävästi plagioi” klassikoita. Sellaisen julkistaminen saisi varmasti aikaan suunnattoman skandaalin. Vaiku-tukset ulottuisivat laajalle eikä niiltä säästyisi kukaan. Kaikkien vähiten niiltä välttyisivät tutkijat ja kirjallisuushistorioitsijat. Vuosikymmeniä kiistämättöminä tosiasioina opetettuun kohdistuisi valtaisa epäluulo. Tämä näkymä karisti viimeisetkin unet veljeni silmistä. Hän ryntäsi kir-jastohuoneeseen hankkimaan lisätietoja Vernierin teoksesta. Vincent ei kuitenkaan löytänyt etsimäänsä Borradien kirjastosta. Sen harvat haku-teokset eivät tunteneet Hugo Vernieria. Yhtä vähän apua Vincentille oli ystävästään Denisistä. Tämän vanhemmatkaan eivät osanneet kertoa juuri mitään. He olivat ostaneet *Talvimatkaa* Honfleurissa pidetyssä huutokaupassa. Siitäkin oli kulunut aikaa jo kymmenen vuotta. Itse teosta he muistivat vain hajamielisesti selailleensa.

A10

Muistan olleeni paikalla kun Vincent ja Denis kävivät Vernierin kirjan järjestelmällisesti läpi ja etsivät sen moniaalle hajaantuneita säikeitä kymmenistä eri antologioista ja kokoelmista löytäen yhteensä melkein 350 sitaattia. *Talvimatkaa* oli lainaillut noin 30 kirjailijaa, joiden jou-kossa oli sekä kaikkien juhlituimpia että täysin tuntemattomia vuosi-sadan lopun runoilijoita ja myös muutama proosakirjailija kuten Léon Bloy ja Ernest Hello. He näyttivät käyttäneen *Talvimatkaa* jonkinlaisena raamattuna, jonka mielestään parhaat osat olivat sijoittaneet ja omineet omiin teoksiinsa kuten olivat tehneet myös Banville, Richepin, Huys-mans, Charles Cros ja Léon Valade. Ja Mallarmé ja Verlaine sekä Charles de Pomairolsin, Hippolyte Vaillant, Maurice Rollinat (tunnetaan George Sandin kummipoikana), Lapraden, Albert Méral’n, Char-les Moricen tai Antony Valabrèguen kaltaiset jo unohdetut kirjailijat.

Tuttuun tapaansa Vincent luetteloi huolellisesti sekä löytämänsä kirjailijat ja teokset että niissä lainatut *Talvimatkan* kohdat ja palasi sitten Pariisiin vakaana aikomuksenaan jatkaa tutkimuksiaan Bibliothèque Nationalella ilman tarpeettomia viivytyksiä.

A 1 1

Jälkiviisaasti kaikesta voisi syyttää sotaa. Vähältä piti, ettei veljeni saanut *Talvimatka*-tutkimuksiaan päätökseen ennen sen syttymistä. Pariisissa häntä kuitenkin odotti palvelukseenastumismääräys. Pian hän liittyikin joukko-osastoonsa Compiègnessa. Sieltä hän siirtyi nopeasti, ehtimättä kunnolla ymmärtää tapahtumia itsekkään, Saint-Jean-de-Luziin. Seuraavaksi hän olikin jo Espanjassa. Sodan loppuvaiheissa hän päätyi Englantiin. Ranskaan hän palasi vasta 1945. Veljeni ei sodassakaan kadottanut muistikirjaansa. Se säilyi kuin ihmeen kaupalla. Hänen tutkimuksensa olivat ymmärrettävästi pysähdyksissä. Yhden löydön hän oli tehnyt. Se oli hänestä ratkaisevan tärkeä. British Museumissa veljeni oli saanut käsiinsä *Bibliographie de la Francen*. Myös *Catalogie général de librairie française*sta oli apua veljeni tutkimuksissa. Nämä hakuteokset vahvistivat hänen hypoteesinsa. Vernierin *Talvimatka* oli julkaistu vuonna 1864 Valenciennesissa Hervé Frèresin kustantamana. *Talvimatka* oli myös laillisesti rekisteröity kuten muutkin Ranskassa julkaistut kirjat. Bibliothèque Nationale oli hankkinut yhden kappaleen *Talvimatkaa* kokoelmiinsa hyllymerkinnällä Z87912. Vincentillä oli syy uskoa läpimurtoonsa. Siinä tilassa haluaisin hänet muistaa.

A 1 2

Sodan jälkeen veljeäni onnisti. Tai siltä hänestä tuntui. Hän sai opetusviran Beauvaisissa. Hän saattoi omistautua *Talvimatkalle*. Käyttää siihen kaiken vapaa-aikansakin. Keskittyä 1800-luvun lopun kirjallisuuteen. Perehtyä lähes kaikkiin aikalaisrunoilijoihin. Lukea heidän yksityiset päiväkirjansa. Käydä läpi keskinäisen kirjeenvaihdon. Hänen käsityksensä Vernierista muuttui. Tämä olikin ollut tunnettu. Nauttinut ansaitusta kirjallisesta maineesta. Se selvisi toistuvista merkinnöistä. ”Sain tänään Hugolta kirjeen.” ”Kirjoitin Hugolle pitkän kirjeen.” ”Luin koko yön Hugoa.” Kaikki muukin kävi ymmärrettäväksi. Tutkijoiden kohtaamat ratkeamattomat ristiriitaisuudet. Kirjallisuushistorioitsijoita pitkään vaivanneet kysymykset. Jopa Valentin Havercampin lausahdus. ”Hugo, ja vain Hugo.” Oli yksi looginen selitys. Hugo oli Hugo Vernier. Ei tosiaankaan Victor Hugo. *Talvimatkan* vaikutus oli kiistaton. Kukaan

ei välttynyt siltä. Ei Lautréamont eikä Rimbaud. Hekin olivat velkaa Vernierille. Oli helppo ymmärtää miksi. Rimbaudin ”minä on toinen”. Lautréamontin muka omaperäinen runouskäsitys. Jokaisen pitäisi kirjoittaa runoutta. Eikä koskaan vain yhden. Se tarkoitti tietysti Vernieria. Olimme kerrankin samaa mieltä.

A13

Veljeni muistiinpanot tekivät selväksi, ettei 1800-luvun lopun ranskalaisen kirjallisuuden historiaa voisi kirjoittaa ilman *Talvimatkaa*. Mutta mitä vakuuttavammin veljeni osoitti Vernierille kuuluvan aseman, sitä vaikeammaksi kävi lopullisen todisteen hankkiminen. Kaikista ponnisteluistaan huolimatta Vincent ei enää koskaan saanut käsiinsä *Talvimatkaa*. Borradien huvila, jossa olimme ennen sotaa kirjaa kolmistaan lukeneet, oli tuhoutunut Le Havren pommituksissa. Samoin oli arvattavasti käynyt myös *Talvimatkalle* ja kirjaston muille kirjoille. Bibliothèque Nationale kappalekaan ei ollut siellä missä sen piti olla. Totuus selvisi vasta runsaasti aikaa vaatineiden tiedustelujen ja tutkimusten jälkeen. Kirja oli vuonna 1926 lähetetty sidottavaksi uudelleen, mutta lähetys ei ollut koskaan tullut perille. Sadat kirjastovirkailijat, arkistonhoitajat ja kirjakauppiaat etsivät meidän pyynnöstämme *Talvimatkaa*, mutta aina yhtä laihoihin tuloksin. Yhtäkään kappaletta Hugo Vernierin kiistatonta mestariteosta he eivät koskaan löytäneet. Tämä vakuutti veljeni siitä, että *Talvimatkan* koko painos oli tuhattu. Sen olivat harkitusti tehneet ne kirjailijat, joita kirja oli inspiroinut.

A14

Talvimatkan kirjoittajan elämä oli vieläkin suurempi arvoitus kuin hänen ilmeisesti ainoaksi jääneen teoksensa kohtalo. Lopulta erikoislaatuinen hakuteos *Biographies des hommes remarquables de la France* johdatti minut kirjailijan jäljille. Löysin lyhyen, miltei huomaamattoman maininnan, jonka mukaan Hugo Vernier oli syntynyt Vimyssa, Pas-de-Calaisissa, 3.9.1836. Vimyn maistraatin asiakirjat ja niiden kaksoiskappaleet Arrasin prefektuurissa olivat kuitenkin tuhoutuneet tulipalossa vuonna 1916. Vernierin kuolintodistustakaan ei ilmeisesti ollut koskaan kirjoitettu, mutta en antanut näiden rajoitusten lannistaa itseäni. Miltei 30 vuoden ajan keräsin uupumattoman kärsivällisesti lisää tietoja Hugo Vernieristä ja hänen *Talvimatkastaan*. Kaksoisveljeni kuoltua psykiatrisessa sairaalassa Verrièresissa tajusin hetkeni viimein koittaneen, sillä tiesin mitä seuraavaksi tapahtuisi. Veljeni vanhat oppilaat ottaisivat varmasti

asiakseen luetteloida hänen laajaan jäämistöönsä kuuluneet asiakirjat ja käsikirjoitukset. Niinpä sujautin niiden joukkoon mustakantisen muistikirjan, jonka kanteen kirjoitin veljeni koristeellisella käsialalla otsikoksi Talvimatka. Kopion muistikirjaan kahdeksan sivua monografiani johdannosta, loput 392 sivua jätin tyhjiksi johdattaakseni lukijat jäljilleni.

B1

Kun sodan pelko sai taas elokuun lopulla pariisilaiset valtoihinsa, päätimme lähteä lomalle Le Havreen. Denis Borrade, Vincentin virkaveli ranskan kielen ja kirjallisuuden laitoksella, asui siellä perheineen kauniissa maalaistalossa. Oliver arveli maaseutuelämän hälventävän huoliamme ainakin hetkeksi, ja matka tuntui meistä muistakin hyvältä ajatukselta.

Useimpina iltoina pelasimme isäntäväen kanssa kuuden hengen canastaa, mutta emme pärjänneet pelissä kovin hyvin. Oliveria ja Vincentiä kiinnosti enemmän talon kirjahylly, mikä tuntui minusta jokseenkin epäkohteliaalta ja nololta.

Kotiinpaluuta edeltävänä iltana, kun muut kokoontuivat jälleen korttipöytään, tovereideni outo käytös sai kuitenkin selityksen. Oliver puhkesi puhumaan saliin kokoontuneelle seurueelle:

"Hyvä herrasväki, olemme saapuneet merkittävän tieteellisen läpimurron kynnykselle. Tämä mies tässä, Vincent Degraël, uskoo löytäneensä unohdetun teoksen, joka mullistaa ranskalaisen kirjallisuuden historian. Kuten tiedätte, herra Degraël on perehtynyt syvästi 1800-luvun ranskalaiseen runouteen, varsinkin parnassolaisiin ja symbolisteihin. Mutta parhainkaan asiantuntemus ei voinut valmistaa meitä yllätykseen, jonka Hugo Vernierin *Talvimatka* on aiheuttanut."

B2

Talvimatka, siis *Talvimatka*, on kuin onkin minämuotoinen kertomus eli tarina, tarina jonka kirjoitti muita kirjoja julkaisematon kirjailija Vernier, Hugo Vernier.

Kertoja *Talvimatkassa* kertoo pilvistä, siis taivaalla lipuvista pilvistä, ja muistakin luonnonilmiöistä, joita kertoja kuvaa kiirehtimättä, vai pitäisikö sanoa peräti runollisesti. Mutta tämä, tämä runollinen luonnon kuvailu siis, koskee vain kirjan ensimmäistä osaa, nimittäin kyseinen kirja nimeltä *Talvimatka* jakaantuu kahteen osaan. Ja ensimmäisessä osassa, siinä jossa luonnon kauneutta runollisesti kuvataan, kertoja tuntuu käyvän läpi jotakin outoa kelpoisuustestiä, tai koetta toisin sanoen. Ja yrityksissään kertoja näyttää aina epäonnistuvan, tai siis mahdoton sitäkään on varmaksi sanoa, kun ainakin ensimmäisessä osassa kaikki jää auki.

Lopussa nimittäin kertoja tulee saareen lautalla, lautta kaisen täytyy olla, ja se paikka on keskellä järveä, se saari nimittäin. Ja häntä vastaan tulee kaksi haamua, tai mitä lie kummitusta, vanha pariskunta, vanhan pariskunnan näköiset haamut, jotka tarttuvat häneen kiinni.

B3

Muodostuu kolmikko: kertoja, kaksi haamua. He asettuvat kylki vasten kylkeä. Sulaudutaan yhdeksi: kertoja ja haamut.

Lähdetään varovasti kulkemaan vaappuvalla laiturilla. Vaappuva laiturit osiaan vaappuu vaarallisesti. Kertojan ja haamujen täytyy varoa.

He pääsevät perille, rantaan siis. Tai miten sen nyt ottaa. Todellisuudessaan matka on vasta alussa. Täytyy kiivetä mutkittelevaa polkua pimeässä. Sillä pimeys on jo laskeutunut.

Saavutaan rakennukselle, joka muistuttaa latoa. Tai voi se ollakin lato. Tosin oletamus osoittautuu heti vääräksi. Kun astutaan sisään, paljastuu totuus. Rakennus on tyylikkäästi sisustettu asunto.

Haamut taluttavat kertojan yläkerran portaisiin. He nousevat portaita yläkerran huoneeseen. Yläkerrassa nimittäin on yksi huone. Ja siellä haamut yllättäen katoavat. Kertoja ei katoa, jää yksin.

Huoneen sisustus: sänky, tuoli, pöytä. Kertojalle on katettu pöydälle illallinen. Tai näin ainakin voisi olettaa. Että illallinen on tarkoitettu kertojalle. Hän istuu syömään, katsoo ikkunasta. Hän huomaa täysikuun ilmestyneen taivaalle. Siihen loppuu kirjan ensimmäinen osa.

B4

Keskeytin lukemisen. Lukeminen keskeytyi. Sillä säikähdin. Säikähdinpä hyvinkin. Säikähdin tekstiä. Siinä oli... En tiedä. Jotain tuttua. Tuttuakin tutumpaa. Mutta mitä? Mitäpä osiaan?

Tuo tunne. En tiedä. Jokin tekstissä. Tuttua, kammottavaa...

Minua huimasi. Voin huonosti. Mistä moinen? Olinko sairastunut? Sairastunut kuumeeseen? Aivokuumeeseen ehkä?

Jatkoin lukemista. Oli pakko. Pakottauduin lukemaan. Yritin rauhoittua. Yritin keskittyä. Luin eteenpäin. Lause lauseelta. Rivi riviltä.

Huimaus paheni. Paheni pahenemistaan. Rivi riviltä. Lause lauseelta. Sana sanalta. Silmänikin sumenivat. Mutta jatkoin. Jatkoin kuitenkin. Luin lisää. Tuttuja lauseita. Yhä tutumpia. Yhä kaameampia.

Muistin jotain. Olin muistavinani. Tai ei. Ei sittenkään. Ehkä erehdyin. Tai ehkä...

Nämä sanat. Suloiset sanat. Kavalat sanat. Sekavat sanat. Monimutkaiset, sokkelomaiset. Pyörryttävät, huimaavat. Vuoroin kirkkaat. Vuoroin hämäret. En tiedä. Tuntui kuin...

Talvimatka kaikui. Lauseet kaikuivat. Kuulin kaikuja. Tuttuja lauseita.

Villiers'in lauseita. Banvillen lauseita. Nouveaun lauseita. Corbièren lauseita. Rimbaud'n lauseita. Verhaerenin lauseita. Cros'n lauseita. Bloyn lauseita. Loputtomiin, loputtomiin.

B5

Vincent ja Oliver olivat erikoistuneet 1800-luvun sotarunouteen. Yhdessä he olivat laatineet aiheesta tutkielmaakin, jonka otsikoksi oli kaavailtu *Ranskalainen sotarunous kauhuromantikoista pansatanisteihin*. Niinpä he keksivät nopeasti luonnolliselta vaikuttavan selityksen.

Ehkä kumpikin tai jompikumpi heistä oli törmännyt *Talvimatkaan* tutkimusten yhteydessä muistamatta sitä enää kunnolla. Mutta pian tämä hypoteesi täytyi kuitenkin hylätä, kun Vincentin päähän pälkähti paljon parempi selitys.

Ehkä ilmiön syy oli *folie à deux*.

Folie à deux tuottaa yhdessä jaettuja harhakuvitelmiä. Siemaus teekupista siirtää toverukset vuosikymmenien takaiseen Englantiin. Jokin ääni, tuoksu tai ele sekoittaa ajatukset. Häiriö saattaa tapahtua milloin ja missä tahansa.

Vincent oli epäroinyt hetken poimiessaan *Talvimatkan* hyppysiinsä. Vernierin teos oli löytynyt Borraden olohuoneen kirjahyllystä oikealta paikaltaan, aakkostettuna Verhaerenin ja Vielé-Griffinin väliin. Myös Oliver oli innostunut kirjasta välittömästi, joten kenties he joutuivat tuolloin jaetun

harhakuvitelman uhreiksi. Aiemmin luettu ja hämärästi muistettu lause vääristyy. Harhan vaikutuksesta lukemisesta tulee vaikeaa, jopa mahdotonta.

B6

Talvimatka ei ole vaativa teos. *Talvimatka* ei esitä lukijalle vaatimuksia. Päinvastoin se sallii, hyväksyy kaiken. Se ei hylkää eikä armahda ketään koskaan. Vastahakoisinkin lukija tukehtuu sen syleilyyn.

Epäilyksille ei lopulta jää sijaa. Yhteensattumat toki ovat aina mahdollisia. Lukijan muisti voi tehdä tep-poset. "Yksinäinen susi vaanii kivisiä hautoja." Ehkä lause muistuttaa vain sattumalta Catulle Mendès'tä. Yksinäinen susi, monta yksinäistä sutta. Lainauksia, matkimista, parodiaa, pastissia, toistoa toistoa toistoa. *Talvimatka* ei ole vaativa teos.

Ja tietysti runoilijat käyttävät vanhoja kuluneita ilmauksia. "Ajan lento" ja "elämän virta". "Talviset sumut", "tumma taivaanranta" ja "varjojen maa". "Utuiset lähteet", "syvät luolat" ja "tuhon maisema". "Musta aurinko" ja "kesyt-tömän aluskasvillisuuden häälyvät valot". Tämä tällöinen kli-seemössö on kaikkien runoilijoiden yhteisomaisuutta. Kaikki Hugo Vernierin aikalaiset uivat samassa mössössä. Ja sama meno jatkuu nykyäänkin.

Mutta epäilyksille ei silti lopulta jää sijaa. Lukija huomaa väkisinkin sanatarkat lainaukset. Tai melkein sanatar-kat, silti, väkisinkin.

B7

Analysoituamme *Talvimatkan* kertaalleen alusta loppuun olimme löytäneet siitä kolmisensataa tuttua sitaattia, muun muassa modernismin suurelta pioneerilta Rimbaud'ltä lainatut säkeet *Näin peittelemättä moskeijan paikalla teurastamoita, enke-leitten rakentamat avaruuksien asetehtaat*, Gustave Kahnia todennäköisesti mukailevat *Anna pilkkalaulujen kuolla, sydämeni karjuu* ja *Mustat veritahrat peittävät valon, juhlava yksinäisyys syöksyy päistikkaa, kaameasti*, Lautréamont-kat-kelman *Näin peileistä kymmenen suuta, jotka oma kiimani oli silponut* sekä Verlainelta varastetun *Tasangon rannattomassa*

kurjuudessa lumi mässäili kuin juoksuhiekka, taivas oli uraania. Vaikutti hyvin todennäköiseltä, että löytäisimme seuraavalla lukukerralla vastaavia viittauksia vielä paljon enemmänkin, sillä esimerkiksi *Te oudot jumaluudet, mustat kuin yön mustin sydän ja Meteoriiitit liukuivat ohitsemme päästämättä ääntäkään* saivat aikaan kihelmöiviä epämääräisiä muistumia joistakin lukemistamme runoista, joita emme juuri tuolloin pystyneet paikallistamaan mutta jotka ehkä piankin palaisivat ainakin jommankumman mieleen, niin että saatoimme nyt vain hämmästellä *Talvimatkaa*, tätä 1800-luvun lyriikasta koottua tilkkutäkkiä, joka tulisi tuottamaan meille työtä vielä pitkäksi aikaa.

B8

"Yritin kuvitella tuntematonta kirjailijaa, joka oli koonnut teoksensa pelkistä lainauksista. *Talvimatkan* painovuosi oli muistaakseni 1864, mikä sai minut kiihtymyksestä suunniltani."

"Yritin kuvitella tuntematonta kirjailijaa, joka oli koonnut teoksensa pelkistä lainauksista. **Olin veljeni kanssa samaa mieltä siitä, että Vernier oli salanimi.** *Talvimatkan* painovuosi oli muistaakseni 1864, mikä sai minut kiihtymyksestä suunniltani."

"Tarkastin asian, huomasin olleeni oikeassa ja pysähdyin miettimään löytöni seurauksia. Vernier oli mullistanut Ranskan kirjallisuuden ja kirjallisuushistorian yhdellä ainoalla teoksella."

"Tarkastin asian, huomasin olleeni oikeassa ja pysähdyin miettimään löytöni seurauksia. **Lautréamont ja Rimbaud, vähäisemmistä tekijöistä puhumattakaan, olivat vain kopioineet Talvimatkaa.** Vernier oli mullistanut Ranskan kirjallisuuden ja kirjallisuushistorian yhdellä ainoalla teoksella."

Sitaateista huomaa, että tarvittavien täydennysten kirjoittaminen veljeni muistikirjaan oli vaikeaa. Veljeni tyyli oli omalaatuinen ja jokainen hänen lauseensa koodimme tarvelemä.

"Sitaateista huomaa, että tarvittavien täydennysten kirjoittaminen veljeni muistikirjaan oli vaikeaa. **Olin veljeni kanssa samaa mieltä siitä, että Vernier oli salanimi.**"

B9

Muistikirjasta käy ilmi veljeni tunteikas reaktio *Talvimatkan* lukemiseen: hän ei hetkeäkään harkinnut helpointa ja todennäköisintä selitystä eli syyistä tai toisesta virheellisesti ilmoitettua painovuotta, koska hänen löytönsä oli niin kaunis, että sen oli myös oltava totta. Löydön seuraukset oli helppo kuvitella: *Talvimatka* oli tuntematon teos, joka "edeltävästi plagioi" klassikoita, ja sen julkistaminen saisi varmasti aikaan skandaalin, jolta eivät säästyisi edes veljeni tutkijakollegat – tämä näkymä mielessään veljeni ryntäsi Borradien kirjastoon etsimään lisätietoja. Kirjaston hakuteokset eivät tunteneet Vernieria, mutta jotain selvisi silti: Denisin vanhemmat olivat ostaneet *Talvimatkan* vuosikymmen sitten Honfleurissa pidetyssä huutokaupassa; nide oli ilmeisesti poistettu kirjastosta, koska sen hyllyluokitusnumero oli näkyvissä; ja vain Virginie väitti lukeneensa teoksen.

Korjauksia: muistikirjasta po. väitöskirjasta; veljeni po. aateveljeni; reaktio po. ensireaktio; tuntematon teos po. tuntemattoman kirjailijaryhmän kirjoittama teos; poistettu po. "poistettu"; vanhemmat po. isovanhemmat; teoksen po. teoksen jatko-osat; *Talvimatka* po. *Talvimatkat* (tarkasta Virginieltä kuten muutkin korjaukset!)

B10

Kävimme *Talvimatkan* erittäin huolellisesti ja järjestelmällisesti läpi. *Talvimatka* osoittautui proosakertomukseksi, joka teki runoilijoista varkaita. Kävimme *Talvimatkan* erittäin huolellisesti ja järjestelmällisesti läpi. Löysimme kaikkiaan 350 *Talvimatka*-sitaattia miltei kolmeltakymmeneltä kirjailijalta. *Talvimatka* osoittautui proosakertomukseksi, joka teki runoilijoista varkaita. Kävimme *Talvimatkan* erittäin huolellisesti ja järjestelmällisesti läpi. Vertailimme sen sisältöä kirjastomme moninaisten antologioiden antiin. Löysimme kaikkiaan 350 *Talvimatka*-sitaattia miltei kolmeltakymmeneltä kirjailijalta. Mallarmé, Verlaine, Huysmans, Laprade, Richopin, Winckler, Saint-Sohaint. *Talvimatka* osoittautui proosakertomukseksi, joka teki runoilijoista varkaita.

Minulle kaikki kirjailijat olivat varkaita ja valehtelijoita. Halusin olla varma, että Vincent löytää etsimänsä. Minulle kaikki kirjailijat olivat varkaita ja valehtelijoita. Autoin silti Vincentiä luetteloimaan plagioijat ja plagiaatit. Halusin olla varma, että Vincent löytää etsimänsä. Minulle kaikki kirjailijat olivat varkaita ja valehtelijoita. Ja sel-laisina tietysti vapaata riistaa kaltaiselleni väärentäjälle. Autoin silti Vincentiä luetteloimaan plagioijat ja plagiaatit. Sitten suuntasimme kohti Pariisia ja Bibliothèque Nationalea. Halusin olla varma, että Vincent löytää etsimänsä.

B11

Pariisissa veljeämme odotti kuitenkin palvelukseenastumismää-räys ja liityttyään joukko-osastoonsa Compiègnessa hän siir-tyi nopeasti Saint-Jean-de-Luziin, sieltä Espanjaan ja sodan loppuvaiheissa vielä Englantiinkin ja palasi Ranskaan vasta vuonna 1945 arvoituksen ratkaistuaan. Vernierin *Talvimatka* oli julkaistu 1864 Valenciennesissa Hervé Frèresin kustan-tamana ja laillisesti rekisteröity kuten muutkin Ranskassa julkaistut kirjat ja Bibliothèque Nationale oli hankkinut sitä yhden kappaleen kokoelmiinsa hyllymerkinnällä Z87912. Pariisissa veljeämme odotti kuitenkin palvelukseenastumismää-räys ja liityttyään joukko-osastoonsa Compiègnessa hän siir-tyi nopeasti Saint-Jean-de-Luziin, sieltä Espanjaan ja sodan loppuvaiheissa vielä Englantiinkin ja palasi Ranskaan vasta vuonna 1945 arvoituksen ratkaistuaan. British Museumista vel-jeni oli löytänyt *Bibliographie de la France du Nord et de la Belgique*n ja *Catalogie général de libraire français*en ja nämä hakuteokset [kuulemma] vahvistivat hänen hypoteesinsa. Vernierin *Talvimatka* oli julkaistu 1864 Valenciennesissa Hervé Frèresin kustantamana ja laillisesti rekisteröity kuten muutkin Ranskassa julkaistut kirjat ja Bibliothèque Nationale oli hankkinut sitä yhden kappaleen kokoelmiinsa hyllymerkin-nällä Z87912.

B12

Sodan jälkeen velje[ä]ni [tuntui onnistavan. Hän] sai [vakituisen opetus]viran Beauvaisissa. Hän [saattoi omis-tautua täysin *Talvimatka*lle ja käyttää siihen kaiken

vapaa-aikansakin.] [Vincent] uppoutui 1800-luvun lopun kirjallisuuteen. Hän luki tärkeimpien kirjailijoiden yksityiset päiväkirjat ja heidän keskinäisen kirjeenvaihtonsa. Ja sitten vähemmän tärkeiden kirjailijoiden. [Vincentin käsitys] Vernier[ista muuttui rajusti. Tämä] olikin ollut tunnettu [kirjailija]. Se selvisi toistuvista [arvostavista] merkinnoistä. Kuten: "Sain tänään Hugolta [kirjeen]." Tai: "Kirjoitin Hugolle pitkän [kanne]kirjeen." Ja: "Omistin koko yön Hugolle." Valentin Havercampin lausahdukselle, "[Hu]go, aina vain [Hu]go", löytyi [looginen] selitys. Hugo oli ilmiselvästi [Hugo Vernier eikä missään tapauksessa] Victor Hugo. [*Talvimatkan* vaikutukselta ei välttynyt kukaan.] Ei Lautréamont, Rimbaud eikä Mallarmé. Rimbaudin tunnustuksellinen "minä on toinen". Lautréamontin mukaan jokaisen pitäisi kirjoittaa runoutta eikä koskaan vain yhden. [Molemmat viittasivat tietysti Hugo Vernieriin]. Olimme samaa mieltä, itämainen lautapeli ei voisi koskaan kumota sattumaa.

[Toim. huom. alkuperäistekstiin tehdyt lisäykset ja poistot on merkitty hakasulkeilla]

B13

Veljeni muistiinpanot tiivistävät olennaisen. *Talvimatkan* suhteen 1800-luvun kirjallisuuteen. Vernierille kuuluvan aseman uudistajana. Lopullisen todisteen hankkimisen vaikeudet. Borradien huvilan tuhoutumisen sodassa. Le Havren pommitusten tuhovoiman. Bibliothèque Nationalen kappaleen katoamisen. [Siitä tiedän sentään jotakin]. Kirjastossa tehtiin säännöllisesti poistoja. 1920-luvulla kulttuuripolitiikka kuitenkin muuttui. Huonokuntoiset niteet pyrittiin konservoimaan. *Talvimatkakin* lähetettiin sidottavaksi uudelleen. Nide kuitenkin katosi matkalla. Syytä oli mahdotonta selvittää. [Löysimme lähetyslistan vuodelta 1926. Siitä selvisi sitomon nimi. Emme ymmärtäneet sen merkitystä.] Vaivasimme suotta satoja kirjastovirkailijoita. Arkistonhoitajat alkoivat kartella meitä. Kirjakauppiaat olivat etsivinä *Talvimatkaa*. Yhtäkään kappaletta ei löytynyt. Muistikirja paljastaa veljeni masennuksen. Masennusta seurasi pian paranoia. Vincent alkoi kehitellä salaliittoteorioita. Hän oli varma asiastaan.

Sattumia oli liian monta. *Talvimatkan* painos tuhottiin tietoisesti. Syyllisiä olivat Vernierin plagioijat. [Tai plagioijien tekijänoikeuksien haltijat. Euroopan kirjailijaliiton maanalaiset osastot. Nobel-komitea ja Ruotsin aseteollisuus. Veljeni tarvitsi pehmustetun huoneen. Minulla oli varaa siihen. Olinhan myynyt ensimmäisen *Talvimatani*.]

[Huom. poistot merkitty hakasulkein]

B14

Talvimatkan kirjoittajan elämä oli vieläkin suurempi arvoitus kuin hänen ilmeisesti ainoaksi jääneen teoksensa kohtalo. Vimyn maistraatin asiakirjat, niiden kaksoiskappaleet ja todennäköisesti Vernierin kuolintodistuskin olivat tuhoutu-neet tulipalossa vuonna 1916.

Talvimatkan kirjoittajan elämä oli vieläkin suurempi arvoitus kuin hänen ilmeisesti ainoaksi jääneen teoksensa kohtalo. Lopulta erikoislaatuinen hakuteos (*BDHRDLFDNEDLB*) johdatti meidät kirjailijan jäljille ja saimme selville hänen syntymäaikansa, 3.9.1836. Vimyn maistraatin asiakirjat, niiden kaksoiskappaleet ja todennäköisesti Vernierin kuolintodistuskin olivat tuhoutuneet tulipalossa vuonna 1916.

Kun kaksoisveljeni kuoli psykiatrisessa sairaalassa Verrièresissa, oli tullut aika toimia. Sujautin veljeltäni jääneiden käsikirjoitusten ja asiakirjojen joukkoon 400-sivuisen mustakantisen muistikirjan.

Kun kaksoisveljeni kuoli psykiatrisessa sairaalassa Verrièresissa, oli tullut aika toimia. Tiesimme, että veljeni vanhat oppilaat haluaisivat varmasti tutustua hänen jäämistöönsä. Sujautin veljeltäni jääneiden käsikirjoitusten ja asiakirjojen joukkoon 400-sivuisen mustakantisen muistikirjan.

Sen kanteen kirjoitin veljeni koristeellisella ja vaikeaselkoisella käsialalla otsikoksi *Talvimatka*. Muistikirjaan alkuun jäljensimme kahdeksan sivua julkaisemattomasta Vernier-monografiastamme (*The Vernier Conspiracy*).

C1

Elokuussa, kun sotahuhut tuottivat jälleen murhetta Pariisin asukkaille, Vincent Degraël vieraili luonani Le Havressa. Vincent oli läheinen työtoverini yliopistolla ranskan kielen ja kirjallisuuden laitoksella. Hän kertoi toivovansa, että maaseutuelämä hälventäisi maailmanpoliittisia huolia ainakin hetkeksi.

Useimpina iltoina pelasimme vanhempiani vastaan bridgeä, mutta emme pärjänneet kehuttavasti. Vincent oli selvästi kiinnostuneempi talomme suuresta kirjahyllystä tuhansine vanhoine niteineen.

Eräänä iltana, kun me muut asetuimme pöydän ääreen jakamaan kortteja, tapahtui jotain tavallisesta poikkeavaa. Vincent seisoskeli jälleen kirjahyllyn ääressä ja hetken harkittuaan valitsi sieltä luetta-vaksi jonkin pienikokoisen teoksen. Mutta kun isäni kutsui häntä pelipöytään, hän ei reagoinut mitenkään. Näytti kuin kirjan ensimmäinen sivu olisi lumonnut hänet perin pohjin. Äkkiä hän havahtui hypnoosistaan, pyysi meiltä änkyttäen anteeksi ja poistui yläkerran huoneeseensa kirja mukanaan.

Katsoin isää ja äitiä ihmeissäni ja neuvottomana, tietämättä mitä ajatella. Jos Vincentin käytös liittyi jotenkin sukumme vaiettuun salaisuuteen eli Vernierin *Talvimatkaan*, seuraukset olisivat katastrofaaliset.

C2

Minämuodossa kerrottu tarina on tämä *Talvimatka*, jonka tuntematon mies nimeltä Hugo Vernier 1800-luvulla kirjoitti. Runollisesti kertoja pilvisiä taivaita, varjoisia metsiä ja vuoria sekä kanavien sulkujen vihreää vettä kuvailee. Flanderia tai Ardenneja maisemat muistuttavat, tosin alkupuolella kirjaa ainoastaan, sillä teos kahteen osaan jakaantuu. *Talvimatkan* ensimmäinen osa huomattavasti toista lyhyempi on, ja siinä jonkinlaista kummaa initiaatiokokeiden sarjaa kuvataan. Toistuvasti tehtävissään matkaja, tai näin ainakin aluksi vaikuttaa, epäonnistuu, ja tehtävien luonne epäselväksi jää.

On ilmeisesti mies melko nuori *Talvimatkan* päähenkilö, ja saavutaan vihdoin järvelle lopussa ensimmäisen osan. Peittää maisemaa paksu harmaa usva, odottaa lautturi järven rannassa kertoo, jonka kalliojyrkänteeseen saareen kuljettaa. Keskellä saaren, jonne vain kelluva laiturie johtaa, kohoaa rakennus tumma, ulkoapäin latoa korkeata muistuttava.

Kertojamies nuori vaappuvalle laiturille astuu, ja ilmestyy pariskunta, vanha mies ja nainen, tyhjyydestä silloin. Ovat pukeutuneet he pitkiin viittoihin, ääneti sumun keskeltä nousevat ja kertojan molemmien puolin asettuvat.

C3

Muodostettiin sumu, olimme polku, yhtä kolmikkoo, aloimme hälvetä, olimme, takerruimme liikkeeseen; ranta vaappui, laiturin kiipesi, nousimme toisiimme, pääsimme pimeään: lähdimme.

Polku kompastui, järvi kirkui, olin tuulla, en mutkitellut, lokit suojasivat, minua pelättiin, jalkojani tuettiin; oli viitta, johdatus, särky; kylmät saattajat.

Astuimme väsymykseen, olimme valot, sytytettiin portaat: takassa ovi, talutettiin turvassa, näin lämmön, olin ovi, kiipesimme sisään, tulimme minuun, pääsimme ylös.

Noin ihme avattiin: se narisi ulkona yksin, tulimme paikalleni, jäin makuuhuoneeseen, vain lattia myrskysi, saattajat vonkuivat, ikkunanpielet seisahtuivat; mitä katosi?

Ohut sisustus katettu, kukallinen huone, matala pieni niukka kapea lautasellinen sänkyä, peittoa, tuolia, pöytää; ateria, papukeitto, pihvi; pidin kuitenkin, viihdyin.

Istuin tulisijaan, sytytin itseni, aloin kaiken hyvin, söin myrskypilvet, puhuin ikkunaan lampun, katsoin pihvin: näin herkullisen täysikuun ilmestyvän tuoliin, roihuavan.

Katselin keittoa, muistelin rauhaa, tunsin täysikuun, se muisteli; ei hyviä saattajia, matka tyyntyi, välillä olin nukahtanut, tuuli epäonnistui, pian elpyisin.

C4

Tuskin hän ehti edes aloittaa. Ilme vaihtui kauhistuneeksi jo alkusivulla. Vai onkohan kauhu oikea sana? Vaikea hänen mielentilaansa oli määrittellä. En yhtään tiennyt mitä ajatella. Mutta joka tapauksessa tunne

voimistui. Vincentin käännellessä sivuja tuntui kuin... En vieläkään ymmärrä mitä tapahtui.

Hänen sormensa tärisivät koko ajan. Rivi riviltä tärinä vain paheni. Mikähän kirjassa oli niin järkyttävää? Muistin kyllä kuulleen kirjan nimen. Isäni osti *Talvimatkan* joskus huutokaupasta. Siitä oli varmaan kymmenisen vuotta. En ollut ikinä selaillutkaan *Talvimatkaa*. Arvelin sen olevan kirjoitettu 1800-luvulla. Se ei ollut paksu kirja. Se näytti pieneltä unohtetulta runokokoelmalta.

Mutta pian aloin huomata muutakin. Vincentin kasvot alkoivat puhua, valaistuivat. Hänen ilmeensä vaihtelivat koko ajan. Olin nähnyt joskus jotain samaa. Nämä kirkkaat, hämärät, monimutkaiset ilmeet. Vuoroin kauniit, karkeat tai hämmentävät. Suloiset, sekavat ja sokkelomaiset ilmeet.

Vincentin kasvoilla vilisi ilmeiden leegio. Villiers, Banville, Nouveau, Corbière, Rimbaud. Näin menneisyyden runoilijoiden kasvojen kavalkadin.

C5

Runous syvyydestä. Déjà-vu Degraël. Uhriksi teekupista. Erikoisala Degraël. Symbolisteista parnassolaisiin. Hänen mieleensä. Kuvat ajatukset. Matka talvella. Sudet umpikuja. Saartaminen paletuminen. Tutkielma Degraël. Aihe Degraël. Ranska Degraël. Luonnollinen selitys. Luonnoton Degraël.

Tuli luonnolliselta. Hän ehkä. Talvimatkan jos. Ehkä ehkä. Yhteydessä ehkä. Muistettu luettu. Huonosti Degraël. Vaikuttava selitys. Ehkä tutkimus. Huonosti ehkä. Pieni jokin. Ehkä déjà-vu. Ehkä jokin. Mutta huonosti. Sotkee siirtää. Umpikuja vaikeaksi. Vaikutuksesta mahdotonta. Pian kuitenkin. Mutta huonosti. Saartaa vääristyy. Hylkäsi vaikutuksesta. Mutta Degraël. Siirtää jokin. Muistikuvat aiemmin. Huonosti nykyhetki. Epäröinyt yhteydessä. Vuosikymmenien sotkee. Häiriö hylkäsi. Takaiseen tiedostamaton. Ajatelleeksi häiriö. Ehkä muistetun. Ensimmäiset ahmien. Aakkostettuna ahmien. Selittäisi saartaminen. Sotkee ahmien. Selittäisi Degraël.

Uhriksi sekoittaa. Sotkee hylkäsi. Häiriö uhriksi. Ääni Degraël. Tuoksu Degraël. Huonosti uhriksi. Ele Degraël. Kuitenkin saartaminen. Sudet, déjà-vu. Tapahtua milloin. Mahdotonta vaikeaksi. Nykyhetki huonosti. Väärin poimiessaan. Kirjoista väärin. Vääristyy aiheuttavat. Sulautuvat sotkee. Huonosti ehkä. Hylkäsi poimiessaan. Muistikuvat huonosti.

C6

Kun lukija uppoutuu hylkäämään, Talvimatka joutuu lopulta... Tai siis epäilemään hylkäyksensä ja hyväksymään kiistattomat silmät, joilta Talvimatkan lukija ei lopulta voi... Tai siis vaikka silmät tekisivätkin Talvimatkan todisteet... Tai siis lauseen Vernier olisi epäiltynä hyväksymään... Tai siis "yksinäistä sutta vaanivat hylkäävät epäilyksensä"... Tai siis sattumalta vain muistuttaisi, vaikka hylättäisiin kivisten bautojen huomaamatta epämääräisesti sanatarkkoina tabattomasti hyväksymiä... Tai siis samankaltaisesti julkilausuttu, vaikutteita sattumalta muistuttavat... Tai siis matkitusti tarkoitukselliset, lainatusti tabattoman tavoitteelliset.. Tai siis siteeratusti sopivien yhdistetyt tekstiyhteydessään mahdollisten... Tai siis silti on mahdottomasti huomaamaton lainata sanatarkkoja (tai melkein sanatarkkoja), sopivasti siteeraten tavoiteltuja... Tai siis samalla periaatteella lainatusti, soveltuena aivan tekstiyhteydessään usein vertailtuna luontevasti viljeltyihin periaatteellisesti sovellettuihin... Tai siis sellaisiin ilmauksiin sovellettuina luontevasti kuin samaa periaatetta vertailtaessa sellaisten hyrikoiden siteeratusti samankaltaisten... Siis sellaisiin kuin "ajan lento", tai siis... "Talviset sumut", tai siis "elämän kuokuva virta"... Tai "tuhon maisema", "musta aurinko", tai siis...

C7

Vincent kertoi lukeneensa kirjan seuraavana yönä loppuun. Kolmisenkymmentä tuttua sitaattia hän oli siitä löytänyt. Todennäköisesti niitä olisi vielä lisääkin. Oikeastaan ystäväni oli siitä varma. Hän vaikutti tavattoman innostuneelta löydöstään.

Rimbaud'ta kuulemma siteerattiin *Talvimatkassa* paljon.

"Moskeijan tehtaan paikalla peittelemättä näin, enkelirumpujen koulun." Myös Lautréamont kuului Vernierin suosikkeihin. "Peilistä näen suun, jonka silponut tahtoni lie." Moni säe muisutti Gustave Kahunista. "Laulun kuolla anna, itkee sydämeini." "Tahra suuri tumma valon piirittää." "Verkkaan, kaameasti, nousee yksinäisyys juhlava." Ja oli mukana tietysti Baudelaireakin. "Sinä jumaluus outo, tumma kuin tummuus yön." Verlainen säkeitä Vernier kuulemma jonkin verran muunteli. "Kimalsi lumi kuin hiekka ikävässä tasangon rannattoman." "Juna ohitsemme liukui ääntä päästämättä."

Tällaisia esimerkkejä Vincentiltä tuntui riittävän. Vaikutti siltä, ettei hänen esitelmästään tulisi loppua. Minusta se oli vähän huolestuttavaa. Ystäväni käytös lähenteli jo maanisuuutta. Kuunnellekseni hänen puhetulvaansa mietin, mitä pitäisi tehdä. Vincentille olisi kai keksittävä jotain tervehenkisempää ajateltavaa.

C8

Yrittäessäni kuvitella tuntematonta kirjailijaa, jonka *Talvimatkassa* kaikki on lainaa toisilta kirjailijoilta, ja epäillessäni teoksen painovuotta, joka oikeaksi osoittautuessaan tekisi seuraavien sukupolvien kuuluisista-kin kirjailijoista pahaisia plagioijia, paksu harmaa usva peittää maiseman ja järven rannassa minua odottaa lautturi, joka kuljettaa minut kallio-jyrkänteeseen saareen, jonka keskellä kohoaa tumma rakennus, joka muistuttaa korkeaa latoa, jossa minua odottaa tyhjyydestä ilmestynyt ja pitkiin viittoihin pukeutunut vanha pariskunta, joka kietoo kätensä ympärilleni, Virginien kädet, isän ja tyttären. Seuraan heitä yhä ylös-päin kivikkoista polkua ja puisia kierreportaita kohti huonetta, jonne he eivät voineet seurata minua ja jonka kuvailussa minun on turvauduttava jonkun toisen muistiinpanoihin; a bed covered with a flowery cretonne, a table, a chair, a shoulder of beef, a book burning in the fireplace, and a young man struggling to imagine this unknown author attempting to picture this admirable and senseless project to himself in its entirety.

C9

6: Muistikirjasta käy ilmi veljeni ihmeteltävän naiivi ensireaktio teoksen löytymiseen.

7: Hän ei pidä mahdollisena, että painovuosi 1864 on painovirhe.

8: Sehän olisi todennäköisin selitys väärennettyjen kansien ja nimiösi-
ven ohella.

9: Vincentistä hänen tulkintansa oli liian kaunis voidakseen olla virheellinen.

10: Hän innostuukin kuvittelevaan Vernierin löytämisen tai uudelleen-
löytämisen käänteentekeviä seurauksia.

11: Koska *Talvimatka* ”edeltävästi plagioi” klassikoita sen julkistamisen
olisi skandaali.

12: Vaikutukset ulottuisivat laajalle ja kaikkein vähiten niiltä välttyisivät
kirjallisuudentutkijat.

13: Kuvitelma vei veljeni yöunet ja hän ryntäsi etsimään lisätietoja.

14: Borradien kirjaston hakuteokset eivät kuitenkaan tunteneet Hugo
Vernierin *Talvimatkaa*.

1: Denis ja hänen vanhempansakaan eivät osanneet kertoa Vincentille
mitään.

2: *Talvimatka* oli ostettu Honfleurissa pidetyssä huutokaupassa kymme-
nen vuotta aikaisemmin.

3: Teosta he muistivat vain hajamielisesti selailleensa mikä ihmetytti meitä.

4: Onneksemme Virginie kävi läpi vanhempiansa kirjanpidon ja löysi kuitenkin.

5: Selvisi, että huutoon oli sisältynyt Recep Goresegin kulttiklassikko *Valttikama*.

C10

Olin paikalla kun Vincent ja Denis kävivät Vernierin kirjan järjestelmällisesti läpi (**Virginie**), etsivät sen moniaalle hajaantuneita säikeitä Borradien kirjaston kymmenistä eri antologioista ja kokoelmista löytäen melkein 350 *Talvimatkaa* plagioivaa sitaattia noin 30 kirjailijan teoksista (**minä**). Heidän joukossaan oli sekä kaikkien juhlituimpia että täysin tuntemattomia vuosisadan lopun runoilijoita (**Denis**) kuten Banville, Richepin, Charles Cros, Léon Valade, Mallarmé, Verlaine, Charles de Pomairols, Hippolyte Vaillant, Maurice Rollinat, Albert Mérat, ja Antony Valabrègue (**minä**). Kiinnostavampia olivat Romuald Saint-Sohaintin ja Joris-Karl Huysmansin kaltaiset proosakirjailijat, jotka eivät vain lainailleet *Talvimatkaa* vaan olivat toteuttaneet teoksessa kuvattuja okkulttis-seksuaalisia rituaaleja absinttimäljoineen ja meskaliiniuutteineen (**Vincent**) – näitä persoonallisuus- ja havaintojärjestelmämuutoksia aiheuttaneita ”talvimatkoja” kuvataan romaanissa *Valttikama* (**minä**). Vincent luetteloi huolellisesti sekä löytämänsä kirjailijat ja teokset että niissä lainatut *Talvimatkan* kohdat (**Denis**), sujautti sitten kenenkään huomaamatta *Talvimatkan* salkkuunsa (**Virginie**), ja palasi kanssani Pariisiin vakaana aikomuksestaan jatkaa farmakologis-hypnotoeettisia tutkimuksiaan muun muassa Bibliothèque Nationalella (**minä**).

C11

Pariisi: Jälkiviisaasti voisin syyttää sotaa ja okkultismia.

Compiègne: Veljeni sai *Talvimatka*-tutkimuksensa melkein päätökseen 1939.

Saint-Jean-de-Luz: Kotona Pariisissa häntä kuitenkin odotti palvelukseenastumismääräys.

Valencia: Hän liittyi vanhan joukko-osastonsa tiedusteluksikkoon Compiègnessa.

Lontoo: Jokseenkin samaan aikaan menetimme yhteyden Hugo-gruppeen.

Compiègne: Veljeni siirrettiin nopeasti Saint-Jean-de-Luzin kautta Espanjaan.

Saint-Jean-de-Luz: Sodan loppuvaiheissa hän työskenteli British Museumissa.

Valencia: Ranskaan hän palasi vasta vuonna 1945.

Lontoo: Hänellä oli mukanaan vain kallisarvoinen muistikirjansa.

Pariisi: Veljeni tutkimukset olivat ymmärrettävistä syistä pysähdyksissä.

Saint-Jean-de-Luz: Ratkaisevan läpimurron hän oli silti tehnyt.

Valencia: British Museumista oli löytynyt kunnollisia hakuteoksia.

Lontoo: Kuten *Catalogie général de librairie française*.

Pariisi: *Bibliographie de la France*stakin oli apua.

Compiègne: Yhdessä hakuteokset vahvistivat veljeni tärkeimmät hypoteesit.

Valencia: *Talvimatka* oli julkaistu Valenciennesissa vuonna 1864.

Lontoo: Kirjan laillinen kustantaja oli Hervé Frères.

Pariisi: Kansalliskirjasto oli hankkinut yhden kappaleen *Talvimatkaa*.

Compiègne: Se sijoitettiin kirjaston kokoelmiin hyllymerkinnällä Z87912.

Saint-Jean-de-Luz: Compiègne ja Saint-Jean-de-Luz sijaitsivat Vichyn Ranskassa.

C12

Sodan jälkeen veljeäni ei onnistanut, hän ei saanut pysyvää opetusvirkaa Beauvaisissa eikä omistautunut *Talvimatkalle*, käyttänyt siihen kaikkea vapaa-aikaansaakin, keskittynyt 1800-luvun lopun kirjallisuuteen eikä perehtynyt lähes kaikkiin Vernierin aikalaiskirjailijoihin. Vincent ei lukenut heidän yksityisiä päiväkirjojaan eikä keskinäistä kirjeenvaihtoaan eikä hänen käsityksensä Vernierista muuttunut: tämä ei ollut ollut tunnettu eikä ollut nauttinut hyvin ansaitusta kirjallisesta maineestaan täysin siemauksin. Se ei selvinnyt toistuvista merkinnöistä ("Sain Hugolta kirjeen", "Kirjoitin Hugolle pitkän kirjeen", "Luin koko yön Hugoa", Valentin Havercampin "Yksin Hugo"), jotka eivät tarjonneet vastausta kirjallisuushistorioitsijoita pitkään vaivanneisiin kysymyksiin. Ei ollut vain yhtä loogista selitystä: Hugo ei tosiaankaan ollut Victor Hugo eikä Hugo Vernier, jonka *Talvimatkan* vaikutukselta ei ollut voinut välttyä kukaan, eivät edes Lautréamont ja Rimbaud. Olimme eri mieltä siitä, etteivät Rimbaudin "minä on toinen" ja Lautréamontin runous-käsitys, jonka mukaan kaikkien pitäisi kirjoittaa runoutta eikä vain yhden, viittanneet Vernieriin, epäkirjailijaan, jota ei haluttu unohtaa.

C13

Nykyhetki: 1800-luvun ranskalaisen kirjallisuuden historiaa ei voida kirjoittaa ilman *Talvimatkaa*. Tämän veljeni pystyy vakuuttavasti osoittamaan. Vaikeampaa on lopullisen todisteen hankkiminen. Borradien huvila on kirjastoineen ja kirjoineen tuhoutunut Le Havren pommituksissa. Kansalliskirjaston kappalettakaan ei ole löytynyt.

Tulevaisuus: totuus selviäisi runsaasti aikaa vaatineiden tiedustelujen ja tutkimusten jälkeen. Kirja olisi lähetetty sidottavaksi uudelleen vuonna 1926, mutta katoaisi matkalla. Vaivaisimme satoja kirjastovirkailijoita ja arkistonhoitajia. Aina yhtä turhaan ja turhauttavasti. Monet kirjakauppiaat etsisivät pyynnöstämme *Talvimatkaa*. Hekään eivät löytäisi yhtäkään kappaletta. Kaikista ponnisteluistaan huolimatta Vincent ei enää koskaan saisi käsiinsä *Talvimatkaa*.

Menneisyys: veljeni vakuuttui siitä, että *Talvimatkan* koko painos oli tuhattu. Sen olivat harkitusti tehneet ne kirjailijat, joita kirja oli inspiroinut. Tästä riitelimme usein ja kiihkeästi. Vincent katkeroitui ja joi liikaa. Meskaliini sai hänet hautomaan kosta. Hän tiesi *Talvimatkan* olleen olemassa. Hän osasi kirjan melkein ulkoa. Miksemme voisi väärentämällä pelastaa *Talvimatkaa*? Emmehän lopulta väärentäisi kuin painovuoden.

C14

Mikä Talvimatkan kirjoittajassa kiinnosti?

Hugo Vernier....gouvernier....uh?

Miksi turvauduitte hämäreperäisiin hakuteoksiin?

Hämärä turva, täpärä hurma.

Biographies des hommes remarquables??

Kirjan täydeltä väärentäjien elämäkertoja.

Eivätkö tosiasiat merkinneet mitään?

Vernier syntyi Vimyssa 3.5.1836.

Se lienee pikkukaupunki Sac-de-Palaisissa?

Tuli tuhosi kaupungin arkistot. Asiakirjojen kaksoiskappaleet hävisivät myös. Sitten tulin ajatelleeksi anagrammeja. Se lienee, se nielee. Minä sinuna, sinä minuna. **Miksi ette vain luovuttaneet?**

Halusin pitää veljeni mielisairaalassa. Arvoitukset olivat Georgesille tärkeitä. Talvimatka, valttikama, kuviomatto, kattomuovi. Ratkaisut tekivät hänet levottomaksi.

Muuttuiko tilanne veljenne kuoltua?

Kyllä, koska löysin todistusaineiston. Vernier oli kirjailijoiden luomus. Lautréamontin, Verlaine, Mallarmén, Rimbaudin. He väärensivät itselleen edeltäjän.

Miksi he niin tekivät?

Voidakseen tuntea itsensä pahoiksi. Nauttiakseen etukäteen jälkimaineensa tuhoutumisesta. Kirjallisuushistorian mullistavasta sisäpiirin vitsistä. Se selittää aivan kaiken. Pienen painoksen, piilotetut vihjeet. Väärennetyt kirjeet ja kirjastoluettelot.

Vernier on siis sepite.

Sitäkään ei voida todistaa. Veljeni piti siitä huolen. Miksi se Johtajaa kiinnostaa?

D1

DENIS: Iltaa taas, Vincent. VINCENT: Hyvää iltaa kaikille. DENIS: Kävitkö tänään järvellä? VINCENT: En valitettavasti ehtinyt. Ryhdyin aamulla kirjoittamaan esseetä. Menetin täysin ajan tajun. Siinä vierähti koko päivä. DENIS: Oletpa ollut ahkera. Eikö sinun pitänyt lomailla? Nyt meidän täytyy rentoutua. VINCENT: Tutkielmani valmistuu pian. Ei kannata hukata aikaa. Tiedäthän sinäkin, miten laitoksella... DENIS: No joo joo. Ei nyt mietitä työasioita. Äiti ja isä, tulkaahan. On taas aika pelata. Äidin vuoro jakaa kortit. Ellen muista aivan väärin. Loppuiko muuten viini jo? Onko juustoja vielä jäljellä? Voin käydä hakemassa lisää. VINCENT (puoliääneen): Hmm, *Talvimatka*. Mikähän kirja tämä on. DENIS: Hei Vincent, huhuu! Aina vain nenä kirjassa. Taasko tässä kävi näin. Peli alkaa jo, Vincent. Pane se kirja pois! VINCENT: Niin, tuota, anteeksi. Minun, öö, täytyy poistua. Tämä on, öh, tärkeää. Suokaa anteeksi, hyvä herrasväki. DENIS: Mitä nyt taas? Mikä sinulle tuli, Vincent?

D2

Talvimatka – teos jonka Hugo Vernier kirjoitti – on minämuodossa kerrottu tarina. Kertoja kuvaa runollisesti maisemaa, joka – pilvisine taivaineen, varjoisine metsineen ja vihreävetisine kanavineen – muistuttaa Flanderia.

Kirja jakaantuu kahteen – pituudeltaan ja tyyliltään toisistaan huomattavasti poikkeavaan – osaan. Ensimmäisessä osassa – joka on jälkimmäistä huomattavasti lyhyempi – kuvataan jonkinlaista initiaatiovaellusta. Jokaisella asteella matkaaja – tai siltä ainakin vaikuttaa – epäonnistuu tehtävässään, joskin tehtävien luonne jää epäselväksi.

Päähenkilö – ilmeisesti nuori mies – saapuu *Talvimatkan* ensimmäisen osan lopussa järvelle. Rannassa – jonka yllä leijuu paksu harmaa usva – lautturi odottaa kertojaa. Lautta kuljettaa hänet kalliojyrkänteiseen saareen, jonka keskellä kohoo tumma – ulkoapäin korkeaa latoa muistuttava – rakennus. Vaappuva laitur – jolle päähenkilö astuu – on ainoa saareen johtava väylä.

Samassa tyhjyydestä ilmestyy – outo, pitkiin musiikkiin viittoihin pukeutunut – pariskunta, vanha mies ja vanha

nainen. Tummat hahmot – ääneti sumun keskeltä nousseet – asettuvat kertojan molemmiin puolin. Kertoja – jonka ympärille hahmot nyt kietovat tiiviisti kätensä – tuntee yhtäkkiä putoavansa, ja vaipuu uneen.

D3

- Te siis muodostitte kolmikon kun sumun hälveni, takerruitte toisiinne, lähditte liikkeelle ja pääsitte rantaan?
- Niin, ja sitten aloimme nousta, kiipesimme mutkittelevaa polkua pimeässä, jalkojani särki ja meinasin kompastua.
- Mutta tuettiin sinua lainkaan, kirkuivatko lokit, oliko tuuli kylmä, suojasiko viitta sinua, pääsittekö ylös?
- Kyllä vain, menimme taloon sisään, sytytimme valot, kiipesimme portaat ylös ja minua väsytti hirveästi.
- Entä näitkö yläkerrassa makuuhuoneen oven, avattiinko se, astuitteko makuuhuoneeseen, narisiko lattia ja katosivatko saattajat?
- Niin tosiaan kävi, ihmettelin kovasti, jäin yksin ja ulkona myrskysi, mutta huone oli mukava.
- Millainen sisustus oli, sänky ilmeisesti kapea, tuoli matala ja pienelle pöydälle katettu ateria, papukeittoako?
- Joo ja lisäksi ohut pihvi, ihan mukava lämmin huone, katselin ikkunasta myrskypilviä ja täysikuuta.
- Istuuduitko, aloitko syödä, puhuitko itseksesi ja jos niin mitä; sanoit siis että katselit täysikuuta?
- Kyllä, ja muistelin matkaani ja monia epäonnistumisiani mutten enää välittänyt mistään, sillä pian nukahtaisin.

D4

Vincent *Vittupää* Degraël oli tuskin ehtinyt *saatana* aloittaakaan Talvi *vitun* matkan lukemista kun hän jo koki vaikeasti määriteltävän *vittupaska* tunteen. Hänen *nakki paska* sormensa tärisivät *vittu* ja rivi riviltä *ripuli* tärinä paheni *saatana* koska kirjan lauseet vaikuttivat jotenkin tutuilta *vituilta*. Ikään kuin jokaista *vitun* virkettä määrittäisi tai jopa *helvetti* ylimäärittäisi muistikuva *pillunkuva* toisesta lähes *vittu* täsmälleen *mäl-lismäidä* samasta *saatanan* virkkeestä. Ikään kuin nämä *nännivittu* sanat, *vittumaisemmat* kuin *paska spurgun*

suudelma tai kavalammat kuin *kyrvänsyylä* myrkkyy, muodos-
 taisivat *ihan vitun* monimutkaisen rakenteen. Nämä *vitun*
 kauniit, *vitun* karkeat, *vitun* hämmentävät, ja *vitun*
 sekavat sanat jotka lakkaamatta kieppuivat väkivallan *murha*
 ja tyyneyden *himomurha* välillä. Muodostui rakenne, jossa
 runkkukulli kuului *nussimisen* kaikuja ja *Deeku Paska*
 Degraël löysi yhdistelmiä *ripulipaskaisen* ranskalaisen
 runkkari runouden merkittävistä *kyrvänimijä* nimistä.
 Vittu Villiers'ia, *Paska* Banvillea, *Nyrkki Kyllikki* Ger-
 main Nouveauta, *Tissi Poski* Tristan Corbièrea, *Runkku*
 Rimbaud'ta, *Visva* Verhaerenia ja *Perse Pillu* Bloyta.

D5

Degraëli nerikoi salaoli 800luku nrunou. Shänol iikirjoit
 ellutaih eestatu tkielm. Aarans kalaine nrunous parnass olai-
 sist. Asymbol isteih nolitut kielman otsikko. Niinpäh änen-
 mie leensät uliluon nollise. Ltavaik uttavas elityse hkähäno
 liluken. Uttalvi matkane hkäteos olitull utvastaa. Ntut-
 kim ustenyh teydess äpianhä nkuiten. Kinhylyk äsiolet tamukse
 nhäntul iajatell. Eeksito istavai htoehto aehkädé jävuihl.
 Iöselit täisiko kokumma llisuud ensiemau. Steekup ista-
 sii rtäähen kilönvu osikyymm. Enienta kaiseen englant iintäll
 ätavoiind. Éjävuse koittaa ihmismi elenjok inpieni. Yksityi
 skohtas otkeear atukset sevoioll. Ääänitu oksutai elehäir
 iösaatt aatapaht. Uamillo intahan sadegra eloliep äröinyth.
 Etkenpo imiessa antalvi matkanh yllystäv. Ernieri nteosol iol-
 luta akkoste ttunave. Rhaeren inviere entoise llapuol ella-
 olio. Llutvie llegrif finkirj anensim mäisets. Ivuthän oli-
 luke nutahmi enkenti eshänj. Outuisi inävaih eessadé javunuh
 riksitäl. Löinmen nytjany kyhetki sulautu vataiem. Minluett
 ujahuono stimuis tettulaus eväärist. Yymuist ikuvatm uistaki
 rjoista aiheuttav. Atsendé jävunva ikutukse staluke minenkä.
 Yvaikea ksisiit ävoitull ajopama hdotonta.

D6

Kun: lukija. Uppoutua: Talvimatka. Hän: joutua. Lopulta:
 hylätä. Epäily: ja. Hyväksyä: todiste. Joka: kuka. Ei: voida.
 Sulkea: silmä. Sillä: vaikka. Muisti: tehdä. Tepponen: vaikka.
 Hugo: Vernier. Lause: kivinen. Hauta: saalistava. Yksinäinen:

susi. Muistuttaa: vain. Sattuma: Catulle. Mendès: runo. Ja: vaikka. Hyväksyä: epämääräinen. Samankaltaisuus: julkilaututtu. Vaikute: tarkoituksellinen. Lainaus: tahaton. Matkiminen: pastissi. Tavoittelu: tekstiyhteys. Sopiva: siteeraus. Ja: sitaatti. Yhdistely: mahdollisuus. Olla: silti. Mahdoton: olla. Huomata: sanatarkka. Tai: melkein. Sanatarkka: lainaus. Eri: teos. Sama: periaate. Tuntua: aivan. Luontava: soveltaa. Vertaileva: tutkimus. Myös: sellainen. Lyyrikko: usein. Vilellä: ilmaus. Kuin: aika. Lento: elämä. Kuohuva: virta. Talvinen: sumu. Tumma: taivaanranta. Varjo: maa. Utuinen: lähde. Syvä: luola. Tuho: maisema. Musta: aurinko. Ja: kesytön. Aluskasvillisuus: häälyvä. Valo: sillä. Ne: voida. Katsoa: kuulua. Yhteinen: omaisuus. Kaikki: runoilija. Ja: näin. Olla: olla. Vain: luonnollinen. Törmätä: se. Tapainen: fraasi. Yksi: hyvin. Hugo: Vernier. Teos: kappale. Kuin: jokin. Jean: Moréas. Satunnainen: säe.

D7

Kun olin lukenut Talvi matkan loppuun olin löytänyt siitä kolmisen kymmentä tuttua kirjallisuus sitaattia. Vaikutti toden näköiseltä että niitä olisi enemmänkin. Varhais modernismin merkittävä klassikko runoilija ja lapsi nero Ramboud oli Talvi matkassa paljonkin läsnä. "Näin peittelemättä makara tehtaan paikalla suur moskeijan joka oli arkki enkeleitten rakentama rumpu koulu." Samoin Loutremant runoilijalta löytyi monta kirjallisuus sitaattia. "Näin peilistä suun jonka tahtoni oli silponut." Gustav Kanh vainajan tuotantoa muistuttivat muutamat säkeet. "Anna laulun kuolla, sydämeni itkee" ja "tumma tahra piirittää valon, juhlava yksinäisyys nousee verkkiaan". "Sinä outo jumaluus, tumma kuin tummuus yön". Se oli ilmi selvästi aitoa Charles Buodaleirea. Lisäksi huomasin epä systemaattisesti muuteltuja Verloinen säkeitä. "Tasangon rannattomassa ikävässä lumi kimalsi kuin hiekka." "Taivas oli kuparia, juna liukui jyrisemättä ohi." Näytti kuin Talvi matka teos olisi 1800 luvun runoudesta koottu eris kummallinen tilkku täkki. Tälläisestä erikois tapauksesta kaksois veljeni varmasti innostuisi.

D8

"**Tulin epäluuloiseksi** yrittäessäni kuvitella tätä tuntematonta kirjailijaa. Hän oli rakentanut kirjansa lainaamalla toisilta kirjailijoilta. Ja lainaamalla aivan kaiken, teoksensa jokaisen lauseen. Miten ihailtavaa, kaunista ja mieletöntä! Minut **valtasi ennenkokemattoman voimakas** epäily.

Muistin, että olin automaattisesti katsonut teoksen painovuoden. Kuin olisin vieläkin nuori tutkija. Olin varma, että teoksen painovuosi oli 1864. Kiihdyksissäni tarkastin asian ja huomasin olleeni oikeassa. Löytöni seuraukset olivat kerrassaan järjestyttäviä. Vernier oli muka "lainannut" Mallarméa. Tai plagioinut Verlainea vuosikymmen ennen "Unohdettuja aarioita". Kirjoittanut kuin Gustave Kahn neljännesvuosisata ennen Kahnia! Lautréamont ja Rimbaud osoittautuivat plagioijiksi. Vaikka kuinka moni muu myös. He olivat vain kopioineet *Talvimatkaa*. Vernier oli antanut ainekset seuraavien sukupolven työlle! Ja vain yhdellä ainoalla proosateoksella.

Veljeäni löytöni ja reaktioni riemastuttivat. Hän alkoi luennoida minulle symbolismista. Tämän maailman takaisesta todemmasta maailmasta. Näyistä ja rituaaleista sen tavoittamiseksi. Matoisesta pimeydestä ja tulen vallasta ja voimasta. Ulkoisen ja sisäisen todellisuuden peilikuvamaisuudesta."

D9

Veljeni ei halunnut edes harkita helpointa ja todennäköisintä selitystä...(Talvimatkaan merkitty painovuosihan saattaisi olla pelkkä paskainen painovirhe)...Vincentistä hänen löytönsä oli liian kaunis... sen oli oltava sen täytyi olla totta... ääliöparka kuvittelee Vernierin uudelleenlöytämisen seurauksia...kirjaa jo ennestään sekaviin muistiinpanoihinsa kaiken intonsa spermatahrojen romanttiseksi jatkeeksi...Talvimatka "plagioi edeltävästi" klassikoita....julkistaminen olisi suunnaton skandaali... vaikutukset ulottuisivat laajalle...kirjallisuudentutkijakollegoiden ja kirjallisuushistorioitsijoiden vuosikymmenien ajan opettamat totuudet poksahtaisivat hajalle kuin paavien syfiliksen mädättämät raadot.

Nämä kommentit karistivat viimeisetkin unet rippeet silmistäni ja ryntäsin kirjastohuoneeseen hankkimaan lisätietoja Vernierin teoksesta, mutta en löytänyt yhtään mitään, sillä Borradien kirjaston hakuteokset eivät tunte-neet Hugo Vernieria, eikä talon isäntäväestäkään ollut juuri apua, sillä Denis ja hänen vanhempansa eivät osanneet kertoa minulle muuta kuin sen, että he olivat ostaneet *Talvimatkansa* Honfleurissa pidetyssä huutokaupassa noin vuosikymmen sitten, mutta itse teosta he muistivat vain hajamielisesti selail-leensa, koska se oli osa isompaa kirjasarjaa.

Muistan käyneeni Vincentin ja Denisin kanssa Vernierin kirjan järjestelmällisesti läpi.

Löysimme yhteensä melkein 350 plagioivaa sitaattia noin 30 kirjailijan teoksista.

Muutama proosakirjailijakin, Léon Bloy ja Ernest Hello, oli varastanut *Talvimatkasta*.

Samoin Mallarmé, Charles de Pomairols, Verlaine, Hippolyte Vaillant ja Laprade.

Antony Valabrègue tietenkkin; muistan kaikki plagioijat, koska nimesin heidät kuulusteluissa.

Jälkiviisaasti voi sanoa, ettemme ymmärtäneet miten vakavasta asiasta oli kysymys.

Etsimme sen moniaalle haarautuneita säikeitä kymmenistä eri teoksista ja kokoelmista.

Plagioijien joukossa oli sekä tunnettuja että jo unohtuiksiin vaipuneita runoilijoita.

Kuten Banville, Richépin, Huysmans ja Charles Cros Léon Valadea unohtamatta.

Sekä Albert Mérat, Rimbaud ja Maurice Rollinat (George Sandin kummipoika).

Tiesimme, että tämä oli vasta alkua ja plagioijia löytyisi lisää.

Vincent luetteloï huoletellisesti löytämänsä teokset ja niissä lainatut *Talvimatkan* kohdat.

Sitten suuntasimme kohti Pariisia, sillä aioimme jatkaa tutkimuksiamme Bibliothèque Nationaleissa. Sattuneesta syystä päätimme kuitenkin ensin kokeilla *Talvimatkan* loppuluvussa kuvattua rituaalia.

D11

Kappale/käyttöohje: hanki 12-kulmainen arpakuutio ja heitä sitä kerran; jos saat tulokseksi 1–4, voit lukea seuraavan kappaleen (Vichy-versio); jos 5–8, voit lukea kaksi seuraavaa kappaletta (Lontoo-versio); ja jos 9–12, voit lukea kolme seuraavaa kappaletta (Pariisi-versio).

Vincent sai *Talvimatka*-tutkimuksensa melkein päätökseen ennen sodan syttymistä; Pariisissa häntä kuitenkin odotti palvelukseenastumismääräys ja pian hän liittyikin joukko-osastoonsa Compiègnessa, josta siirtyi nopeasti Saint-Jean-de-Luziin, sitten Espanjaan ja sodan loppuvaiheissa Englantiin, josta palasi Ranskaan vasta vuonna 1945.

British Museumissa veljeni oli saanut käsiinsä *Bibliographie de la Francen* ja *Catalogie général de libraire française* ja nämä hakuteokset vahvistivat hänen hypoteesinsa, jonka mukaan Hugo Vernierin *Talvimatka* oli julkaistu vuonna 1864 Valenciennesissa Hervé Frèresin kustantamana.

Talvimatka oli myös laillisesti rekisteröity kuten muutkin Ranskassa julkaistut kirjat, Bibliothèque Nationale oli hankkinut sitä yhden kappaleen kokoelmiinsa hyllymerkinnällä Z87912 ja niinpä Vincentillä oli kaikki syyt uskoa läpimurtoonsa (hän ei vielä tiennyt totuutta kirjaston Z-luokituksesta).

D12

Sodan jälkeen veljeni sai opetusviran/vankeustuomion Beauvaisissa. Hän omistautui *Talvimatkalle/Valttikamalle* ja 1800-luvun kirjallisuudelle. Vincent perehtyi/pettyi lähes kaikkiin Vernierin aikalaiskirjailijoihin. Hän luki/väärensi näiden päiväkirjat ja kirjeenvaihdon. Samalla hänen käsityksensä Vernierista muuttui paremmaksi/huonommaksi. Tämä olikin ollut arvostettu/halveksittu kirjailija/väärentäjä. Se kävi ilmi veljemme keräämästä/tuhoamasta tutkimusaineistosta. ”Sain tänään Hugolta (uhkaus)kirjeen”, kirjoitti yksi dekadentti. Ja toinen vastasi: ”Kirjoitin Hugolle pitkän (kanne)kirjeen.” Kolmas ylpeili väsymyksellään/väsymättömyydellään: ”Koko yö Hugoa.”

Tutkijoiden ja historioitsijoiden kohtaamat ratkeamattomat ristiriitaisuudet selvisivät. Jopa Valentin Havercampin lausahdus: Hugo, vain Hugo. Tähän kaikkeen oli yksi looginen/juridinen selitys. Hugo oli Hugo Vernier, ei Victor Hugo. *Talvimatkan* valtavalta/rappeuttavalta vaikutukselta ei välttynyt kukaan. Lautréamont ja Rimbaudkin olivat vihoissaan/velkaa Vernierille. Rimbaudin "minä on toinen/loinen" viittasi *Talvimatkaan*. Myös Lautréamontin runouskäsityksen ytimessä oli Hugo Vernier. "Kaikkien pitäisi kirjoittaa runoutta eikä vain yhden." Ehkä juuri siksi he hankkiutuivat eroon Vernieristä.

D13

Vincentin **muistiinpanot** tekivät selväksi, ettei 1800-luvun lopun ranskalaisen kirjallisuuden historiaa **voisi** kirjoittaa ilman *Talvimatkaa*, mutta mitä vakuuttavammin veljeni **osoitti** Vernierille kuuluvan **aseman**, sitä vaikeammaksi kävi **kumoamattoman** todisteen hankkiminen. **Saatanallisista** ponnisteluistaan huolimatta Vincent ei saanut enää koskaan käsiinsä ***Talvimatkaa***, sillä Borradien huvila, jossa olimme kirjaa **onnellisina** lukeneet, oli tuhoutunut Le Havren pommituksissa eikä Bibliothèque Nationalen kappalettakaan löytynyt. Muistikirjan mukaan kirjaston **sisäinen** selvitys *Talvimatkan* kohtalosta päätyi siihen tulokseen, että huonokuntoinen kirja oli vuonna 1926 lähetetty sidottavaksi uudelleen, mutta lähetys **ei ollut** tullut perille Gaspard Wincklerin sitomoon. Sadat kirjasto-virkailijat, arkistonhoitajat ja kirjakauppiaat etsivät pyynnöstämme (ja lupaamamme palkkion kannustamina) *Talvimatkaa*, mutta aina yhtä laihoihin tuloksiin, sillä yhtäkään kappaletta Hugo Vernierin **kiistatonta mestariteosta** he eivät onnistuneet löytämään. Tuloksettomat etsinnät saivat veljeni vakuuttumaan siitä, että *Talvimatkan* ensimmäinen ja ainoaksi jäänyt painos oli tietoisesti tuhottu ja sen olivat tehneet juuri ne kirjailijat, joita kirja oli eniten inspiroinut.

D14

VINCENT: *Talvimatkan* kirjoittaja oli arvoitus. Hakuteokset eivät tunteneet Hugo Vernieria. Paitsi *Biographies des hommes remarquables*. Tämä huonomainen teos ratkaisikin

asian. Vernier oli syntynyt Vimyssa, Pas-de-Calaisissa. Lyhyt maininta kertoi syntymäajankin: 3.9.1836. Vimylaiset asiakirjat olivat tuhoutuneet tulipalossa. Vimyn maistraatti pahoiteli kohteliaasti asiaa.

DENIS-VINCENT: Kaksoiskappaleita säilytettiin Arrasin prefektuurissa. Senkin edustajat harmittelivat tulipalojen tuhoja. Vernierin kuolintodistustakaan ei löytynyt mistään. Tämä herätti epäilykseni tahallisuudesta, salaliitostakin. Arkistot olivat palaneet vuonna 1916. Ehkä syynä ei ollutkaan maailmansota.

DENIS: Miltei 30 vuoden ajan keräsin kärsivällisesti lisätietoja Hugo Vernieristä. Kun kaksoisveljeni kuoli psykiatrisessa sairaalassa Verrièresissa, oli tullut aika toimia. Tiesin, että veljeni vanhat oppilaat halusivat varmasti tutustua hänen jäämistöönsä. Niinpä sujautin asiakirjojen ja käsikirjoitusten joukkoon peräti 400-sivuisen mustakantisen muistikirjan.

VINCENT-DENIS: Sen kanteen kirjoitimme veljeni koristeellisen vaikeaselkoisella käsialalla otsikoksi Talvimatka. Muistikirjaan alkuun jäljensit kahdeksan sivua julkaisemattomasta Vernier-monografiastasi (The Vernier Conspiracy). Loput sivut jätit tyhjiksi johdattaakseni lukijat jäljillemme – ymmärtämättä tekosi seurauksia.

E 1

Elokuun viimeinen viikko alkaa ahdistavasti.

Pariisissa levitetään taas huhuja sodasta.

Viriää ajatus lomamatkasta Le Havreen.

Denis Borrade, ranskan kielen ja kirjallisuuden lehtori, asuu siellä perheineen.

Heidän maalaistalonsa on hyvin kaunis.

Saavuttaessa perille Denisin äiti ja isä ottavat tulijat vieraanvaraisesti vastaan.

Useimmat illat kuluvat bridgeä pelatessa.

Vieraat eivät tosin pärjää isäntäväelle, sillä heidän huomionsa varastaa kirjahylly.

Se on täynnä mielenkiintoisia harvinaisuuksia.

Kotiinpaluuta edeltävä ilta on ikimuistoinen.

Kirjahyllystä löytyy erikoiselta vaikuttava teos nimeltä *Talvimatka*, kirjoittanut Hugo Vernier.

Kirjan kansi herättää epämääräisiä aavistuksia.

Hugo Vernier, täysin tuntematon tekijänimi.

Mutta kun *Talvimatkan* avaa, jo ensimmäisillä riveillä tapahtuu jotain outoa.

Teos tempaa lukijan täydellisesti valtoihinsa.

Lukija lumoutuu, ei pääse irti.

Kun talon väki kutsuu pelaamaan bridgeä, on pakko yrittää havahtua.

Täytyy koota itsensä, selvittää ajatukset.

Täytyy pyytää Denisin vanhemmilta anteeksi.

Täytyy nousta yläkertaan omaan vierashuoneeseen tutkimaan

Verniernin kirjaa kaikessa rauhassa.

Se lieene tosiaan mullistava löytö.

E 2

Talvimatka on minämuodossa kerrottu... Sen on kirjoittanut Hugo...

*Kertoja kuvaa runollisesti pilvisiä... Metsät ja vuoret ovat... Kana-
vien suluissa seisoo vibreä... Maisemat muistuttavat Flanderia tai... Kirja on
jaettu kahteen... Ensimmäinen osa on huomattavasti... Siinä kuvataan jonkin-
laista epämääräistä... Jokaisella asteella matkaa ja näyttää... Tai siltä ainakin
aluksi... Annettujen tehtävien luonne jää...*

*Vernierin tarinaa taivaasta varjostaa... Initiaatiovaellus vedessä
epäonnistuu, epäselväksi... Lyhyempi osa Ardenneilta vaikuttaa...*

*Päähenkilö on ilmeisesti nuori... Ensimmäisen osan lopussa saatuaan... Paksu harmaa urva peittää... Järven rannassa kertojaa odottaa...
Lautta kuljettaa hänet kalliojyrkänteiseen... Sen keskellä kohoaa tumma...
Ulkoapäin rakennus muistuttaa korkeaa... Vain kelluva laiturijohdtaa... Nuori
kertojames astuu vaappuvalle...*

*Samassa tyhjyydestä ilmestyy outo... Vanha mies ja vanha... He ovat
pukeutuneet pitkiin... Habmot nousevat ääneti sumun... He asettuvat kertojan
molemmin... He kietovat kätensä kertojan... Kertoja tuntee putoavansa, vaipuu...*

*Mies rakentaa latoa keskellä... Saaren puolella maisemaa lautturi...
Nainen saaresta viittaa laiturille... Unessa järven ympäri pariskunta...*

E3

*Vaikka sumu jonkin verran hälveni, en vieläkään nähnyt pariskuntaa kun-
nolla. Kun he alkoivat taluttaa minua rantaan, saatoin vain puolisokeana
hoiperrella eteenpäin ja toivoa parasta. Huonokuuloisena erotin juuri ja juuri,
kuinka lokit kirkuivat jossain kaukana. Raskaan väsymyksen vuoksi keboni oli
kauttaaltaan turta, joten tuuli ei tuntunut iholla erityisen kylmänä.*

*Päästyämme taloon valot sytytettiin, mutta vieläkään en nähnyt
paljon mitään. Yläkerran makuuhuoneeseen minut kai talutettiin, ja sitten
saattajat irrottivat otteensa ja ikään kuin baihtuivat. En tiedä minne paris-
kunta häipyi, mutta aistin jääneeni huoneeseen yksin.*

*Huone vaikutti viihtyisältä, ja silmien tottuessa aloin erottaa him-
meitä yksityiskohtia. Ilmeisesti pienelle pöydälle oli katettu jotain lämmintä
syötävää, sillä sieraimeni erottivat jonkin miellyttävän tuoksun. Hapuilemalla
löysin tuolin selkänöjan, istuin alas ja kumarruin keittolautasen ylle. Söin lusi-
kallisen eikä se maistunut miltään, mikä eikä johtui siitä että olin tupakoi-
nut liikaa. Olin tunnoton väsymyksestä ja tajusin nukabtavani tuolille betkenä
minä hyvänsä.*

E4

:oli tuskin ehtinyt aloittaa *Talvimatkan* lukemista kun jo koki aavemaisen
tunteen oli vaikea määritellä:

:joka tapauksessa silti vain voimistui kirjan sivua kääntäessä sormien
tärinä rivi riviltä paheneva mutta:

:ikään kuin olisi äkkiä tutuksi tullut ikään kuin jostakin kuin vastusta-
mattomasti muistuttaisi mutta mikä:

:ikään kuin määrittäisi jokaisessa virkkeessä tai jopa ylimäärittäisi toisesta lähes täsmälleen samasta tai jopa:

:kuin olisi saman lukenut aikaisemmin jostain ikään kuin suloisemmat kuin suudelma tai kavalammat kuin:

:eikä tiennyt ikään kuin olisi äkkiä tullut tai määrittäisi tai jopa hämmentyneen vuoroin jopa:

:muodostaisivat monimutkaisen rakenteen nämä vuoroin kirkkaat ja vuoroin hämäret kauniit karkeat hämmäntävät sekavat ja:

:sokkelomaiset jotka lakkaamatta kieppuivat hämmentyneen välillä kuin myrkyä vaikka hallusinatorisen väkivallan ja taivaallisen tai:

:tyyneyden välillä muodostui kuului kaikuja sieltä täältä ja löysi yhdistelmiä ranskalaisen runouden merkittäviä nimiä:

:villiers banville germain nouveau ja tristan corbière toki myös rimbaud verhaeren cros ja bloy:

E5

Koska Degraël oli erikoistunut 1800-luvun runouteen ja kirjoitellut aiheesta tutkielmaakin otsikolla *Ranskalainen runous parnasso-lairista symbolisteihin*, hän hahmotti tilanteen omalla tavallaan. Hän mieleensä tuli luonnolliselta vaikuttava selitys: ehkä hän oli lukenut *Talvimatkan* joskus aiemmin, ehkä teos oli tullut vastaan tutkimusten yhteydessä.

Pian Degraël joutui kuitenkin hylkäämään oletuksen, sillä hän tuli ajatelleeksi toista, paljon kiehtovampaa vaihtoehtoa: voisiko déjà-vuksi kutsuttu ilmiö selittää kummallisuuden? Déjà-vu voi harhauttaa ihmismieltä esimerkiksi tilanteissa, jossa henkilö juo teetä ja tuntee kokemeensa saman joskus aiemmin, vaikkapa vuosikymmenien takaisessa Englannissa. Häiriö saattaa tapahtua milloin tahansa, jokin pieni yksityiskohta sotkee ajatukset – kyseessä voi olla jokin melkein huomaamaton ääni, tuoksu tai ele.

Degraël oli epäroinyt hetken poimiessaan *Talvimatkan* hyllystä, johon teos oli ollut aakkostettuna Verhaerenin viereen; toisella puolella oli ollut Vielé-Griffinin *Swanbilde*. Kirjan ensimmäiset sivut hän oli lukenut ahmien, ja kenties hän oli tuolloin kokenut déjà-vun, joka sulatti menneisyyden ja nykyhetken yhteen.

E6

Lukijan täytyy noudattaa varovaisuutta tarttuessaan ----- . Se ei todellakaan ole mikään ----- . Olisi virhe luokitella ----- -- historialliseksi kuriositeetiksi. Kuitenkin lukijan on hylättävä ---- - kokonaan. Pitää hyväksyä ----- , jotka ovat kiistattomat.

On toki mahdollista, että ----- erehtyy. Otetaan esimerkiksi
 vaikkapa ----- kahdeksas lause. ”Kivisiä hautoja -----
 saalistava yksinäinen susi.” Ehkä se muistuttaa vain sattumalta ----
 ----- . Voimme myös ehkä hyväksyä ----- samankaltaisuudet.
 Pastissi ja ----- tulevat nekin kysymykseen. Lisäksi kirjoittaja
 voi tahallaan ----- tekstejään. Silti on mahdollista sivuuttaa
 silmiinpistäviä ----- . Varsinkin sanatarkat ----- herättävät
 lukijassa ihmetystä. Miksi ----- käyttää jatkuvasti näitä fraaseja?
 On kuitenkin muistettava ----- esittämät ohjeet. Samaa periaatetta
 voitaneen soveltaa myös ----- . Toistuvathan erikoiset -----
 -- vertailevissa tutkimuksissa useinkin. Kyseisenä aikana ----- oli
 suosittu motiivi. Palautettakoon mieliin vakiintuneet ilmaukset, kuten
 ----- . ”Elämän kuohuva ----- ja talviset sumut.” ”Tumma
 ----- , varjojen maa, utuiset lähteet.” ”Syvät luolat, -----
 maisema, musta aurinko.” ”Kesyttämättömässä aluskasvillisuudessa
 häälyvä harmaa ----- valo.” Tällaiset ilmaukset ovat -----
 kaikille runoilijoille. On ----- törmätä niihin milloin missäkin.
 Niitä voi löytyä esimerkiksi ----- kirjasta. Miksei myös jostain
 ----- satunnaisesta säkeestä.

E7

Luett TM. Lopp asti. Degr (sic) 1800-l run. Teos t. Sit. löyd. N~ 30. Ehkä
 >50. Kaikki tutt. Vaik todnäk. Palj lisää. Arv 150–200. Jatk tutk. Ts selv.

Mod Rimbaud. Et al. Suuri pion. & lapsin. TMssa runs.

Esim 1. ”Näin peitt.” ”Tehtaan paik.” Ehkä >17 ”Mosk enkel.” ”Rakent
 rumpuk.” N~ 8. Lautréamont 2. ”Näin peil.” ”Suun jonk.” ”Oma t.”
 ”Oli silp.” Gust Kahn. >10 krt. ”Anna laul.” ”Kuoll syd.” ”Itk. &.”
 ”Tumm tahr.” ”Piir val.” ”Juhl yks.” ”Nous verkk.” ”Kaam jne.” Baude-
 laire 3. ”Sin out.” ”Jum tumm.” ”Tumm yön.” Plus mm. Vain h. Muunn
 säk. Verlaine 4. Et al. Perec yms. ”Tas rann.” ”Ikäv lumi.” ”Kim k.”
 ”Hiekk taiv.” ”Oli kup.” ”Jun liuk.” ”Jyr ohi.” VD jne. Ehkä >65.

HV mest. Todn. 15%. Teos t. 1800-l run. Ol koott. Ihm tilkk.
 Sell jj. Pien pal. Koott mos. Jst ties. Velj inn.

E8

”Yritin kuvitella tuntematonta kirjailijaa, joka oli koonnut kirjansa lai-
 naamalla siihen kaiken sisällön toisilta kirjailijoilta. Hänen yrityksensä
 oli yhtä mieletön kuin kauniskin. Yhr’äkkiä minut valtasi kuitenkin
 ennenkokemattoman voimakas epäily. Hetkeen en ollut varma mihin

se kohdistui, mutta helpotukseksi huomasin pitäväni edelleen käsissäni *Talvimatkaa*. Ottaessani kirjan hyllystä olin katsonut painovuoden: 1864! Tarkastin kiihkoissani asian ja huomasin olleeni oikeassa. Sen vuoksi *Talvimatkan* asema täytyisi arvioida uudelleen. Olihan Vernier ”lainannut” Mallarméa jo ennen Mallarméa. Plagioinut Verlainea vuosikymmen ennen ”Unohdettuja aarioita”, ja kirjoittanut kuin Gustave Kahn neljännesvuosisata ennen Kahnia! Myös Lautréamont, Germain Nouveau, Rimbaud, Corbière ja monet muut kirjailijat olivat vain kopioineet *Talvimatkaa*. Jäljitelleet tuntemattomaksi jäänyttä kirjailijajonon, joka oli antanut ainekset kolmen tai neljän seuraavan sukupolven työlle. Ja tehnyt sen kirjoittamalla vain yhden teoksen!”

”Kommentti: Denis Borraden mukaan *Talvimatka* on väärennös. Olutparoni Raffke tilasi sen Heinrich Kürzilta 1913. Tästä on hänen valaehoitonen todistuksensa vuodelta 1943.”

E9

”Muistikirja paljastaa veljeni ensireaktion *Talvimatkaan*. Hän ei halunnut edes harkita helpointa selitystä. Kirjan painovuosihaan saattaisi olla painovirhe. Vincentistä hänen löytönsä oli sellaiseksi liian kaunis. Siksi sen oli oltava totta. Veljeni innostuukin heti kuvittelemaan Vernierin uudelleenlöytämisen seurauksia. *Talvimatka* ”plagioi edeltävästi” tunnettuja klassikoita. Kirjan julkistaminen olisi suunnaton skandaali. Sen vaikutuksilta ei säästyisi kukaan. Näkymä karisti unet veljeni silmistä. Hän ryntäsi kirjastohuoneeseen hankkimaan lisätietoja Vernierin tuotannosta. Kirjaston hakuteokset eivät yllättävästi tunteneetkaan Hugo Vernieria. *Talvimatkaan* sen sijaan viitattiin usein. Yksikään viittaus ei kuitenkaan kohdistunut Vernierin *Talvimatkaan*. Vincent ilmaisi turhautumistaan rikkomalla absinttilasinsa. Denisistä ei ollut Vincentille apua. Eikä liioin Denisin järkyttyneistä vanhemmista. He olivat ostaneet *Talvimatkinsa* Honfleurissa pidetystä huutokaupasta. Siitäkin oli kulunut aikaa jo kymmenen vuotta. *Talvimatkaa* he muistivat joskus selailleensa. Vincent rikkoi ärtyneenä toisenkin absinttilasin. Totuuden tajuttuaan hän ei halunnut kuulla enempää.”

”Kommentti: I rest my case. Taiteellinen fiksaatio on usein alkusoittoa dementia praecoxille.”

E10

Olin läsnä kun Vincent ja Denis kävivät Vernierin kirjan järjestelmällisesti läpi ja etsivät sen moniaalle hajaantuneita säikeitä kymmenistä kokoelmista löytäen 350 sitaattia noin 30 kirjailijalta, joiden joukossa oli sekä juhlittuja että tuntemattomia vuosisadan lopun runoilijoita ja muutama proosakirjailijakin (Bloy ja Hello) – jokainen heistä näytti käyttäneen *Talvimatkaa* jonkinlaisena raamattuna, jonka parhaat osat olivat surutta sijoittaneet omiin teoksiinsa (Denisin kommentti: Virginie ei tiennyt, että olimme itse keksineet koko seuraleikin enimmäkseen keksittyine kirjailijanimineen). Samoin olivat menetelleet myös Banville, Richopin, Huysmans, Charles Cros, Léon Valade, Mallarmé ja Verlaine sekä Hippolyte Vaillant, Maurice Rollinat, Lapraden, Albert Méral’n ja Charles Moricen kaltaiset jo unohdetut kirjailijat, joiden plagioinnit Vincent luetteloi huolellisesti ja palasi Pariisiin aikomuksestaan jatkaa tutkimuksiaan Bibliothèque Nationalesta tajuamatta vielä lainkaan kuinka moni hänen aikalaisistaankin oli syyllistynyt Vernierin teosten plagiointiin.

(Vincentin kommentti: tämä oli osa peitetarinaa – tarkoitus oli myydä väärennetty *Talvimatka* sellaisesta summasta, joka mahdollistaisi maastapaon).

E11

”Vähältä piti, ettei Vincent saanut *Talvimatka*-tutkimuksiaan päätökseen ennen sodan syttymistä. Pariisissa häntä kuitenkin odotti palvelukseenastumismääräys ja hän liittyi joukko-osastoonsa Compiègnessa. Sieltä hän siirtyi Saint-Jean-de-Luziin, sitten Espanjaan, ja sodan loppuvaiheissa Englantiin. Ranskaan hän palasi 1945 kuin ihmeen kaupalla säilynyt muistikirja mukanaan. Hänen tutkimuksensa olivat pysähdyksissä, mutta hän oli tehnyt ratkaisevan löydön. British Museumissa Vincent oli saanut käsiinsä *Bibliographie de la Francen*. Myös *Catalogie général de libraire française*sta oli ollut apua tutkimuksissa. Nämä hakuteokset vahvistivat hänen hypoteesinsa: *Talvimatka* oli julkaistu vuonna 1864. Kustantaja oli valencienneslainen Hervé Frères (tämän yksityiskohdan merkitys selvisi myöhemmin). *Talvimatka* oli myös laillisesti rekisteröity kuten muutkin Ranskassa julkaistut kirjat. Bibliothèque Nationale oli hankkinut ainakin yhden kappaleen *Talvimatkaa* julkisiin kokoelmiinsa. Niteelle oli annettu hyllymerkintä Z87912 (tämänkin yksityiskohdan

merkitys selvisi myöhemmin). Vincent uskoi kiihkeästi tieteelliseen läpimurtoonsa ja sellaisena haluan hänet muistaa.”

”Kommentti: potilastietojen mukaan VD siirrettiin Saint-Jean-de-Luzin sotilasmielisairaalaista Verrièresin mielisairaalaan 1945.”

E12

Tutkimuksensa edistyessä Vincent muutti käsityksensä Vernierista, joka olikin ollut tunnettu ja nauttinut ansaitusta kirjallisesta maineesta, mikä selvisi toistuvista merkinnöistä toisten kirjailijoiden jäämistössä: ”Sain tänään Hugolta kirjeen”, ”Kirjoitin Hugolle pitkän kirjeen” ja ”Luin koko yön Hugoa.” Myös tutkijoiden kohtaamat ratkeamattomat ristiriitaisuudet ja kirjallisuushistorioitsijoita pitkään vaivanneet kysymykset, jopa Valentin Havercampin kuuluisa lausahdus ”Hugo, ja vain Hugo”, saivat selityksensä, sillä oli vain yksi looginen selitys: Hugo oli Hugo Vernier eikä tosiaankaan Victor Hugo. *Talvimatkan* vaikutukselta eivät olleet välttyneet edes Lautréamont ja Rimbaud: heidän velkansa näkyy niin Rimbaudin säkeessä ”minä on toinen” kuin Lautréamontin runouskäsityksessä (”Kaikkien pitäisi kirjoittaa runoutta eikä vain yhden”), sillä Vernier oli sekä yksi että toinen.

Kommentti: tiedämme Vincentin perehtyneen 1800-luvun loppupuolen ranskalaisten kirjailijoiden päiväkirjoihin ja keskinäiseen kirjeenvaihtoon, mutta näiden Verrièresin psykiatrisessa sairaalassa harjoitettujen ”tutkimusten” tarkoitus oli vastata väärennökseen väärennöksillä ja sepiittää monenlaisia kirjailijahahmoja, joista jokainen tietysti heijastaa Vincentin multipolaarista persoonallisuutta.

E13

”*Talvimatka* mullistaisi 1800-luvun lopun ranskalaisen kirjallisuuden historian.” Veljeni muistiinpanot osoittivat vakuuttavasti Vernierille kuuluvan aseman. Lopullisen todisteen hankkiminen osoittautui huomattavasti vaikeammaksi tehtäväksi. Ponnisteluistaan huolimatta hänen ei onnistunut löytää *Talvimatkaa*. Borradien huvila oli tuhoutunut Le Havren pommituksissa. Ja sen mukana *Talvimatka*, jota olimme lukeet. Bibliothèque Nationalen kappaletta ei perusteellisissa etsinnöissä löytynyt. Totuus selvisi useiden tiedustelujen ja tutkimusten jälkeen. *Talvimatka* oli vuonna 1926 lähetetty sidottavaksi uudelleen. Lähetys ei kuitenkaan ollut koskaan tullut perille. Wincklerin kirjansitomo

oli reklamoinut asiasta palkkiotaan vaatien. Bibliothèque Nationale oli ilmeisesti jättänyt asian sikseen. Vaivasimme asiallamme satoja kirjasto-virkailijoita ja palvelunhaluisia arkistonhoitajia. Myös monet kirja-kauppiaat etsivät meidän pyynnöstämme *Talvimatkaa*. Tuloksetta ja joka kerta ilman vähäisintäkään johtolankaa. Hugo Vernierin mestariteos tuntui iäksi kadonneen ulottuviltamme. Veljeni uskoi, että *Talvimatkan* painos oli tuhottu. Sen olivat harkitusti tehneet plagiointiin syyllistyneet kirjailijat.

Vincentin kommentti: en usko tuon kaiken tapahtuneen. Ehkä vain luin ja lainasin sen jostakin.

E 14

Potilaskertomuksen sivu 4819: *Talvimatkan* kirjoittajan elämä oli suurempi arvoitus kuin hänen ainoan teoksensa kohtalo, mutta erikoislautuinen hakuteos *Biographies des hommes remarquables de la France* johdatti minut kirjailijan jäljille.

Potilaskertomuksen sivu 12839: miltei huomaamattoman maininnan mukaan Hugo Vernier oli syntynyt Vimyssa, Pas-de-Calaisissa, 3.9.1836, mutta pidemmälle en päässyt, koska Vimyn maistraatin asiakirjat kaksoiskappaleineen olivat tuhoutuneet tulipalossa vuonna 1916.

Potilaskertomuksen sivu 3179: Vernierin kuolintodistustakaan ei ilmeisesti ollut koskaan kirjoitettu, mutta en tästä lannistunut vaan keräsin yli 30 vuoden ajan kärsivällisesti lisätietoja Vernieristä ja *Talvimatkasta* veljeni varoituksista välittämättä.

[Potilaskertomuksen sivu 51: Ei lueta: kaksoisveljeni kuoltua psykiatrisessa sairaalassa Verrièresissa tajusin hetkeni koittaneen, sillä tiesin mitä tapahtuisi: veljeni oppilaat ottaisivat asiakseen luetteloida hänen jäämistönsä kuuluneet asiakirjat ja käsikirjoitukset.

Sujautin niiden joukkoon muistikirjan, jonka otsikoksi kirjoitin veljeni käsialalla *Talvimatka* ja jäin odottamaan totuuden paljastumista: Vernier oli pelkkä nimi ja *Talvimatka* väärennös, jonka kronogrammeja käytettiin vielä ensimmäisessä maailmansodassakin.]

F1

Jos hyväksymme väitteen, että onnelliset perheet ovat samantaisia kun taas onnettomat perheet ovat onnettomia kukin omalla tavallaan, ei jää toista kysymystäkään siitä kumpaan ryhmään Denis Borraden perhe kuuluu. Elokuussa sodan edellä Jumala, joka niin kuin hyvin tiedetään on kaikkietävä, kaikkinäkevä ja kaukaa viisas, johdatti minut Pariisista maaseudulle Le Havreen nauttimaan Denis Borraden ja hänen vanhempiansa vieraanvaraisuudesta. Iltaisin tutkin Borraden kirjahyllyn vanhoja niteitä, sillä tiesin että muinaisina aikoina oppineet miehet kirjoittivat kirjoja joita kansa luki, kun taas nykyään kirjoja kirjoittaa kansa eikä kukaan lue niitä. Kun käteeni sitten osui minulle entuudestaan tuntemattoman Hugo Vernierin teos *Talvimatka* vuodelta 1864, käsitin heti että on olemassa kahdenlaisia kirjoja: toiset jättävät meidät rauhaan, toiset antavat meille rauhan. "Siinä missä hyvät romaanit kertovat totuuden päähenkilöstään, huonot romaanit kertovat totuuden kirjoittajastaan", mietin pahoitellessani hajamielisesti Borraden perheelle että joutuisin poistumaan hetkeksi seurasta ja noustessani yläkerran vierashuoneeseen lukemaan *Talvimatkaa*.

F2

TALMAT edustaa minämuodossa kerrottua spefiä. Mukana on myös chicklitin tyylipiirteitä. Teoksen on kirjoittanut nimi-merkki HugVe.

HugVe kirjoittaa runollisesti pilvisistä taivaista, jylhistä vuorista ja varjoisista ONF-metsistä. Kanavissa, joiden käyttö edellyttää nykyisin liikennöitsijöiltä CEVNI-pätevyyttä, seisoo vihreä vesi. Tapahtumat sijoittuvat ilmeisesti akselille FLAND-ARDE. Näitä historiallisia kohteita suojelee Unesco.

Teos jakaantuu osiin PartieI ja PartieII, joista edellinen on lyhyempi. Siinä kuvataan prosessia nimeltä OT-auditointi. Jokaisella askeleella OperThetan epäonnistuu tehtävässään. Annettujen tehtävien luonne jää epäselväksi.

Päähenkilö on ilmeisesti nuori Ytmi. PartieI:n lopussa saavutaan järvelle, ja paksu harmaa *smog* peittää maisemaa. Järven rannassa Ytmiä odottaa RoPax-lautta,

joka kuljettaa hänet kalliojyrkänteiseen saareen. Sen keskellä kohoaa tumma 3-flat-rakennus, joka muistuttaa ulkoapäin korkeaa latoa.

Nuori Ytmi astuu vaappuvalle laiturille. Samassa tyhjyydestä ilmestyy aavemainen transgender-pariskunta: rodullistettu miesoletettu ja iäkäs shemale. He ovat pukeutuneet pitkiin unisex-viittoihin. Hahmot nousevat ääneti *smogin* keskeltä. He kietovat kätensä Ytmin ympäri. Ytmi tuntee putoavansa, vaipuu uneen.

F3

Sumu pysyi, epäilykseni hälvähti. Muodostettiin pari, ei kolmikko. Olimme nukahtaneet yhtä aikaa. Lähdimme osoittamaan kunniaksi liikkeelle.

Pääsimme pälkähästä rantaan ajautumatta. Kiipesimme puuhun, kartoimme polkua. Oli tuskin kovin pimeää. Jalkojani näkyttiin kesyntyneen särki. Olin melkein ehtinyt kompastua. Minua harmitti: lapsiperheitä tuettiin. Järveltä puuttui kokonaan tuuli. "Lokit, lokit!" miehet kirkuivat.

Jääkaapissa oli kylmä olut. Viitta ei ollut suojasi. En enää hirveästi pelännyt.

Astuimme harhaan, erehdyimme ovesta. Tulimme, emme päässeet sisään. Olimme vain näennäisesti turvassa. Takka tuskin alakertaa lämmitti. Kiipesimme ylös ilman portaita. Olin ärtynyt mutten väsynyt. Näin voimme murtaa oven.

Tulimme muualle kuin makuuhuoneeseen. Seisahduin; kuka asettuisi paikalleni? Saattajat ilmestyivät, varjot katosivat. Noin asioita vain tapahtuu.

Pidin tunkeilijat pois huoneestani. Kaikki ei ollut hyvin. Katsoin muualle kuin ikkunaan. Näin tuuli hajotti myrskypilvet. Pieni mies, suuri pöytä. Ateria ei ollut katettu. Aloin miettiä mitä syödä.

Puhuin: "Aion tulla itsekseni." Kovin pian tuskin nukahtaisin.

F4

VinDeg oli tuskin ehtinyt aloittaakaan TALMATin lukemista, kun hän jo koki aavemaisen, ESP-tyyppisen tunteen. Tunnetta

oli vaikea määritellä, mutta joka tapauksessa se vain voimitui VinDeg:n käännellessä kirjan sivuja.

SORM1, SORM2 ja SORM3 tärisivät, rivi riviltä niiden tärinä paheni. Ikään kuin TALMATin kieli olisi äkkiä tullut tutuksi kuin ALGOL. Ikään kuin se muistuttaisi VinDegia jostakin, mitä POTUS yritti salata. Ikään kuin jokaista virkettä määrittäisi tai jopa ylimäärittäisi *HypoVision* toisesta lähes täsmälleen samasta virkkeestä. Kuin hän olisi lukenut saman aikaisemmin jostain, ehkä POTUSin twiitistä. Ikään kuin nämä f-sanat, suloisemmat kuin FLOTUS tai kavalammat kuin POTUS, muodostaisivat monimutkaisen rakenteen. Nämä vuoroin kirkkaat ja vuoroin hämärät, hämmentävät ja karkeat f-sanat. Nämä f-sanat, jotka lakkaamatta kieppuivat häiriintyneen POTUSin lailla hallusinatorisen väkivallan ja taivaallisen tyyneyden välillä.

Muodostui laaja multiplex-rakenne, jossa VinDeg kuuli kaikuja monista eri lähteistä. Hän löysi merkkejä esimerkiksi seuraavista: AugVill, ThéBan, GerNou, TriCor, ArtRim.

F5

Degraëlin erikoisala oli 1800-luvun runous, joskin vain itseoppinut on ainoa oppinut; muut ovat opetettuja. Hän oli kirjoitellut tutkielmaa nimeltä *Sukelluslaivalla maapallon ympäri*, eli jo otsikko kieli siekailemattomasta plagioinnista.

Joka tapauksessa ensimmäisenä Degraëlin mieleen tuli luonnolliselta vaikuttava selitys: "Ei mitään uutta aurin-gon alla." Ehkä hän oli jo lukenut *Talvimatkan*, sillä eihän kukaan voi astua kahdesti samaan virtaan.

Pian hänen täytyi kuitenkin hylätä olettamuksensa: "Turhuuksien turhuus, kaikki on turhaa ja tuulen tavoittelua." Hän tuli ajatelleeksi toista, kiinnostavampaa vaihtoehtoa: ehkä déjà-vu-ilmiö selittäisi, miksi kaikki tuntuu kiertävän kehää.

Degraëlin erikoisala oli 1800-luvun runous, joskin vain itseoppinut on ainoa oppinut; muut ovat opetettuja. Hän oli kirjoitellut tutkielmaa nimeltä *Sukelluslaivalla maapallon ympäri*, eli jo otsikko kieli siekailemattomasta plagioinnista.

Joka tapauksessa ensimmäisenä Degraëlin mieleen tuli luonnolliselta vaikuttava selitys: "Ei mitään uutta auringon alla." Ehkä hän oli jo lukenut *Talvimatkan*, sillä eihän kukaan voi astua kahdesti samaan virtaan.

F6

*Kun lukija on uppoutunut täysin Talvimatkaan,
ei huomaamatta jäädä voi ees merkit hataratkaan;
näin sanoi Hugo: "Kaiken runoutemme yhteen vatkaan."*

*Sillä vaikka monin tavoin erehtyisi muisti,
vaikka monet säkeet unhon rotkoon aika suisti,
silti jotain kummaa kai tuo Vernier ikuisti.*

*Jos huomaat oudon maininnan Verlaineen verihäistä
tai jos mietit Mendès'n runon sutta yksinäistä,
et silti varmaan helposti saa kiinni langanpäistä.*

*Vaikka runo muistuttaa voi toista sattumalta
eikä Vincent lähteitä kai tarkistella malta,
aina vain tuo kirja vetää maton jalkain alta.*

*"Syvän luolan", "varjot veen" ja "tumman taivaanrannan"
mä lasken luokkaan kliseiden, lyriikan apulannan,
anteeksi nuo tutut tylsät kuvat toki annan.*

*Lupa on myös lyyrikolla nojata pastissiin,
tehdä tarkkaa jälkeä tai tyytyä vain skissiin,
mutta tässä lienee jostain muusta kyse vissiin.*

*Aivan outo on siis tämä kirja Vernierin,
mun täytyy varmaan lukea se myöskin takaperin
jotta jotain ymmärtää alkaisin vähin erin.*

F7

Sain luettua Talvimatkan loppuun aamuyöllä
Olin löytänyt siitä kolmisenkymmentä lainausta.
Sitaatteja oli lähinnä 1800-luvun runoilijoilta.

Saattaisipa lainauksia löytyä paljon enemmänkin.
Olikohan mukana myös tuntemattomampia nimiä?
Se vaikutti kieltämättä hyvin todennäköiseltä.

Suurista modernisteista Rimbaud'ta lainailtiin eniten.
Otteita voisi esitellä kymmenittäin, esimerkiksi:
"Satumaisen moskeijan näin tehtaan paikalla;

Se oli enkelien rakentama koulu."
Omituisesti Vernier yhdisteli eri lähteitä.
Samoin Lautréamontia mukailtiin *Talvimatkassa* runsaasti:

"Suun kauhean näin peilissä ammottavan,
Oma tahtoni oli sen silponut."
Säkeitä oli myös Gustave Kahnilta:

"Sumea tahra piiritti kalpean valon.
Oli kuin juhlava yksinäisyys nousisi.
Syvyydestä se kohosi hitaasti, kaameasti."

"Sydämeni itkee, anna laulun kuolla."
"Outo jumaluus, tumma kuin yö";
Se viittasi tietysti *Pahan kukkiin*.

Samalla tavalla myös Verlainea mukailtiin.
"Ohitsemme juna liukui ääntäkään päästämättä."
"Surullisen tasangon yllä kimalsi kuparitaivas."

Sellainen oli Hugo Vernierin *Talvimatka*.
Outoakin oudompi runosäkeistä koottu tilkkutäkki.
Sinne tänne viittaileva sitaattien sillisalaatti.

Sanalla sanoen aivan uskomaton löytö.

F8

Kirjailija: tuntematon. Teos: tuntematon. Sisältö: lainaa.
Pelkkää lainaa. Vaikea kuvitella. Ihailtavaa, mieletöntä! Var-
kautta, omimista. Plagiontia, jäljittelyä. Vai onko? Paino-
vuosi: 1864. Mahdotonta, epäilyttävää. Vai onko? Tarkastan
asian. Todellakin 1864. Kaikki muuttuu. Mallarmé, Verlaine.
Gustave Kahn. Lautréamont, Rimbaud. Germain Nouveau. Monet
muut. Plagioijia, varkaita. Pahaisia jäljittelijöitä. Ver-
nierin kopioijia. Sukupolvesta toiseen. Kolme sukupolvea.

Ehkä neljä. Todiste neroudesta. Vaikuttavuudesta ainakin. *Talvimatkan* mysteeri. Ja Vernierin. Yksi teos. Yksi ainoa. Tuntematon, kadonnut.

Seuraava kappale. Edellisen pohjalta. Etsi avainsanat. Generoi tarina. Fiktiivinen maailma. Jail, Mat. Stunt, Ton. Elk, Ike. Ark, Mimi. Lag, Ion. Pain, Dot. Stan, Ian. Ode, Kin. 1864, Kim. Mall, All. Arm, Ave. Eamon, Ma. Main, One. Ernie, Ink. Stat, See. Me, Steer.

Seuraava kappale. Sama suomeksi. Irja, Isä. Aina, Ikea. Ella, Ilta. Ele, Kautta. Imi, Aionko? Aino, 1864. Kastan, Arka. Asta, Laki. Malla, Laine. Aine, Paha. Haisi, Eli. Öitä, Te. Ero, Tavu. Teeri, Eri.

F9

Talvimatkan painovuosi saattaisi olla painovirhe, mutta tätä mahdollisuutta Vincent ei löytönsä kiihdyttämänä pysähdy miettimään.

Oletettavasti löytö oli Vincentistä sellaiseksi liian kaunis.

Siksi sen oli myös oltava totta ja veljeni innostuikin heti kuvittelemaan Vernierin uudelleenlöytämisen seurauksia.

Ilmiselvästi *Talvimatkan* "edeltävän plagioinnin" julkistaminen aiheuttaisi skandaalin.

Haavekuva karisti viimeisetkin unen rippeet veljeni silmistä.

Aamuyöstä hän ryntäsi kirjastohuoneeseen hankkimaan lisätietoja *Talvimatkasta*.

Rukouksistaan huolimatta Vincent ei kuitenkaan löytänyt etsimäänsä.

Harmittavasti Borradien kirjaston hakuteokset eivät tunteneet Vernieria.

Aivan yhtä vähän apua Vincentille oli Denisistä.

Ilmeisesti Denisin vanhemmatkaan eivät tienneet juuri mitään.

Siskon mukaan *Talvimatka* oli ostettu honfleurilaisesta huutokaupasta.

Tästäkin oli kulunut aikaa jo kymmenen vuotta.

Avain arvoituksen ratkaisuun piili Virginien mielestä siinä, että Vernier oli salanimi, joka perustui numerokoodiin.

Kirjan nimen ja salanimen yhteenlaskettu arvo (299) oli Stephane Mallarmén ja Paul Verlaineen summa.

Onnettomuudekseen Vincent ei voinut hyväksyä tätä, koska kirjallisuus ei ollut hänelle matematiikkaa eikä numeromagiaa.

F10

Vincent ja Denis kävivät *Talvimatkan* järjestelmällisesti läpi.

Ammattimainen etsintä laajeni *Talvimatkan* aineksiin muissa teoksissa.

Löytyi melkein 350 sitaattia noin 30 kirjailijalta.

Hyvin erikoiselta tuntui, että plagioijia oli kahdenlaisia.

Erittäin tunnettuja ja arvostettuja 1800-luvun lopun kirjailijoita.

Tutuista tutuimmat Huysmans ja Lautréamont.

Olipa joukossa Mallarmé ja Verlainekin.

Toisaalta unohduksiin jo kauan sitten vaipuneita runoilijoita.

Turhakkeita kuten Banville ja Richepin.

Aivan ansiotta arvostettu Maurice Rollinat.

Prosaistejakin löytyi (Bloy ja Hello).

Erityisen huolellisesti Vincent luetteloi löytämänsä kirjailijakuuluisuudet teoksineen.

Turmetuneet kirjalliset varkaat ja heidän varkauksiensa kohteet.

Oivallustaan seuratakseen Vincent lähti Pariisiin.

Sieltä, Bibliothèque Nationalesta, löytyisi lisää kirjallisia varkaita.

Rasittuneena Vincent uskalsi ajatella ajatuksensa loppuun asti.

Ilmeinen taipumus pikkurikollisuuteen yhdisti boheemikirjailijoita.

Kirjalliset varkaudet ja väärennökset myös.

Okkulttisissa oopiumhumalassa keksittäisiin käytännön pila.

Syntyisi *Talvimatka*, kaikkien plagiaattien äiti.

Teoksen traagisesti tuntemattomaksi jäävä kirjoittaja.

Outo tapaus, joka mullistaisi kirjallisuushistorian.

Sepittäjiensä nerouden salaava fiktiivinen nero.

Ihmisyyden salaisuuden verhoten paljastava mestariteos.

F11

Veljeni sai *Talvimatka*-tutkimuksensa melkein päätökseen ennen sodan syttymistä, mutta Pariisissa häntä odotti palvelukseen-astumismääräys ja liityttyään joukko-osastoonsa Compiègnessä hän siirtyi nopeasti, ehtimättä kunnolla ymmärtää tapahtumia

itsekkään, Saint-Jean-de-Luziin, sitten Espanjaan ja sodan loppuvaiheissa Englantiin, josta palasi Ranskaan pelkkä muistikirja mukanaan ja tutkimukset pysähdyksissä vuonna 1945 – siitä huolimatta, että oli tehnyt ratkaisevan löydön British Museumin kirjastossa saatuaan sattumalta käsiinsä *Bibliographie de la Francen* ja *Catalogie général de libraire française*, jotka vahvistivat hänen hypoteesinsa.

Talvimatka oli julkaistu 1864 Valenciennesissa Hervé Frèresin kustantamana ja Kansalliskirjasto oli hankkinut sitä yhden kappaleen kokoelmiinsa hyllymerkinnällä Z87912, jollaista kirjaston nykyinen luokittelujärjestelmä ei tuntenut – epävirallisesti selvisi, että Z viittasi saksalaismiehitykseltä turvaan siirrettyyn juutalaiseen kirjallisuuteen, mutta kukaan ei tiennyt minne paitsi koodin kronogrammiobsessiostaan luovuttuaan ratkaissut Vincent (Z oli kolmiulotteisen kirjasto-tilan korkeuskoordinaatti, joka viittasi katolla sijainneeseen ja ”Helvetin” pohjalta laskettuna 87,912 metrin korkeudessa sijaitsevaan kyyhkyslakkaan – vaihtoehtoinen sijainti viittasi kirjastoluokitukseen 605, sovelletut tietheet).

F12

Veljeni sai sodan jälkeen opetusviran Beauvaisissa ja saattoi omistautua *Talvimatkalle*.

Ahmittuaan useimpien Vernierin aikalaiskirjailijoiden päiväkirjat hän perehtyi heidän keskinäisen kirjeenvaihtonsa.

Lukemisen myötä käsitys Vernierista muuttui, sillä tämä olikin ollut tunnettu.

Hyvämaineinen kirjailijoiden kirjailija, mikä selvisi toistuvista merkinnöistä veljeni kokoamassa tutkimusaineistossa.

”En saanut unta kun luin Hugoa”, ”Kirjoitin Hugolle pitkän kirjeen”.

Tutkijoiden kohtaamat ratkeamattomat ristiriitaisuudet ja kirjallisuushistorioitsijoita pitkään vaivanneet kysymykset selvisivät.

Osoittautui, että kirjailijoiden Hugo ei ollut Victor Hugo vaan Vernier.

Talvimatkan vaikutus oli yhtä kiistaton: kukaan ei ollut välttynyt siltä.

Tulokset näkyivät Rimbaudin maksiiimissa "minä on toinen" ja Lautréamontin runouskäsityksessä.

Aivan jokaisen pitäisi kirjoittaa runoutta eikä vain yhden (eli Vernierin).

Vahvistamattoman huhun mukaan Verlaine ja Mallarmé signeerasivat yhteisteoksensa Vernierin nimellä.

Asialla olisivat olleet, toisen numeroteorian valossa, Hello, L'Isle-Adam ja Mallarmé.

Luullakseni Vernierin henkilöllisyys säilyi loppuun asti mysteerinä sitaattijahtiaan kiihdyttävälle Vincentille.

Edeltävät plagioijat, jotka plagioivat itseään yhteisteoksissa, muodostivat Vincentin viimeisen tutkimuskohteen.

F13

Meistä oli selvää, ettei 1800-luvun ranskalaisen kirjallisuuden historiaa voisi kirjoittaa ilman *Talvimatkaa*, mutta mitä vakuuttavammin veljeni osoitti Vernierille kuuluvan aseman, sitä vaikeammaksi kävi lopullisen todisteen hankkiminen eikä Vincent siinä onnistunut kaikista ponnisteluistaan huolimatta (alku / loppu).

Onnettomuudeksemme Borradien huvila kirjastoineen oli tuhoutunut Le Havren pommituksissa ja Kansalliskirjaston kappale kadonnut: vasta moninaisten tutkimusten jälkeen selvisi, että se oli vuonna 1926 lähetetty sidottavaksi uudelleen, mutta lähetys ei ollut koskaan saapunut Gaspard Wincklerin sitomoon.

Kylmän persoonattomassa, mutta tarkasti säilytetyssä työhuoneessaan (tummanvihreä matto; malvanväriset nahkanojatuolet; vaaleanruskeat tapetit; metalliset arkistokaapit) meidät otti vastaan sitomon nykyinen johtaja Madera, joka valehteli kunnes viilsimme hänen kurkkunsa auki – emme niinkään *Talvimatkan* vaan *Le Condottière*n vuoksi.

Ainakin kuudentoista vuoden ajan sadat kirjastovirkailijat, arkistonhoitajat ja kirjakauppiaat etsivät käyttöohjettamme seuraten tuloksetta *Talvimatkaa*, mikä vakuutti

veljeni siitä, että *Talvimatkan* koko painos oli tuhottu ja sen olivat harkitusti tehneet kirjailijat, joita kirja oli inspiroinut (keskikohta).

F14

"Hugo Vernierin elämä on *Talvimatkaakin* suurempi arvoitus." (*Biographies des hommes remarquables de la France*). "Tämä on ainoa suora sitaatti, jonka muistan." Tärkeämpiä ovat tuon hämäräperäisen hakuteoksen tarjoamat faktat. Hugo Vernier oli syntynyt Vimyssa, Pas-de-Calaisissa, 3.9.1836. Näinkin vaikeaisen tiedon todentaminen osoittautui perin vaikeaksi. Vimyn maistraatti oli tuhoutunut tulipalossa vuonna 1916. Samoin oli käynyt asiakirjojen Arrasissa säilytetyille kaksoiskappaleille. Vernierin kuolintodistuskin oli kadonnut, kenties savuna ilmaan.

Miltei 30 vuoden ajan keräsin lisätietoja Vernieristä. Ne asettivat myös *Talvimatkan* uuteen, outoon valoon. Kaksoisveljeni ei sitä kestänyt vaan menetti järkensä. Hänen kuoltuaan psykiatrisessa sairaalassa Verrièresissa olin vapaa. Hautajaisissa veljeni vanhat oppilaat kyselivät hänen jäämistöstään. He halusivat luetteloida kaikki siihen kuuluvat käsikirjoitukset. Sujautin epäröimättä niiden joukkoon paksun mustakantisen muistikirjan. Sen kanteen kirjoitin veljeni käsialalla otsikoksi Talvimatka. Kopion muistikirjaan alkuun kahdeksan sivua Vernier-monografiani johdantoluonnoksesta. Siitä selviää Vernierin syntymäajan olevan akronyyminen kryptogrammi. "391836, CIAHCF, CIA the Highest Common Factor."

G1

Marraskuussa seurakuntamme sai näyn pian alkavasta maailmansodasta. Päätimme välittömästi lähteä Pariisista maaseudulle Le Havreen. Denis Borrade, seurakuntamme jäsen, asui siellä sukuineen. Borraden kommuuni majoitti meidät ystävällisesti keskiaikaiseen linnaansa. Tiesimme olevamme turvassa vihollisen pommeilta ja tykkitulelta.

Monina iltoina vietimme aikaa pelaamalla tuttuja seurapelejä. Bridgeäkin ehdotettiin, mutta korttipelejä uskontomme ei sallinut. Borraden klaani harrasti jalkapalloa, haastoi meidät otteluun. Otimme haasteen vastaan, pelattiinhan monissa luostareissammekin jalkapalloa.

Ottelu järjestettiin seuraavana perjantaina, illalla ennen vespäriä. Pelimme sujui onnettomasti, emme tehneet yhtään maalia. Syyllinen huonoon menestykseemme oli eräs outo kirja. Olimme löytäneet sen iltapäivällä linnan suuresta kirjastohuoneesta.

Kyseessä oli vuonna 1864 ilmestynyt *Talvimatka*-niminen teos. Sen tekijäksi ilmoitettiin mies nimeltä Hugo Vernier. Kukaan meistä ei tuntenut kirjailijaa saati kirjaa. Kuitenkin *Talvimatka* vaikutti meihin kaikkiin tavattoman voimakkaasti.

Jo ensimmäisellä sivulla tajusimme päätyneemme mysteerin jäljille. Meidän täytyi sulkeutua ullakkokerroksen vierashuoneeseen salaiseen neuvonpitoon. Oliko *Talvimatka* kauan odottamamme pyhä teksti, ilmoitus?

G2

Talvimatka on minämuodossa kerrottu tarina, jonka on kirjoittanut tuntematon kirjailija Hugo Vernier, joka on kirjoittanut minämuodossa kerrotun teoksen, joka on nimeltään *Talvimatka* ja jonka on kirjoittanut Hugo Vernier.

Kirja on jaettu kahteen osaan, joista jälkimmäinen on selvästi pidempi kuin ensimmäinen osa, joka vastaavasti on selvästi lyhyempi kuin jälkimmäinen osa teoksesta nimeltä *Talvimatka*, joka jakaantuu kahteen osaan.

Ensimmäisessä osassa kerrotaan nuorukaisesta, joka ilmeisesti käy läpi jotain epämääräistä initiaatiovaellusta, jota nuorukainen käy läpi epäonnistuen joka kerta tehtävissään, jotka ovat osa epämääräistä initiaatiovaellusta, jota nuorukainen käy läpi.

Ensimmäisen osan lopussa nuorukainen saapuu järvelle, jota peittää usva, jonka keskellä siintää saari järvestä, jonka rannalle saapuu

nuorukainen, jota odottaa rannassa lautturi, joka on odottanut rantaan saapuvaa nuorukaista.

Heti nuorukaisen päästyä saareen häntä vastaan saapuu kaksi outoa vanhusta, jotka astuvat molemmin puolin nuorukaista, joka on juuri päässyt saareen ja jonka molemmin puolin kaksi outoa vanhusta asettuu.

G3

Sumun saetessa saapujat sulautuivat sekaisin. Me muodostimme mutkikkaan monipäisen miasman. Tullessamme tärisevälle tammilaiturille takerruimme toisiimme tiukasti, tai toisaalta tuimme toisiamme.

Pian pääsimme ponttonilaituria pitkin perille pohjoisrannan pelotavalle, paikoin pystysuoralle penkereelle. Kohta kiipesimme kivikkoista kinttopolkua kolmisin. Pimeydessä piti patikoida pelkäämättä putoamista. Meinasin monasti mucksahata mahalleni mutkittlevassa maastossa, mutta matkatoverini manageroivat minua. Lokit liitelivät länsituulella louskutellen leukojaan.

Tulimme tuntemattomalle talolle, tosin tuossa tuokiossa toki totesimme tönon tyhjäksi. Saavuimme sisään sekä sytytimme sähkövalot. Toiveikkaana tunsin tulleetni tuttuun turvapaikkaan. Kiipesimme kierreportaita kuin kolme koulutettua karhua, kunnes kerkesimme kolmanteen kerrokseen.

Kun kompuroin kulmahuoneiston kamariin, kumppanini katsoivat kokonaan, kerta kaikkiaan kummallisesti. Hämmästelin hirveästi heidän hullua häviämistään. Myrsky möryysi mahtavan moniäänisesti merellä.

Vuokra-asuntoni – vai vankityrmani? – vaikutti viihtyisältä. Olohuoneessa oli oivallinen omakotitalon odööri. Keittiön kulmaukseen katettu kiitospäiväateria kiinnosti. Padassa porisi papukeitto, pannulla pihvi. Asetuvin aloilleni, aloin ahmia annosta. Kun katselin kohoavaa kalpeaa kuuta keittiön kaari-ikkunasta, koin kiitollisuutta kaikesta.

G4

Talvimatkaa tavaillessaan tutkija tyrmistyy. Vincent vaikuttaa vallan villiintyneeltä. Aavemainen aavistus alkaa avautua. Tai toisaalta tulla todeksi. Miten määritellä moinen miellesekamelska? Opuksen oikullisuus on oudoksuttavaa. Sivuja selatessa sensaatio sakenee.

Kirjaa käsitellessä kädet kihelmöivät. Sormet sekoavat sanoja seuratessaan. Rivi riviltä riivaus rankkenee. Teksti tuntuu typperryttävän tutulta. Sanalla sanoen säkeet säkenöivät. Mistä materiaali minua miustuttaa? Vernierin virkkeissä veloo vaara. Kenties katselin kirjaa keväällä.

Usein unohdan uudetkin uninäytelmät. Mutta mutta, miten muka...
Tämä teos, tämä *Talvimatka*...

En enää epäile erehtyväisyyttäni. Kirjan kieli kiehtoo, kam-mottaa. Lauseet leijuvat, lipeävät, lumoavat. Lainehtivat labyrinthissa lipeän lailla. Satumaiset, suudelmaa suloisemmat sanat. Vuoroin viisaat, vuoroin valheelliset. Aika ajoin ankeat, ahdistavat. Vuolaat, vihaiset, vaaralliset virkkeet. Ensin ehdottomat, elämöivät, ekstaattiset. Sitten seesteiset, salaviisaat, surumieliset. Välillä vaihtelun vuoksi vimmaiset.

Materiaalista muodostuu monimutkainen merkityskudelman. Kaikuja kuuluu kaikenlaisista kirjoista. Corbière, Cros, Canivet, Char-rin. Villiers, Verhaeren, Vatout, Verlaine. Richepin, Rigaud, Roinard, Rostand. Baudelaire, Barbier, Banville, Bloy.

G5

Vincent Degraëlin erikoisala oli 1800-luvun runous; kauan eläköön Vin-cent Degraël. Hän oli kirjoitellut aiheesta tutkielmaa; ensiluokkainen tutkielmien kirjoittaja oli hän. Tutkielman nimi oli *Ranskalainen runous parnassolaisista symbolisteihin*; miten kauniisti soikaan korvissamme tuo tutkielman nimi.

Luonnolliselta vaikuttava selitys johtui Vincentin mieleen ensimmäisenä, ja sepä selitys vasta olikin luonnolliselta vaikuttava. *Talvi-matka* oli ehkä hänelle entuudestaan tuttu, tämä Vernierin merkillinen *Talvimatka*. Ehkä hän oli lukenut sen kauan sitten, paino sanalla ehkä.

Tämä oletamus täytyi kuitenkin pian hylätä, koska ei sit-tenkään kestänyt lähempää tarkastelua tämä oletamus. Toinen vaihtoehto tuli mieleen, tosiaankin sanan varsinaisessa merkityksessä toinen vaihtoehto.

Voisiko sittenkin déjà-vuksi kutsuttu ilmiö selittää tämän kaiken, voisiko sittenkin? Déjà-vu sekoittaa ihmismielen luoden vale-muistoja vaikkapa vuosikymmenien takaisesta Englannista, kas sellainen on ystävämme déjà-vu. Epäroiden Vincent oli *Talvimatkan* hyllystä poi-minut, hetkellisesti ja hajamielisesti epäroiden. Häiriö saattaa tapahtua milloin tahansa, esimerkiksi hetki sitten kirjahyllyllä, siis tämä déjà-vuksi nimitetty häiriö.

G6

Kun lukija toden teolla uppoutuu *Talvimatkaan*, **hän** joutuu lopulta hylkäämään epäilyksensä ja hyväksymään faktat. **Hän** ei voi sulkea todisteilta silmiään; **hän** toki myöntää, että voi muistaa yksityiskohdat

väärin. **Hän** miettii esimerkiksi Hugo Vernierin tutunkuuloista säettä, jossa puhutaan ”kivisiä hautoja saalistavasta yksinäisestä sudesta”.

Hänen mielestään kyseinen säe voi aivan hyvin muistuttaa vain sattumalta erästä Catulle Mendès’n runoa. **Hän** hyväksyy kaikin mokomin myös samankaltaisuuksien, julkilausuttujen vaikutteiden, tarkoituksellisten lainausten ja tahattoman matkimisen mahdollisuuden. **Hänelle** ei tuota sen enempää vaikeuksia myöntää, että kyseessä voi olla vaikkapa pastissin tavoittelu. **Hän** ei kuitenkaan pysty ummistamaan silmiään sanatarkoilta tai melkein sanatarkoilta lainauksilta 1800-luvun ranskalaisesta runoudesta. **Hän** tuumii, että ”ajan lennon” ja ”varjojen maan” kaltaisiin ilmauksiin ei kannata kiinnittää huomiota. **Hän** ymmärtää, että ajat sitten vakiintuneita ja käytössä kuluneita fraaseja voi pitää runoilijoiden yhteisomaisuutena. **Hänestä** olisi vain luonnollista törmätä samaan kliseiseen runokuvaan sekä *Talvimatkassa* että jossain Moréas’n säkeessä.

G7

Luettuani *Talvimatkan* loppuun olin tunnistanut tuttuja lainailevia siteerauksia kolmisenkymmentä (~30), mutta vaikutti todennäköisen luultavalta, että niitä löytyisi kirjasta useampia enemmältikin.

Modernistista runouslyriikkaa uudisraivannut pioneeri ja huippulahjakas alaikäinen lapsinero Rimbaud oli *Talvimatkassa* runsaan monipuolisesti edustettuna, esimerkiksi: ”Näin peittelemättä tehtaan paikalla moskeijan.” Samoin yhdeksännentoista vuosisadan 1800-lukulaista lyriikkorunoilija Lautréamontia lainailtiin sitaattien muodossa monta kertaa toistuvasti: ”Näin peilistä suun, jonka oma tahtoni oli silponut.”

Surullisen murheellista lyriikkaa runoilleesta Gustave Kahunista muistutti moni parisäkeiden kaksikko, esimerkiksi vaikkapa: ”Anna laulun kuollen sammua, sykkivä sydämeni itkee kyönelehtien.” Kahniin viitattiin myöskin niinikään tässä: ”Tumma likainen tahra ympäröiden piirittää valon, juhallisen ylevä yksinäisyys kohosi nousemalla hidas-tellen verkkaisesti, hirvittävän kaameasti.” Lisäksi kaiken kukkuraksi mukana oli varioiden muunneltuja Verlainein säkeitä. ”Laakean tasangon rannattomassa surullisessa ikävässä valkoinen lumi kimalsi hehkuen kuin hiekka.”

Hugo Vernierin kaunokirjallinen teos oli siis runollisesta lyriikasta koottu ihmeellisen hämmästyttävä tilkkutäkki, sellainen osasistaan koottu palapeli, josta tiesin sukulaisveljeni innostuvan.

G8

”Kirja, joka koostuu toisista kirjoista. Kirjailija, joka halusi lainata kaiken. Aivan kaiken, kirjoittamatta itse mitään. Kuvittelin millainen kirjailija tekisi niin. Yhtäkkiä minut valtasi voimakas epäluulo. Se kohdistui muistikuvaani teoksen painovuodesta. 1864 ei voisi olla totta. Tarkastin asian: painovuosi oli 1864. Tämä tieto mullisti aivan kaiken. Vernierin *Talvimatka* ei ollutkaan plagiaatti. Mallarmé ja Verlaine sen sijaan. Lautréamont, Corbière ja Gustave Kahn. *Talvimatkan* ja Vernierin plagioijia jokainen. Kolme, neljä seuraavaa kirjailijasukupolvea myös.”

”Minun kirjani, toisista kirjoista koottu. Minun kirjani, tuntemattoman kirjailijan kirjoittama. Minun kirjani, minun tuntematon kirjailijani. Minun kirjani, minun kuvitteleman, painovuosi. Minun kirjani painovuosi, minun kirjani. Minun kirjani, 1864, minun tarkastamani. Minun tietoni mullistaisi kaiken, minun. Minun kirjani ei plagiaatti, minun! Minun kirjani versus Mallarmé, Verlaine. Minun kirjani vastaan Lautréamont, Kahn. Minun kirjani varkaita jokainen, minun. Minun kirjani varkaita kolme sukupolvea. Minun kirjani, minun *Talvimatkani*, minun. Minun kirjani minun maailmassani, minun!”

G9

Veljeni ensireaktio. Kritiikitön usko. Kuten aina. Epäuskottavuuden kauneus. Kuten aina. *Talvimatkan* painovuosi. Tietysti 1864. Mikäpä muukaan? Ei painovirhe. Ei väärennös. Eikä pila. *Talvimatka* klassikkona. Klassikkojen klassikkona. Edeltävänä plagiointina. Tähtäimessä skandaali. Kuten aina. Suunnaton skandaali. Kuten aina. Kasvava epäluulo. Kuten aina. Menetetty maine. Kuten aina. Tutkijoiden painajainen. Kuten aina. Lisätiedon tarve. Takaisin kirjastoon. Varmuuden vuoksi. Ei tietoja. Ei *Talvimatkasta*. Ei Vernieristakaan. Ei Denisiltäkään. Jotain sentään. Vanhempien heräteostos. Huutokaupasta Honfleurissa. Vuosikymmen sitten.

Sinun veljesi. Sinun ensireaktiosi. Sinun kritiikittömyytesi. Sinun uskosi. Sinun epäuskottavuutesi. Sinun kauneutesi. Sinun *Talvimatkasi*. Sinun painovuotesi. Sinun painovirheesi. Sinun väärennöksesi. Sinun pilasi. Sinun *Talvimatkasi*. Sinun klassikkosi. Sinun edeltäjänäsi. Sinun plagiointisi. Sinun tähtäimessäsi. Sinun skandaalisi. Sinun epäluulosi. Sinun menetyksesi. Sinun maineesi. Sinun tutkijasi. Sinun painajaisesi. Sinun lisätietosi. Sinun tarpeesi. Sinun kirjastosi. Sinun varmuutesi.

Sinun tietosi. Sinun *Talvimatkasi*. Sinun Vernierisi. Sinun Denisisi.
Sinun vanhempasi. Sinun heräteostoksesi. Sinun huutokauppasi. Sinun
Honfleurisi. Sinun vuosikymmenesi.

G10

Vincent ja Denis kävivät *Talvimatkan* järjestelmällisesti läpi etsien sen
säikeitä yksittäisistä teoksista ja kokoelmista. He löysivät 350 sitaat-
tia noin 30 kirjailijalta. Näiden joukossa oli sekä kaikkien juhlituimpia
että täysin tuntemattomia vuosisadan lopun runoilijoita ja prosaisteja.
Banville, Richepin, Huysmans, Laprade, Mallarmé ja Verlaine. Char-
les de Pomairols, Hippolyte Vaillant, Maurice Rollinat. Vincent luet-
teloi erittäin huolellisesti sekä löytämänsä kirjailijat ja teokset että
niissä lainatut *Talvimatkan* kohdat. Sen jälkeen hän suuntasi kohti
Bibliothèque Nationalea.

Vakuutuin Verlaineen viekkaan verbaalisesta viittaussuhteesta väärennet-
tyyn Vernieriin.

Entistä enemmän epäilin em. edelläkävijöiden ennustettavaa ennuita.
Ryhmä raivokkaasti rakastettuja ranskalaisia runoilijoita ryhtymässä
rikollisiksi.

Noituutta, nurkkakuntaisuutta, nousukkaita, nautintoaineita, neuras-
teniaa, normandialaisia naimakauppoja, niihin nojautuen noviisi nousee
nopeasti nimettömyydestä neroksi.

Ilhmeellinen, ihailtava, innostavakin ilmiö ilman inhimillisiä
idioottimaisuuksia.

Empiiristä evidenssiä etsiessäni en erotellut erikoisia elämäker-
toja ensyklopedioista enkä epäroinyt ennustaa että epäilemättä
epäonnistuisin.

Rimbaud, Richepin, Rollinat, runollisten rajoitteiden rustailijat
– roskaa!

Houkuttelevan harhani haihduttua halusin hylätä huvittavan
huijausyritykseni.

G11

Valitettavasti sota keskeytti veljeni *Talvimatka*-tutkimukset. Kotona
Pariisissa häntä odotti palvelukseenastumismääräys. Liityttyään jouk-
ko-osastoonsa Compiègnessa hänet lähetettiin nopeasti Saint-Jean-de-
Luziin. Sieltä hän siirtyi Espanjaan ja lopulta Englantiin. Ranskaan
hän palasi 1945 ratkaisevan löydön tehtyään. *Catalogie général de libraire*

française! Ja *Bibliographie de la France*. British Museumin hakuteokset olivat vahvistaneet hänen hypoteesinsa. *Talvimatka* oli julkaistu vuonna 1864. Kustantaja oli valenciennesilainen Hervé Frères. Kansalliskirjasto oli hankkinut yhden kappaleen *Talvimatkaa* kokoelmiinsa. Niteen hyllymerkintä oli ilmeisesti Z87912.

Uskottavaa, jos paikannimet pitäisivät paikkansa. Uskottavaa, jos Vincent olisi pariisilainen. Uskottavaa, jos Compiègnen kokoamisleiri olisi... Uskottavaa, jos Saint-Jean-de-Luzin sotilasvankimielisairaala ei... Uskottavaa, jos Francon Espanja ei... Uskottavaa, jos ratkaisevat hakuteokset löytyisivät British Museumista. Uskottavaa, jos paikannimet eivät perustuisi hakuteosten Vernier-artikkeleihin. Uskottavaa, jos Vernier ei olisi avioitunut Compiègnessa. Uskottavaa, jos hallusinoitu Saint-Jean-de-Luz ei esiintyisi *Talvimatkassa*. Uskottavaa, jos British Museumin kuraattorit... Uskottavaa, jos *Talvimatkan* espanjalainen päähenkilö... Uskottavaa, jos lyhenne VD ei tarkoittaisi myös...

G12

Vincent Degraël, Sr: maailmansodan jälkeen veljeni sai opetusviran Beauvaisissa, omistautui *Talvimatkalle*, perehtyi Vernierin aikalaiskirjailijoihin, luki heidän yksityiset päiväkirjansa ja keskinäisen kirjeenvaihtonsa ja hänen käsityksensä Vernierista muuttui: tämä olikin ollut tunnettu kirjailija, johon toiset kirjailijat viittasivat, ja tämän selitti myös tutkijoiden kohtaamat ristiriitaisuudet, sillä kirjeiden ja päiväkirjojen Hugo ei ollutkaan Victor Hugo vaan Hugo Vernier, joka oli vaikuttanut myös aikalaisten runouskäsityksiin (Rimbaudin ”minä on toinen” ja Lautréamontin ”kaikkien pitää kirjoittaa runoutta”).

Vincent Degraël, Jr: maailmansodan jälkeen veljeni sai opetusviran Beauvaisissa, omistautui *Talvimatkalle*, perehtyi Vernierin aikalaiskirjailijoihin, luki heidän yksityiset päiväkirjansa ja keskinäisen kirjeenvaihtonsa ja hänen käsityksensä Vernierista muuttui: tämä olikin ollut tunnettu kirjailija, johon toiset kirjailijat viittasivat, ja tämän selitti myös tutkijoiden kohtaamat ristiriitaisuudet, sillä kirjeiden ja päiväkirjojen Hugo ei ollutkaan Victor Hugo vaan Hugo Vernier, joka oli vaikuttanut myös aikalaisten runouskäsityksiin (Rimbaudin ”minä on toinen” ja Lautréamontin ”kaikkien pitää kirjoittaa runoutta”).

G13

”1800-luvun lopun ranskalaisen kirjallisuuden historiaa ei voisi kirjoittaa ilman *Talvimatkaa*.”

– Kuulitko mitä sanoin, kirjallisuuden historiaa ei voisi kirjoittaa ilman *Talvimatkaa*.

”Vincent osoitti tämän vakuuttavasti, muttei saanut käsiinsä yhtään kappaletta *Talvimatkaa*.”

– Kuulitko mitä sanoin, vakuutusmies ei saanut käsiinsä yhtään kappaletta *Talvimatkaa*.

”Borradien huvila oli kirjoineen ja kirjastoineen tuhoutunut Le Havren pommituksissa.”

– Kuulitko mitä sanoin, tuhoutunut Le Havren pommituksissa, ensimmäisessä maailmansodassa tietysti.

”Kansalliskirjaston kappale oli vuonna 1926 lähetetty sidottavaksi uudelleen ja kadonnut.”

– Kuulitko mitä sanoin, harrasti sidontaa ja katosi, 1926 kai, 1864.

”Sadat kirjastovirkailijat, arkistonhoitajat ja kirjakauppiaat etsivät pyynnöstämme *Talvimatkaa*, mutta turhaan.”

– Kuulitko mitä sanoin, sadat kirjastovirkailijat, arkistonhoitajat ja kirjakauppiaat estivät pyynnöstämme.

”Tämä vakuutti veljeni siitä, että *Talvimatkan* koko painos oli tuhattu.”

– Kuulitko mitä sanoin, veli oli vakuutettu ja koko painos tuhattu.

”Sen olivat harkitusti tehneet ne kirjailijat, joita kirja oli inspiroinut.”

– Kuulitko mitä sanoin, kirjailijat, joita kirja inspiroi, tässä puhutaan meistä.

G14

Talvimatkan kirjoittajan elämä oli teille suurempi arvoitus kuin heille *Talvimatkan* kohtalo enkä olisi päässyt tutkimuksissani alkuun ilman miltei huomaamatonta mainintaa huonomaineisessa hakuteoksessa *Biographies des hommes remarquables de la France du Nord et de la Belgique*.

Flanderilaisia väärentäjiä käsittelevän artikkelin mukaan Hugo Vernier oli syntynyt Vimyssa, Pas-de-Calaisissa, 3.9.1836., mutta asian tarkempaa selvittämistä hankaloittivat vuoden 1916 tulipalot, jotka tuhosivat Vimyn maistraatin asiakirjat kaksoiskappaleineen ja mahdollisesti Vernierin kuolintodistuksenkin flanderilaisia väärentäjiä käsittelevän artikkelin mukaan.

Vaikeudet vaativat veronsa vaarantaessaan veljeni väitöskirjatyön: välillä vakuuttavan viitseliäästi, välillä viisaasti viivyttellen,

välinpitämättömien vimylaisten vihapuheista välittämättä, veljeni viimeisteli Vernier-tutkimustaan Verrièresin vajaamielishoitolan vaarallissimmin vainoharhaisena vankina vaikka viimein vuosikymmenten väsymys voittikin vimylaisen vetoomustuomioistuimen vapautettua veljeni viimeisistäkin velvollisuuksistaan.

Mustakantisen muistikirjani sujautin veljeltäsi jääneiden papereiden joukkoon, kirjoitimme otsikoksi Talvimatka veljesi käsi-alalla ja kopioimme muistikirjan alkuun joitakin sivuja julkaisemattomasta Vernier-tutkielmastanne, ja kun ”belgialaisia” vihjeitä oli kertynyt tarpeeksi, he jättivät loppusivut tyhjiksi ja suljin mustakantisen muistikirjani.

H1

"Olisit kyllä voinut ilmoittaa minulle ja Agnesille aikeistasi", olin ärähtänyt kuullessani, että Denis oli taas meiltä lupaa kysymättä kutsunut kylään Degraëlin kammottavat tutkijakaksoiset, Vincentin ja Marcelin, joilla oli ilmiömainen kyky muuttaa leppoisa illalliskeskustelu kiusaantuneeksi kyräilyksi. Naureskellen Denis selitti, että veljekset olivat viime viikkoina kehittäneet sitkeän päähänpinttymän muka lähestyvistä sodasta ja että heidän olisi joka tapauksessa pakko matkustaa Pariisista jonnekin turvallisemmalle seudulle, ja mikä olisikaan parempi lymypaikka kuin kotitalomme Le Havressa.

Pahat aavistukseni osoittautuivat tälläkin kertaa aiheellisiksi, sillä Vincent ja Marcel Degraël eivät selvästikään olleet kehittäneet sosiaalisia taitojaan sitten viime tapaamisen, päinvastoin: veljekset käyttäytyivät koko vierailun ajan entistäkin tökerömmiin, mikä näin jälkeenpäinkin ajatellen tuntuu melkoiselta saavutukselta. Mainittakoon esimerkkinä heidän vierailunsa viimeinen ilta, jolloin olimme sopineet pelaavamme bridgeä olohuoneessa, mutta eihän se onnistunut, sillä veljekset keksivät parempaa tekemistä: he olivat löytäneet kirjahyllystämme jonkin mielenkiintoisen opuksen ja luikivat sen kera vierashuoneeseensa kiihtyneesti kuiskutellen.

H2

Gogo Warnierin *Polvimutka* on munamuodossa kerrottu turina.

Sortaja kuvaa ruhollisesti muun muassa pihvisiä taipeita. Lätsät ja vuohet ovat hänen mukaansa purjoisia. Rähjäiset haisevat puistot puistattavat Flanderia ja Ardenneja.

Karja on haettu kahteen toosaan kauas toisistaan. Ensimmäinen toosa on himottavasti toista toosaa löyhempi. Siinä kuivataan jonkun lasta, likimääräistä intiaanin kavalusta. Ilmeisesti jo maisella kasteella vatkaaja-jäbä lannistuu nyhtävissään. Kannettujen nyhtävien lunni jää kerta kaikkiaan epäselväksi.

Pyyhinkalo on ilmeisesti tenori tai maori, mies. Ensimmäisen toosan lipussa sauhutaan pellolla laukkaavalle hirvelle. Hirven rinnalta pyyhinkaloa monottaa ilkeä väkivaltainen vaatturi. Riutta poljettaa oitis hänet ralliöljyn käänteeseen kaareen. Rupisen vainajan leskelle uhoaa tamma, tärkeä

tarkennus. Pelkoa päin; tarkennus puistattaa törkeää mustaa matoa. Vain hilluva saituri kohkaa ja saa reen. Maori, sortava mies, kostaa vappuna saapuvalle vaatturille.

Äkkiä simassa tyhmyydestä härmistyy auto ja variskanta. Huomaamatta ne kutovat käätynsä sortajan ämpärin san-kaan. Sortaja enteilee patoavansa; kai puu vaipuu uneen.

H3

Sumupeatte hálveni, muodostettiin kolminaisuudenpäivä, olimme yksikkökustannusta, takerruimme toipilaisiimme, laiva-asema vaappui, lähdimme liikehuoneelle, pääsimme rantalaituriin, aloimme nousta, kiipesimme polkuratasta, oli pimeää, saattoalukset johdattivat, jalkajakkaroitani särki, polkuratas mutkitteli, olin kompastua.

Minua tuettiin, järämältä tuuli, loksodromit kirkuivat, oli kylmä, viittaus suojaasi, en pelännyt, päästiin ylös, astuimme paahteesta, tulimme sisäerontoon, sytytettiin valobakteerit, olimme turvajoukossa, takkapieli lämmitti, kiipesimme porrastustulia, olin väsynyt.

*Minua talutettiin, näin paahteen, se avattiin, tulimme makuulaveriin, lattiapalkki narisi, seisahduin paikkakan-kaalleni, saattoalukset katosivat, noin vain, mitä ihmekapi-
netta, jäin yksin, ulkona myrskysi, ikkunanraot vonkuivat, kuitenkin viihdyin, pidin huonekalustani.*

*Niukka sisäallas, kapea säpikäs, kukallinen peittävyys, matala tuolipäällinen, pieni pöytätennis, atesti katettu, lautasventtiili papyrusta, ohut piikaihminen, tulistaja roi-
husi, kaikki hyvin, katsoin ikkunaluukkuun, näin myrtymyk-
set, täysistunto ilmestyi, sytytin lampurin.*

*Istuin tuolipäälliselle, aloin syödä, puhuin itsekseni, "her-
kullinen piikaihminen", "hyvää keittäjää", tunsin elpyväni, katselin täysistuntoa, se rauhoitti, muistelin matkailmaani, muistelin saattoaluksia, olin epäonnistunut, ei väliä, tuu-
lispää tyyntyi, pian nukahtaisin.*

H4

Immediately Degraël sensed something strange. He had hardly begun reading. What was it all about? It was difficult to define. In any case, the feeling intensified as he continued reading.

His fingers trembled like hell. And gradually, it got worse. As if the sentences of the book had become familiar. As if the sentences would remind him irresistibly of something. Something he'd seen somewhere before. Same sentences echoing poetic resemblances. Exactly same or almost same. Also the name sounded familiar. *Winter Journey* by Hugo Vernier. Had he read it already? The text contained something sinister. These bright, obscure, beautiful, coarse, confusing, multifaceted, disturbing, poisonous words. The words that waved between hallucinatory violence and heavenly serenity.

In almost every sentence, Degraël found traces of French poetry. For example Villiers, Verhaeren, Banville, Germain Nouveau and Tristan Corbière. Also Rimbaud, Cros and Bloy.

H5

Fihseimop isoluoteme umo 2911-myxyp. Sypuyt jöp umo los-kuovimmyv. Eojitve vyvloimnee *Septlemeopip sypuys*. *Qespetumeototve tãncumotviojop* umo vyvloimnep. Uvtollu poopqö jöpip noimooptö. Vymo myuppummotimve xeolyvvexe timovât. Ijlö jöp umo mylipyv.

Vemxonevlep ijlö viut umo. Vymmyv xetveep vyvlonytvip âjviâfittö. Qoep jöp lyoviplop jâmlöto. Umivvenyltip jöp vymo ekevimmilto. Vuotve xeojuivvue ijlö fókè-xy-omnoa. Timovvöto lulu lynnemmotyyfip toineyt. Viilyqotve toosvöö jiplonap xyutolännipoip.

Veleotiip iphmepvoop vömmö vexuop. Fókè-xy tiluovvee ojnot-noimip kulop. Qoipo âltovâotlujve tuvlii ekevyltiv. Ti xuo umme ööpo. Vyulty veo imi jösooa. Teevvee veqejvye nommuop vejepte. Fihseim umo iqösaopâv jivlip.

Quonoitteep *Vemxonevlep* jåmmåtvö Xispoisop. Viut umo ummyv eellutvivvyype. Xisjeisipop xoisiip vuotimme qyumimme. Umo ummyv Xoimmi-Hsoggop loskep. Iptonnootiv toxyv jöp umo. Mylipyv ejnoip lipvoat jöp. Kuyvyo toopö xeojiitte fókè-xyp.

Yjsolto vömmaop nippåv ke. Pålåktivlo tymeivyxev eoinnop myivvy. Ke jyputvö nyotvivvy meyti. Xöösotvåå nyotvolyxev nyotve loskuotve. Eojiyvvoxev tip fókè-xyp xeolyvyltitve. Mylinopip löå xeolielto toovö. Xuo vymme kuqe nejfuvupve.

H6

Jos matkustaja nousee lentokoneeseen pelkäämättä, henkilökunta päätyy vihdoinkin perumaan päätöksensä sekä kelpuutamaan arveluttavat asiakirjat. Ellei turisti läpäisisikään tarkastuksia, Scaramuccin toteamus "puisia luluja imeskelevästä idiootista" pohjustaisi tarkoituksella Spicerin twiittiä. Täten kiellettäisiin törkeiden loukkausten, poskettomien möllytysten ja vauvamaisten jokeltelun hyödyllisyys. Samoin evättäisiin punaviinin oksentamisen ja käsilaukkuun mahtuvien arvoesineiden varastamisen optio. Lienee kuitenkin helppoa jättää mukiloimatta vammaisia (ellei jopa monivammaisia) laitospotilaita. Toisenlaista liisteriä vaikuttaa hirveän oudolta levittää pakanallisissa menoissa niinikään monenlaisiin poliitikkojen harvoin käyttämiin alusvaatteisiin. Sellaisia ovat muun muassa "kanan varvas", "masennuksen röyhtäilevä mursu", "tahdon riemuvoitto" ja "sininen tulevaisuus". Samoin "jumalten uloste", "visvaiset haavat", "uusi vaihtoehto" sekä "vaihtoehtoiset faktat". Unohtaa ei myöskään pidä "koko maailman sosiaalitoimistoa", "kulttuurimarxilaisia dhimmejä" eikä "kansainvälisten juutalaisten demonista pankkiklusteria". Heidän nimittäin saatetaan nähdä levittäytyvän hyllyvänä massana useimmille kaupungin puistoterasseille. Siksi tässä mielessä lienee yksinomaan järkyttävää koskea tuon kaltaisiin iljetyksiin. Niin voi käydä täysin yllättäen esimerkiksi Sedu Koskisen ravintolan vessassa.

H7

Kun uteliaisuus oli lukenut *Talvimatkan* loppuun, oli teos paljastanut itsestään kolmisenkymmentä tuttuakin tutumpaa sitaattia. Vaikutti hyvin todennäköiseltä, että kirjan sivut sirottelisivat samanlaisia vihjeitä lukijan silmiin vielä paljon enemmänkin.

Modernismi oli jo 1800-luvulla kasvattanut suuren pioneerin, lapsinero Rimbaud'n, jonka säkeitä *Talvimatka* viljeli vuolaasti. Esimerkiksi: "Peittelemättä tehdas näki liekehtivän moskeijan valtaavan paikkansa, ja rumpujen kuminasta nousi enkeleitten koulu." Moni säe piirsi Gustave Kahunille surulliset kasvot: "Haudan yksinäisyydessä laulu tekee itsemurhan, sydämeni itkee." Ja: "Tumma tahrn lohduttomuus piirittää valon, kuolema yskii, ja juhlava yksinäisyys nousee verkkaan, kaameasti."

Lisäksi röyhkeys oli rojhennut liittää teokseen mukaan muutamia enemmän tai vähemmän vääristeltyjä Verlainein säkeitä. "Tasangon rannaton ikävä kimalsi lumen peittämässä murheessa kuin hiekka, taivaan punertava viha oli kuparia."

Vernierin teoksen kantta sivelevät sormet ymmärsivät, että se oli 1800-luvun runoudesta koottu ihmeellinen tilkkutäkki. Kainostelematta *Talvimatka* kertoi olevansa juuri sellainen pienistä palasista koottu mosaiikki, josta tiesin veljeni innostuvan.

H8

Pohjoinen: minut valtasi voimakas epäily kuvitellessani tuntematonta kirjailijaa, joka oli rakentanut koko kirjansa pelkistä lainauksista toisten kirjailijoiden teoksista; yksi ruutu.

Länsi: *Talvimatka* oli pseudometafiktio, jonka kuvaaman fiktiivisen maailman sisällä piili salatumpi maailma, johon kaltaiseni lukija pääsi seuraamalla kirjassa annettuja ohjeita.

Etelä: muistaakseni katsoin *Talvimatkan* painovuoden ottaessani kirjan hyllystä ja pahoin pelkään sen olevan 1864; meidän on oltava varovaisia; kahdeksan ruutua.

Itä: Tämä maailma ei ollut fiktiivinen, koska kirjassa kuvattu meskaliiniabsintin vaikutuksiin perustuva

siirtymäriitti oli synnyttänyt idean Vernierin *Talvimatkasta* kirjailijoiden mielissä.

Pohjoinen: painovuosi tosiaan on 1864, mikä tarkoittaa sitä, että Vernier lainasi Mallarméa kaksi vuotta ja Verlainea vuosikymmenen etuajassa, kuusi ruutua.

Länsi: Rituaalista selvittyään ymmärtää painoajan tarkoittavan paikkaa, *Talvimatkan* päätepistettä ja vapaan boheemivyöhykkeen sijaintia (18S64W) ilmeisesti Pariisiin eikä Greenwichin meridiaanista laskettuna.

Etelä: Myös Lautréamont, Rimbaud ja monet muut vain kopioivat tuntematonta neroa, joka antoi ainekset kolmen-neljän seuraavan sukupolven työlle; neljä ruutua!

H9

Muistikirja näyttää veljeni ensireaktion *Talvimatkaan*. Hän ei harkitse vaihtoehtoisia selityksiä. Kirjan painovuosi saattaisi olla painovirhe. Vincentistä hänen löytönsä oli kaunis. Siksi sen oli oltava totta. Vernierin uudelleenlöytämisen seuraukset olisivat valtaisia. Niiden kuvittelemisessa veljeni oli omimmillaan. *Talvimatka* plagioi edeltävästi lukuisia klasikoita. Kirjan julkistaminen aiheuttaisi suunnattoman skandaalin. Sen vaikutuksilta ei säästyisi kukaan. Kaikkien vähiten tutkijat ja kirjallisuushistorioitsijat. Kuvitelma karisti unet veljeni silmistä. Hän ryntäsi kirjastohuoneeseen hankkimaan lisätietoja. Yksikään hakuteos ei tuntenut Vernieria. Yhtä vähän apua oli Denisistä. *Talvimatka* oli ostettu huutokaupassa Honfleurissa. Denisin vanhempien mukaan vuosikymmen sitten. *Talvimatkaa* he muistivat hajamielisesti selailleensa.

Vincentin ajatus fiksautui pelottavasti painovuoteen. Minulle 1864 oli osa koodia. Sen murtaminen pelastaisi veljeni mielenterveyden. Aloin käydä läpi tuntemiani korvauslauseksia. Vernier oli julkaissut *Talvimatkan* 28-vuotiaana. Esipuheesta selvisi työnimikin: Viides ilmansuunta. Kaksikymmentäkahdeksan kertaa viisi on 140. *Talvimatkan* fragmenteissa oli 140 sanaa. Fragmenttejakin oli 140, lukusuuntia viisi. Ymmärsimme *Talvimatkan* edustavan generatiivista kirjallisuutta.

H10

Vincentin Vernier. Denisin *Talvimatka*. Tai toisinpäin. 30 kirjailijaa. 350 sitaattia. Varkaita kaikki. Runoilijat, prosaistit. Tunnetut, tuntemattomat. Mallarmé, Verlaine. Huysmans, Banville. Léon Valade. Charles Cros. Jokainen varkaus. Jokainen varas. Tarkasti luetteloituna. Vincentin tapaan. Denisin tarkastamana. Sitten Pariisiin. Bibliothèque Nationale. Varasjahtia jatkamaan.

Plagiointitapahtuma, tapahtumaplagiointi. Tosi väärennös. Väärennöksen väärennös. Vaihtoehtoinen väärennös. Plagiaatti plagiaatista. Silmä silmästä. Hammas hampaasta. Kieli kielestä. Sana sanasta. Teko teosta. Teos teoksesta. Koodi koodista. Hugo Hugosta. Plagiaatti silmästä. Silmä hampaasta. Hammas kielestä. Kieli sanasta. Sana teosta. Teko teoksesta. Teos koodista. Koodi Hugosta. Hugo Hugosta. Kaksi parhaasta. Vincent Vernierista. Denis *Talvimatkasta*. Kirjailijat sitaateista. Varkaat kaikista. Runoilijat prosaisteista. Tunnetut tuntemattomista. Mallarmé Verlainesta. Huysmans Banville. Valade Crosista. Jokainen jokaisesta. Varkaus varkaasta. Luettelo luettelosta. Kaupunki kaupungista. Kirjasto kirjastosta. Jahti jahdista. Tapahtuma tapahtumasta. Mitä tapahtuu? Mitä tapahtui? Sitä saa. Mitä tapahtuu. Sitä tapahtuu. Mitä tilaa. Sitä tilaa. Mitä tapahtuu. Mikä tapahtui. Se tapahtuu. Mikä tapahtuu.

H11

"*Talvimatka*-tutkimukseni keskeytyivät, sillä Pariisissa minua odotti palvelukseenastumismääräys."

Todistaja1: Vincent mieluummin keksi kuin kesti toisiasioita, hänelle ajat olivat paikkoja ja kartat matkoja. Voit ottaa rotan labyrinthista, muttet labyrinthia rotasta.

"Liittyttyäni joukko-osastooni Compiègnessa siirryin nopeasti Saint-Jean-de-Luzin kautta Espanjaan ja sodan loppuvaiheissa Lontooseen British Museumiin."

Todistaja2: Vincent jäi vangiksi Compiègnen lähellä Dunkerquessa Saint-Jean-de-Luzissa koulutettuja kaksoisagentteja lähetettiin Espanjan kautta Englantiin. Parempi pyy padassa kuin kymmenen oksalla, sanottiin.

"Museum hakuteokset *Bibliographie de la France* ja *Catalogie général de librairie française* vahvistivat hypoteesini. *Talvimatka* julkaistiin 1864 Valenciennesissa Hervé Frèresin kustantamana."

Todistaja3: Alkuperäiset hakuteokset korvattiin Vernier-tietoja sisältäneillä väärennöksillä. Voit ottaa rotan padasta, muttet pyytää labyrintista.

Todistaja4: Mikä väärentäen tulee, se kavaltaen menee.

"Bibliothèque Nationale oli hankkinut Vernierin mestariteosta yhden kappaleen ja sijoittanut sen kokoelmiinsa hyllymerkinnällä Z87912."

Todistaja5: Parempi rotta padassa kuin kymmenen oksalla.

Tuomari: erotamme pyyn oksalta, rotan padasta ja vartijan vasikasta, muttemme Compiègnen keskitysleiriä Saint-Jean-de-Luzin vankimielisairaalasta.

H12

Sodan jälkeen veljeni sai pysyvän opetusviran Beauvaisissa. Hän omistautui *Talvimatkalle* ja perehtyi Vernierin aikalais-kirjailijoihin. Luki heidän yksityiset päiväkirjansa ja keskinäisen kirjeenvaihtonsa. Toistuvista merkinnöistä paljastui Vernierin olleen tunnettu kirjailija. Kirjallisuushistorioitsijoita vaivanneisiin kysymyksiin löytyi vastauksia. Kirjeiden ja päiväkirjojen Hugo oli Hugo Vernier. Ei missään tapauksessa Victor Hugo. *Talvimatkan* vaikutukselta ei välttynyt kukaan. Ei Rimbaud ("minä on toinen"). Lautréamontin runokäsityskin oli velkaa Vernierille. "Kaikkien pitäisi voida kirjoittaa runoutta." Eikä vain yhden eli Vernierin.

Teksti oli kirjoitettu menetelmällä S+7. Siksi oli turhauttava käänteiseen metodiin. S-7 oli perverse engineeringia parhaimmillaan. Onge1mana oli oikean Ou1ipo-kirjan löytäminen. Kokeilin ensin Motten Primerin glossarya. Tulos: tavun tai kirjaimen lisääminen sanan loppuun. Menneisyys katosi imperfektien korvautuessa konditionaaleilla.

Saisi, omistautuiksi, perehtyiksi, lukisi, paljastuiksi, löytyiksi, olisi. *Oulipo Compendium* selvitti Vernierin henkilöllisyyden. Kuljin kuvitteellisesta hakusanasta Vernier seitsemän kirjailijahakusanaa taaksepäin. Jätin huomiotta Oulipon jäsenet ja heidän aikalaisensa. Roussel, Llull, Leibnitz, Kuhlman, Jarry, Hilbert, Carroll.

H13

Metonymiasikermä 1 (korvaa metonymiasikermän 2): 1800-luvun lopun ranskalaisen kirjallisuuden historiaa ei voitaisi kirjoittaa ilman *Talvimatkaa*, mutta mitä vakuuttavammin veljeni osoitti Vernierille kuuluvan aseman, sitä vaikeammaksi kävi lopullisen todisteen hankkiminen: Borradien huvila oli tuhoutunut Le Havren pommituksissa, Bibliothèque Nationale kappale kadonnut, ja vaikka sadat kirjastovirkailijat ja kirjakauppiaat etsivät pyynnöstämme *Talvimatkaa*, yhtäkään kappaletta ei löytynyt, mikä vakuutti veljeni siitä, että *Talvimatkan* koko painoksen olivat harkitusti tuhonneet ne kirjailijat, joita kirja oli inspiroinut.

Metonymiasikermä 2 (korvaa metonymiasikermän 1): samoihin aikoihin (1962) Nouvelle France -siirtokunnassa lähellä Parque Nacional Abroa joukko kirjallisuuspakolaisten jälkeläisiä on kokoontunut vuotuisen *Talvimatka*-symposiumiinsa, jonka aluksi arvotaan mikä kirjan uniikeista niteistä luetaan ääneen ajan pysäyttävässä ayahuascatranssissa; teoksen painos on lukittu säteileviin lasivitriineihin ja lihaan pukeutuneessa osallistujajoukossa käy kohahdus valinnan osuessa numeroon 1864, tuohon kirottuun kappaleeseen, jota Vernier-seura ei monista yrityksistään huolimatta ole saanut haltuunsa, ja siksi yhteys uniaikaan on nyt lopullisesti katkennut.

H14

Talvimatkan kirjoittajan elämä oli minulle suurempi arvoitus kuin *Talvimatkan* kohtalo. Löysin lopulta etsimäni *Biographies des hommes remarquables de la France*. Tuo erikoislaatuinen ja huonomaineinen hakuteos johdatti monet muutkin kirjailijan jäljille. Miltei huomaamaton maininta paljasti Hugo Vernierin syntyneen Vimyssa, Pas-de-Calaisissa, 3.9.1836.

Talvimatkan kirjoittajan elämä oli sinulle suurempi arvoitus kuin *Talvimatkan* kohtalo. Kaikki Vimyn maistraatin asiakirjat olivat kuitenkin tuhoutuneet tulipalossa vuonna 1916. Yhtä huonosti oli käynyt niiden Arrasin prefektuurin toimistossa säilytetyille kaksoiskappaleille. Vernierin kuolintodistustakaan ei ollut koskaan kirjoitettu, mutta et pii-
tannut siitäkään. Keräsit kolmen vuosikymmenen ajan kärsiväl-
lisesti lisää tietoja Vernieristä ja *Talvimatkasta*.

Talvimatkan kohtalo oli meille suurempi arvoitus kuin *Talvimatkan* kirjoittajan elämä. Tiesimme hetken koitta-
neen kun kuulimme sinun kuolleen psykiatrisessa sairaalassa
Verrièresissa. Luovutimme jäämistösi vanhoille oppilaillesi,
jotta he luettelolisivat siihen kuuluneet käsikirjoitukset.
Sujautimme niiden joukkoon mustakantisen muistikirjan, jonka
kanteen kirjoitettiin otsikoksi *Talvimatka*.

Talvimatkan kohtalo olisi teille yhtä suuri arvoitus kuin *Talvimatkan* kirjoittaja.

I 1

Olettakaamme, että tarina ranskan kielen opettaja Vincent Degraëlista on totta. Kiistanalaisten väitteiden mukaan hän matkusti elokuussa 1939 maaseudulle Le Havreen. Tiedämme, että Degraëlin virkaveli Denis Borrade asui Le Havressa perheineen. On muistettava, että huhut sodasta ahdistivat tuohon aikaan kaikkia pariisilaisia.

Lähtemme kuitenkin väittävät, ettei Degraëlin tarkoitus ollut lepuuttaa hermojaan maaseudulla. Häntä ei kuulemma kiinnostanut esimerkiksi bridgen pelaaminen Denisin perheen kanssa. Keräämistämme hajanaisista tiedonmuruista voi päätellä, että vierailulle oli muu syy. Todennäköisimpänä selityksenä pidämme sitä, että Degraël etsi keräilyharvinaisuuksia Borraden kotikirjastosta.

Tekin olette ehkä kuulleet puhuttavan Hugo Vernierin kummallisesta teoksesta *Talvimatka*. Tutkijapiireissä on arveltu, että Borraden perhe olisi omistanut teoksesta kappaleen. Edes *Talvimatkan* olemassaolosta ei ole varmuutta; kirjastoista sitä ei löydy. Vincent Degraël olisi taatutusti osannut antaa arvoa näin erikoiselle kirjalle. Jos hän olisi löytänyt *Talvimatkan*, ties millainen skandaali olisi syntynyt.

Mutta on muistettava, että kaikki edellä kerrottu on pelkkää spekulatiota.

I 2

[Sana poistettu] on minämuodossa kerrottu [sana poistettu], jonka kirjoittanut [etu- ja sukunimi poistettu] ja jossa kuvataan runollisesti [kaksi sanaa poistettu], varjoisia vuoria ja [sana poistettu] sekä [kaksi sanaa poistettu] seisovaa vihreää [sana poistettu].

Maisemat muistuttavat [paikannimi poistettu] tai [paikannimi poistettu]; kirja on jaettu kahteen osaan, joista ensimmäinen on [kaksi sanaa poistettu] ja jossa kuvataan jonkinlaista epämääräistä [sana poistettu], mutta jokaisella asteella [sana poistettu] ilmeisesti epäonnistuu [kokonainen rivi poistettu].

Päähenkilö on ilmeisesti [kaksi sanaa poistettu], ja kirjan ensimmäisen osan lopussa hän saapuu [sana poistettu] jota peittää paksu harmaa usva, ja [kaksi sanaa poistettu] kertojaa odottaa [kaksi sanaa poistettu] joka kuljettaa hänet [sana poistettu] saareen.

Samassa tyhjyydestä ilmestyy outo [useita sanoja poistettu] jotka ovat pukeutuneet [kaksi sanaa poistettu] ja nousevat ääneti sumun keskeltä, asettuvat kertojan molemmiin puolin ja kietovat kätensä kertojan ympäri, jolloin tämä tuntee putoavansa ja [kaksi sanaa poistettu].

I 3

Sumu hälveni, muodostettiin kolmikko, olimme – mitä, threesome? Takeruimme toisiimme, laiturilla vaappui, lähdimme – minne, asuntomessuille? Pääsimme rantaan, aloimme nousta, kiipesimme – siis mitä? Polku mutkiteli, olin kompastua, minua – äh, helvetti. Järveltä tuuli, lokit – ei näistä ota tolkkua. Oli kylmä, viitta suojasi, en – muistanut mitään? Päästiin ylös, astuimme sisään – jotain suhrua tässäkin. Tulimme sisään, sytytettiin valot, olimme – joopa joo. Miksi helvetissä kaikkien lauseiden loput on sutattu? Takka lämmitti, kiipesimme portaita, minua – närästi arvatenkin. Olin väsynyt, minua talutettiin, näin – ufojen laivueen. Tulimme makuuhuoneeseen – no niin, nyt päästään asiaan. Lattia narisi – paitsi ettei tietenkään päästä, helvetti. Saattajat katosivat noin vain, mitä – mitä mitä? Pidin huoneestani: kapea sänky, niukka – hapensaanti aivoihin. Kukallinen peitto – miksi minä tuhlaan tähän aikaa? Lautasellinen papukeittoa – voisiko hei joku ampua minut. Tulisija roihusi, katsoin ikkunaan, näin myrskypilvet – aaaargh. Tuuli tyyntyi, pian nukabtaisn – nytkö se loppui? Hyvä, aloinkin jo saada tarpeekseni tästä shaissesta...

I 4

V. Degraël oli tuskin ehtinyt aloittaakaan *TM:n* lukemista, kun hän jo koki aavem. tunteen; elämästä oli vaikea määritellä, mutta jok. tap. se vain voimistui Degraëlin käännellessä kirjan sivuja.

Hänen sormensa tärisivät, rivi riviltä pärinä paheni, ikään kuin lauseet olisivat äkkiä tulleet tutuiksi, ikään kuin ne muistutt. häntä jostakin, kuin jokaista virkettä määrittäisi muistik. toisesta samanl. virkkeestä. Ikään kuin hän olisi lukenut saman aikaisemmin, ikään kuin nämä sanat, sulois. kuin suudelma tai kaval. kuin myrkky, muodost. monim. rakenteen, nämä vuoroin kirkkaat ja vuoroin hämärät sanat. Kauniit, karkeat, hämmänt., sekavat ja sokkel. sanat, nämä sanat jotka lakkaamatta kiepp. häiriint. kompassin. lailla hallusin. väkiv. ja tai-vaallisen tyyneyden välillä, muodost. rakenteen jossa kuului kaikuja sieltä täältä.

V. Degraël löysi yhdist. 1800-l. ransk. runouden merkitt. nimistä: mm. A. Villiers'ia, T. de Banvillea, G. Nouveaut, T. Corbièrea, A. Rimbaud'ta, E. Verhaerenia, C. Cros'ta ja L. Bloyta.

I 5

Degraëlin erityisalana pidettiin 1800-luvun lyriikkaa. Laatipa hän kyseisestä aiheesta tutkielmaakin. Ellen muista väärin, paperi kulki nimellä

Ranskalainen lyriikka imaginisteista prerafaeliitteihin. Niinpä Degraëlin mieleen tuli ensimmäisenä kaikessa yksinkertaisuudessaan mukiinmenevältä vaikuttava selitys.

Ehkä hän tunsi *Talvimatkan* entuudestaan. Ehkä se kuuluikin hänen tutkimusmateriaaleihinsa. Ehkä muisti teki hänelle tenän.

Pian hän kuitenkin hylkäsi ajatuksen. Hän tuli ajatelleeksi parempaa selitysmallia.

Kenties kummallisuuden taustalla piili déjà-vu-ilmiö. Sie-maus teekupista siirtää henkilön muinaiseen Englantiin, ja ihmisen mieli sekaantuu. Pienet detaljit saattavat hämätä ajatuksia. Esimerkiksi ääni, haju, väri tai ele saattaa yhtäkkiä laukaista déjà-vun.

Degraël epäroi hetken napatessaan *Talvimatkan* hyllystä Verhaerenin ja Vielle-Griffinin välistä. Ensimmäiset sivut hän luki ahmien. Kenties hänestä tuli siinä vaiheessa déjà-vun uhri, simple as that. Tällöin mennyt ja nykyhetki sulautuvat. Aiemmin luettu ja hämärästi muistettu lause vääristyy ikään kuin itsestään. Muistumat muusta lyriikasta aiheuttavat sen. Déjà-vun vaikutuksesta lukeminen käy vaikeaksi. Siitä saattaa tulla peräti tuskallista.

I 6

Oletetaan lukijan syventyv'n Talvimatkaan. H'n hylk' lopulta ep'ilyksens'. H'n hyv'ksyy selv't todisteet. Niit' ei voi kumota. Silmien sulkeminen ei k'y. Ihmismieli voi toki erehty'. Mutta otetaan yksi esimerkki. Otetaan yksi Vernierin lause. "Kivisi' hautoja saalistava peto." Mieleen tulee heti Mendès. Tied't varmaan Catulle Mendès'n. Se yksi runoilija 1800-luvulta. Okei, haraat ehk' vastaan. Ajattelet sen olevan sattuma. Mutta jatketaan lukemista, jooko? Hyv'ksytt'köön hatarien samankaltaisuuksien mahdollisuus. Todistetut vaikutteet, tarkoitukselliset lainaukset. Tahaton matkiminen, pastissin tavoittelu. Sopivat siteeraukset, sitaattien yhdistely. Ja niin p'in pois. Kaikki t'mmäinen on mahdollista. Vai oletko toista mielt'? Silti jokin t'ss' h'iritsee. Sanatarkat sitaattit joka sivulla. Tai ainakin melkein sanatarkat. Niit' pomppaa v'kisinkin silmiin. Sitaatteja 1800-luvun ranskalaisesta runoudesta. Kliseetkin ovat asia erikseen. Yleiset runoilijoiden k'ytt'm't ilmaisut. Sellaiset kuin "ajan lento". "Varjojen maa", "tuhon maisema". "Kesyttöm'n aluskavillisuuden h'ilyv't valot." Ne ovat runoilijoiden yhteisomaisuutta. Niit' voidaan viljell' yleisesti. Se on aivan normaalia.

I 7

Lukenut *Talvimatkan* loppuun ja löytänyt siitä kolmisenkymmentä tuttuakin tutumpaa sitaattia. Nähdäkseni hyvin todennäköistä, että klassikkorunojen lainauksia ynnä muita epäsuorempia viittauksia teoksessa vielä paljon enemmänkin.

Runsaasti edustettuna *Talvimatkassa*: modernismin suuri pioneeri ja lapsinero Arthur Rimbaud. Törmännyt esimerkiksi tällaiseen helmeen: ”Tehtaan paikalla peittelemättä musta moskeija, joka enkeleiden rakentama rumpujen koulu.”

Samoin lainattu Lautréamontia: ”Nähty peilistä suu, jonka oma tahtoni silponut.”

Gustave Kahnia myös mukana viljalti: ”Anna laulun kuolla, sydämeni itkee.” Ja: ”Tumma tahra piirittää valon, juhlava yksinäisyys nousi verkkaan, kaameasti.”

”Sinä outo jumaluus, tumma kuin tummuus yön” – aitoa Baudelairea tässä, ei enempää eikä vähempää.

Verlaine edustettuna hieman muunnellussa muodossa, esimerkiksi: ”Tasangon rannattomassa ikävässä lumi kuin hiekka, taivas kuparia.” ”Junan liuku jyrisemättä ohii,” ja niin edelleen ja niin edelleen.

Alustava johtopäätökseni ja yhteenveto: Hugo Vernierin teos 1800-luvun runoudesta koottu ihmeellinen keitos, sananmukaisesti tilkkutäkki. Pienistä paloista koottu mielettömän monimutkainen mosaiikki; veljeni entusiastinen innostuminen taattu.

I 8

”Kuva tuntemattomasta nerosta, jonka teos koostuu kokonaan muualta varastetusta tavarasta, estää unen suoman unohduksen. Hullun hankkeen koko kauneus ja komeus on tyrmäävää, mutta teos herättää myös tunteen petoksesta. 1864 tuntuu väärältä ajankohdalta, koska se muuttaa tunnetut faktat ja tekee väärentäjästä nerokkaan edeltäjän. Jo sen tähden on pakko avata teos ja hermostuneena, malttamattomana tarkastaa: 1864 se on! Hugo V. on Lautréamont ja kuka tahansa muu ja nuo kunnottomat varastavat häneltä häpeämättä. Säe säkeeltä, lause lauseelta, kappale kappaleelta, ajatus ajatukselta, hahmo hahmolta, häpeää ja katumusta tuntematta. Gustave Kahn, Huysmans, Léon Bloy, Ernest Hello, Léon Valade, Albert Mérat ja Charles Cros. Tunnetut ja tuntemattomat, syyttä unohdetut ja syyttä palvotut samassa veneessä varastamassa omansa nerojen nerolta. Hugo V:n saattaa sanoa avanneen yhdellä teoksella

väylän kolmen, jopa neljän seuraavan sukupolven työlle. En ollut enää varma uskoako omaa kokemusta, joka saattaa olla pelkkä fantasma muutoksesta parempaan.”

I 9

Vincentin ensireaktio *Talvimatkan* löytymiseen ei tyypillisyydessään yllättänyt: hän ei edes harkitse helpointa selitystä, että kirjaan merkitty painoajankohta olisi pelkkä painovirhe. Vincentistä hänen löytönsä on sellaiseksi liian ylevä ja siksi totta ja niinpä hän alkaa innoissaan hahmotella miten hyötyisi *Talvimatkan* löytämisestä. *Talvimatkan* kaltainen edeltävä plagiaatti aiheuttaisi tietysti valtavan skandaalin, jolta kaikkien vähiten säästyisivät varhaismodernismin ja symbolismin historioitsijat eli Vincentin läheisimmät kollegat. Tämä skenaario karisti väsymyksen rippeet veljeni silmistä ja hän ryntäsi Borradien kirjastoon hankkimaan lisätietoja Vernierin *Talvimatkasta*, mutta mitään ei löytynyt. Denisin vanhemmatkaan eivät osanneet kertoa mitään: he olivat ostaneet *Talvimatkaa* läheisen kylän syysmarkkinoilta ajat sitten ja vain hajamielisesti selailleet kirjaa. Onneksi Virginie tiesi enemmän, myös Vincentin terveydentilan asettamista rajoista, ja kertoi *Talvimatkan* olevan osa laajempaa kirjasarjaa, jota säilytettiin Borradien kirjavarastossa. Virginie vei Vincentin ilomielin katsomaan löytöään ja siltä matkalta palattuaan Vincent ei ollut entisensä: pakkomielteet, pakkoliikkeet ja estot olivat tipottiessään.

I 10

Vincent ja Denis ryhtyivät työhön. He kävivät *Talvimatkan* järjestelmällisesti läpi. Löydöt järkyttivät kumpaakin karaistunutta tutkijaa. 30 kirjailijalta kaikkiaan 350 sitaattia. Kaikki varastettu *Talvimatkasta* lähdetä mainitsematta. Mallarmé ja Verlainekin lukeutuivat syyllisiin. Kuten myös Huysmans ja Rimbaud. Menneisyyden palkittuja kirjailijasuu-ruuksia vilisi listalla. Laprade, Richépin, ja tietysti Banville. Enimmäkseen lyyrisiä skribenttejä, muutamia muitakin. Vincent merkitsi muistikirjaansa kaikki ”lainaukset”. Pariisista niitä löytyisi vielä lisää. Denisin äiti muistutti meitä Bahtinista. Ennen lähtöä muutkin riidat ratkaistiin.

Äskeinen kappale hävitettiin hiljaisesti 1942. Vichyn hallituksen edustajat päättivät asiasta. Nämä perusranskalaiset halusivat välttää skandaalin. Kansalliskirjallisuuden pyhyyttä ei saanut kyseenalaistaa. Eikä isänmaallisia mieliä halpamaisesti huiputtaa. Sellainen antaisi väärän kuvan

nykyjärjestelmästä. Vincentille annettiin tilaisuus muuttaa mielensä. Ja juuri niin hän tekikin. ”Vernier varasti kaikilta kaiken aikaa. *Talvimatkaan* sisältyy tuhansia väärämielisiä varkauksia. Tästä törkeydestä kärsivät kymmenet kirjailijat. Vernieriä ei saatu vastuuseen tekemisistään. Hänen elämänvaiheensa peittyvät ansaitusti hämääseen. Tätä hämää alkoon enää häiritäväkö.”

I 1 1

Veljeni Vernier-tutkimukset. Keskeytyneet, keskeytetyt. Ennen keskitysleirejä. Pommitusten jälkeen. Tuhoutuneet, unohtuneet. Syytä, syyttä. Mitä väliä? Päättänyt odotus. Määräys ylhäältä. Erittäin ylhäältä. Rykmentin päällikkyyys. Tiedusteluyksikkö, Compiègne. DeLuzin pyhäkkö. Pehdytetään väärennöksiin. Uhriutumiseen, uhrimieleen. Sitten peitetäviin. Väärällä nimellä. Yli Pyreneitten. Terroriteko epäonnistuu. Sieltä Lontooseen. British Museum. Tärkeät lähdetekokset. BDLF, CGDLF. Hypoteesi todentuu. Vernierin teos. Vuosi 1864. Hervé Frères. Hämäpäperäinen yritys. Silti kunnollinen. Tehnyt työnsä. Rekisteröinyt niteen. Myynytkin sitä. Bibliothèque N. Tietysti siellä. Hyllymerkinnällä Z87912. Tehtävä suoritettu. Kotiintulo lentäen. Orlyn lentokentälle. Vuosi 1945. Hyinen sää. Tylyjä syytöksiä. Hullujenhuoneelle kuulusteluihin. Ei ymmärrystä. Syyllinen, syytön. Syytön, syyllinen. Syyllinen, syytön. Syytön, syyllinen. Huonoin neljästä. Sitten säilöön. Tuttuun seliin. Käänteiset roolit. Ymmärrän kyllä. Syyt, syylliset. Muistoni mitä-töidään. Tietoni myös. Tuttu juttu. Yksi totuus. Yleinen, yhtäläinen. Ei tiedusteluyksikköä. Ei pyhäkköä. Ei väärennöksiä. Väärennösten väärennöksiä. Ei Compiègnelle. DeLuzille, Pyreneille. British Museumille. Vernierille, Hervéille. Tutkimuksille, tulevaisuudelle. Vincentille, Denisille. Minä elän. Vincent Degraël.

I 1 2

Sodan loputtua Vincent sai onnekseen opetusviran Beauvaisissa. Hän omistautui *Talvimatkalle* ja 1800-luvun lopun kirjallisuudelle. Hän perehtyi keskeisten kirjailijoiden muistiinpanoihin ja kirjeenvaihtoon. Selvisi, että Vernier olikin ollut tunnettu kirjailija. Viittaukset Vernieriin toistuivat usein Vincentin kokoamassa aineistossa. Kirjeiden Hugo olikin Vernier eikä Victor Hugo. *Talvimatkan* ja Vernierin vaikutus ulottui varsin laajalle. Rimbaudin kuuluisa ”olen toinen” on tietysti Vernier. Lautréamontin runousopin mukaan kaikkien tulisi kirjoittaa runoutta. Siis muidenkin kuin Hugo Vernierin kaltaisten nerojen.

Degraël, Vincent (1914–1982), yhteistoimintamieheksi syytetty kirjallisuudentutkija; Vernier-heterothanatobioneekrografia *Kausi kiirastulessa*; joutui identiteettivarkauden kohteeksi 1979.

Hugo, Victor (1802–1885), kirjailija, paljasti lapsiprostitutiota tuotteistaneissa runodraamoissaan Lautréamontin, Verlaine ja Rimbaudin kolmiosuhteen.

Lautréamont, Comte de (1846–1870), kirjailija, teoksia: *Chants de Maldoror* (1870), *Talvimatka* (1864, anonyymisti).

Rimbaud, Arthur (1854–1891), runoilija, asekauppias, *Talvimatkan* vaikutusta etenkin teoksessa *Lettres du Voyant* (1870).

Vernier, Hugo (1836–1940), kirjailija, *Talvimatka* (1864); myös Verlaine ja Lautréamontin 1860-luvun yhteisteosten kirjailijanimimerkki.

I 13

Talvimatka mullistaisi täysin käsitykset 1800-luvun ranskalaisesta kirjallisuudesta. Veljeni tutkimukset näyttivät selvästi Vernierille kuuluvan aseman. Vaikeaksi kävi kuitenkin edes yhden *Talvimatka*-niteen löytämisen. Lapsuudenystäviemme huvila hävitettiin taisteluiden melskeissä. BN:n kappale hävisi sekin teille tietymättömille 1926. Se selvisi vasta lukuisten turhauttavien selvitysten jälkeen. Vaivasimme aivan turhaan tuhansia kirjakauppiaita ja asianharrastajia. Hekään eivät löytäneet kirjan kirjaa. Veljeni väitti tietävänsä syyn umpikujaamme. Kaiken takana lymysi väärentäjien vendetta. Se tuhosi järjestelmällisesti kaikki käsiinsä saamat kappaleet. Yhtäkään nidettä ei jäänyt jäljelle. Vincent ei kyennyt hyväksymään tätä. Ensin hän harkitsi *Talvimatkan* väärentämistä. Sitä varten hän perehtyi väärennöksiin ja väärentäjiin. Tutustui alamaailmaan ja vaikutui näkemästään. Vincentin käsitys Vernieristä muuttui taas. Vernier kuului belgialaisten kirjaväärentäjien sukukuntaan. Sen juuret yltivät aina burgundilaiseen renessanssiin asti. Perinteessä vaalittiin kuvan ja sanan yhdistämisen pyhyyttä. Pelkkä sananväärennöhän luonnistuisi keneltä tahansa. Mutta mitä tekivätkään 1800-luvun dekadenttikirjailijat? Vernier vastasi heille epäpyhällä väärennöksellä. Muut väärentäjät eivät hyväksyneet sitä.

I 14

Talvimatkan kirjoittaja säilyi tuskastuttavan kauan vain lannistavana aporiana vailla ratkaisua aivan samoin kuin kirjoittajan ainoan romaanin kohtalo ja vasta kun löysin hyvin oudosta antologiasta maininnan,

jonka mukaan HV oli syntynyt Vimyssa, Pohjois-Ranskassa syyskuussa 1836, aloin uskoa mahdollisuuksiini, mutta optimismini sai pian lisää kolhuja kun Vimyn maistraatista pyytämiäni virallisia asiakirjoja, mm. syntymä- ja kuolintodistuksia, osoittautui mahdottomaksi paikantaa ja sain kuulla vain välinpitämättömän vahingoniloisia kuvauksia tulipalon vuonna 1916 tuhoamasta korvaamattoman arvokkaasta arkistosta.

Talvimatkan arvoitus vaivasi minua lakkaamatta ja lopulta minun täytyi vain sinnikkäästi jatkaa työtäni ja sisukkuus alkoikin pian tuottaa tuloksia vaikka asuinpaikkakunnallani pakkohoidossa viruvan ystäväni olikin ylivoimaista hyväksyä uusia löytöjäni, jotka vahvistivat ja jalostivat dominanttia salaliittofantasiaa, mutta toisaalta joudutivat lopullista romahdusta, joka tarjosi paitsi ansaitun synninpäästön myös kauniin hautajaisrituaalin; kävin läpi ystäväni jäämistöön kuuluvat asiakirjat ja muistiinpanot ja sujautin joukkoon muistikirjan, jonka otsikoksi kirjoitin Talvimatka, ja jäin odottamaan kirjallisuushistorian mullistavaa löytöä.

J1

Kun elokuun viimeisellä viikolla Pariisissa levisi jälleen huhuja pian alkavasta sodasta, päätin lähteä ystäväni ja virkaveljeni Denis Borraden luo Le Havreen arvellen oleskelun maaseudulla virkistävän mieltä ja hälventävän huolia ainakin hetkeksi, joskin on myönnettävä että tärkein syyni vierailulle oli Denisin sisko Virginie, seitsentoistavuotias kau-notar, joka skandinaavisen vaaleine hiuksineen todella teki minuun vaikutuksen ja jonka lempeille katseille en kyennyt olemaan immuuni, niin että ajatukseni sotkeutuivat ja bridgen pelaamiseen oli vaikea keskittyä.

Viikonlopun aikana kipinä minun ja Virginie Hélè-nen välillä voimistui entisestään, ja kun muut talon asukkaat eivät huomanneet, saatoimme tarttua toisiimme kädestä, joskus jopa vaihtaa ujoja suudelmia salassa Denisiltä ja hänen vanhemmiltaan, ja tätä onnea kesti melkein koko loman ajan, sillä vasta kotiinpaluuta edeltävänä iltana sain Virginien ihanuuden lisäksi muuta ajateltavaa: kun isäntäväki valmisti jälleen bridgepöytää, poimin kirjahyllystä sattumalta *Talvimatka*-nimisen teoksen ja kirjan ensimmäiset rivit luetuani ymmärsin, ettei mikään olisi entisellään.

J2

Vernierin *Talvimatka* jakautuu kahteen osaan, joista ensimmäinen on huomattavasti lyhyempi. Siinä kertoja kuvaa minämuodossa puolittain mielikuvituksellista ja puolittain todentuntuista maisemaa. Taivaalla leijuu pilviä, metsissä ja vuorilla häilyy varjoja ja utua. Maisemasta ja kielikuvista tulee epä-määräisesti mieleen Flanderin tai Ardennien seutu.

Vähitellen käy kuitenkin selväksi, että kertoja kuvaa omalaatuista näkyään Helvetistä. Vieläpä annetaan ymmärtää, että kirjailija Vernier on itse joutunut Helvettiin. Hän selittää kirjoittavansa tarinaansa Helvetissä, kysymyksessä lienee jonkinlainen outo initiaatoriitti. Hänet on pakotettu vaikeakukuiselle vaellukselle, jonka aikana hän jatkuvasti epäonnistuu. Lopuksi saavutaan louhikkoiseen saareen, jossa kaksi henkiolentoa ottaa kertojan vastaan. Olennot taluttavat hänet synkkään rakennukseen syömään illallista ja katselemaan kuutamo. Aivan yllättäen kertoja toteakin: *Arvoisat*

*oulipolaiset, nimeni on Hugo Vernier. Olen joutunut vaelta-
maan pitkän ja raskaan matkan päästäkseni tapaamaan teitä.
Asun Helvetissä, ja siellä meillä on vaatteina vain repalei-
sia käärinliinoja. Mutta kun vierailen luonanne, arvoisat
oulipolaiset, haluan tiettenkin pukeutua arvokkaasti.*

J3

*Kun muodostin vanhan kummitusmaisen pariskunnan kanssa
kolmikon ja takerruimme toisiimme kylki kylkeä vasten hyvin
tiukasti ja lähdimme kävelemään tasajalkaa vaappuvalla
laiturilla, mielessäni alkoi äkkiä soida Franz Schubertin
synkän laulusarjan Winterreise aloittava lied d-mollissa,
Gute Nacht. Aloin aavistella, että ehkä kokemillani epä-
onnistumisilla ja nöyryytyksillä olisi salaperäinen yhteys
tai vähintään yhtäläisyys näiden (Wilhelm Müllerin runoi-
hin perustuvien) laulujen päähenkilön murheeseen, hänhän oli
tullut tylästi hädetyksi rakastamansa neidon talosta, mihin
minun oli helppo samastua. Haamut ohjasivat minut kivik-
koista polkua saaren keskellä kohoavan latoa muistuttavan
rakennuksen pihaan, avasivat oven ja taluttivat minut sisään
ja ylös portaita niukasti kalustettuun huoneeseen, enkä
minä onnistunut vieläkään häättämään Schubertin viimeiseksi
jääneiden liedien assosiaatioita mielestäni. Schubert-asian-
tuntijat arvelivat, että pitkälle edenneen kuolemansairauden
nostattama kauhu oli saanut ilmauksensa tässä musiikissa,
ja samoista kuumehoureista minäkin tajusin kärsiväni, kun
saattajat yhtäkkiä katosivat kuin savuna ilmaan ja jättivät
minut yksin tuijottamaan ikkunan takana hohtavaa täysikuuta.*

J4

Degraël koki aavemaisen elämyksen jo *Talvimatkan* alkuri-
veillä. Tunnetta oli omituisen vaikea pukea sanoiksi ymmär-
rettävästi. Joka tapauksessa se vain voimistui lukemisen ede-
tessä. Ikään kuin lauseet olisivat äkkiä tulleet tutuiksi.

Ensin hänen mieleensä palasi Félix Arversin Sonetti.
Se oli yksi tunnetuimpia onnettoman rakkauden kuvauksia.
Alun perin Arvers kirjoitti runon erääseen näytelmäänsä. Se
julkaistiin 1833 kokoelmassa *Mes heures perdues*. Kaikki rak-
kaudessa pettyneet ranskalaiset osasivat Sonetin ulkoa.

Degraëlin kollega Apollon Dumoulin tunsi Arversin tuotannon. Äskettäin hän oli kuulemma törmännyt mullistavaan löytöön. Sen perusteella Sonetti oli alkanut vaikuttaa plagiaatilta. Arversin koko tuotanto oli joutunut uuteen valoon.

Historian kätköistä oli paljastunut Hugues Auvernierin runokäsikirjoitus. Hugues Auvernier oli tutkijoille täysin tuntematon nimi. Hänen säkeensä ja Arversin runot olivat samankaltaisia. Mutta elämäkertatietojen mukaan Auvernier oli kuollut 1827. Käsikirjoitus oli syntynyt vuosia ennen Sonetin julkaisua.

Talvimatkan kirjoittaja oli nimiölehden mukaan Hugo Vernier. Muistuttiko nimi vain sattumalta Hugues Auvernierin nimeä?

J5

Ehkä siksi, että Vincent Degraëlin suurin intohimo oli 1800-luvun runous ja hän oli kirjoitellut aiheesta tutkielmankin otsikolla *Ranskalainen runous parnassolaisista symbolisteihin*, kuumehoureiden kaltaiset selittämättömät uninäyt valtasivat hänen mielensä.

Alitajunnan uumenista kohosi synkkä hoiperteleva ihmishahmo, pyylevä laskuhumalainen mies joka vaikutti olevan jonkin vieraan suurvallan tiedustelupalvelun johtaja ja joka oli juuri palannut kotiin ystäviensä järjestämistä oudoista yöllisistä orgioista. Johtajalla tuntui olevan kova kiire väsymyksestä huolimatta, sillä hän ei edes riisunut korsettia eikä silkkisukkia eikä sukkanauhavyötä käydäkseen suihkussa, vaan puki niiden päälle valkoisen kauluspaidan ja harmaan puvun. Sitten hän kompuroi mutisten ja kiroillen taas ulos, istui virka-autoonsa ja käski kuljettajaa ajamaan täyttä häkää lentokentälle, ja päästyään yksityiskoneensa mukavaan matkustajaosastoon hän yritti vihdoinkin univelkoja nukumalla. Mutta äskeisissä öisissä orgioissa esiin nousseet huippusalaiset tiedot ja yksityiskoneen stuertin viehättävä poikamainen olemus karistivat unet johtajan silmistä, eikä hän saanut minuuttiakaan nukutuksi koko matkalla Atlantin yli Länsi-Berliiniin.

J6

Kun lukija uppoutuu Talvimatkaan kunnolla, hän joutuu lopulta hylkäämään epäilyksensä. Selviä todisteita ei voi kieltää. Tietysti väärin muistaminen on mahdollista. Tai ehkä yhtäläisyydet ovat sattumaa. Mutta sekään ei selitä kaikkea.

"Compagnons des mauvais jours, je vous souhaite une bonne nuit." Jacques Prévert kirjoitti näin 1939. "Elle était comme un fruit de miel et de ténèbres." Tämä taas on Rilken elegioista. Miten säkeet voivat löytyä Talvimatkasta ja vieläpä täsmälleen samassa muodossa? Sehän ilmestyi jo vuonna 1864.

Talvimatka on täynnä tällaisia muistumia. "Kivisiä hautoja saalistava yksinäinen susi." Runokuvasta tulee mieleen Catulle Mendès. Kenties kyseessä on pelkkä sattuma. Mutta entä tämä: "L'amour resplendissant, la mort pleine de joie." Mitä muuta säe on kuin suora ranskankielinen käännös Wagnerin Siegfried-oopperasta?

Yleisten runokuvien esiintymisen tietysti ymmärtää. "Utuiset lähteet", "ajan lento", "elämän kuohuva virta" ja sen sellaiset. Nehän ovat kaikkien kirjoittajien yhteisomaisuutta. Niitä toistellaan runoissa kaikkina aikoina.

J7

Pääsin Talvimatkan loppuun aamuyöllä. Kello oli melkein neljä. Olin löytänyt kolmisenkymmentä yhteneväisyyttä. Ne olivat erilaisia runositaatteja. Kaikenlaisia lähteitä oli yhdistelty. En pystynyt enää nukkumaan. Olin tehnyt hämmästyttävän löydön.

Viittauksia Rimbaud'hon oli paljon. "Tehtaan paikalla oli moskeija. Enkeleiden rakentama rumpujen koulu." Myös Lautréamontia viljeltiin paljon. "Näin peilissä irvistävän suun. Tahtoni oli sen silponut." Gustave Kahnin viitattiin toistuvasti. "Anna laulun vihdoin kuolla. Tumma tahra piirittää valon. Juhlava yksinäisyys nousee verkaan." Säerakenteita oli kylläkin muunneltu. Useimmat lauseet olivat nelisanaisia. Se loi oudon vaikutelman. Rytmistä tuli melko hakkaava.

"Lumi kimalsi kuin hiekka. Tasangon musta rannaton ikävä. Taivas hehkui kuin kupari." Verlaine-sitaattejakini oli oudosti muokattu.

Yllätykset eivät loppuneet tähän. Eniten ihmettelin yhtäläisyyksiä nykykirjailijoihin. Löysin esimerkiksi selvän Perec-viittauksen. "Se heitä tervehtii idässä. Tuo nuoruuden musta suihkukone." *Talvimatka* oli vuodelta 1864. Perec julkaisi *Épithalames*-teoksensa 1982. Hän siis tunsikin *Talvimatkan*. Yhteys oli aivan selvä. Sattuma ei ollut mahdollinen.

J8

"Yritin unta saadakseni kuvitella tuntematonta kirjailijaa, jonka teos kokonaisuudessaan koostui toisilta kirjailijoilta lainatuista teksteistä. Uni ei kuitenkaan tullut kun mieleeni palautui *Talvimatkan* painovuosi: 1864. Se ei voinut pitää paikkaansa, koska se tekisi Verlaineista, Rimbaudista ja Lautréamontista Vernierin plagioijia. Ei voinut olla mahdollista, että tuntematon kirjailijajänkä oli antanut ainekset neljän seuraavan sukupolven työlle. Yhtä mahdotonta oli, ettei yhteyttä teosten välillä olisi tähän mennessä jo havaittu, ellei sitten...

Kiihtymyksestä suunniltani tarkastin painovuoden ja se oli kuin olikin 1864. Vaikka minun oli vaikea hillitä innostustani, suhtauduin löytöni kuin tutkija. Se kannatti, sillä innostukseni muuttui pian raukeudeksi ja vaivuin uneen. Siinä nousin mustaviittaisten saattajien seuraamana laiturilta kohti kohtaloni vääjäämätöntä täyttymystä.

Herätessäni hiestä märkänä minua vaivasi ajatus näköispainoksesta ja ranteeseeni tatuoidusta tai poltetusta merkkiyhdistelmästä Z87913. Tavoittelin *Talvimatkaa* käsiini yöpöydältäni, mutta kirja oli jo viety pois. Yritin rauhoittua ja valmistautua huomisaamuksi sovittuun tapaamiseen Heinrich Niggemeyerin kanssa."

J9

Muistikirjan merkinnät kertovat veljeni ensireaktiosta *Talvimatkan* löytymiseen, mutta eivät selitä hänen uskoaan teoksen julkaisuvuoteen. Todennäköisesti kirjaan merkitty painovuosi oli painovirhe ja kirja olikin painettu vasta 1884 tai

1894. 1864 saattoi olla myös Vincentin ystävien tai vihamiesten kehittälemä harmiton kepponen tai tietoinen väärenös. Kukapa meistä ei olisi saanut kyllikseen Vincentin kirjallisia kaukorakkauksista ja haaveellisesta halusta mullistaa kirjallisuushistoria. Sota teki tuloaan, ystävämme Robert Serval loi jo yhteyksiä Hugo-gruppeen ja vakoilijat parveilivat satamakaupungeissa.

Veljeni sen sijaan eli omassa maailmassaan eikä löytönsä tehtyään kuunnellut ystäviensä neuvoja ja varoituksia. Hän haaveili *Talvimatkan* vaikutuksista kirjallisuuden opettamiseen ja tutkimiseen vaikka tarvittavia todisteita ei löytynyt mistään. Borradien kirjaston hakuteokset eivät tunteneet *Talvimatkaa* eikä kirjan huutokaupasta hankkineista Denisin vanhemmista ollut apua. Denis rohkaisi veljeäni ja ymmärrän hänen tekojaan paremmin nyt kun tiedän enemmän heidän suhteestaan. Veljeni pahenevaan alkoholismiin viittaava omistuskirjoitus oli silti julma: FATAL VOYAGE FOR THE LARGE GLASS.

J10

Kävimme Vincentin ja Denisin kanssa Vernierin kirjan järjestelmällisesti läpi ja etsimme samalla sitä lainailleita kirjailijoita lukuisista eri antologioista ja kokoelmista. Tulokset olivat hämmästyttäviä: löysimme melkein 350 Talvimatka-sitaattia noin 30 runoilijalta ja prosaistilta, joiden joukossa oli sekä tunnettuja että tuntemattomia suuruuksia. Nimet puhukoot puolestaan: Rimbaud (*Un voyage divergent*), Roussel (*Divers voyages*), Huysmans (*Le voyage du ver*) ja Lautréamont (*Le voyage obscur*). Tämä oli vasta alkua, sillä Borradien huvilan kätköistä löytyi muitakin sittemmin iäksi kadonneita kirjajarvinaisuuksia kuten Mallarmén *Les Journées de Florbelle*.

Hämmästyttävintä oli kuitenkin se, että löysimme lisää Vernieriä ja ymmärsimme vasta silloin *Talvimatkan* olevan vain osa neljän romaanin muodostamaa kokonaisuutta. Nämä löydöt johtivat myöhemmin Vincentin ja Denisin välirikoon, koska alkoi näyttää ilmeiseltä, että Borradien perhe elätti itsensä taide- ja kirjaväärennöksillä. Perhe tietysti kiisti kiivaasti

kaiken, pyrki keinoja kaihtamatta säilyttämään salaisuutensa ja onnistuikin tuhoamaan veljeni maineen ja uran syyttämällä häntä taidevarkaudesta.

J11

Jälkiviisaasti kaikesta voisi syyttää sotaa. Kotona Pariisissa veljeäni odotti palvelukseenastumismääräys. Compiègneen saavuttuaan hänet lähetettiin Saint-Jean-de-Luziin. Sieltä hänen matkansa jatkui Espanjaan. Sodan loppuvaiheissa veljeni päätyi Englantiin. Ranskaan hän palasi vasta 1945. Tutkimukset pysähdyksissä, mutta muistikirja tallella.

British Museumin hakuteokset osoittautuivat tärkeiksi. *Catalogie général de librairie française*. Ja *Bibliographie de la France*. Yhdessä ne auttoivat ratkaisemaan arvoituksen. *Talvimatka* oli julkaistu vuonna 1864. Kustantaja oli valencienneslainen Hervé Frères. *Talvimatka* oli myös laillisesti rekisteröity. Kansalliskirjasto oli hankkinut *Talvimatkan* kokoelmiinsa. Kappaleelle oli annettu hyllymerkintä Z87912. Nidettä ei kuitenkaan löytynyt mistään.

Aloin epäillä veljeni kertomia sotajuttuja. Saint-Jean-de-Luz tarkoitti sota-ajan slangissa mielisairaala. Veljeni talvimatkat tuntuivat muutenkin mahdottomilta. Dunkirk, Freiburg-im-Breisgau, Kaliningrad, Kalamos, Washington. Pariisi ja Le Havrekin mainittiin. Paikkoja yhdisti vain strateginen lautaroolipeli. Saksalaiset olivat käyttäneet *Hinterreise* vakoilijakoulutuksessaan. (1960-luvulla peliä myytiin nimellä *Schwarzkommando*.) Ehkä veljeni oli rekrytoitu mielisairaalasta. Tai johtanut verkostoaan sieltä käsin. *Talvimatkan* etsintä olisi käynyt peitetarinasta.

J12

Veljeäni onnisti. Sodan jälkeen. Sodasta huolimatta. Opetusvirka Beauvaisissa. Denis Vincentina. Vincent Denisina. Minuakin onnisti. Transsukupuolinen Virginie-sisko. Siskoton veli. Veljetön sisko. Georges Denisina. Georges Vincentina. Kuin kaksoset. Denis Georgesina. Vincent Georgesina. Kilpailua, yhteistyötä. Georges, George's. Viranhoidon velvollisuuksia. *Talvimatkan* tutkimista. Hugo Vernier. Selkeä diagnoosi. Mielenmuutoksia, bipolaarisuutta. Lähetä tutkimuksiin.

Luetaan kirjeenvaihto. Selvitetään maine. Vain Hugo. Kaksi Hugoa. Victor, Vernier. Victor Vernier. Tunnustetaan tosiasiat. Julkisuus, unohdus. Edeltävä plagointi. Anagrammit, kryptogrammit. Sitaattimosaiikki, kaaosmoosi. Nopanheitto, sattuma. Tekopyhä lukija. Kaltaiseni, veljeni. Minä toisena. Tai kolmantena. Joskus neljäntenä. Kreivi Lautréamont. Mal-larmé, Rimbaud. Kausi helvetissä. Verlaine, Huysmans. Runoili-joiden salaliitto. Asekauppaa, hashista. Vihreitä keijuja. Päättäneitä romansseja. Poltettuja arkistoja. Flaneerausta, fileerausta. Vernierin valokuva. Voimistuvaa vainoharhai-suutta. Gruppenführer Hugo. Seinät bunkkeribetonia. Folio-hattu päässä. FBI, KGB. Patafyysikot, Oulipo. Maanalaista toimintaa. Väärennettyjä papereita. Valitse niistä.

Minä olen. Sinä olet. Hugo Vernier. Vincent Degraël. Denis Borrade. Georges Degraël. Virginie Borrade. Mikhail Gorliouk. Dolly Haze. Wolfgang Gauger.

J13

Veljeni muistiinpanot tekivät selväksi, ettei 1800-luvun lopun ranskalaisen kirjallisuuden historiaa voisi kirjoittaa ilman *Talvimatkaa*. Mutta mitä vakuuttavammin hän osoitti Vernierille kuuluvan aseman, sitä vaikeammaksi kävi lopullisen todisteen hankkiminen. Borradien kirjasto, jossa olimme ennen sotaa *Talvimatkaa* kolmistaan lukeneet, oli tuhoutunut Le Havren pommituksissa. Selvitimme myös Bibliothèque Nationalelle kuuluneen kappaleen kohtalon. Se oli vuonna 1926 lähetetty sidottavaksi uudelleen, mutta lähetys ei ollut koskaan tullut perille. Sadat kirjastovirkailijat, arkistonhoitajat ja kirjakauppi-aat etsivät meidän pyynnöstämme *Talvimatkaa*, mutta aina yhtä laihoiin tuloksin. Onneksemme *Talvimatkaa* eivät olleet vielä löytäneet muutkaan. Ei Hugo-gruppe eivätkä FBI, patafyysikot tai Oulipo. Emme silti olleet tyytyväisiä tai tunteneet vahingoniloa. Totuus oli edelleen tuolla ulkona totuudenjäl-keisessä ajassa. Ennen pitkää jokainen ryhmä sai saman idean. Hooverin sanelemassa Tolsonin *Talvimatkassa* Vernier on trans-vestiitti. Hugo-gruppen *Talvimatkaa* Goebbels kuunteli bunk-kerissa perhettään surmatessaan. Perecin *Talvimatka* kiteytti Oulipon päänäpinttymän edeltävistä plagioijista. Oma aito *Talvimatkamme* julkaistaan oheistuotteineen syyskuussa 2018.

J14

Talvimatkan kirjoittajan elämä oli arvoitus. Useimmat hakuteokset eivät tunteneet Vernieria. Ratkaisu löytyi viimein Hervén katalogista. *Biographies des hommes oulipiennes de la France*. Hakuteokseen sisältyi artikkeli ou-con-posta, mahdollisten taideväärennösten seurasta. Sen oli perustanut Heinrich Kürz. Idean isä oli ilmeisesti ollut Ignazius Stossfest. Hugo Vernierkin mainittiin yhtenä seuran mahdollisista jäsenistä. Kyseinen Vernier oli syntynyt Vimyssa, Pas-de-Calaisissa, 3.9.1836. Vimyn maistraatin asiakirjat olivat tuhoutuneet tulipalossa 1916. Samoin oli käynyt niiden kaksoiskappaleille. Vernierin kuolintodistustakaan ei löytynyt mistään.

Olin umpikujassa, mutta Virginie auttoi. Borrade-suvun sisäpiiritietojen avulla tutkimukseni edistyi. Vernier oli kuulemma vaihtanut alaa. Siirtynyt taideväärennöksistä vähemmän tuottoisiin kirjaväärennöksiin. Nimeäänkin hän oli vaihtanut useasti. Ilmeisten johtopäätösten tekeminen teki kipeää. Väärentäjä väärentää ensin omat tietonsa. Väärennökseen voisi vastata vain väärennöksellä.

Kaksoisveljeni kuoltua psykiatrisessa sairaalassa Verrièresissa tilanne muuttui. Veljeni oppilaat halusivat luetteloida hänen laajan jäämistönsä. Niinpä sujautin oman muistikirjani veljeni käsikirjoitusten joukkoon. Kirjoitin sen otsikoksi veljeni kryptisellä käsialalla *Talvimatka*.

Menetelmällinen l. proseduraalinen, sellainen, joka noudattaa ennal-
ta-asetettua ja toistettavaa periaatetta, esimerkiksi rajoitetta
tai muuta sääntöä.

Menetelmällisen kirjallisuuden antologia esittelee kansainvälisessä
ja kotimaisessa kirjallisuudessa kehitettyjä kirjoittamisen
menetelmiä, keksii uusia ja soveltaa niitä käytäntöön. Se
näyttää runsain esimerkein, mitä seuraa, kun luovuus alkaa
pakotteista: syvällisiä sanaleikkejä, mutkikkaita kieltä ja
muuta välineitä yhdisteleviä rakennelmia, hätkähdyttäviä
klassikkomuunnelmia ja veristä todellisuutta – unohtamatta
teräviä analyyssejä koko pyrin­nön lähtökohdista.

Tekijöinä Jaakko Yli-Juonikas, Sinikka Vuola, Taneli Viljanen,
Jarkko Tontti, Kaarina Tammisto, Antti Salminen, Harry
Salmenniemi, Marko Niemi, Maria Matinmikko, Mikko
Mankinen, Sami Liuhto, Ville Keynäs, Juri Joensuu,
Teemu Ikonen, Markku Eskelinen, Camille Bloomfield ja
Jan Baetens.

9 789529 407125 >

ISBN (painettu):
978-952-94-0712-5
ISBN (pdf):
978-952-94-7601-5